Geographiedidaktische Forschungen Band 24

International Charter on Geographical Education

IGU
UGI

Commission on Geographical Education

International Geographical Union
Union Géographique International

X
9
14
24

International Charter on Geographical Education

IGU
UGI

Commission on Geographical Education

International Geographical Union
Union Géographique International

International Charter on Geographical Education

proclaimed by

International Geographical Union
Commission Geographical Education
Washington 1992

***

translated into 21 languages

***

edited by
Hartwig Haubrich
Freiburg 1994

***

cosponsored by
International Geographical Union
Commission Geographical Education
and
National Geographic Society
in Washington

ISBN 3-925319-11-5

Selbstverlag des Hochschulverbandes für Geographie und ihre Didaktik e.V. (HGD), Regensburger Str. 160, D-90478 Nürnberg/Germany

Geographiedidaktische Forschungen

herausgegeben im Auftrag des Hochschulverbandes für Geographie
und ihre Didaktik e.V. von
Hartwig Haubrich, Jürgen Nebel, Helmut Schrettenbrunner
und Arnold Schultze

Band 24

E 2.2.5507
Uni Münster
FB 19
Institut für
Didaktik d. Geogr.
351/94

chlorine free paper

International Charter
on
Geographical Education

Commission on Geographical Education
International Geographical Union

1992

© 1992 Commission on Geographical Education,
International Geographical Union

Chairperson: Prof. Dr. Hartwig Haubrich

International Geographical Union/IGU
Union Géographique International/UGI

The International Geographical Union (IGU) was founded in 1871 and consists of the General Assembly, Executive Committee (President, 8 Vice-Presidents and a Secretary-General), and a number of Commissions and Study Groups. Sixtysix countries are currently members of the IGU. It acknowledges the International Council of Scientific Unions (ICSU) and the International Social Science Council (ISSC) and recognises them as co-ordinating bodies for the international organisation of science. Aims of the International Geographical Union are e.g.:

- *to initiate and co-ordinate geographical research requiring international co-operation;*
- *to facilitate the collection and diffusion of geographical data and documentation within and between all member countries;*
- *to promote international standardisation or compatibility of methods, nomenclature and symbols employed in geography.*

The Commission on Geographical Education

The Commission on Geographical Education is one of the current commissions of the International Geographical Union. It was established in 1952 and consists of a chairperson, 10 full members, a secretary, regional correspondents from 60 countries and some 400 members. The executive committee of the IGU accepted the following objectives for the Commission in Sydney in 1988:

1. *to develop international guidelines for teacher education, geography curriculum planning and geography instructional materials;*
2. *to promote integrated programmes in geographical education at primary, secondary and post-compulsory levels;*
3. *to collaborate with other organisations in the development of geography as a scientific discipline in the school curriculum by co-sponsoring conferences, workshops and symposia;*
4. *to develop exemplary classroom instructional materials in geography and to carry out research in geographical education directed towards an international audience of geography teachers;*
5. *to address pertinent issues related to geography instruction in higher education, both as general education and as a specialised scientific study.*

18.1.95 SQ

Contents

Translations and Translators

The English and French versions are the official versions of the "charter".

The following list contains the different translations and the commission members, who have translated the English version into their mother language.

1. English
formulated by:
International Geographical Union
Commission on Geographical Education

2. French
Clary, Maryse Dr.
Institut Universitaire de Formation
des Maîtres (IUFM)
2-8, rue Jules Isaac
1300 Aix-en-Provence, France

3. Bulgarian
Kanchev, Dimitar Prof. Dr.
Uladost-III, block 327,1, ap. 36
Sofia-1112, Bulgaria

4. Chinese
Yee-Wang Fung Prof. Dr.
School of Education
Chinese University of Hong Kong
Shatin N.T., Hong Kong

5. Czech
Kühnlova, Hana, Dr.
Faculty of Science
Charles University
Albertov 6
12843 Praha 2, Czechoslowakia

6. Dutch
van der Schee, Joop
Vijverhoef 34
NL-1081 Ax Amsterdam,
The Netherlands

Goosens, Modest Prof.
de Croylaan 42
3030 Leuven-Herelee, Belgium

7. Finnish
Rikkinen, Hannele Ph.D.
Department of Education
University of Helsinki
Ratakatu 2
SF-00120 Helsinki, Finland

8. German
Hartwig Haubrich, Prof. Dr.
Paedagogische Hochschule Freiburg
Kunzenweg 21
79117 Freiburg, Germany

9. Greek
Apostolos Katsikis, Dr.
Kapodistriou 40
Ioannina 453 32, Greece

10. Hebrew
Bar-Gal, Yoram Prof.
Geography Department
Haifa University
Haifa, Israel

11. Hungarian
Probáld, Ferenc Prof. Dr.
Eötvös Lóránd Univers.
Kun Bela tér 2
1083 Budapest VIII, Hungary

12. Italian
Melelli, Alberto Prof.
Istituto Plicattedra di Geografia
Universita di Perugia
Via del Fagiano 6
Perugia, Italy

13. Japanese
Nakayama, Shuichi Prof. Dr.
Faculty of Education
Hiroshima-University
1-1-2, Kagamiyama, Japan

14. Polish
Wilczynska-Woloszyn, Maria Dr.
and Krystyne Jedraszko
University of Warsaw
ul. Burgaska 6 m 114
02-757 Warszawa, Poland

15. Portuguese
Ferreira, Maria Manuela
Rua de Entrpcampos 58-3E
1700 Lisboa, Portugal

16. Romanian
Mîndruţ, Octavian Dr.
Institute for Educational Sciences
37 Stirbei Voda str.
RO-70732 Bucharest, Romania

17. Russian
Alexander Kondakov, Prof. Dr.
Moscow State Pedagogical University
M. Pirogovskaya 1.
119882 Moscow, Russia

18. Slovakian
Drgoña, Vladimir Dr.
University of Education
College of Natural Sciences
Department of Geography
Hodža 1
949 74 Nitra
Slovak Republik

19. Slovenian
Tatjana Resnik
Department of Geography
University of Ljubljana
Slovenia

20. Spanish
Hernando, Agustin Dr.
Department of Geography
University of Barcelona
Barcelona
Spain

21. Swedish
Werner, Margit Ph.D.
Göteborg University
Dep. of Physical Geography
Reutersgatan 2 C
S - 41320 Göteborg
Sweden

International Charter on Geographical Education

Commission on Geographical Education
International Geographical Union

1992

© 1992 Commission on Geographical Education,
International Geographical Union

Chairperson: Prof. Dr. Hartwig Haubrich

Contents

1. Preface 3

2. Challenges and Responses 4

3. Questions and Concepts in Geography 5

4. The Contribution of Geography to Education 7

5. Content and Concepts of Geographical Education 10

6. Principles and Strategies for Implementation 13

7. Research in Geographical Education 16

8. International Co-operation 17

9. Proclamation 17

Appendix A: International organisations and projects relevant to the promotion of geographical education. 18

Appendix B: Commission members and regional correspondents responsible for this charter. 19

Preface

The Commission on Geographical Education of the International Geographical Union,

Convinced
that geographical education is indispensable to the development of responsible and active citizens in the present and future world,

Conscious
that geography can be an informing, enabling and stimulating subject at all levels in education, and contributes to a lifelong enjoyment and understanding of our world,

Aware
that students require increasing international competence in order to ensure effective cooperation on a broad range of economic, political, cultural and environmental issues in a shrinking world,

Concerned
that geographical education is neglected in some parts of the world, and lacks structure and coherence in others,

Ready
to assist colleagues in counteracting geographical illiteracy in all countries of the world,

Supporting
the principles set out in:

- the Charter of the United Nations;
- the Universal Declaration of Human Rights;
- the Constitution of UNESCO;
- the UNESCO Recommendation concerning Education for International Understanding, Cooperation and Peace;
- the Declaration on the Rights of the Child; and
- many national curricula and statements on geographical education,

commends this International Charter on Geographical Education to all people of the world.

Challenges and Responses

The resolution of major issues and problems facing our world requires the full commitment of people of all generations. All of the following issues have a strong geographical dimension:

> population dynamics, food and hunger, urbanisation, socio-economic disparities, illiteracy, poverty, unemployment, refugees and stateless persons, violation of human rights, disease, crime, gender inequalities, migration, extinction of plants and animals, deforestation, soil erosion, desertification, natural disasters, toxic and nuclear waste, climatic change, atmospheric pollution, water pollution, ozone holes, limits of resources, limits to growth, land use, ethnic conflict, war, regionalism, nationalism and globalisation on "Spaceship Earth".

The conflicts created by these problems and issues present a challenge to geographical educators who are committed to giving all people the hope, confidence and ability to work for a better world.

In the endeavour to contribute to peace and justice amongst the people of the world on the one hand and between human beings and the natural world on the other, geographical educators look towards the **Universal Declaration of Human Rights** and in particular to:

Article 25

(1) "Everyone has the right to a standard of living adequate for the health and well-being of him[her]self and of his[her] family, including food, clothing, housing and medical care and social services, and the right to security in the event of unemployment, sickness, disability, widow[er]hood, old age or other lack of livelihood in circumstances beyond his[her] control.

Article 26

(1) Everyone has the right to education . . .
(2) Education shall be directed to the full development of the human personality and to the strengthening of respect for human rights and fundamental freedoms. It shall promote understanding, tolerance and friendship among all nations, racial or religious groups, and shall further the activities of the United Nations for the maintenance of peace."

In the context of problems facing humanity, the right to education includes the right to high quality geographical education that encourages both a balanced regional and national identity and a commitment to international and global perspectives.

Questions and Concepts in Geography

Geography is the science which seeks to explain the character of places and the distribution of people, features and events as they occur and develop over the surface of the earth. Geography is concerned with human - environment interactions in the context of specific places and locations. Its special characteristics are its breadth of study, its span of methodology, its synthesis of work from other disciplines including the physical sciences and the humanities and its interest in the future management of people - environment inter-relationships.

Geographers ask the following questions:

Where is it?
What is it like?
Why is it there?
How did it happen?
What impacts does it have?
How should it be managed for the mutual benefit of humanity and the natural environment?

Pursuing the answers to these questions necessitates investigating the location, situation, interaction, spatial distribution and differentiation of phenomena on earth. Explanations of current situations come from both historical and contemporary sources. Trends can be identified which indicate possible future developments.

Some of the central concepts of geographical studies are:

Location and distribution,
Place,
People-Environment Relationships,
Spatial Interaction,
Region.

Location and Distribution:

People and places have different absolute and relative locations on earth. These locations are linked by flows of goods, people, information and ideas and help to explain distribution patterns on earth. Knowledge of the location of people and places is a precondition for understanding local, regional, national and global interdependence.

Place:

Places have different natural and human characteristics. Natural characteristics include landforms, soils, climate, water bodies, vegetation, animal and human life. Humans develop cultures, settlements, socio-economic systems and lifestyles according to their beliefs and philosophies. Knowledge of the physical characteristics of places and people's environmental perception and behaviour are the bases for understanding the interrelations between people and places.

People-Environment Relationships:

People use environments in a variety of ways. Thus they create varied cultural landscapes through different patterns of activities. On the one hand, they are influenced by their physical settings, but on the other, they transform their surroundings into different culturally created environments, including landscapes of harmony and landscapes of conflict. Understanding these complex interactions within space provides an important basis for responsible environmental planning, management and protection.

Spatial Interaction:

Resources are unevenly distributed across the earth. No country is self-sufficient. Places are linked by transport and communication systems in order to exchange resources and information. Insight into spatial interactions leads to understanding of the current cooperation of people through the exchange of goods and information and by migration. This insight also leads to the detection of current problems and to ideas for improving regional, national and international interactions and cooperation.

Region:

A region is an area characterised by selected criteria. Political criteria define, for example, states and cities; physical criteria define climatic and vegetation zones; socio-economic criteria define "developed" and "less developed" countries. Regions are dynamic in both space and time. Regions are manageable units for studying and developing environments. Geographers define regions at different scales from local and national to continental and global. The integrated system of regions leads to the concept of a planetary ecosystem. The understanding of the structure and processes of different regions within the global system is the basis for the regional and national identity of people and their international perspectives.

The Contribution of Geography to Education

Geography is both a powerful medium for promoting the education of individuals and a major contributor to International, Environmental and Development Education.

Geography and the education of the individual

Although the development of knowledge, understanding, skills, attitudes and values constitutes the holistic process of education, these aspects may be grouped into three classes of objectives. Through their studies in geography, students are encouraged to explore and develop knowledge and understanding, skills, and attitudes and values. In particular they should develop

Knowledge and Understanding of:

- locations and places in order to set national and international events within a geographical framework and to understand basic spatial relationships;
- major natural systems of the Earth (landforms, soils, water bodies, climate, vegetation) in order to understand the interaction within and between ecosystems;
- major socio-economic systems of the Earth (agriculture, settlement, transport, industry, trade, energy, population and others) in order to achieve a sense of place. This involves understanding the impact of natural conditions on human activities, on the one hand, and the different ways of creating environments according to differing cultural values, religious beliefs, technical, economic and political systems, on the other;
- diversity of peoples and societies on Earth in order to appreciate the cultural richness of humanity;
- structure and processes of the home region and country as daily action space; and
- the challenges of, and opportunities for, global interdependence.

Skills in:

- using verbal, quantitative and symbolic data forms such as text, pictures, graphs, tables, diagrams and maps;
- practising such methods as field observation and mapping, interviewing people, interpreting secondary resources and applying statistics; and
- using communication, thinking, practical and social skills to explore geographical topics at a range of scales from local to international. Such a process of inquiry will encourage students to:

- identify questions and issues;
- collect and structure information;
- process data;
- interpret data;
- evaluate data;
- develop generalisations;
- make judgments;
- make decisions;
- solve problems;
- work co-operatively in team situations; and
- behave consistently with declared attitudes.

In this way geographical education contributes to literacy, oracy, numeracy and graphicacy. It also aids the development of personal and social competence, particularly with regard to the spatial dimension of daily life and to international understanding.

Attitudes and Values conducive to:

- interest in their surroundings and in the variety of natural and human characteristics on the surface of the Earth;
- appreciation for the beauty of the physical world, on the one hand, and of the different living conditions of people, on the other;
- concern for the quality and planning of the environment and human habitat for future generations;
- understanding the significance of attitudes and values in decision making;
- readiness to use geographical knowledge and skills adequately and responsibly in private, professional and public life;
- respect for the rights of all people to equality;
- dedication to seeking solutions to local, regional, national and international problems on the basis of the "Universal Declaration of Human Rights".

Geography and International, Environmental and Development Education

International Education

Geographical Education contributes strongly to International Education as described in the *Recommendation concerning Education for International Understanding, Co-operation and Peace and Education relating to Human rights and Fundamental Freedom* (18th UNESCO Conference, November 19th, 1974). In particular, Geographical Education promotes understanding, tolerance and friendship amongst all nations, racial and religious groups and furthers the activities of the United Nations for the maintenance of peace by actively encouraging:

(a) "an international dimension and a global perspective in the education of people at all levels;
(b) understanding and respect for all peoples, their cultures, civilisations, values and ways of life, including domestic ethnic cultures and cultures of other nations;
(c) awareness of the increasing global interdependence of peoples and nations;
(d) ability to communicate with others;
(e) awareness not only of the rights but also of the duties incumbent upon individuals, social groups and nations towards each other;
(f) understanding of the necessity for international solidarity and cooperation;
(g) readiness on the part of the individual to participate in solving the problems of their communities, their countries and the world at large."

Environmental and Development Education

The Preparatory Committee for the U.N. Conference on Environment and Development, which met in Geneva on 18 March 1991 reported that environmental and development education at all levels and for all peoples is crucial in ensuring the sustainable development of the world.

"The more knowledge available in the hands of educated people capable of understanding the information the greater the chances are of significantly reducing environmental damage and preventing future problems. Accordingly, there is a primary need to strengthen in all countries, especially the developing ones, their entire educational system as a prerequisite to environmental and development education."

Geographical Education contributes to this by ensuring that individuals become aware of the impact of their own behaviour and that of their societies, have access to accurate information and skills to enable them to make environmentally sound decisions, and to develop an environmental ethic to guide their actions.

Content and Concepts of Geographical Education

Geography curricula around the world are commonly structured in two main ways: as **regional studies** and as **thematic studies.**

At their best, both regional and thematic studies are strongly theory-oriented. In the context of teaching children, theories are used to illuminate the real world. In their studies, children should be encouraged to adopt a questioning or enquiry approach which will lead them towards the statement and application of generalisations and principles.

Regional Studies

Regional Studies select from the following areas:

Local community
Home region
Home country
Home continent
Other continents and regional groupings
The world
Global structures

Principles guiding the selection of regions at all levels may include:

- decentrism — regions should be chosen to avoid national or continental centrism;
- motivation — regions should be chosen to take account of students' interests and the actuality of current events;
- balance of scale — regions should be selected to include experience of a range of scales from local to global;
- diversity — regions should be selected to include a selection of contrasting places, various physical environments, different human activities, cultures, socio-economic systems and stages of development and sustainability;
- relevance — regions should be selected to provide studies which are relevant to public, vocational and private life;
- responsibility — regions should be selected to enable students to recognise and accept their responsibilities for action at a range of scales from local to global.

Appreciation of both national identity and international cooperation are important functions of regional studies. Regional studies should encourage consideration of internationalisation and globalisation whilst avoiding the pitfalls of regional separatism.

Thematic Studies

Thematic studies should always have a regional base. Thematic studies curricula in geography may be classified as systematic, issues-based and systems approaches.

1) **Systematic Approaches** are concerned with physical and human geography.

Physical Geography may include:

- geomorphology,
- hydrology,
- climatic geography,
- biogeography,
- physical ecology ...

Human Geography may include:

- population geography,
- economic geography,
- urban geography,
- social geography,
- historical geography,
- cultural geography,
- rural geography,
- political geography,
- human ecology ...

2) **Issues Based Approaches** are concerned with the study of current issues and problems from a geographical point of view. These may be at local, regional, national or global scales. Issues commonly studied include:

- environmental quality,
- socio -spatial disparities,
- hazards and disasters,
- global change,
- population dynamics,
- urbanisation,
- hunger in the world,
- energy management,
- inequalities in race, gender or religion,
- limits to growth,
- crisis regions (social, natural, economic),
- conflict,
- development problems and strategies,
- sustainable development ...

3) **Systems Approaches** are concerned with teaching about physical systems, human systems and ecosystems.

Physical Systems include:

- geomorphic systems,
- soil systems,
- climatic systems,
- hydrological systems, and
- biotic systems.

Human Systems include social and cultural processes in human organisation such as:

- agricultural systems,
- industry and service systems,
- settlement systems,
- transport and trade systems,
- societal systems.

Ecosystems

Current concerns for sustainable development may also be investigated through the study of the integration of human and natural systems within an ecosystem.

Choice of approach

The preferred educational philosophy determines whether the above approaches are combined or whether one only is selected. Whichever approach is adopted, studies should encourage students to engage in questioning and enquiry. It is essential that students develop the geographical skills of seeking solutions to current and future problems in the organisation of space. In this way, geography curricula play a substantial role within political, social, ethical, personal, humanistic, aesthetic and environmental education.

Principles and Strategies for Implementation

Specialist Teachers

Geography should be taught in schools and colleges by trained specialist teachers. Teachers are the most valuable resource in education. Because of this and because of the complexity of geographical studies, well-trained, specialist teachers are essential.
In face of the challenges of our time and of the objectives of geographical education described earlier, geography teachers should be qualified not only in their discipline, geography, but also in geographical education.

Through a programme of initial teacher education and ongoing inservice enhancement, geography teachers should progressively develop:

Knowledge and understanding of:

- the developing discipline of geography (concepts, themes, attitudes and skills),
- the social contexts of education and teaching,
- students' needs, interests, expectations and rights,
- how students learn (cognitive, affective and psycho-motor domains),
- curriculum principles;

The skills of:

- lesson, unit, course and curriculum planning,
- application of appropriate evaluation methods,
- involving students in a range of learning experiences,
- selecting and using appropriate resources and media,
- ongoing course evaluation and revision;

Values and attitudes that foster:

- the potential of geography as a medium for education,
- the geographical education of their students,
- personal and professional growth within geographical education,
- the equal rights of all students to effective geographical education;

An Independent Core Subject

In order to guarantee a sound preparation for the future, geography should be considered as a core subject in both primary and secondary school curricula. Teachers at primary level should be trained to teach geography. At secondary level and above, it should be taught by specialist geography teachers. Geography builds an interface or bridge between natural and social sciences. Geographical questions may require reference to the findings of other disciplines including geology, hydrology, biology, history, sociology, politics and economics. Where local conditions require that students at a particular age or phase follow a combined studies or integrated studies curriculum, the precise contribution of geography should be made explicit in the programme, using the framework provided by this International Charter.

Mandatory and Coherent Courses

It is essential that all students across the years of formal schooling follow a continuous programme of geographical studies. This will ensure that geography's contribution to both general education and to students' preparation for private and public life will be achieved.

Time Allocation

Geography should be allocated time comparable to that given to other core subjects in the curriculum. The timetable should provide regular geography teaching sessions throughout the school year, with the facility for longer periods of time to permit the completion of project work and field studies. This is needed for teachers to develop sound geography experiences to help students to respond to present and future challenges.

Teaching and Learning Materials

The use of quality media, both traditional and modern, is essential if students are to gain realistic images of the earth. Geography must not be regarded as a low cost subject. The international community of geography educators should assist poorer countries to gain access to quality teaching and learning materials.

Geography: A Subject for All

Geography has a significant role in the education of all students. Close attention must be paid by curriculum planners to learners with special needs as well as to the changing needs of students as they proceed in their development.

While many aspects of geographical education are common to all stages, the specific focus may change from primary, through secondary and higher education to its role in vocational, adult and inservice education.

Primary Education

Young children like to learn-by-doing as they explore their surroundings. They are also open to new experiences and, therefore, teaching about people of other cultures, lifestyles and places should begin at this stage. Thus, geographical education contributes to the basic ideas of the United Nations *Declaration of the Rights of the Child* which states that: "The child shall enjoy special protection, and shall be given opportunities and facilities by law and other means to enable him [her] to develop physically, mentally, morally, spiritually and socially in a healthy and normal manner and in conditions of freedom and dignity."

Secondary Education

As young people grow, their capacity for abstract thinking increases. Practical experience may then be augmented by increasing use of more abstract sources of information. In promoting concern for the future of the global community, emphasis should be placed on avoiding a separation of knowledge and behaviour and encouraging environmental competence, regional and national commitment and multicultural and international perspectives.

Higher Education

Many of those who undertake higher education may adopt key decision-making roles in society which require national and international perspectives and environmental competence. Whatever their main discipline area, all courses in higher education should include studies in geography to ensure that graduates are geographically literate. This is especially important for all those who intend to become teachers. It is advantageous for geography teachers to have competence in a second language.

Adult and Community Learning

Geographical understanding contributes to the education of all people in their daily lives. As workers, employers, consumers and citizens, people must understand the international and environmental impacts of their decisions. Only in this way international cooperation, sustainable development and a more just world order will be attained.

The continued development of such understanding throughout the lives of individuals should be achieved through the inclusion of a geographical perspective within all forms of vocational, adult and inservice education.

Research in Geographical Education

Research in Geographical Education focuses on the improvement of the teaching and learning of geography in primary, secondary, tertiary, vocational and adult education. It should also contribute to the more general development of teaching and learning theories. In order to achieve these ends, it is necessary to pursue both basic and applied research.

Basic Research is involved with the development of the basic theories of geographical education. It investigates fundamental aspects of geographical education such as the development of children's spatial understandings, perceptions of the environment and attitudes towards people, places and problems.

Applied Research is concerned with appropriate practice in geographical education such as the development and evaluation of teaching methods and materials in fields including new information technologies, environmental and development education, and multi-cultural and global studies.

There should be close collaboration between researchers, teachers and education systems in the selection of research questions and designs. Applied research findings should also be disseminated effectively to encourage appropriate implementation.

Methodology
Research is an important aspect of the role of geographical education at all levels. While empirical research may be undertaken primarily within higher education institutions, classroom-based action research provides a means for all teachers to contribute to the development and evaluation of teaching programmes, processes and resources.
A full range of qualitative and quantitative research approaches may be employed.

These may include:

- action research,
- empirical research,
- hermeneutic research.

The choice of methodology to be adopted depends on the topic of the research and the questions to be investigated.

International Cooperation

Geographical Education makes a unique contribution to the creation of global perspectives. In order to promote international co-operation geographical educators should support the aims of the Helsinki Accord (1977) to promote the bilateral or multilateral exchange of experience, in teaching methods at all levels of education, including compulsory, further and higher education, the exchange of teaching materials, and the findings of research on curriculum development, pedagogy, methods of evaluation and epistemology. Geographical educators and teachers in all countries are encouraged to promote such exchanges through the work of the Commission on Geographical Education of the International Geographical Union and through the many other international institutions and specific research projects which have geographical relevance and an educational dimension. Some of the international bodies and projects currently active are listed in Appendix A to this document.

Proclamation

This International Charter, drafted by the International Geographical Union Commission on Geographical Education and discussed with Geographical Educators around the world, was endorsed by the General Assembley of the International Geographical Union at the 27th International Geographical Congress Washington, D.C., U.S.A. in August 1992.

Accordingly, the International Geographical Union Commission on Geographical Education proclaims this Charter to all governments and peoples of the world and commends the principles and practices presented in the charter as the basis on which sound geographical education in all countries should be maintained.

Prof. Dr. Hartwig Haubrich
Chair, International Geographical Union
Commission on Geographical Education
Paedagogische Hochschule Freiburg
Kunzenweg 21 D-79117 Freiburg/Germany

Appendix A: International Projects and Organisations relevant to the Promotion of Geographical Education.

UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation
UNEP	United Nations Environmental Programme
IEEP	International Environmental Education Programme
ICISEE	International Computerized Information Service for Environmental Education
ISEE	International Society for Environmental Education
MAB	"Man and the Biosphere" Programme of UNESCO
IYF	International Youth Federation for Environmental Studies and Conservation
IUCN	International Union for Conservation of Nature and Natural Resources
IGCP	International Geological Correlation Programme
IGU/CGE	International Geographical Union/Commission on Geographical Education
IHP	International Hydrological Programme
ICSU/CTS	International Council of Scientific Unions/Committee on the Teaching of Science
ISSC	International Social Science Council/Committee on Human Dimension of Global Environmental Change
FAO	Food and Agriculture Organisation of the United Nations
ILO	International Labour Organisation of the UN
IAEET	International Association for Environmental Education Terminology
ERIC	Educational Research and Information Centre Indiana University, Bloomington, Indiana/USA
ESCGTA	European Standing Conference of Geography Teachers' Associations
EUDISED	European Documentation and Information System on Education of the Council of Europe, Strasbourg/France
ICA	International Cartographic Association
IAG	International Association of Geomorphologists
IGBP	International Geosphere-Biosphere Programme
IDNDR	International Decade for Natural Disaster Reduction

INTERNATIONAL AND NATIONAL GEOGRAPHY ASSOCIATIONS.

Appendix B: Commission Members and Regional Correspondents responsible for this Charter.

Full members

The following full members of the period 1988 - 92 are the main responsibles for the charter:

Chairperson
Prof. Dr. Hartwig Haubrich,
Geography Department
Paedagogische Hochschule Freiburg
Kunzenweg 21, D 79117 Freiburg
Germany

Secretary
Dr. Savita Sinha
C 5/3, SFS Flats
Saket,
New Delhi - 1100/7
India

Full Members
Dr. Suresh Garsole
Maharashtra State Bureau of
Textbook Production "Balbharati"
Senapati Bapat Marg, Pune-411 004
India

Prof. Dr. Rod Gerber
School of Social, Business and
Environmental Education
QUT, Kelvin Grove Campus
Locked Bag No 2, Red Hill
Brisbane, Queensland 4059
Australia

Prof. Patricia Green-Milberg
Geography Department
John Abbot College, Box 2000
St. Anne de Bellevue
Quebec H9X 3L9
Canada

Dr. Erisa Kyagulanyi †
Department of Social Sciences
Institute of Teacher Education
P.O.Box 1 Kyambogo
Kampala **Uganda**

Prof. Dr. Vladimir Maksakovsky
Moscow State Pedagogical University
Geographical Faculty
Kibalchicha 6, build. 4
Moscow **USSR**

Dr. Michael Morrissey
Geography Department,
School of Education
University of The West Indies
Mona, Kingston 7
Jamaica

Mr. Michael Naish, Reader in Education
Institute of Education
University of London, Bedford Way
London WC 1H OAL
UK

Dr. Julie Okpala
Department of Education
University of Nigeria
Nsukka **Nigeria**

Prof. Dr. Joseph Stoltman
Geography Department
Western Michigan University
Kalamazoo, Michigan 49008
USA

Prof. Dr. Lan-sheng Zhang
Geography Department
Beijing Normal University
Beijing **China**

The IGU Commission on Geographical Education thanks the many members from around the world who have contributed to the creation of the Charter but cannot be mentioned because of the large numbers involved.

Regional Correspondents

The following regional correspondents for the period 1992 - 96 are officially requested to distribute the Charter within their regions on behalf of the IGU Commission on Geographical Education.

Albania:	Perikli Qiriazi
Australia:	Rod Gerber
Australia:	John Lidstone
Austria:	Franz Forster
Austria:	Wolfgang Sitte
Bangladesh:	Mesbah-us-Saleheen
Belgium:	Modest Goosens
Belgium:	Anne Verhetsel
Brazil:	Marcus Mucciolo
Brazil:	David Márcio S. Rodrigues
Brunei:	Anny Dyg Arbi
Bulgaria:	Dimitar P. Kanchev
Burma:	Daw Thin Kyi
Bhutan:	Deki C. Gyamtso
Canada:	Patricia Green-Milberg
Canada:	Paul F. Thomas
China:	Lan-Sheng Zhang
Costa Rica:	Rosa, E., Licda Grenas
Czech Republic:	Hana Kühnlova
Denmark:	Ove Biilman
Egypt:	Halim Ibrahim Grais
England:	Michael Naish
Estonia:	Kalev Sepp
Finland:	Hannele Rikkinen
France:	Maryse Clary
Germany:	Hartwig Haubrich
Greece:	Apostolos Katsikis
Hong Kong:	Philip G. Stimpson
Hungary:	Ferenc Probald
Iceland:	Tryggvi Jakobsson
India:	Suresh Garsole
India:	Savita Sinha
Ireland:	Desmond Gillmor
Israel:	Yoram Bar-Gal
Italy:	Alberto Melelli
Jamaica:	Michael Morrissey
Japan:	Ryoichi Matsumura
Japan:	Shuishi Nakayama
Kenya:	Johnson Malinda
Korea:	Sung-Il Jung

Lithuania:	Stasys Vaitekūnas
Luxembourg:	Georges Hengesch
Malaysia:	Tunku Shamsul Bahrin
Mexico:	Maria Isabel Lorenzo Villa
Mozambique:	Maria Isabel Coelho
New Zealand:	P.C. Forer
New Zealand:	John Macaulay
Nigeria:	Julie Okpala
Norway:	Oivind Rodevand
Peru:	Miguel A. Vega Castro
Philippines:	Telseforo W. Luna
Poland:	Maria Wilczynska-Woloszyn
Portugal:	Helder Dinis de Sousa
Portugal:	Manuela Ferreira
Republic of Singapore:	Siew-Hong Ang
Republic of Singapore:	Sze Onn Yee
Romania:	Octavian Mandrut
Russia:	A. Kondakov
Russia:	Vladimir Maksakovsky
Scotland:	O.V. Dulop
South Africa:	Mike Smit
South Africa:	Norman Tait
Spain:	Agustin Hernando
Slovak Republic:	Vladimir Drgoña
Slovenia:	Jurij Kunaver
Sweden:	Solveig Martensson
Sweden:	Margit Werner
Switzerland:	Klaus Aerni
Switzerland:	Michael Tschanz
Thailand:	Wansiri Dejakupta
The Gambia:	Nuha Yaya Jammeh
The Netherlands:	Joop van der Schee
The Netherlands:	Hans van Westrhenen
Trinidad and Tobago:	Vena Jules
USA:	David Hill
USA:	Joseph Stoltman
Venezuela:	Maria Giovannina de Barroso
Wales:	Michael Williams
Zambia:	Kenneth A.M. Kapansa

Charte Internationale

de

l'Enseignement de la Géographie

Commission de l'Enseignement de la Géographie

Union Géographique Internationale

1992

© 1992 Commission de l'Enseignement de la Géographie
de l'Union Géographique Internationale

Président: Prof. Dr. Hartwig Haubrich

Sommaire

1. Préface

2. Problèmes et solutions

3. Questions et concepts en géographie

4. Apport de la géographie à l'Enseignement

5. Contenus et concepts dans l'enseignement de la géographie

6. Principes et stratégies de mise en œuvre

7. Recherche pédagogique

8. Coopération internationale

9. Déclaration

Préface

La Commission chargée de l'Enseignement de la géographie de l'Union Géographique Internationale,

convaincue
que l'enseignement de la géographie est indispensable au développement de citoyens responsables et actifs dans le monde présent et futur,

consciente
de ce que la géographie peut être un sujet d'information, de formation, de stimulation à tous les niveaux de l'enseignement et aide à apprécier et à comprendre notre monde tout au long de la vie,
et que les étudiants ont besoin de davantage de compétence au niveau international afin d'assurer une coopération effective sur un grand nombre de questions économiques, politiques, culturelles et environnementales dans un monde qui va se rétrécissant,

inquiète
de voir l'enseignement de la géographie négligé dans certains lieux du monde, et manquant de structures et de cohérence dans d'autres,

prête
à aider les collègues à combattre l'analphabétisme géographique dans tous les pays du monde,

soutenant
les principes exposés dans:

. la Charte des Nations-Unies;
. la Déclaration Universelle des Droits de l'Homme;
. la Constitution de l'UNESCO;
. la Recommandation de l'UNESCO concernant l'Éducation pour la concorde internationale, la coopération et la paix;
. la déclaration des Droits de l'Enfant; et
. de nombreux programmes nationaux et déclarations relatifs à l'enseignement de la géographie

recommande cette Charte Internationale de l'Enseignement de la Géographie à tous les peuples du monde.

Problèmes et solutions

La solution des principaux problèmes et questions nécessite le plein engagement des individus de toutes les générations. Tous les points suivants ont une forte composante géographique:

les dynamiques démographiques, les ressources alimentaires et la faim, l'urbanisation, les disparités socio-économiques, l'analphabétisme, la pauvreté, le chômage, les réfugiés, les apatrides, la violation des droits de l'homme, la maladie, la criminalité, les inégalités de sexe, l'émigration, la disparition des plantes et animaux, la déforestation, l'érosion des sols, la désertification, les désastres naturels, les déchets toxiques et nucléaires, les changements climatiques, la pollution atmosphérique, la pollution des eaux, le trou dans la couche d'ozone, les limites des ressources, les limites de la croissance, l'utilisation des sols, les conflits ethniques, la guerre, le régionalisme, le nationalisme, la mondialisation des phénomènes sur une Terre "Vaisseau Spatial".

Les conflits créés par ces problèmes et ces questions présentent un défi aux enseignants en géographie qui sont là pour donner à tous espoir, confiance, et capacité à œuvrer pour un monde meilleur.

Dans leur effort pour contribuer d'une part à la paix et à la justice parmi les peuples et d'autre part entre les êtres humains et le monde naturel, les enseignants en géographie s'appuient sur la **Déclaration Universelle des Droits de l'Homme** et en particulier:

l'Article 25

(1) Toute personne a droit à un niveau de vie suffisant pour assurer sa santé, son bien-être et ceux de sa famille, notamment pour l'alimentation, l'habillement, le logement, les soins médicaux ainsi que pour les services sociaux nécessaires: elle a droit à la sécurité en cas de chômage, de maladie, d'invalidité, de veuvage, de vieillesse, ou dans les autre cas de perte de ses moyens de subsistance par suite de circonstances indépendantes de sa volonté,

l'Article 26

(1) Toute personne a droit à l'éducation...

(2) L'éducation doit viser au plein épanouissement de la personnalité humaine et au renforcement du respect des droits de l'homme et des libertés fondamentales. Elle doit favoriser la compréhension, la tolérance et l'amitié entre toutes les nations, et tous les groupes raciaux ou religieux, ainsi que le développement des activités des Nations Unies pour le maintien de la paix.

Dans le contexte des problèmes auxquels doit faire face l'humanité, le droit à l'éducation inclut le droit à un enseignement de la géographie de haut niveau qui encourage à la fois un équilibre entre les identités régionales et nationales et l'adhésion à des causes internationales et mondiales.

Questions et concepts en Géographie

La géographie est une science qui cherche à expliquer le caractère des lieux et la répartition des populations, les événements qui surviennent et se déroulent sur la terre. La géographie s'intéresse aux interactions homme-environnement dans le contexte de lieux et de localisations spécifiques. Ses caractéristiques spécifiques sont l'ampleur de l'étude, l'étendue de la méthodologie, la synthèse de travaux provenant d'autres disciplines, y compris les sciences physiques et humaines, et son intérêt pour la gestion future des relations sociétés-environnement.
Les géographes posent les question suivantes:

Où est-ce?
Comment cela se présente-t-il ?
Pourquoi est-ce là?
Comment est-ce arrivé?
Quel impact cela a-t-il?
Comment cela peut-il être géré à l'avantage commun de l'humanité et de l'environnement naturel?

Chercher les réponses à ces questions nécessite l'analyse de la localisation, de la situation, de l'interaction, de la distribution spatiale et de la différenciation des phénomènes sur la terre. Les explications de situations actuelles proviennent à la fois de sources historiques et contemporaines. Des tendances peuvent être dégagées qui indiquent de futurs développements possibles.
Les concepts essentiels sont:

Localisation et répartition,
Lieu,
Relations Sociétés-Environnement,
Interaction spatiale,
Région.

Localisation et répartition
Les hommes et les lieux ont différentes localisations sur terre, absolues et relatives. Ces localisations sont reliées par des flux de biens, de populations, d'informations et d'idées et aident à expliquer répartitions et modèles sur terre. La connaissance de la localisation des hommes et des lieux est une condition préalable à la compréhension de l'interdépendance locale, régionale, nationale et mondiale.

Lieu

Les Lieux ont des caractéristiques naturelles et humaines différentes. Les caractéristiques naturelles comprennent les formes du relief, les sols, le climat, les cours d'eau, la végétation, la vie animale et humaine. Les êtres humains développent des cultures, des implantations, des systèmes socio-économiques et des modes de vie en accord avec leurs croyances et leurs philosophies. La connaissance des caractères physiques des lieux, de la perception qu'ont les hommes de l'environnement et leur comportement à son égard sont à la base de la compréhension des interrelations entre les sociétés et les lieux.

Relation Sociétés-Environnement

Les hommes utilisent leur environnement de différents manières. Ainsi ont-ils créé des paysages culturels variés à travers différents modèles d'activités. D'un côté, ils sont influencés par leurs dispositions physiques, mais d'un autre côté, ils transforment leurs milieux en différents environnements culturels, incluant des paysages harmonieux et des paysages conflictuels. Comprendre ces interactions complexes à l'intérieur des espaces est la base d'une organisation responsable de l'environnement, de sa gestion et de sa protection.

Interaction spatiale

Les ressources sont inégalement distribuées à la surface de la terre. Aucun pays ne se suffit à lui-même. Les lieux sont reliés par des systèmes de transport et de communication afin d'échanger ressources et informations.

La perception des interactions spatiales amène à comprendre la coopération actuelle des peuples à travers l'échange de biens et d'information et par les migrations. Cette perception amène aussi à détecter les problèmes actuels, à imaginer comment améliorer les interactions et la coopération régionales, nationales et internationales et à mieux comprendre la pauvreté, la richesse et le bien-être humain.

Régions

Une région est une zone caractérisée par des critères choisis. Les critères politiques, par exemple, définissent les États et les villes; les critères physiques définissent des zones climatiques et des zones de végétation; les critères socio-économiques définissent les pays "développés" et "en développement". Les régions sont dynamiques, à la fois dans l'espace et dans le temps. Les régions constituent des unités commodes pour l'étude et la mise en valeur de l'environnement. Les géographes définissent des régions à différentes échelles, depuis l'échelle locale et nationale jusqu'à l'échelle continentale et mondiale. Le système intégré des régions amène au concept d'écosystème planétaire. La compréhension de la structure et des processus de ces différentes régions à l'intérieur du système mondial est le fondement de l'identité régionale et nationale des hommes et de leurs perspectives internationales.

L'apport de la Géographie à l'éducation

La géographie à la fois représente un puissant moyen pour promouvoir l'éducation des individus et apporte une contribution importante à l'Education Internationale, à l'environnement et au développement.

La géographie et l'éducation de l'individu

Bien que le développement du savoir, de la compréhension, des compétences, des attitudes et des valeurs constitue le processus holistique de l'éducation, ces aspects peuvent être regroupés en trois classes d'objectifs. A travers leurs études en géographie, les élèves sont encouragés à explorer et développer le savoir et la compréhension, les compétences, les attitudes et valeurs. En particulier, il leur faut développer:

La connaissance et la compréhension:

. des localisations et des lieux afin de situer les événements nationaux et internationaux à l'intérieur d'un canevas géographique et de comprendre les relations spatiales fondamentales;

. des principaux systèmes naturels de la Terre (formes du relief, sols, cours d'eau, climat, végétation) afin de comprendre l'interaction à l'intérieur des écosystèmes et entre eux;

. des principaux systèmes socio-économiques de la Terre (agriculture, implantations humaines, transports, industrie, commerce, énergie, population et autres) afin de parvenir à la compréhension des lieux. Ceci implique de comprendre, d'une part, l'impact des conditions naturelles sur les activités humaines, et d'autre part, les différentes voies de création de l'environnement selon les différences de valeurs culturelles, croyances religieuses, systèmes techniques, économiques et politiques;

. de la diversité des hommes et des sociétés sur la terre afin d'apprécier la richesse culturelle de l'humanité;

. de la structure et des processus de la région et du pays où l'on vit, espace d'action quotidienne, et des défis et des perspectives d'une interdépendance mondiale.

Les aptitudes à:

. utiliser des données verbales, quantitatives et symboliques des textes, des images, des graphiques, des tableaux, des diagrammes et des cartes;

. pratiquer des méthodes comme l'observation de terrain, la cartographie, les questionnaires, l'interprétation de ressources secondaires et l'utilisation de statistiques;

. utiliser la communication, la pensée, les aptitudes pratiques et sociales afin d'explorer les sujets de géographie à toutes les échelles, du local à l'international. Un tel processus de recherche encouragera les élèves à:

- identifier des questions et des problèmes;
- collecter et structurer l'information;
- traiter les données;
- interpréter les données;
- évaluer les données;
- procéder à des généralisations;
- porter des jugements;
- prendre des décisions;
- résoudre des problèmes;
- travailler en équipe de façon coopérative;
- se comporter en cohérence avec les attitudes déclarées.

De cette manière, l'enseignement de la géographie contribue à l'apprentissage de la lecture et de la parole, de l'aptitude à compter, à représenter graphiquement. Il aide aussi au développement de compétences personnelles et sociales particulièrement ce qui a trait à la dimension spatiale de la vie quotidienne et de la compréhension internationale.

Attitudes et valeurs conduisant à:

- s'intéresser à son environnement et à la variété des caractéristiques naturelles et humaines à la surface de la Terre;
- apprécier, d'une part, la beauté du monde physique et, d'autre part, les différentes conditions de vie des hommes;
- s'inquiéter de la qualité de l'environnement et de l'habitat humain des générations futures;
- comprendre la portée des attitudes et des valeurs dans la prise de décision;
- être prêt à utiliser le savoir géographique de façon adéquate et responsable et ses compétences dans la vie privée, professionnelle et publique;
- respecter le droit de tous les peuples à l'égalité;
- se consacrer à rechercher des solutions aux problèmes locaux, régionaux, nationaux et internationaux sur la base de la "Déclaration Universelle des Droits de l'Homme".

La géographie et l'enseignement international, l'éducation à l'environnement et au développement

Éducation Internationale

L'enseignement de la géographie contribue fortement à l'Education Internationale telle qu'elle est décrite dans la *Recommandation concernant l'Education pour la Compréhension Internationale, la Coopération et la Paix et l'Education relative aux Droits de l'Homme et Libertés Fondamentales* (18e compétence de l'UNESCO, 19 novembre 1974). En particulier, l'enseignement de la géographie favorise la compréhension, la tolérance et l'amitié entre toutes les nations, tous les pays et tous les groupes religieux, et poursuit les activités des Nations Unies pour le maintien de la paix en encourageant activement:

a) une dimension internationale et une vision mondiale de l'éducation à tous les niveaux
b) la compréhension et le respect de tous les peuples, de leurs cultures, civilisations, valeurs et modes de vie, incluant les cultures ethniques nationales et les cultures des autres nations;
c) la prise de conscience de l'interdépendance croissante des peuples et des nations;
d) la capacité à communiquer avec les autres;
e) la prise de conscience non seulement des droits mais aussi des devoirs incombant aux individus, groupes sociaux et nations les uns par rapport aux autres;
f) la compréhension de la nécessité d'une solidarité et d'une coopération internationales;
g) la volonté de l'individu de participer à la résolution des problèmes de la communauté, de son pays et du vaste monde."

Éducation à l'environnement et au développement:

Le Comité Préparatoire pour la Conférence des Nations Unies sur l'Environnement et le Développement, qui s'est tenu à Genève le 18 mars 1991 signale que l'éducation à l'environnement et au développement à tous les niveaux et pour tous les peuples est cruciale pour assurer un développement durable du monde.
"Plus le savoir se trouve entre les mains d'hommes éduqués capables de comprendre les informations, plus grandes sont les chances de réduire les dommages environnementaux et de prévenir les problèmes futurs. En conséquence, il y a un premier besoin qui est de renforcer dans tous les pays, spécialement dans les pays en voie de développement, tout le système éducatif comme un préalable à l'éducation à l'environnement et au développement."

L'enseignement de la géographie y contribue en s'assurant que les individus prennent conscience de l'impact de leur propre comportement et de celui des sociétés, qu'ils ont accès à des informations exactes et qu'ils ont des compétences qui leur permettent de prendre des décisions sensées en matière d'environnement, et de développer une éthique écologique afin de guider leurs actions.

Contenus et concepts de l'enseignement de la géographie

Dans le monde entier, les programmes de géographie ont été structurés en deux secteurs fondamentaux: **études régionales** et **études thématiques**.

Les meilleures études thématiques et régionales sont fortement orientées vers la théorie. Dans le contexte de l'enseignement donné aux enfants, les théories sont utilisées pour éclairer le monde réel. Dans leurs études, les enfants doivent être encouragés à adopter une démarche de questionnement et de recherche qui amènera vers l'énonciation et l'application de généralisations et de principes.

Études Régionales

Les études régionales choisissent parmi les espaces suivants:
la population locale,
la région où l'on vit,
le pays où l'on vit,
le continent,
les autres continents et groupes supra-nationaux,
le monde,
les structures mondiales.

Les principes guidant le choix des régions peuvent inclure:
. une décentration - les régions doivent être choisies de manière à éviter un centrisme national ou continental;
. la motivation - les régions doivent être choisies compte tenu de l'intérêt des élèves et de l'actualité du moment;
. l'équilibre des échelles - les régions doivent être choisies afin d'englober des expériences à tous les niveaux d'échelles depuis le niveau local jusqu'au niveau mondial;
. la diversité - les régions doivent être choisies de façon à introduire une sélection de lieux contrastés, une variété d'environnements physiques, d'activités humaines, de cultures, de systèmes socio-économiques et de stades de développement et de durabilité;
. la pertinence - les régions doivent être choisies afin de fournir des études qui aient un rapport réel avec la vie publique, professionnelle ou privée;
. la responsabilité - les régions doivent être choisies pour permettre aux élèves de reconnaître et d'accepter leurs responsabilités afin d'agir à différents niveaux, du local au mondial.

La reconnaissance à la fois de l'identité nationale et de la coopération internationale sont des fonctions importantes des études régionales. Les études régionales devraient encourager à prendre en considération la dimension internationale et mondiale tout en évitant les pièges du séparatisme régional.

Études thématiques

Les études thématiques doivent toujours avoir une base régionale. Les programmes des études thématiques de géographie peuvent être classées en démarches systématiques, démarches basées sur des problèmes et démarches systémiques.

1) **Les démarches systématiques** portent sur la géographie physique et humaine.
La géographie physique peut inclure:
- la géomorphologie,
- l'hydrologie,
- la géographie climatique,
- la biogéographie,
- l'écologie physique...

La géographie humaine peut inclure:
- la géographie de la population,
- la géographie économique,
- la géographie urbaine,
- la géographie sociale,
- la géographie historique,
- la géographie culturelle,
- la géographie rurale,
- la géographie politique,
- l'écologie humaine...

2) **Les démarches basées sur des problèmes** portent sur l'études des questions et problèmes actuels d'un point de vue géographique, à l'échelle locale, régionale, nationale ou mondiale. Les questions couramment étudiées comprennent:
- la qualité de l'environnement,
- les disparités socio-spatiales,
- les risques et catastrophes,
- les changements au niveau mondial
- la dynamique des populations,
- l'urbanisation,
- la faim dans le monde,
- la gestion de l'énergie,
- les inégalités de race, de sexe, ou de religion,
- les limites à la croissance,
- les crises régionales (sociales, naturelles, économiques),
- les conflits,
- les problèmes et les stratégies de développement,
- le développement durable.

3) **Les démarches systémiques** portent sur l'enseignement des systèmes physiques, des systèmes humains et des écosystèmes.

Les systèmes physiques incluent:

- les systèmes géomorphologiques,
- les systèmes des sols,
- les systèmes climatiques,
- les systèmes hydrologiques et
- les systèmes biotiques.

les systèmes humains incluent les processus sociaux et culturels dans l'organisation humaine comme:

- les systèmes agricoles,
- les systèmes industriels et de services,
- les systèmes d'implantation,
- les systèmes de transports et de commerce,
- les systèmes de société.

Écosystèmes

Les préoccupations actuelles concernant un développement durable doivent être examinées à travers une analyse de l'intégration des systèmes humains et naturels au sein d'un éco-système.

Le choix de la démarche

Le choix pédagogique détermine si les démarches ci-dessus se combinent entre elles ou si une seule est sélectionnée. Quelle que soit la démarche adoptée, les élèves devraient être encouragés au questionnement et à la recherche. Il est essentiel que les élèves développent des compétences géographiques pour chercher des solutions aux problèmes actuels et futurs dans l'organisation de l'espace. De cette manière les programmes de géographie peuvent jouer un rôle substantiel à l'intérieur de l'éducation politique, sociale, éthique, personnelle, humaniste, esthétique et environnementale .

Principes et stratégie de mise en œuvre

Enseignants spécialisés

La géographie doit être enseignée dans les écoles, collèges et lycées par des enseignants spécialisés et formés. Les enseignants sont la ressource la plus précieuse en éducation. A cause de cela et de la complexité des études de la géographie, il est essentiel d'avoir des enseignants spécialistes et bien formés.

Face aux défis de notre temps et aux objectifs de l'enseignement de la géographie décrits précédemment, les enseignants de géographie doivent être qualifiés non seulement dans leur discipline, la géographie, mais aussi en éducation. À travers un programme de formation initiale et un renforcement de la formation continue, les enseignants de géographie devraient progressivement développer:

la connaissance et la compréhension

- du développement de la discipline géographie (concepts, thèmes et compétences),
- des contextes sociaux de l'éducation et de l'enseignement,
- des besoins, des intérêts, des attentes et des droits des élèves,
- de la façon dont les élèves apprennent (domaines cognitif, affectif et spycho-moteur)
- des principes du programme;

les capacités à:

- préparer une leçon, un module, un cours et une programmation,
- appliquer des méthodes d'évaluation appropriées
- impliquer des élèves dans une progression d'apprentissage,
- sélectionner et utiliser les ressources appropriées et les médias,
- évaluer en continu et réguler un cours.

les valeurs et les attitudes qui encouragent:

- l'utilisation du potentiel de la géographie comme moyen d'éducation,
- l'éducation des élèves en géographie,
- le développement personnel et professionnel à l'intérieur de l'enseignement de la géographie,
- l'égalité des droits de tous les élèvess à un enseignement effectif de la géographie.

Une matière centrale et indépendante

Afin de garantir une préparation sérieuse pour l'avenir, la géographie devrait être considérée comme une matière centrale dans les programmes de l'école primaire et secondaire. Au niveau primaire, les enseignants devraient être formés à enseigner la géographie. Au niveau secondaire et au-delà, elle devrait être enseignée par des enseignants spécialisés en géographie. La géographie construit une interface ou un pont entre les sciences naturelles et les sciences sociales. Les questions de géographie nécessitent parfois qu'il soit fait appel à d'autres disciplines comme la géologie, l'hydrologie, la biologie, l'histoire, la sociologie, les sciences politiques et l'économie. Là où les conditions locales exigent que les élèves, à un âge particulier ou à une étape particulière, suivent un programme d'études combinées ou intégrées, la contribution précise de la géographie doit être explicitée dans le programme en utilisant le canevas fourni par cette Charte Internationale.

Cours obligatoires et cohérents

Il est essentiel que tous les étudiants, au cours de leur cursus scolaire, suivent un programme continu de géographie. Cela assurera le rôle de la géographie à la fois dans l'enseignement général et dans la préparation des élèves à leur vie publique et privée.

Temps alloué

Le temps alloué à la géographie doit être comparable à celui donné aux autres matières importantes du programme. L'emploi du temps doit assurer des séquences régulières d'enseignement de la géographie tout au long de l'année scolaire avec la possibilité de plus longues périodes de temps pour permettre la réalisation de projets et études de terrain. Ceci est nécessaire aux enseignants pour mener à bien des expériences sérieuses de géographie afin d'aider les élèves à répondre aux défis présents et futurs.

Matériaux d'enseignement et d'apprentissage

L'utilisation de médias de qualité, à la fois traditionnels et modernes, est essentiel si les étudiants doivent acquérir des images réalistes de la Terre. La géographie ne doit pas être considérée comme un sujet de moindre coût. La communauté internationale des enseignants de géographie doit aider les pays les moins riches à acquérir des matériaux d'enseignement et d'apprentissage de qualité.

Géographie : une matière pour tous

La géographie joue un rôle significatif dans l'éducation de tous les élèves. Ceux qui rédigent les programmes doivent porter une attention particulière aux besoins spécifiques des élèves de même qu'au fait que ces besoins évoluent progressivement.

Alors que de nombreux aspects de l'enseignement de la géographie sont communs à tous les stades, la focalisation sur un point précis peut changer du primaire au secondaire et au supérieur et jusqu'à son rôle dans l'éducation des adultes et la formation initiale et continue.

L'enseignement primaire

Les jeunes enfants aiment apprendre par l'expérience tout en explorant leur environnement. Ils sont aussi très ouverts à de nouvelles expériences et, par conséquent, leur enseigner d'autres cultures, d'autres modes de vie, d'autres lieux doit commencer à ce stade. Ainsi, l'enseignement de la géographie contribue-t-il à développer les idées de base de la Déclaration des Nations Unies sur les Droits de l'Enfant qui énonce que: "l'enfant doit bénéficier d'une protection spéciale et se verra accorder des possibilités et des facilités par l'effet de la loi et par d'autres moyens, afin d'être en mesure de se développer d'une façon saine et normale sur les plans physique, intellectuel, moral, spirituel et social dans des conditions de liberté et de dignité."

L'enseignement secondaire

À mesure que les jeunes grandissent, leur capacité d'abstraction augmente. L'expérience pratique peut donc s'enrichir grâce à l'utilisation croissante de sources d'information plus abstraites. En promouvant l'intérêt de la communauté mondiale pour l'avenir, on doit insister sur le fait qu'il faut éviter une séparation du savoir et des comportements, et promouvoir les compétences en matière d'environnement, d'engagement régional et national et de perspectives multiculturelles et internationales.

Enseignement supérieur

Beaucoup de ceux qui entreprennent des études supérieures peuvent un jour assurer des fonctions de responsabilité dans la société qui exigent des perspectives nationales et internationales et une compétence en matière d'environnement. Quel que soit leur principal champ disciplinaire, tous les programmes d'enseignement supérieur devraient inclure des cours de géographie afin de garantir aux diplômés un minimum de compétence en géographie. Ceci est particulièrement important pour ceux qui ont l'intention de devenir enseignants. Il est très utile pour les enseignants en géographie d'avoir une compétence dans une seconde langue.

Éducation professionnelle et permanente

La compréhension géographique contribue à l'éducation de tous les hommes dans leur vie quotidienne. En tant que travailleurs, employés, consommateurs et citoyens, les hommes doivent comprendre l'impact international et environnemental de leurs décisions. C'est seulement ainsi que pourront se produire une coopération internationale, un développement durable et un ordre plus juste du monde.

L'introduction d'une perspective géographique à tous les niveaux d'enseignements, enseignement professionnel, formation continue et permanente, assurera le développement continu d'une telle compréhension tout au long de la vie des individus.

La recherche dans l'enseignement de la géographie

La recherche dans l'enseignement de la géographie se concentre sur l'amélioration de l'enseignement et de l'apprentissage de la géographie dans l'enseignement primaire, secondaire, supérieur, professionnel et de la formation continue. A cette fin, il faut poursuivre à la fois recherche fondamentale et recherche appliquée.

La recherche fondamentale est liée au développement des théories de base relatives à l'enseignement de la géographie. Elle examine les aspects fondamentaux de l'enseignement de la géographie comme le développement chez l'enfant de la compréhension de l'espace, des perceptions de l'environnement et des comportements face aux individus, aux lieux et aux problèmes.

La recherche appliquée étudie les pratiques appropriées de l'enseignement de la géographie comme le développement et l'évaluation de méthodes et de matériaux d'enseignement dans des champs spécifiques incluant les nouvelles technologies de l'information, l'éducation à l'environnement et au développement et les études multi-culturelles et mondiales.

Il doit y avoir une collaboration étroite entre chercheurs, enseignants et systèmes d'éducation dans la sélection des questions et des intentions. Les résultats de la recherche appliquée doivent être diffusés de façon effective afin d'encourager une mise en œuvre appropriée.

Méthodologie

La recherche est un aspect important du rôle de l'enseignement de la géographie à tous les niveaux. Tandis que la recherche empirique peut être entreprise essentiellement dans des institutions universitaires, la recherche active basée sur les classes procure à tous les enseignants un moyen de contribuer au développement et à l'évaluation des programmes, des processus et des ressources d'enseignement.

Toute une série de méthodes de recherche qualitatives et quantitatives peuvent être utilisées. Elles peuvent comprendre:

. la recherche visant à l'action,

. la recherche empirique,

. la recherche herméneutique.

Le choix de la méthodologie adoptée dépend du thème de la recherche et des questions qui doivent être approfondies.

Coopération internationale

L'enseignement de la géographie apporte une contribution unique à l'élaboration de perspectives mondiales. Afin de promouvoir une coopération internationale, les enseignants en géographie doivent soutenir l'objectif de l'accord d'Helsinki (1977), de promouvoir des échanges bilatéraux ou multilatéraux d'expériences, dans des méthodes d'enseignement à tous les niveaux d'éducation, incluant l'enseignement obligatoire mais aussi la formation continue et l'enseignement universitaire, l'échange de matériaux d'enseignement, et les conclusions des recherches sur le développement des programmes, la pédagogie, les méthodes d'évaluation et l'épistémologie. Les enseignants en géographie et les éducateurs de tous les pays sont encouragés à favoriser de tels échanges à travers le travail de la Commission de l'Enseignement de la géographie de l'Union Géographique Internationale et à travers les nombreuses autres institutions internationales et les projets de recherche spécifique qui ont une pertinence géographique et une dimension éducative. Quelques-uns des organismes et des projets en cours actuellement sont présentés dans l'annexe A de ce document

Proclamation

Cette Charte Internationale, ébauchée par la Commission de l'Enseignement de la Géographie de l'Union Internationale de Géographie et discutée par des enseignants en géographie du monde entier, a été approuvée par le Comité Exécutif de l'Union Géographique Internationale au 27ème congrès Géographique International de Washington, DC, USA en Août 1992. En conséquence de quoi, la Commission sur l'Enseignement de la Géographie de l'U.G.I. propose officiellement cette charte à tous les gouvernements et tous les peuples du monde et recommande les principes et les pratiques présentés dans la charte comme base pour asseoir un enseignement solide de la géographie dans tous les pays.

Prof. Dr. Hartwig Haubrich
Président, Union Géographique Internationale
Commission de l'Enseignement de la Géographie
Pädagogische Hochschule Freiburg
Kunzenweg 21 D 79117Freiburg/Germany

Annexe A : Organisations et projets internationaux pour la promotion de l'enseignement de la géographie

UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation
UNEP	United Nations Environmental Programme
IEEP	International Environmental Education Programme
ICISEE	Internationa Computerized Information Service for Environmental Education
ISEE	International Society for Environmental Education
MAB	"Man and the Biosphere" Programme of UNESCO
IYF	International Youth Federation for Environmental Studies and Conservation
IUCN	International Union for Conservation of Nature and Natural Resources
IGCP	International Geological Correlation Programme
IGU/CGE	International Geographical Union/Commission on Geographica Education
IHP	International Hydrological Programme
ICSU/CTS	International Council of Scientific Unions/Committee on the Teaching of Science
ISSC	International Social Science Council/Committee on Human Dimension of Global Environmental Change
FAO	Food and Agricultural Organisation of the United Nations
ILO	International Labour Organisation of the UN
IAEET	International Association for Environmental Education Terminology
ERIC	Educational Research and Information Centre Indiana University, Bloomington, Indiana/USA
ESCGTA	European Standing Conference of Geography Teachers'Associations
EUDISED	European Documentation and Information System on Education of the Council of Europe, Strasbourg/France
ICA	International Cartographic Association
IAG	International Association of Geomorphologists
IGBP	International Geosphere-Biosphere Programme
IDNDR	International Decade for Natural Disaster Reduction Associations Nationales et Internationales de Géographie

Principaux responsables pour la distribution de la Charte

Annexe B: Membres de la Commission et Correspondants régionaux de cette Charte

Membres titulaires

Les membres titulaires suivants de la période 1988-1992 sont les principaux responsables de cette charte

Président
Prof. Dr.Hartwig Haubrich
Geography Department
Paedagogische Hochschule
Kunzenweg 21 D 7800 Freiburg
Allemagne

Secrétaire
Dr. Savita Sinha
C 5/3, SFS Flats
Saket,
New Delhi - 1100/7 **Inde**

Membres titulaires
Dr. Suresh Garsole
Maharashtra State Bureau of
Textbook Production "Balbharati
Senapati Bapat Marg, Pune-411 004
Inde

Prof. Dr. Rod Gerber
School of Social, Business and
Environmental Education
QUT, Kelvin Grove Campus
Locked Bag N°2, Red Hill
Brisbane, Queensland 4059
Australie

Prof. Patricia Green-Milberg
Geography Department
John Abbot College, box 2000
St. Anne de Bellevue
Québec H0X 3L9 **Canada**

Dr. Erika Kyagulanyi
Department of Social Sciences
Institute of Teacher Education
PO Box 1 Kyambogo
Kampala **Uganda**

Prof. Dr. Vladimir Maksakovsky
Moscow State Pedagogical University
Geographical Facult
Kibalchicha, Build. 4
Moscow **Russie**

Dr. Michael Morrisey
Geography Department
School of Education
University of the West Indies
Mona, Kingston 7
Jamaicque

Mr. Michael Maish, Sen. Lecturer
Institute of Education
University of London, Bedford Way
London WC 1H OAL
Royaume-Uni

Dr; Julie Okpala
Department of Education
University of Nigeria
Nsukka **Nigeria**

Prof. Dr. Joseph Stoltman
Geography Department
Western Michigan University
Kalamazoo, Michigan 49008
USA

Prof. Dr. Lan-sheng Zhang
Geography Department
Beijing Normal University
Beijing **Chine**

La Commission de l'enseignement de la Géographie de l'UGI remercie les nombreux membres qui dans le monde entier ont contribué à l'élaboration de la charte mais que leur grand nombre interdit de citer tous.

Correspondants régionaux

Il est officiellement demandé aux correspondants régionaux suivants pour la période 1992-1996 de distribuer la Charte dans leurs pays respectifs au nom de la Commission de l'enseignement de la Géographie de l'UGI.

Albanie :	Perikli Qiriazi
Allemagne	Hartwig Haubrich
Angleterre:	Michael Naish
Australie:	Rod Gerber
Australie:	John Lidstone
Autriche:	Frantz Forter
Bangladesh:	Mesbah-us-Saleheen
Belgique	Modest Goosens
Brésil:	Marcus Mucciolo
Brésil:	David Márcio S. Rodrigues
Brunei:	Anny Dyg Arbi
Bulgarie:	Dimitar P. Kanchev
Burma:	Daw Thin Kyi
Bhutan:	Deki C. Gyamtso
Canada:	Patricia Green-Milberg
Canada:	Paul F. Thomas
Chine:	Lan-Sheng Zhang
Costa Rica:	Rosa, E., Licda Grenas
Danemark:	Ove Biilman
Ecosse	O.V. Dulop
Egypt:	Halim Ibrahim Grais
Espagne:	Agustin Hernando
Estonie:	Kalev Sepp
Finlande:	Hannele Rikkinen
France:	Maryse Clary
Gambie:	Nuha Yaya Jammeh
Grèce:	Apostolos Katsikis
Hong Kong:	Philip G. Stimpson
Hongrie:	Ferenc Probald
Inde:	Suresh Garsole
Indie:	Savita Sinha
Irlande:	Desmond Gillmor
Islande:	Tryggvi Jakobsson
Israël:	Yoram Bar-Gal
Italie:	Alberto Melelli
Jamaique:	Michael Morrisey

Japon:	Ryoichi Matsumura
Japon:	Shuichi Nakayama
Kenya:	Johnson Malinda
Korée:	Sung-Il Jung
Lithuanie:	Stasys Vaitekunas
Luxembourg:	Georges Hengesch
Malaisie:	Tunku Shamsul Bahrin
Mexique:	Maria Isabel Lorenzo Villa
Mozambique:	Maria Isabel Coelho
Nouvelle Zélande:	P.C. Forer
Nouvelle Zélande:	John Macaulay
Nigeria:	Julie Okpala
Norvège	Oivind Rodevand
Pays-Bas:	Joop van der Schee
Pays-Bas:	Hans Van Westrhenen
Pays de Galles	Michael Williams
Perou:	Miguel A. Vega Castro
Philippines:	Telseforo W. Luna
Pologne:	Maria Wilczynska-Woloszyn
Portugal:	Helder Dinis de Sousa
Portugal:	Manuela Ferreira
Republique de Singapour:	Siew-Hong Ang
Republique de Singapour:	Sze Onn Yee
Roumanie:	Octavian Mandrut
Russie:	A. Kondakov
Russie:	Vladimir Maksakovsky
Suède	Solveig Martensson
Suède	Margit Werner
Suisse:	Klaus Aerni
Suisse:	Michael Tschanz
Tchécoslovaquie:	Hana Kühnlova
Tchécoslovaquie:	Vladimir Drhoña
Thaïlande:	Wansiri Dejakupta
Trinidad et Tobago	Vena Jules
Union Sud Africaine:	John Earle
Union Sud Africaine:	Norman Taith
USA:	David Hill
USA:	Joseph Stoltman
Venezuela:	Maria Giovannina de Barroso
Slovenie:	Jurij Kunaver
Zambie:	Kenneth A.M. Kapansa

МЕЖДУНАРОДНА ХАРТА ЗА ГЕОГРАФСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ

КОМИСИЯ ПО ГЕОГРАФСКО ОБРАЗОВАНИЕ

МЕЖДУНАРОДЕН ГЕОГРАФСКИ СЪЮЗ

1992

СЪДЪРЖАНИЕ

1. Увод.....3

2. Предизвикателства и отговори.....4

3. Въпроси и концепции в географията.....5

4. Приносът на географията в образованието.....7

5. Съдържание и концепции в географското образование.....10

6. Принципи и стратегии за приложение.....13

7. Научни изследвания в географското образование.....16

8. Международно сътрудничество.....17

9. Прокламация.....17

ПРЕАМБЮЛ

Комисията по географско образование към Международния географски съюз,

Убедена,
че географското образование е важна и незаменима част от работата по изграждането на отговорни и активни граждани в настоящия и бъдещ свят,

Със съзнанието,
че географията може да бъде един много информиращ, интересен и приятен предмет,

Видейки наясно
с това, че на учениците е необходима по-голяма международна компетентност, за да може да се осигури ефективно сътрудничество по широк спектър от икономически, политически, културни и природозащитни въпроси в един стесняващ се свят,

Загрижена,
че географското образование се пренебрегва в някои части на света, а в други му липсва добра структура и съдържание,

Готова
да помогне на колегитге в тяхната борба против географската неграмотност във всички части на света,

Придържайки се към принципите, дефинирани в:

* Хартата на Обединените нации;
* Декларацията на ООН за правата на човека;
* Конституцията на UNESCO;
* Препоръките на UNESCO, отнасящи се до образованието за международно разбирателство, сътрудничество и мир,
* Декларацията за правата на детето; и
* Много национални учебни програми и трудовете по проблемите географското образование,

предлага тази Международна харта за географското образование на всички хора по света.

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ОТГОВОРИ

Решаването на най-важните проблеми, които стоят пред нашия свят, изисква пълното ангажиране на хора от всички поколения. Всички от следните въпроси имат силно географско измерение:

> динамика на населението, храни и глад, урбанизция, социално-икономически разлики, неграмотност, бедност, безработица, бежанци и хора без родина, нарушаване на човешките права, болести, престъпност, неравенство между половете, миграции, изчезване на растителни и животински видове, обезлесяване, почвена ерозия, настъпване на пустините, природни бедствия, токсични и радиоактивни отпадъци, атмосферно замърсяване, глобално затопляне на климата,замърсяване на водите, озонови дупки, изчерпване на ресурсите, земеползване, етнически конфликти, войни, сеператизъм, национализъм и глобализма на "Космическия кораб Земя".

Конфликтите, създавани от тези проблеми представляват едно предизвикателство към хората, занимаващи се с географско образование, които се ангажират с това, да дадат на учащите се надежда, вяра и възможности да работят за един по-добър свят.

В голямото си желание да допринесе за мира и справедливостта между хората на света, от една страна, и между човека и природата, от друга, географите-педагози обръщат поглед към **Всеобщата декларация за правата на човека** и особено към:

Член 25

(1) "Всеки има правото на жизнен стандарт, включително прехрана, облекло, жилище, медицинско обслужване инеобходимите социални грижи, което е необходимо за поддържане на неговото и на семейството му здраве и благосъстояние. Той има право на осигуряване в случай на безработица, болест, инвалидност, овдовяване, старост или други случаи на лишаване от средства за съществуване по независеща от него причини".

Член 26

(1) "Всеки човек има правото на образование".
(2) "Образованието да бъде насочено към цялостно развитие на човешката личност и засилване на уважението към правата на човека и основните свободи. То трябва да съдейства за разбирателството, толерантността и приятелството между всички народи, расови и религиозни групи, както и за осъществяване дейността на ООН за поддържане на мира".

В контекста на проблемите пред човечеството, правото на образование включва правото на висококачествено географско образование, което насърчава както балансираната регионална и национална идентичност, така и ангажирането с международни и глобални проблеми.

ВЪПРОСИ И КОНЦЕПЦИИ В ГЕОГРАФИЯТА

Географията е науката, която търси, характеризира и обяснява териториалните системи, които възникват и се развиват на повърхността на земята. Тя изследва взаимовръзките на човека с неговата среда в контекста на отделните страни и райони. Нейните специфични особености са в предмета на нейните изследвания, обхвата на нейните изследвания, обхвата на методологията и, синтеза който тя прави на работата, извършвана от други науки - природните и хуманитарните науки и нейния интерес към бъдещото развитие на човечеството - взаимовръзките човек-обкръжаваща среда.

Географите поставят следните въпроси:

Къде е това?
Какво представлява това?
Защо това е там?
Как се случи това?
Какви влияния има това?
Как ще трябва това да се управлява и стопанисва за взаимната полза на човечеството и природната среда?

Търсенето на отговорите на тези въпроси поставя необходимостта от изследване на области, ситуации, взаимовръзки, пространствено разпределение и диференциеция на явленията на Земята. Обясненията на настоящите ситуации идва както от исторически, така и от съвременни източници. Могат да се идентифицират тенденциите, които показват възможни бъдещи развития.

Някои от централните концепции на географските изследвания са:

Местоположение и разпространение,
Пространство
Взаимовръзки човек-среда,
Пространствени взаимоотношения
Региони

Местоположение и разпространение:

Хората и местата имат различни абсолютни и относителни географски положения на Земята. Тези местоположения са свързани с потоци от стоки, хора, информация и идеи и помагат да се обяснят разпространенията и моделите им по Земята. Знанията за местоположенията на хора и места е едно предварително условие за разбирането на локалните, регионалните и глобалните взаимозависимости.

3. 6

Пространство:

Всяко място има различни природни и човешки характеристики. Природните характеристики включват земните форми, почвите, климата, водните източници, растителността, животинския и човешкия свят. Хората развиват култури, селища, социално-икономически системи и стил на живот според своите вярвания и философии. Знанието за природните характеристики от хората за тяхната среда, както и тяхното поведение са базата за разбиране на взаимовръзките между хората и местата.

Взаимовръзки Човек-среда:

Хората използват средата по много различни начини. Така те създават разнообразни културни ландшафти посредством различни модели на дейности. От една страна, те също попадат под влиянието на тяхната природна среда, но от друга, трансформират средата, в която живеят, в различни културно създадени среди, включващи ландшафти на хармония и латндшафти на конфликти. Разбирането на тези сложни взаимовръзки в дадено пространство осигурява важна база за отговорно планиране на средата, нейното управление и опазване.

Пространствени взаимодействия:

Ресурсите са неравномерно разпространени по Земята. Няма страна, която да разчита изцяло на собствените си ресурси. Местата са свързани посредством транспорта и комуникационните системи, за да се разменят ресурси и информация. Осъзнаването на пространствените взаимовръзки води до разбиране на настоящото сътрудничество на хората посредством обмен на стоки и информация и посредством миграции. Това осъзнаване също води до откриване на настоящите проблеми и до идеи за подобряване на регионалните, национални и международни взаимодействия и сътрудничество и до по-доброто разбиране на причините за бедността, богатството и човешкото благосъстояние.

Региони:

Един регион е област, характеризирана от подбрани критерии. Политическите критерии дефинират, например, държавите и градовете; природните критерии дефинират климатичните и растителните зони; социално-икономическите критерии дефинират "развити" и "по-малко развити" страни. Регионите са динамични както във времето, така и в пространството. Те са управляеми единици за изследване и развитие на средите. Географите изследват регионите в различни мащаби, от местни и национални, до континентални и глобални. Интегрираната система от региони води до концепцията за планетарната екосистема. Разбирането на структурата и процесите на различните региони в рамките на глобалната система е базата за регионална и национална идентичност на хората и техните международни перспективи.

ПРИНОСЪТ НА ГЕОГРАФИЯТА В ОБЩОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Географията има важно значение за издигане на общото образование на хората, и е основен източник допринасящ за Международното образование по опазване на средата и развитието.

Географията и образованието на индивида

Развитието на знанията, разбирането, уменията и отношението към стойностите съставят цялостния процес на образованието.
Тези аспекти може да бъдат групирани в три класа от цели. Чрез тяхното осъществяване в географията, учениците се насърчават да придобиват и развиват знания и разбирания, умения и отношения към стойностите.
По-точно, те трябва да развиват

Знания и разбиране за:

* местоположения и места, за да поставят национални и международни събития в гегорафски рамки и да разбират основните пространствени взаимоотношения;
* основните природни системи на Земята /земните форми, почвите, водните източници, климата, растителността/, за да разбират взаимодействието в и между екосистемите;
* основните социално-икономически системи на Земята /селско стопанство, селища, транспорт, индустрия, търговия, енергия, замърсяване, и др./ за да придобият чувство за местоположение. Това включва разбиране за влиянието на природните условия върху човешките дейности, от една страна, и различните начини за създаване на среди според различните културни ценности, религиозни вярвания, технически, икономически и политически системи - от друга;
* разнообразието на хората и обществата по Земята, за да оценят културното богатство на човечеството;
* структурата и процесите в родния край и страна, като пространство за ежедневна практика; и
* предизвикателствата и възможностите за глобална взаимозависимост.

Умения в:

* използуване на словесни, количествени и символни форми от данни, като текст, картини, графики, таблици, диаграми и карти;
* практикуване на такива методи, като наблюдения на терена и картиране, провеждане на анкети, интерпретиране на допълнителни източници и прилагане на статистически методи; и
* използуване на комуникационни, мисловни, практически и социални умения за изследване на географски теми в различни мащаби от локални до интернационални. Такъв един процес на търсене ще насърчи учениците да:

- идентифицират въпроси и проблеми;
- събират и структурират информация;
- обработват данни;
- интерпретират данни;
- оценяват данни;
- правят обобщения;
- правят изводи,заключения и преценки;
- вземат решения;
- решават проблеми;
- работят съвместо в колективи; и
- показват съответно поведение при конкретни ситуации.

По този начин географското образование допринася за грамотността, словесното изразяване, цифровото и графично мислене. То също подпомага развитието на личностната и социална компетентност, особено по отношение на пространственото измерение на всекидневния живот и международното разбирателство.

Отношения и ценности, отнасящи се до:

* интереса към заобикалящата ги среда и към разнообразието от природни и човешки характеристики по повърхността на Земята;
* оценяване красотата на природния свят, от една страна, и различните условия на живот на хората, от друга;
* грижа за качеството, планирането и опазването на средата за бъдещите поколения;
* разбиране на важността и отношението към стойностите в процеса на вземане на решения;
* готовност за използване на географските знания и умения адекватно и с отговорност в личния, професионалния и обществения живот;
* уважение към правото на всички хора да бъдат с равни възможности;
* посвещаване и търсене на решения на местни, регионални, национални и международни проблеми на базата на "Всеобщата декларация за правата на човека".

Географията и възпитанието в интернационализъм, опазване на средата и развитие

Интернационално образование

Географското образование допринася много за интернационалното възпитание, както е описано в *"Препоръки, отнасящи се до възпитанието в Международно разбирателство, сътрудничество и мир и образованието, отнасящо се до човешките права и основни свободи"* /18-та Конференция на UNESCO, 19.Ноември, 1974/. По-точно, географското образование издига разбирането, толерантността и сътрудничеството между всички нации, расови и религиозни групи, и подпомага дейностите на ООН за поддържането на мира, като активно насърчава:

(а) "едно международно измерение и глобална перспектива в образованието на хората на всички нива;
(б) разбиране и уважение към всички народи, техните култури, цивилизации и ценности и начини на живот, включително и вътрешно-етническите култури и културите на други народи;
(в) разбиране на нарастващата глобална взаимозависимост на хора и народи;
(г) възможност за комуникация с останалите;
(д) разбиране не само на правата, но и на задълженията на индивидите, социалните групи и народите едни към други;
(е) разбиране на необходимостта от международна солидарност и сътрудничество;
(ж) готовност от страна на индивида да участвува в решаването на проблемите на техните общества, страни и света като цяло".

Възпитание в опазване на средата и развитие

Подготвителният комитет на Конференцията по средата и развитието на ООН се срещна в Женева на 18 март, 1991 и докладва, че възпитанието в опазване на средата и развитие на всички равнища и за всички хора е от изключително важно значение за развитието на света.

"Колкото повече знания има в ръцете на знаещи хора, разбиращи информацията, толкова са по-големи шансовете за значително намаляване на нарушенията на околната среда и предотвратяване на бъдещи проблеми. Съответно, има фундаментална нужда от подобряване във всички страни, особено в развиващите се, цялостната образователна система като предпоставка за възпитание в опазване на средата и развитие."

Географското образование допринася за това, като осигурява възможност на индивидите да бъдат наясно с влиянието на собственото си поведение и това, на техните общества, да имат достъп до точна информация и умения, които им дават възможност да вземат решения без отрицателен ефект за средата, както и да развиват природозащитна етика, която да ги ръководи в техните действия.

Учебните програми по география в света са структурирани главно по два начина:
като **регионални** курсове и като **тематични** /общи/ курсове.

В най-добрия случай, както регионалните, така и общите курсове са силно теоретично-ориентирани. В контекста на преподаването за деца, теориите се използват за да осветлят реалния свят. В тяхното учение децата трябва да се насърчават да възприемат един подход на задаване на въпроси и търсене на отговори, който ще ги води към определяне и приложение на генерализации и принципи.

Регионални курсове

Регионалните курсове обхващат следните области:

Родна стряха
Роден край
Родна страна
Роден континент
Други континенти и регионални групирания
Светът
Глобални структури

Принципите, водещи към подбор на учебния материал на всички нива, може да бъдат:

* децентризъм - учебния материал трябва да се подбират така, че да се избягва прекаленият национален и континентален центризъм;
* мотивация - учебния материал трябва да се подбира така, че да се вземат предвид интересите на учениците и актуалността на събитията в момента;
* баланс на мащаба - учебния материал трябва да се подбира така, че да включва широк спектър от мащаби - от локален до глобален;
* разнообразие - учебния материал трябва да се подбира така че да включва контрастиращи места, различни физикогеографски среди, различни човешки дейности, култури, социано-икономически системи и стадии на развитие и рационалност.
* подходящност - учебния материал трябва да бъде подбиран така, че да е полезен за бъдещи: обществен, професионален и личен живот на учениците;
* отговорност - учебния материал трябва да се подбира така, че да дава възможност на учениците да осъзнаят и приемат своите отговорности за действие в цял спектър от мащаби - от локален до глобален.

Оценяването както на националната идентичност, така и на международното сътрудничество са важни функции на регионалните изследвания. Регионалните изследвания трябва да насърчават грижата за интернационализация и глобализация, като едновременно с това запазва националната идентичност и се избягват грешките на регионалния сепаратизъм.

Общи курсове

Общите курсове трябва винаги да имат регионална база. Учебните програми в тематичните курсове по география могат да бъдат класифицирани като системни, проблемно-базирани и системен подход.

1).**Системните курсове** се отнасят както до физическата, така и до социално-икономическата география.

Физическата география може да включва:

- геоморфология,
- хидрология,
- климатология,
- биогеография,
- геоекология

Социално-икономическата география може да включва:

- география на населението,
- икономическа география,
- география на градовете,
- социална география,
- историческа география,
- културна география,
- география на селските райони,
- политическа география,
- екология но човека

2) **Проблемно базираните курсове** се отнасят до изследването на актуалните проблеми от географска гледна точка. Те могат да бъдат на локално, регионално, национално и глобално равнище. Най-често се изследват:

- качество на средата,
- социално-пространствени отношения,
- рискове и бедствия,
- глобални изменения,
- динамика на населението,
- урбанизация,
- гладът в света,
- стопанисване и енергия,
- расови, полови и религиозни неравенства,
- кризисни райони / социални, природни, икономически/,
- регионални конфликти,
- проблеми на развитието и стратегиите,
- рационално развитие.

3) **Системните подходи** се отнасят до изучаване на физикогеографски системи, социално - икономически системи и екосистеми.

Физикогеографските системи включват:

- геоморфоложки системи,
- почвени системи,
- климатични системи,
- хидроложки системи, и
- биотични системи.

Социално - икономически системи включват социалните, икономическите и културни процеси в човешката организация, като:

- аграрните системи,
- промишлени и обслужващи системи,
- системи на заселвания,
- транспортни и търговски системи,
- социални системи.

Екосистеми

Актуалните грижи за рационално развитие може също да бъдат изследвани посредством изучаването на интеграцията на човешките и природните системи в рамките на една екосистема.

Избор на подход

Предпочитаната философия на образование определя дали горните подходи са комбинирани или дали е подбран само един. Който и подход да се възприеме, обучението трябва да насърчава учениците да развиват географски умения чрез търсене на решения на настоящите и бъдещи проблеми в организацията на пространството. По този начин, географските програми за обучение играят значителна роля в рамките на политическото, социалното, етническото, личностното, хуманистичното, естетическото и природозащитното образование.

ПРИНЦИПИ И СТРАТЕГИИ ЗА ПРИЛОЖЕНИЕ

Учители-специалисти

Географията трябва да се преподава в училища и колежи от подготвени специалисти учители. Учителите са най-ценния ресурс в образованието. Поради това и поради комплексността на географското познание, наличието на добре подготвени учители специалисти е от решаващо значение. В лицето на предизвикателствата на нашето време и целите на географското образование, описани по-горе, учителите по география трябва да бъдат високо квалифицирани.

Посредством една програма за начално образвание като учители и продължително подобряване на квалификацията си, учителите по география трябва да притежават:

Знания и разбирания за:

* развиващата се дисциплина география (концепции, новости, отношения и умения).
* социалните контексти на образованието и обучението,
* нуждите на учениците, техните интереси, очаквания и права,
* как учениците учат (техните възрастови особености)
* принципи на учебната програма;

Умения за:

* планиране на тема и курс по учебна програма,
* приложение на подходящи методи за оценка,
* включване на учениците в редица обучаващи експерименти,
* подбор и използуване на учебни средства,
* постоянна оценка на обучението чрез ревизиране;

Ценности и отношения, които повишават:

* качеството на образователния, възпитателен и развиващ потенциал на географията,
* географското образование на учениците,
* личностното и професионалния израстване на самия учител по география,
* равните права на всички ученици да получат ефективно географско образование;

Самостоятелен основен предмет

За да гарантира добра подготовка за бъдещето, географията трябва да се счита за основен предмет в учебните планове както в основното, така и в средното образование. Учителите в началните класове трябва да бъдат обучени да преподават география. На второто ниво и по-нагоре географията трябва да бъде преподавана от специалисти учители. Географията изгражда един мост между природните и обществените науки. Географските въпроси може да изискват справки за откритията на други дисциплини, като геология, биология, история, социология, политика и икономика. Там, където местните условия изискват учениците от определена възраст и фаза на обучение да следват комбинирани курсове или програми за интегрирани курсове, точния принос на географията трябва да се направи изцяло ясен в програмата, с използуване на рамките, дадени от тази Международна харта.

Задължителни часове в учебния план

Много е важно за учениците да следват през целия курс на обучение една продължителна програма за географско образование с минимум два часа седмично. Тя ще осигури приноса на географията към общообразователната подготовка на учениците и към тяхната подготовка за частния и обществен живот.

Време, което е необходимо да се осигури

Географията трябва да получи време за обучение, сравнимо с това, което получават основните дисциплини в учебната програма. Разписанието трябва да осигурява редовно преподаване на география през цялата учебна година, и компактно време за проектна работа и работа на терена. Това е необходимо на учителите, за да развият солиден географски опит и да помогнат на учениците да отговорят на настоящите и бъдещи предизвикателства.

Учебни средства

Използуването на качествени учебни средства, както традиционни, така и модерни, е важно, ако желаем учениците да придобият реалистична представа за Земята. Географията не бива да се счита за евтина дисциплина. Международното общество на учителите по география трябва да подпомага по-бедните страни да придобият достъп до качествени материали за обучение.

Географията : учебен предмет за всички

Географията има голямо значение в образованието на всички ученици. Съставителите на учебни програми трябва да обърнат особено внимание на учениците с различни познавателни интереси, както и на изменението им, с тяхното развитие.

Много от аспектите на географското образование са общи за всички етапи, но имат и своята специфика в основното, средното и висшето образование.

Основното образование

Малките деца обичат да учат като "правят" нещата, като изследват заобикалящата ги среда. Те се интересуват и за света. За това преподаването за хора и други култури, стилове на живот и места, трябва да започне на този етап.Така, географското образование допринася за развитието на основните идеи на *Декларацията на ООН за правата на детето*, според която : " Детето трябва да се радва на специална протекция, и трябва да получи възможности и улеснения по закон, както и други средства, които да му дадат възможност да се развива физически, умствено, морално чувствено и социлано, по един здравословен и нормален начин и в условия на свобода и достойнство."

Средно образование

С растежа на младите хора, техните възможности за абстрактно мислене се увеличават. Практическият им опит може да се подобри тогава, с увеличаването на абстрактните източници на информация. С издигането на грижата за бъдещето на глобалното общество, ударението трябва да бъде поставено върху това, да се избягва разделянето на знанията от поведението и насърчаване на придобиването на знания от учениците за обкръжаващата среда, за отделните страни, региони и култури и за перспективите в развитието.

Висше образование

Много от тези, които започват висшето си образование могат да приемат ключови ръководни роли в обществото, които изискват национални и интернационални перспективи и компетентност в третиране на средата. Каквато и да е тяхната главна дисциплинарна област, например международни отношения, журналистика, опазване на средата, трябва да включват знания по география, за да се осигури географска грамотност на завършващите. Това е особено важно за онези, които възнамеряват да стават учители. От особено значение за учителите по география е знаенето на втори език.

Образование за възрастни и на обществото

Географската култура е необходима на всички хора в техния всекидневен живот. Като работници, служащи, консуматори и граждани, хората и обществата трябва да разбират международното влияние и влиянието върху средата на техните решения. Само по този начин ще се допринесе за постигането на международно сътрудничество, рационално развитие и по-справедлив свят.

Продължителното развитие на това разбиране през целия живот на хората може да бъде постигнато чрез включване на географското познание във всички видове, степени и форми на обучение.

НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ В ГЕОГРАФСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Научните изследвания в географското образование се фокусират върху подобряване на изучаването на географията в началното, основното, средното и висшето образование и образованието за възрастни. Необходимо е да се прилагат резултатите както от фундаменталните, така и от приложните изследвания.

Фундаменталните изследвания включват развитието на фундаменталните теории на географското образование. Те изследват фундаменталните аспекти на географското образование, такива, като развитието на географското мислене у децата, възприятия за средата и отношения към хора, места и проблеми.

Приложните изследвания засягат практиката в географското образование, като развитие и оценка на методите за оценка на знанията; на материалите, използувани в преподаването, включително новите информационни технологии; на образованието за средата и локалните, регионалните и глобални изследвания.

Необходимо е тясно сътрудничество между изследователите и учителите при подбора на научната проблематика и проекти.
Откритията на приложните изследвания трябва да се разпространяват за да насърчават подходящото им приложение.

Методология
Научните изследвания са важен фактор за повишаване ролята на географското образование на всички нива. Докато фундаменталните изследвания може да се предприемат предимно в институтите за висше образование, изследванията, базирани на разсъжденията и търсенията в класната стая осигуряват възможност за всички учители да допринесат за подобряването на учебните програми,на учебния процес и използваните дидактически материали. Може да се прилага цял спектър от количествени и качествени научно-изследователски подходи.

Те може да включват:

* действие и изследване,
* емпирични изследвания,
* теоретични изследвания.

Изборът на методология зависи от темата на изследване и въпросите, които се изследват.

МЕЖДУНАРОДНО СЪТРУДНИЧЕСТВО

Географското образование прави един уникален принос към създаването на глобални перспективи. За да се издигне международното сътрудничество педагозите-географи трябва да поддържат целта на Споразумението от Хелзинки /1977/ за издигане на двустранния и многостранен обмен на опит в методите за обучение на всички нива на образование, включително и задължителното, да се подкрепя висшето образование, обмена на дидактически материали и откритията в областта на методиката на обучението. Географите-учители и методици във всички страни се приканват да осъществяват такъв обмен посредством работата на Комисията по географско образование и посредством много други международни институции и специални научно-изследователски проекти, които имат отношение към географията и нейните образователни измерения.

ПРОКЛАМАЦИЯ

Тази Международна харта, предложена от Комисията по географско образование при Международния географски съюз и обсъдена с географи-учители и методици от целия свят, беше ратифицирана от Изпълнителния комитет на Международния географски съюз на 27-я Международен географски Конгрес, проведен във Вашингтон - САЩ през м. август 1992г.

Комисията по географско образование при Международния географски съюз прокламира тази Харта на всички правителства и народи на света и препоръчва принципите, залегнали в нея като база, на която да се подържа солидно географско образование във всички страни.

Подписана:

Проф.Д-р Хаубрих,

Председател, Международен Географски съюз,

Комисия по географско образование

Висше педагогическо училище- Фрайбург

Кунценвег 21, D-79117Фрайбург - Германия

Комисия по географско образование

地 理 教 育 國 際 憲 章

國際地理學會地理教育委員會

1 9 9 2

© 1992 Commission on Geographical Education,
International Geographical Union

Chairperson: Prof. Dr. Hartwig Haubrich

目　　錄

1. 序 3

2. 挑戰和回應 4

3. 地理問題和概念 5

4. 地理對教育的貢獻 7

5. 地理教育的內容和概念 10

6. 施行的原則和策略 13

7. 地理教育研究 16

8. 國際合作 17

9. 公告 17

附錄甲：與促進地理教育有關的國際機構和計劃 18

附錄乙：負責本憲章之委員會委員和區域通訊員 19

附錄丙：譯本 22

附錄丁：查詢 24

序

國際地理學會地理教育委員會

深信
地理教育在爲今日和未來世界培養活躍而又負責任的公民上的必要性；

意識到
地理在各個不同的級別裡都可以成爲有活力、有作用和有興趣的科目，並有助於終身欣賞和認識這個世界；

知道
在一個日漸縮小的世界上，學生需要更高的國際交往能力，以便在經濟、政治、文化、環境和安全等廣泛的項目上進行有效的合作；

關注
地理教育在世界上一些地方受到忽視而在另一些地方則缺乏組織和連貫性的現象；

準備
協助世界各國的同工掃除地理盲；

支持
下列文件所訂定的原則：

- 聯合國憲章，
- 國際人權宣言，
- 聯合國教育、科學及文化組織章程，
- 聯合國教育、科學及文化組織對促進國際了解、合作及和平等方面教育的建議，
- 兒童權利宣言，
- 多個國家的地理課程和文獻；

並謹在此向全人類推介這份地理教育國際憲章。

挑戰與回應

要解決我們世界面對的主要問題和困難，需要全人類世世代代的全心投入。下列問題都有很強的地理成分：

人口動態、食物和饑荒、城市化、社經差異、文盲、貧困、失業、難民和無國籍者、違反人權、疾病、罪惡、性別歧視、人口遷移、動植物的絕種、伐林、土壤侵蝕、荒漠化、自然災害、毒廢料和核廢料、氣候變化、空氣污染、臭氧洞、資源限制、增長限制、土地利用、種族衝突、戰爭、地方主義、民族主義、"地球太空船"全球化。

地理教育工作者有志於給予人類希望、信心和能力，以建設一個更美好的世界。上述困難和問題所造成的衝突向他們提出了挑戰。

地理教育工作者不論在人類之中，還是在人類和自然環境之間，致力爲和平和公義作出貢獻時，都以世界人權宣言爲指引，特別是：

第二十五條

(一) 「人人有權享受爲維持他本人和家屬的健康和福利所需的生活水準，包括食物、衣著、住房、醫療和必要的社會服務；在遭到失業、疾病、殘廢、守寡(喪偶)、衰老或在其他不能控制的情況下喪失謀生能力時有權享受保障。」

第二十六條

(一) 「人人都有受教育的權利。.....」

(二) 「教育的目的在於充份發展人的個性並加強對人權和基本自由的尊重。教育應促進各國、各種族或各宗教集團間的了解、容忍和友誼，並應促進聯合國維護和平的各項活動。」

在人類面對各種困擾的情況下，接受教育的權利包括接受高水準的地理教育。它鼓勵平衡區域和國家之間的認同以及信仰國際觀點和全球觀點。

地理問題和概念

地理學是一門旨在解釋地區特徵以及人類和事物在地球上出現、發展和分佈情況的科學。地理學所關注的是人與環境在特定地點和位置的相互作用。它的特點是學習範圍廣闊、研究方法多樣化、對自然科學和人文科學各科內容的綜合以及對將來如何處理人與環境關係的重視。

地理學者提出以下的問題：

它在哪裡?
它是什麼樣子的?
它爲什麼在那裡?
它是什麼時候發生的?
它產生了什麼作用?
怎樣使它有利於人類和自然環境?

在尋求這些問題的答案時，必須研究有關現象在地球上的位置、形勢、相互作用、空間分佈和差別。要解釋當前的形勢，須從歷史和現狀著手。認明趨勢可以知道將來可能的發展。

以下是地理研習的一些主要概念：

位置和分佈，
地方，
人與環境的關係，
空間的相互作用，
區域。

位置和分佈

在地球上，人和地方的絕對和相對位置各不相同。這些位置因物資、人口、信息和思想的交流而連繫起來，並協助解釋地球上各種事物的分佈和模式。認識人和地方的位置是理解本地、區域、國家和全球的相互依存關係的前提。

地方

不同的地方有不同的自然和人文特徵。自然特徵包括地形、土壤、氣候、水體、植被、動物和人類。人類根據其信仰和人生觀，發展了各種文化、聚落、社經制度和生活方式。認識地方的自然特徵和人對環境的觀念和行爲是理解人和地方的相互關係的基礎。

人與環境的關係

人類對環境的利用是多樣化的。通過不同的活動方式，造成了多樣的文化景觀。人類一方面受到自然環境的影響，一方面又在改變周圍，創造出不同的社會環境，包括和諧的景觀和衝突的景觀。對空間內這些複雜的相互作用的了解，爲責任重大的環境規劃、管理和保護工作提供了重要的基礎。

空間的相互作用

地球上資源的分佈是不均勻的。沒有一個國家可以自給自足。爲了交換資源和信息，各地之間建立了運輸和交通網絡。對空間相互作用的洞察，導致對人類現時通過物資和信息交流以及人口遷移等方式產生的合作行爲的了解。這一洞察力也有助於發掘現存問題，形成改進區域、民族和國際間相互作用和合作的意念，以及加深對貧窮、財富和人類福利的認識。

區域

區域是按某些準則界定的地方。例如：以政治準則界定省市；以自然準則界定氣候帶和植被帶；以社經準則界定 「發達」和「未發達」 國家。區域在時空上都是動態的。區域是研習和開發環境時便於處理的單位。地理學者以不同的尺度來界定區域，從本地和國家一直到大洲和全球。區域的綜合系統導致地球生態系統的概念。對全球系統內各個系統的結構和運作的認識，有助於形成對區域和國家的認同和國際觀點。

地理對教育的貢獻

地理既是促進個人教育的重要媒介，也可以對國際教育及環境和發展教育作出重大貢獻。

地理與個人教育

雖然知識、理解力、技能、態度和價值觀的發展共同組成了教育的整體過程，但這幾方面仍然可以組合爲三大目標。地理學習鼓勵學生探索和發展知識和理解力、技能以及態度和價值觀。特別要發展下列幾方面：

知識和理解方面

- 認識位置和地方，以便在地理架構下審視國內外的事件以及理解空間的相互關係；
- 認識地球上的主要自然系統（地形、土壤、水體、氣候、植被），以便理解各生態系統內和彼此之間的相互作用；
- 認識地球上的主要社經系統（農業、聚落、運輸、工業、商業、動力、人口及其他），以便對地方有所認識。這牽涉到，一方面認識自然條件對人文活動的影響，另一方面理解按照不同的文化觀念、宗教信仰、技術水平、經濟水平和政治制度創建環境的不同途徑；
- 認識地球上不同的人種和社會，以鑒賞人類豐富的文化；
- 認識作爲日常活動空間的本區和國家的結構和運作；以及
- 認識全球相互依存的挑戰和機會。

技能方面

- 利用以文字、數據和符號等形式表達的資料，如課文、圖片、圖表、表格、圖解和地圖等；
- 練習怎樣進行實地考察、繪制地圖、進行訪問、理解二手資料和運用統計數據；
- 利用信息傳播、思考、實踐和社交等技能去探究從本地到世界各地不同規模的地理課題。此一探究過程將會鼓勵學生：

- 指出問題和困難；
- 收集和組織信息；
- 處理資料；
- 分析資料；
- 評估資料；
- 發展通則；
- 作出判斷；
- 作出決定；
- 解決難題；
- 齊心合力參與集體工作；
- 知行合一。

這樣，地理教育在讀寫能力、口頭表達能力、計算能力和圖解能力等方面作出了貢獻。它也對個人能力和社交能力的發展，特別在日常生活的空間度向上和在國際了解上有所幫助。

態度和價值觀方面

- 對周圍的環境以及地球上各種不同的自然和人文特徵產生興趣；
- 一方面欣賞自然世界的美，一方面體會人類各種不同的生活情況；
- 關注後代的生活和環境的質素與規劃；
- 了解態度和價值觀在作決定時的重要性；
- 時刻準備充份地和負責地把地理知識應用於私人、專業和公共生活上；
- 尊重別人的平等權利；
- 以「世界人權宣言」爲基礎，積極尋求方法，以解決國際、國家、地區和本土的問題。

地理與國際教育及環境和發展教育

國際教育

誠如聯合國教育、科學和文化組織一九七四年十一月十九日舉行的第十八次會議有關國際諒解、合作與和平教育以及有關人權與基本自由教育的建議所指出，地理教育對國際教育有重大的貢獻。地理教育特別注意宣揚國際間、種族間和宗教集團間的諒解、容忍和友誼，並且積極鼓勵下列措施，以推動聯合國維持和平的活動：

(a) 「在各個教育階段裡，都體現國際度向和全球觀點；
(b) 「了解和尊重所有民族、他們的文化、文明、價值觀和生活方式，包括國內各民族的文化和其他國家的文化；
(c) 「注意到人民之間和國家之間日益增強的全球性相互依存關係；
(d) 「發展與他人交通的能力；
(e) 「注意到個人、社團和國家相互之間不僅擁有權利，也承擔著義務；
(f) 「了解國際團結和合作的必要；
(g) 「爲參與解決社區、國家以致全世界的問題作好準備。」

環境和發展教育

聯合國環境與發展研討會籌備小組於一九九一年三月十八日在日內瓦召開的會議指出，保證世界持續發展的關鍵在於向全人類和在各個階段推行環境和發展教育。

「能夠理解信息的知識份子掌握的知識越多，顯著地減低環境破壞和防止將來出現問題的機會就越大。因此，首要任務是強化各國，特別是發展中國家的整個教育制度，作爲環境和發展教育的前提。」

地理教育在這方面的貢獻是保證人們注意到個人和社會的行爲所產生的影響，以及獲得準確的信息和技能，使他們能夠就環境問題作出正確的決定和建立一套環境道德規範，作爲行動的指南。

地理教育的內容和概念

世界各地地理課程的結構主要有兩種取向：區域學習和專題學習。

強烈的原理取向，是區域學習和專題學習的最大優點。在教導學生時，應以原理來說明現實，並鼓勵學生採用質疑或探究的方式進行學習。這一方式將能促使他們表達和運用通則和原則。

區域學習

區域學習選自下列範圍：
當地社區
本區
本國
本洲
其他大洲和空間組合
全世界
全球結構

各個階段選擇區域的原則可以包括：
· 反中心主義——所選區域應避免形成本國或本洲中心主義；
· 誘導——所選區域應顧及學生興趣和時事現實；
· 規模均衡——所選區域應包括從本區到全球大小不同的規模；
· 多種多樣——所選區域應包括各種差異較大的地方，各式各樣的自然環境，不同的人文活動、文化、社經制度和發展階段及其持續性；
· 切合需要——所選區域應提供切合社會、職業和個人生活需要的學習；
· 責任承擔——所選區域應使學生了解和承擔他們從本區到全球規模行動的責任。

意識到對國家的認同和國際間的合作是區域學習的重要功能。區域學習應鼓勵學生思考國際化和全球化的問題，並避免陷入地區分離主義的泥沼。

專題學習

專題學習通常都建立在區域基礎上。地理科的專題學習課程可分爲三類：系統性取向、問題爲本取向和系統取向。

(1) 系統性取向適用於自然和人文地理。

自然地理可以包括：

— 地貌學；
— 水文學；
— 氣候地理；
— 生物地理；
— 自然生態學.....

人文地理可以包括：

— 人口地理；
— 經濟地理；
— 城市地理；
— 社會地理；
— 歷史地理；
— 文化地理；
— 農村地理；
— 政治地理；
— 人文生態學.....

(2) 問題爲本取向適用於以地理觀點探討當前的問題和困難的學習。它們可以屬於本地、區域、國家或全球規模。經常探討的問題包括：

— 環境質素；
— 社會和空間差異；
— 災害和災難；
— 全球變化；
— 人口動態；
— 城市化；
— 世界饑荒；
— 能源管理；
— 種族、性別或宗教上的不平等；
— 增長極限；
— 危機區域（社會、自然、經濟）；
— 衝突；
— 發展上的困難和策略；
— 持續發展.....

(3) 系統取向適用於教授自然系統、人文系統和生態系統。

自然系統包括：

— 地貌系統；
— 土壤系統；
— 氣候系統；
— 水文系統；
— 生物系統。

人文系統包括下列人類組織及其社會和文化運作過程：

— 農業系統；
— 工業和服務系統；
— 聚落系統；
— 運輸和貿易系統；
— 社會系統。

生態系統

當代對持續發展的關注，可以通過學習生態系統內人文系統和自然系統的綜合，進行探索。

取向的選擇

選擇上述哪一種取向，或是把它們結合起來，取決於我們的教育哲學傾向。不論選擇哪一種取向，地理學習應鼓勵學生進行質疑和探究。學生必須發展有助於解決當前和未來空間組織問題的地理技能。這樣，地理課程便得以在政治、社會、道德、人道、審美和環境教育上發揮實質性的作用。

實施的原則和策略

專業教師

學校的地理課應由專業教師任教。教師是最重要的教育資源。基於此，也基於地理是一門複雜的學科，訓練有素的專業教師是必不可少的。

面對時代和上述地理教育目標的挑戰 ，地理教師不但要掌握基本的地理專業知識，也要在地理教育方面達到合格的水平。

通過職前教師培訓和在職進修計劃，地理教師在下列各方面應有穩步的發展：

在知識和認知方面，了解：

- 發展中的地理學（概念、主題、態度和技能），
- 教育和教學的社會條件，
- 學生的需要、興趣、期望和權利，
- 學生怎樣學習（認知、感性和心理運動等領域），
- 課程原則；

在技能方面，懂得：

- 編排課節、單元、科目和課程，
- 運用適當的評估方法，
- 引導學生參與各種不同的學習活動，
- 選擇和運用適當的教材和教具，
- 不斷進行課程評估和修訂；

在價值觀和態度方面，使能促進：

- 地理作爲一項教育媒介的潛能，
- 學生的地理教育，
- 在地理教育範疇內個人及專業的成長，
- 全體學生接受有效地理教育的均等權利。

一門獨立的核心學科

爲了保證能夠爲將來作好準備，地理在中、小學裡都應該是一門核心學科。小學教師應該接受地理教學的訓練。在中學或更高的階段裡，地理應由專業教師任教。地理橫跨自然科學與社會科學，是它們之間的橋樑。地理問題的探討可能涉及其他學科的知識，例如地質、水文、生物、歷史、社會、政治和經濟。如果當地的情況要求學生在某一個年級或階段裡，必須接受聯合或綜合課程，便應利用本國際憲章所提供的構架，在課程中明確指出地理所佔的分量。

必修和連貫的課程

在學校裡，所有學生都應該修讀一組有連貫性的地理課程。這樣才可以保證地理在通識教育以及爲學生未來的個人和社會生活做準備兩方面所具有的貢獻得以落實。

時間分配

地理科在整個課程中所佔的時間應與其他核心科目相若。上課時間表中應該全學年都有地理課，必要時更可以有較長的時間，以便學生能完成專題研習和野外考察。就發展有意義的地理經驗，以協助學生應付當前和未來的挑戰而言，這是必要的。

教和學的材料

爲了使學生對地球有一個正確的印象，必須利用傳統的或現代的高質素媒介。萬不能把地理視作廉價科目。世界各地的地理教育工作者應該聯合起來，協助比較貧困的國家，使他們獲得高質素的教和學的材料。

地理：全民的科目

地理在全部學生的教育中都擔當著重要的角色。課程設計者必須密切注意有特殊需要的學生，以及學生在各個發展階段的不同需要。

誠然，各個教育階段的地理教育在許多方面會有其共通之處，但它的著重點會因它在初等、中等和高等教育以致職業教育、成人教育和在職教育中的不同作用而異。

初等教育

兒童喜歡藉探索周圍的環境而從中學習。他們也很樂意接受新的經驗，所以應該在這個階段開始教授其他民族的生活環境、生活方式和文化。這樣，地理教育便會有助於達成聯合國兒童權利宣言所提出的基本觀念：「每一名兒童都可以按照法律和其他方面所賦予的權利，接受特殊的保護以及獲得機會和方便，在自由和尊嚴的環境下，健康地和正常地發展自己的體質、智力、德性、靈性和群性。」

中等教育

隨著身心的成長，青少年抽象思維的能力也相應增強。這時，增加利用抽象資料來源可以擴展他們的實際經驗。在宣揚關懷全球社會的前途時，應該強調知行合一，強調促進對環境的感受性、對地域和國家的承擔以及多元文化和國際觀點。

高等教育

不少接受高等教育的人將來會在社會上扮演主要決策者的角色。他們需要有國家和國際觀點以及對環境的感受性。不論他們主修哪一門學科，所有高等教育的課程都應該包括一些地理科目，以保證畢業生有一定的地理修養。這對有志從事教育工作者尤其重要。對地理教師來說，能掌握一種第二語言是有利的。

成人和社區教育

地理修養對所有人日常生活的教育都有一定的貢獻。作爲工人、僱主、消費者和公民，人人都應認識到他們的決定對國際和環境所產生的影響。只有這樣，國際合作、持續發展和更爲公正的世界秩序才能實現。

應在各種形式的職業教育、成人教育和在職教育中加入地理觀點，使這種認識持續發展，貫穿整個人生。

地理教育研究

地理教育研究旨在改進初等、中等、高等、職業和成人等教育階段地理科的教與學兩方面的工作。它也應對一般性的教學理論作出貢獻。爲達此目的，有必要進行基礎和應用兩類研究。

基礎研究

旨在發展地理教育的基礎理論。它研究地理教育的基本問題，例如兒童對空間認識的發展、對環境的觀念以及對人、地和問題的態度。

應用研究

著重適當的地理教育實踐，例如發展和評估包括新的信息技術、環境和發展教育以及多元文化和全球研究等範疇的教學法和教材。

在選擇研究題目和設計時，研究員、教師和教育機構之間要有緊密的合作。應用研究的結果也必須有效地發送出去，以便貫徹執行。

方法

在各個階段裡，研究都是地理教育任務之中的一個重要環節。實證研究可能主要在高等學府裡進行，以課室爲本的實踐研究則爲所有教師提供了機會，讓他們爲發展和評估教學計劃、過程和資源作出貢獻。

有許多質化和量化的研究方法可資應用。它們包括：

- 實踐研究
- 實證研究
- 闡釋研究

研究方法的選擇取決於研究的課題和準備探究的問題。

國際合作

地理教育對全球觀點的建立有獨特的貢獻。爲了促進國際合作，地理教育工作者應該支持赫爾辛基協定（1977）所提出的目標，推動雙邊或多邊交流，彼此交換包括義務教育、延續教育和高等教育的各個教育階段的教學經驗、教材以及有關課程發展、教學方法、評估方法和知識論的研究結果。請全世界的地理教育工作者和教師都通過國際地理學會地理教育委員會的工作以及其他與地理教育有關的各種國際組織和個別研究計劃，推動上述交流活動。本文件的附錄甲列出一些近年比較活躍的國際機構和進行中的計劃。

公　告

這份由國際地理學會地理教育委員會起草、經過世界各地的地理教育工作者討論的國際憲章，已於一九九二年八月在美國華盛頓召開的第二十七屆國際地理會議上獲得國際地理學會的執行委員會認可。

因此，國際地理學會地理教育委員會向全世界的政府及其人民公佈這份憲章，並推薦這份憲章所列舉的原則和方法，作爲各國保持高質素地理教育的基礎。

Prof. Dr. Hartwig Haubrich
Chair, International Geographical Union
Commission on Geographical Education
Paedagogische Hochschule Freiburg
Kunzenweg 21, D-79117 Freiburg/Germany

Mezinárodní charta geografického vzdělávání

Komise pro geografické vzdělávání
při Mezinárodní geografické unii

1992

O b s a h

1. Předmluva 3

2. Výzvy a odpovědi 5

3. Otázky a koncepty školské geografie 6

4. Vzdělávací význam geografie 9

5. Obsahy a koncepty geografického vzdělávání 13

6. Realizace výuky geografie - principy a strategie 17

7. Výzkum v didaktice geografie 20

8. Mezinárodní spolupráce 21

9. Prohlášení 21

P ř e d m l u v a

Komise pro geografické vzdělávání při Mezinárodní geografické unii

je přesvědčena,
že geografie lidem poskytuje nezastupitelné základy vzdělání, které jim umožní stát se aktivními a odpovědnými občany v současném i budoucím světě.

Věří,
že geografie může být na všech vzdělávacích úrovních odborně fundovaným, informativním a zajímavým předmětem, který přispěje k porozumění a k celoživotnímu uvědomělému přístupu lidí k našemu světu.

Komise si je vědoma,
že ve stále se zmenšujícím světě může být zajištěna efektivní spolupráce v oblasti hospodářských, politických, kulturních a ekologických otázek jen tehdy, budou-li mít lidé co největší rozhled a schopnost rozhodovat.

Komise je znepokojena tím,
že v některých částech světa je geografické vzdělávání zanedbáváno nebo se mu nedaří prosadit se v rámci jiných struktur.

Je proto připravena
pomoci tuto geografickou negramotnost v mnoha zemích světa odstranit.

5.4

Komise podporuje

principy : - Charty OSN,
- Všeobecné deklarace lidských práv,
- ústavní listiny UNESCO,
- Konvence práv dětí
- Doporučení UNESCO pro výchovu k mezinárodnímu porozumění, spolupráci a míru
- mnoha národních dokumentů o geografickém vzdělávání

a doporučuje proto tuto mezinárodní chartu geografického vzdělávání všem lidem na Zemi.

Výzvy a odpovědi

Řešení hlavních problémů současného světa vyžaduje plnou angažovanost mladé i dospělé generace. Všechny následující problémy mají silnou geografickou dimenzi :

růst obyvatelstva, hlad a výživa lidstva, urbanizace, negramotnost, chudoba, nezaměstnanost, uprchlíci a bezdomovci, porušování lidských práv, migrace, nerovnoprávnost mužů a žen, vymírání rostlinných a živočišných druhů, odlesňování, půdní eroze, rozšiřování pouští, přírodní katastrofy, jedovatý a jaderný odpad, změny klimatu, znešistění ovzduší a vody, ozónová díra, etnické konflikty a války, nacionalismus, globalizace ekologických problémů na Zemi a další.

Konfliky vznikající na základě těchto problémů znamenají výzvu pro všechny učitele geografie, aby pomohli dát lidem naději, důvěru a schopnost snažit se o lepší svět. Ve snaze přispět na jedné straně k míru a spravedlnosti ve společnosti a na straně druhé k rovnováze mezi člověkem a přírodou, opírají se učitelé geografie o **Všeobecnou deklaraci lidských práv**, a to zejména o :

Článek 25

(1) "Každý má právo na životní standard, který jemu a jeho rodině zajistí zdravou a dobrou existenci včetně jídla, oblečení, bytu, lékařského a sociálního zabezpečení. Dále má každý právo na jistoty v případě nezaměstnanosti, nemoci, tělesného postižení, ovdovění, vysokého stáří nebo jiných nezaviněných postižení."

Článek 26

(1) Každý má právo na vzdělání...

(2) Vzdělání by mělo být zaměřeno na celkový rozvoj lidské osobnosti a na respektování lidských práv a základních svobod. Mělo by rozvíjet porozumění, toleranci a přátelství mezi národy, rasami či náboženskými skupinami a podporovat aktivity OSN pro zachování míru."

Mít právo na vzdělání znamená mít také právo na odborně fundované geografické vzdělávání, které se snaží o vyvážené regionální a národní uvědomění a o zapojení do mezinárodní a celosvětové spolupráce.

Otázky a koncepty školské geografie

Geografie je předmět, který se snaží charakterizovat různá území včetně rozmístění lidí, jevů a událostí. Studuje interakce mezi člověkem a prostředím v různých podmínkách. Charakteristická je především její obsahová a metodická šíře, přejímání poznatků různých oborů přírodních a sociálních věd a její zájem na budoucím utváření vztahů mezi lidmi a prostředím.

V rámci vzdělávání si geografové kladou především tyto otázky :

Kde to je ?
Jaké to je ?
Proč je to tam ?
Jak to vzniklo ?
Jaký to má vliv ?
Jak by to mělo být uzpůsobeno vzájemnému užitku člověka i přírody ?

Odpovědi na tyto otázky popisují a vysvětlují polohu, situaci, vzájemné působení, územní rozmístění a diferenciaci jevů na Zemi. Vysvětlení soudobé situace vychází jak ze znalosti historie, tak z přítomnosti. Poznání vývojových trendů pak umožňuje pohled do budoucnosti.

Hlavními koncepty geografického studia jsou :

- **poloha a rozšíření**
- **místo a prostor**
- **vztahy mezi člověkem a prostředím**
- **prostorové interakce**
- **region**

Poloha a rozšíření

Lidé žijí na Zemi v místech s rozdílnou absolutní a relativní geografickou polohou. Tato místa jsou vzájemně propojena pohybem zboží, lidí, myšlenek a informací. Znalost geografické polohy určitého místa nebo území je předpokladem pro pochopení jeho místních, regionálních, národních a globálních souvislostí.

Místo a prostor

Každý prostor má vlastní přírodní a kulturní charakter. Přírodní charakteristiky se vztahují k reliéfu, k půdám, klimatu, vodstvu, rostlinstvu, živočišstvu i k životu společnosti. V určitých přírodních podmínkách se rozvíjejí socioekonomické systémy, sídla, kultura a životní styl lidí odpovídající jejich životní filozofii. K porozumění vztahům člověka k prostoru v různých částech světa je třeba chápat přírodní i sociální prostředí.

Vztahy mezi člověkem a prostředím

Lidé využívají prostředí v němž žijí různými způsoby. Tak vytvářejí rozličné kulturní krajiny. Na jedné straně jsou lidé ovlivňováni přírodou, na straně druhé mění svůj životní prostor v různá kulturní prostředí - krajiny harmonie a krajiny konfliktů. Znalost těchto komplexních interakcí uvnitř území je důležitým předpokladem pro odpovědné plánování, tvorbu a ochranu životního prostředí.

Prostorové interakce

Zdroje jsou na Zemi rozloženy nerovnoměrně. Žádná země není soběstačná. Dopravní a komunikační systémy spojují různé části světa, aby mohly být vyměňovány zdroje a informace. Nahlédnutí do územních vztahů vede k porozumění soudobé kooperace národů prostřednictvím výměny zboží a informací i migrace lidí. Tyto znalosti vedou k pochopení existujících problémů a mohou vést k zlepšení regionální, národní i mezinárodní spolupráce.

5.8

Region

Regiony jsou území vymezená pomocí různých kritérií. Politická kritéria definují například státy a města, fyzickogeografická kritéria určují podnebné nebo vegetační oblasti, socioekonomická kritéria vymezují například vyspělé a méně vyspělé země. Regiony se vyvíjejí v prostoru a čase. Jsou definovatelnými územními jednotkami pro studium i pro usměrňování rozvoje v prostoru. Geografie zkoumá regiony různých měřítek - místní a národní, kontinentální a celosvětové. Spojení regionálních systémů vede ke konceptu planetárního ekosystému. Pochopení struktury a procesů v různých regionech uvnitř globálního systému je základem k regionálnímu a národnímu uvědomění lidí a eventuálně i k jejich mezinárodní solidaritě.

Vzdělávací význam geografie

Geografie má velký význam nejen pro vzdělávání jednotlivců, ale také v rámci mezinárodní a ekologické výchovy občanů.

Geografie a vzdělávání jednotlivců

Přestože vědomosti, dovednosti a postoje tvoří ve vzdělávacím procesu celek, jsou zde rozčleněny do tří cílových skupin.

Vědomosti a pochopení :

- Umět zařadit národní i mezinárodní události do regionálně geografického rámce a chápat základní územní vztahy.
- Znát nejdůležitější přírodní systémy na Zemi (reliéf, půdy, vodstvo,klima, vegetace) a chápat vnitřní a vnější vztahy ekosystémů.
- Znát nejdůležitější socioekonomické systémy (zemědělství, sídla, doprava, průmysl, obchod, energie, obyvatelstvo atd.) jednak za účelem pochopení vlivu přírodních podmínek na činnost člověka a jednak za účelem pochopení vzniku rozdílných kulturních, náboženských, technických, hospodářských, politických a rozmanitých ekologických systémů.
- Seznámit se se životem různých národů a společností žijících na Zemi a ocenit kulturní bohatství lidstva.
- Rozumět strukturám a procesům ve vlastní zemi a v místním regionu jako prostoru denního života.
- Chápat výzvy i šance týkající se globálních problémů lidstva.

Dovednosti :

- Využívat slovních, obrazových, kvantitativních a symbolických zdrojů geografických informací (texty, obrázky, grafy, tabulky, schémata a mapy).
- Umět aplikovat takové metody jako pozorování a mapování v terénu, rozhovor, interpretace druhotných zdrojů a statistických podkladů.
- Využívat vlastních komunikativních, intelektuálních, praktických a sociálních dovedností k zodpovězení různých geografických otázek místního, národního i mezinárodního měřítka.

Tyto aktivní způsoby poznávání umožňují :

- klást si otázky a objevovat problémy
- sbírat a třídit informace
- zpracovávat, interpretovat a hodnotit data
- generalizovat
- dopracovat se k určitým pravidelnostem
- pravidelnosti aplikovat
- vytvářet si vlastní názory
- formulovat vlastní rozhodnutí
- řešit problémy
- umět spolupracovat při skupinové práci
- v jednání uplatňovat vlastní názory a postoje.

Výuka geografie tak přispívá k rozvoji komunikativních dovedností žáků a jejich kulturního projevu, k celkovému rozvoji jejich osobnosti a k tomu, aby si uvědomili své možnosti uplatnit se ve společnosti (v prostorové dimenzi denního života).

Postoje, hodnoty a chování

Výuka geografie žáky vede :
- k zájmu o prostředí v němž žijí i o mnohotvárnost přírodních a kulturních jevů na Zemi,
- k schopnosti ocenit krásu přírody i rozmanitost podmínek života lidí na Zemi,
- k pocitu odpovědnosti za zachování životního prostředí pro budoucí generace,
- k chápání významu hodnot a postojů člověka v procesu rozhodování,
- k ochotě přiměřeně uplatňovat své geografické vědomosti a dovednosti v zaměstnání a v osobním i ve veřejném životě,
- k respektování rovnoprávnosti všech lidí,
- k angažování při řešení místních, regionálních, národních i mezinárodních problémů podle Všeobecné deklarace lidských práv.

Geografie a mezinárodní, ekologická a občanská výchova

Výchova k mezinárodnímu porozumění

Geografické vzdělávání významně přispívá k výchově k mezinárodnímu porozumění, a to ve smyslu "Doporučení pro výchovu k porozumění, ke spolupráci, k míru a k uplatňování lidských práv a základních lidských svobod"(18.konference UNESCO, 19.listopad 1974). Geografie podporuje porozumění, toleranci a přátelství mezi všemi národy, rasami a náboženskými skupinami a podporuje aktivity OSN za zachování míru sledováním následujících cílů :

(a) "Zaměřit výchovu na mezinárodní a celosvětové problémy, a to na všech úrovních vzdělávání a ve všech jeho formách.
(b) Mít porozumění a úctu ke všem národům, k jejich kultuře, civilizaci, hodnotám a stylu života včetně kultur etnických skupin žijících ve vlastní zemi i v zahraničí.
(c) Uvědomovat si rostoucí vzájemnou závislost lidí a národů.
(d) Schopnost vzájemně komunikovat.
(e) Uvědomovat si nejen svá vlastní práva, ale také povinnosti, které mají jednotlivci, sociální skupiny a národy vůči sobě.
(f) Pochopit nezbytnost mezinárodní solidarity a spolupráce.
(g) Připravenost jednotlivce podílet se nejen na řešení problémů v obci kde žije a problémů ve vlastní zemi, ale i na řešení celosvětových problémů."

Ekologická a občanská výchova

Přípravný výbor konference OSN o životním prostředí a rozvoji dne 18.března 1991 v Ženevě prohlásil, že ekologická a občanská výchova všech lidí je významným předpokladem pro zajištění únosného vývoje na Zemi.
"Čím více dovede člověk zpracovávat informace, o to větší jsou jeho šance na snížení škodlivých vlivů na životní prostředí a na vyvarování se budoucích problémů. Proto je nyní nejvyšší prioritou posilovat vzdělávací systémy ve všech zemích, především

pak v zemích rozvojových, což je předpoklad pro další přiměřený vývoj životního prostředí."

Geografické vzdělávání tak přispívá k tomu, aby si všichni lidé uvědomili svůj vlastní vliv a vliv své společnosti na životní prostředí. Geografie také napomáhá k předávání důležitých informací a k rozvoji schopností činit ekologicky správná rozhodnutí.

Obsahy a koncepty geografického vzdělávání

Učební osnovy geografie jsou všude na světě založeny na dvou hlavních principech

- jako **regionální studium** nebo jako **tematické studium**.

Při odborně správném zpracování je jak regionální, tak tematické studium podřízeno teoriím, které mají zajistit srozumitelnost obsahu. Při studiu mají studenti používat problémové a objevné poznávací metody, které vedou k osvojení nových poznatků a k jejich aplikaci.

Regionální studium

Regionální studium je zaměřeno na následující oblasti :

- obec
- místní oblast
- vlastní země
- vlastní světadíl
- ostatní světadíly a seskupení zemí
- svět
- globální struktury

Principy výběru regionů :

Vyváženost v pohledu na svět

Výuka by měla být zaměřena na poznávání blízkých i vzdálených oblastí, na jejich srovnávání. Pozornost by neměla být soustředěna jen na jednu zemi nebo na jeden světadíl.

Motivace

Princip "od blízkého k vzdálenému" nepojímat ve smyslu skutečné vzdálenosti, ale s ohledem na aktuálnost a zájmy studentů.

Různá měřítka

Regionálně geografické studium zaměřovat střídavě na oblasti místního, národního, kontinentálního i světového měřítka.

Rozmanitost

Vybírat pro výuku prostory kontrastního charakteru, rozmanité přírodní oblasti, různé kulturní oblasti a kultury, socioekonomické systémy, různé stupně vyspělosti a území s rozdílným stavem životního prostředí.

Význam pro život

Regionálně geografické studium by mělo být koncipováno také s ohledem na využití poznatků v zaměstnání i v osobním a veřejném životě, a to v prostoru, v němž budou lidé žít.

Odpovědnost

Pro výuku by měly být vybírány takové regiony, na nichž lze ukázat příklady odpovědného řešení místních o globálních problémů.

Regionální i národní identita a mezinárodní solidarita jsou významnými cíli regionálně geografického studia. Studium by mělo žáky vést ke snaze angažovat se nejen ve vlastní zemi, ale vzhledem k procesům internacionalizace a globalizace života na Zemi angažovat se také při řešení problémů týkajících se celého světa.

Tematické studium

Tematické studium by mělo mít vždy regionální základ. Ve vzdělávacím konceptu mohou být uplatněny tři přístupy : systematický, problémově orientovaný a systémový.

1. Systematický přístup

sleduje dílčí discipliny fyzické a sociální geografie.

Fyzická geografie zahrnuje :

- geomorfologii,
- hydrogeografii,
- klimageografii,

- biogeografii,
- přírodní ekologii...

Sociální geografie zahrnuje :
- geografii obyvatelstva,
- ekonomickou geografii,
- geografii sídel,
- historickou geografii,
- kulturní geografii,
- politickou geografii,
- sociální ekologii...

2. **Problémově orientovaný přístup**
znamená geografický pohled na aktuální problémy, které mohou být místního, regionálního, národního nebo celosvětového měřítka. K problémům, na něž se zaměřuje výuka, patří :
- kvalita životního prostředí
- sociálně podmíněné nerovnosti
- přírodní katastrofy
- změny klimatu
- růst obyvatelstva
- urbanizace
- hlad na Zemi
- hospodaření s energií
- nerovnoprávnost ras, žen, náboženství apod.
- hranice růstu
- krizové oblasti (sociální, přírodní, hospodářské)
- únosnost dalšího rozvoje...

3. **Systémový přístup**
vyděluje přírodní, sociální a ekologické systémy.

K přírodním systémům patří :
- geomorfologické systémy,
- půdní systémy,
- klimatické systémy,
- hydrologické systémy,
- biotické systémy.

Sociální systémy zahrnují sociální a kulturní procesy ve společenských organizačních systémech jako jsou :

- zemědělské systémy,
- průmyslové a obslužné systémy,
- sídelní systémy,
- dopravní a obchodní systémy,
- společenské systémy.

Ekosystémy

Soudobé aktuální snahy o zachování ekologické rovnováhy se uskutečňují prostřednictvím studia integrace přírodních a sociálních systémů v jednom rozsáhlém ekosystému.

Principy výběru

Na základě koncepce geografického vzdělávání jsou uvedené přístupy buď kombinovány nebo je některý z nich považován za nosný. Bez ohledu na to, který přístup je považován za hlavní, mají být žáci neustále vedeni ke kladení otázek a hledání odpovědí na ně. V zásadě je však rozhodující, aby bylo geografické vzdělávání přínosem k řešení aktuálních i budoucích problémů a aby sehrávalo významnou roli při politické, sociální, mravní, humanistické, estetické a ekologické výchově.

Realizace výuky geografie - principy a strategie

Odborní učitelé

Geografii by měli vyučovat na všech typech škol pouze odborně připravení učitelé. Ti jsou vzhledem ke komplexitě obsahu geografie nejcennější základnou výchovy a vzdělávání. Vzhledem k aktuálním úkolům dneška a k cílům geografického vzdělávání by měli být učitelé odborně připraveni nejen z geografie, ale také z didaktiky geografie. V rámci studia učitelství a během dalšího vzdělávání by si měli učitelé geografie osvojit následující vědomosti, dovednosti a postoje .

Vědomosti :

- z vyvíjejícího se oboru geografie,
- z oblasti výchovy a vzdělávání,
- o potřebách a zájmech žáků a o jejich právech,
- o metodách učení žáků (poznávací, citové a psychomotorické procesy)
- o učebních osnovách a způsobu jejich tvorby

Dovednosti :

- plánovat proces výuky
- používat vhodné metody hodnocení
- motivovat žáky k aktivitě v učení
- vybírat a používat vhodné zdroje a učební pomůcky
- neustále ověřovat a kontrolovat obsah výuky

Hodnoty a postoje :

- osobní angažovanost pro vzdělávací přínos geografie
- ochota plně se věnovat svým žákům
- snažit se o osobní a profesionální růst
- snažit se zachovávat stejná práva všech žáků na efektivní geografické vzdělávání

Samostatný předmět

Aby byla mládež dobře připravena pro život, měla by geografie patřit k základním předmětům na prvním i druhém stupni základních škol. Na druhém stupni základní školy a výše by měla být geografie samostatným předmětem a měli by jí vyučovat učitelé s aprobací pro geografii. Geografie tvoří spojovací článek mezi přírodovědnými a humanitními předměty. Geografické otázky jsou propojeny s poznatky řady oborů, např.geologie, biologie, historie, sociologie, politických a hospodářských věd. Tam kde učební osnovy předpokládají kombinované nebo integrované studium, měla by mít geografie klíčové postavení.

Povinnost a kontinuita výuky

V průběhu povinné školní docházky by měla být zajištěna souvislá výuka geografie ve všech ročnících. Jen tak lze zajistit, aby se geografie plnohodnotně podílela na všeobecném vzdělávání a na přípravě žáků pro jejich budoucí osobní i veřejný život.

Časové rozvržení výuky

Geografie by měla být rozvržena v učebním plánu v souladu s ostatními hlavními předměty. Rozvrh hodin by měl zajistit nejen pravidelnou výuku po celý rok, ale také možnost realizovat různé projekty a terénní cvičení v rozsáhlejších časových blocích.

Učební pomůcky

Předpokladem kvalitní výuky jsou tradiční i nejnovější učební pomůcky. Geografie již nemůže být považována za finančně nenáročný předmět. Ty země, které nemohou potřebné učební pomůcky zajistit , by měly být podporovány bohatšími zeměmi.

Geografie - předmět pro všechny

Geografické vzdělávání hraje významnou roli při výchově a vzdělávání všech lidí. Učební osnovy by měly věnovat zvláštní pozornost žákům nadaným i postiženým, stejně jako jejich měnícím se schopnostem a zájmům. Zatímco mnohé aspekty geografického vzdělávání jsou na všech úrovních společné, existují na jednotlivých stupních škol (od základního přes vysokoškolský až po úroveň odborného a dalšího vzdělávání i vzdělávání dospělých)

odlišné přístupy ke studiu a zdůrazňovány jsou jiné cíle.

Základní stupeň

Děti rády objevují prostředí v němž žijí. Učí se vlastní činností a snadno si osvojují nové poznatky. Proto by měla výuka o jiných územích, kulturách a způsobech života začínat právě na této úrovni. Tak přispívá geografické vzdělávání základním myšlenkám Konvence o právech dětí, kde se říká : "Dítě by se mělo těšit zvláštní ochraně a mělo by mít zákonem nebo jinými prostředky zajištěnu možnost tělesně, duševně, morálně a kulturně se vyvíjet zdravým a normálním způsobem a v podmínkách míru a vážnosti."

Střední stupeň

Když žáci povyrostou, zvýší se jejich schopnost abstraktně myslet. Přírůstek abstraktních informací by však měl být stále propojován s praktickou činností. Zvláštní pozornost je dnes třeba věnovat budoucnosti světového společenství. Je proto nutno vyvíjet velké úsilí na propojení vědomostí žáků s jejich jednáním, na vedení k odpovědnosti za životní prostředí, na rozvíjení jejich vztahu k vlasti i pocitu mezinárodní solidarity.

Vysoká škola

Mnozí absolventi vysokých škol budou jednou ve společnosti zastávat odpovědné funkce, k jejichž výkonu budou potřebovat znalosti o světě a dovednosti rozhodovat o životním prostředí. Proto by měla být geografie zařazena do studijních plánů všech vysokých škol a zvláště těch, které připravují budoucí učitele. Učitelé geografie by měli ovládat jeden cizí jazyk.

Odborné a další vzdělávání, vzdělávání dospělých

Geografické vzdělání je nepochybně přínosem pro profesní kvalifikaci lidí i pro jejich osobní život. Jako zaměstnanci, zaměstnavatelé, spotřebitelé a občané by měli lidé umět odhadnout, jaké důsledky mohou vyvolat jejich rozhodnutí. Jen tak lze očekávat mezinárodní spolupráci a trvalý vývoj v ekologické rovnováze. Proto by měla být geografie také součástí odborné přípravy, vzdělávání dospělých a dalšího vzdělávání, eventuálně celoživotního individuálního studia.

Výzkum v didaktice geografie

Smyslem **základního i aplikovaného výzkumu v didaktice geografie** je zkvalitňovat geografické vzdělávání na všech stupních a typech škol. Výzkum by měl zároveň přispívat rozvoji teorie učení a vyučování.

Základní výzkum je zaměřen na tvorbu teorií geografického vzdělávání. Příkladem může být analýza vztahu mezi geografickými vědomostmi člověka a jeho postoji k společenským problémům a k životnímu prostředí.

Aplikovaný výzkum se zabývá otázkami praxe výuky geografie, například vývojem metod výuky a učebních pomůcek v oblasti nových informačních technologií, ekologické a politické výchovy a studia světových kultur.

Úzká spolupráce mezi výzkumnými pracovníky, vyučujícími a vzdělávacími institucemi by měla optimalizovat výběr výzkumných problémů a metod výzkumu. Výsledky výzkumů by měly nalézt uplatnění v praxi.

Metody

Výzkum je významným aspektem geografického vzdělávání na všech úrovních. Zatímco empirický výzkum je prováděn především na vysokých školách, k vývoji a ověřování učebních osnov, metod a forem výuky a učebních pomůcek může přispívat i průzkum prováděný učiteli. K dispozici mají širokou škálu kvalitativních a kvantitativních výzkumných metod. Jejich činnost může být orientována na :

- výzkum v oblasti chování a jednání žáků
- empirický výzkum
- výzkum procesu vyučování.

Výběr metod závisí na struktuře zkoumaného problému,resp.tématu.

Mezinárodní spolupráce

Geografické vzdělávání vykazuje jedinečný přínos k výchově žáků k porozumění mezi národy. Učitelé by při tom měli naplňovat cíle Helsinské dohody (1977), která vyzývá k výměně zkušeností na všech úrovních všeobecného, profesionálního i rozšiřujícího vzělávání. Patří sem též výměna učebních pomůcek a výsledků výzkumu při tvorbě učebních osnov a v oblasti metod hodnocení a tvorby teorií. Všem didaktikům a učitelům geografie se doporučuje, aby realizovali podobné mezinárodní výměny, a to ve spolupráci s komisí pro geografické vzdělávání při IGU a za pomoci dalších mezinárodních institucí a mezinárodních výzkumných projektů, které znamenají přínos pro geografické vzdělávání.

Prohlášení

Mezinárodní charta byla sestavena komisí pro geografické vzdělávání při Mezinárodní geografické unii a byla prodiskutována školskými geografy z celého světa. Přijata byla shromážděním účastníků 27.mezinárodního geografického kongresu ve Vashingtonu v srpnu 1992.

Komise pro geografické vzdělávání při Mezinárodní geografické unii proto chartu vyhlašuje a doporučuje ji vládám všech zemí a všem lidem na Zemi jako základ pro realizaci účinného geografického vzdělávání v jejich zemích.

Prof.Dr.Hartwig Haubrich
předseda
komise pro geografické vzdělávání při IGU
Paedagogische Hochschule Freiburg
Kunzenweg 21
D - 79117 Freiburg

Internationaal handvest

voor

aardrijkskunde-onderwijs

INTERNATIONAAL HANDVEST VOOR AARDRIJKSKUNDE-ONDERWIJS

1. VOORWOORD

De Commissie Geografie-Onderwijs van de IGU,

- **overtuigd**, dat geografische vorming onmisbaar is bij de opleiding tot actieve burgers met verantwoordelijkheidsbesef in de huidige en toekomstige wereld,
- **bewust**, dat aardrijkskunde een informerend, praktisch en stimulerend vak kan zijn op alle onderwijsniveaus en bijdraagt tot een levenslang begrijpend genieten van onze aarde,
- **beseffend**, dat leerlingen een toenemende internationale bekwaamheid dienen te verwerven om een effectieve samenwerking te verzekeren op economisch, politiek, cultureel en milieu-gebied in een wereld die meer en meer ons dorp wordt,
- **bekommerd**, dat het aardrijkskunde-onderwijs verwaarloosd is in een aantal landen en te zwak of onsamenhangend aan bod komt in andere,
- **bereid**, collega's te helpen bij hun strijd tegen geografisch analfabetisme, waar ook ter wereld,
- **onderschrijvend**, de principes vervat in het Handvest van de Verenigde Naties, in de Universele Verklaring over de Rechten van de Mens, in de Constitutie van de UNESCO, in de UNESCO-aanbeveling inzake Opvoeding tot Internationale Verstandhouding, Samenwerking en Vrede, in de Verklaring over de Rechten van het Kind en in vele nationale verklaringen en curricula van geografie,

wenst dit Internationale Handvest voor Aardrijkskunde aan te bevelen aan alle volken van de wereld.

2. UITDAGINGEN EN ANTWOORDEN

Het oplossen van belangrijke geschilpunten en problemen in onze wereld vereist het engagement van alle leeftijdsgroepen. Elk van de volgende spanningsvelden heeft een uitgesproken geografische dimensie: bevolkingsdynamiek, voedsel en honger, verstedelijking, sociaal-economische verschillen, analfabetisme, armoede, werkloosheid, vluchtelingen en staatloze burgers, schending van mensenrechten, ziekten, criminaliteit, ongelijkheid tussen mannen en vrouwen, migratie, uitsterven van dieren en planten, ontbossing, bodemerosie, verwoestijning, natuurrampen, giftig en nucleair afval, klimaatsveranderingen, luchtvervuiling, waterverontreiniging, ozongaten, eindigheid van grondstoffen, grenzen aan de groei, grondgebruik, etnische conflicten, oorlog, regionalisme, nationalisme en mondiale aspecten van ons "ruimteschip aarde".
De spanningen, veroorzaakt door deze problemen en geschillen, betekenen een uitdaging voor alle geografie-betrokkenen, die zich inzetten om alle volken hoop, vertrouwen en bekwaamheid bij te brengen om mee te werken aan een betere wereld.
In hun poging bij te dragen tot vrede en rechtvaardigheid tussen de volken enerzijds, en tussen mensen en natuur anderzijds, kijken geografen naar de Universele Verklaring over de Rechten van de Mens en in het bijzonder naar:

- **artikel "25"**: "Iedereen heeft het recht op een levensstandaard met passende gezondheid en welzijn voor hem/haar zelf, voor zijn/haar familie, met inbegrip van kleding, voedsel, woning en medisch-sociale verzorging, alsook het recht op bijstand in geval van werkloosheid, ziekte, onbekwaamheid, weduwstaat, ouderdom of in geval van andere tekorten inzake levensonderhoud buiten zijn/haar wil".
- **artikel 26**: (1) Iedereen heeft recht op onderwijs...(2) Onderwijs moet gericht zijn op de volledige ontplooiing van de menselijke persoon en op de eerbiediging van de

mensenrechten en van de fundamentele vrijheden. Het onderwijs moet tevens zorgen voor het promoten van begrip, verdraagzaamheid en vriendschappelijke relaties tussen alle naties, etnische en religieuze groepen, en moet zich scharen achter de activiteiten van de Verenigde Naties voor het behoud van de vrede.

In de context van de wereldproblemen houdt het recht op onderwijs in het recht op een hoogwaardige geografische vorming, die zowel aanspoort tot een evenwichtige regionale en nationale identiteit, als tot een betrokkenheid bij internationale en mondiale perspectieven.

3. VRAGEN EN CONCEPTEN IN DE GEOGRAFIE

Geografie is een wetenschap die verklaringen zoekt voor de aard van plaatsen, bevolkingsspreiding, fenomenen en gebeurtenissen die zich voordoen of tot ontwikkeling komen op verschillende plaatsen op aarde. Geografie bekommert zich om de interacties tussen mens en natuur in ruimtelijke context. Specifiek voor de geografische wetenschap zijn het brede studiedomein, de discipline overbruggende methodologie en de ruimtelijke synthese van bevindingen uit andere disciplines, zowel uit de exacte als uit de mens-wetenschappen, alsook de interesse voor toekomstig gericht management van de mens-milieu relaties.

Geografen stellen de volgende vragen: **Waar?, wat?, waarom?, hoe?,met welk gevolg?, welk beheer is gewenst ten bate van mens en natuurlijk milieu?**

De antwoorden op die vragen moeten steunen op onderzoek inzake locatie, situering, interactie, ruimtelijke spreiding en differentiatie van de verschijnselen op aarde. De verklaringen van de huidige situaties steunen zowel op historische als op actuele gegevens. Trends worden opgespoord om toekomstige ontwikkelingen te voorspellen.

Centrale concepten bij geografische studies zijn o.a.: **locatie, spreiding, plaats, mens-natuur relaties, ruimtelijke interactie, regio.**

Locatie en spreiding:
Mensen en plaatsen verschillen in hun absolute en relatieve locatie op aarde. Die locaties zijn verbonden met stromen van goederen, mensen, informatie en ideeën, die de spreidingspatronen verklaren. Kennis van waar mensen en plaatsen gelocaliseerd zijn is dan ook een voorwaarde om te komen tot inzicht in de lokale, nationale en mondiale interdependentie.

Plaats:
Plaatsen verschillen qua natuurlijke en menselijke kenmerken. Natuurlijke kenmerken omvatten reliëfvormen, bodems, klimaat, hydrografie, vegetatie, dierlijk en menselijk leven. De menselijke aanwezigheid leidt anderzijds tot culturen, nederzettingen, sociaal-economische systemen en levenswijzen, overeenkomstig geloof en levensbeschouwing. Kennis van de fysische kenmerken van plaatsen, alsmede van de menselijke opvattingen en gedragingen inzake milieu, vormen daarom de basis voor het begrijpen van de relaties tussen bevolking en milieu.

Mens-natuur relaties:
Mensen gebruiken hun milieu op verschillende wijzen. Ze creëren diverse cultuurlandschappen via allerlei activiteitenpatronen. Enerzijds worden ze beïnvloed door de fysische setting, maar anderzijds transformeren ze hun fysisch milieu in al dan niet harmonische cultuurlandschappen.. Het inzicht in die complexe ruimtelijke interacties vormt een belangrijke basis voor een verantwoorde planning, beheer en bescherming van het milieu.

Ruimtelijke interactie:
Grondstoffen zijn ongelijk gespreid over het aardoppervlak. Geen enkel land is volledig zelfvoorzienend. Plaatsen zijn verbonden via transport- en communicatiesystemen om grondstoffen en informatie uit te wisselen. Inzicht in ruimtelijke interacties leidt tot het begrijpen van de huidige samenwerking tussen mensen via de uitwisseling van goederen, informatie en personen. Dit inzicht leidt ook tot het ontdekken van actuele problemen en tot ideeën ter verbetering van regionale, nationale en internationale interdependentie en samenwerking.

Regio:
Een regio is een gebied dat gekenmerkt wordt door bepaalde criteria. Politieke criteria b.v. bepalen landen en steden. Fysische criteria bepalen klimaat- en vegetatiezones. Sociaal-economische criteria bepalen "ontwikkelde" en "minder ontwikkelde" landen. Regio's zijn dynamisch in ruimte en tijd. Regio's lenen zich voor de studie en het tot ontwikkeling brengen van milieus. Geografen onderscheiden regio's op verschillende schalen: van het lokaal en nationaal tot continentaal en mondiaal niveau. Het geintegreerde systeem van regio's leidt tot het concept van een mondiaal ecosysteem. Het begrijpen van de structuur en de processen van verschillende regio's binnen het wereldsysteem vormt de basis voor de regionale en nationale identiteit van volken met hun internationale perspectieven.

4. DE BIJDRAGE VAN AARDRIJKSKUNDE AAN VORMING EN ONDERWIJS

Geografie is een krachtig medium bij de persoonlijke vorming en levert tegelijk een substantiële bijdrage tot internationale, milieu- en ontwikkelingseducatie.

Aardrijkskunde en de individuele ontwikkeling
Alhoewel de ontwikkeling van kennis, inzicht, vaardigheden, attitudes en waarden één holistisch onderwijsproces is, is het toch zinvol van drie categorieën doelstellingen te spreken. Door aardrijkskunde worden leerlingen aangezet tot het onderzoeken en het ontwikkelen van kennis en inzicht, van vaardigheden en van waarden en attitudes. Het komt er dus op aan dat leerlingen de volgende zaken ontwikkelen:

Kennis en inzicht van:

- plaatsen en gebieden om nationale en internationale gebeurtenissen in een geografisch kader te plaatsen en om ruimtelijke relaties te begrijpen.
- De grote natuurlijke systemen van de aarde (reliëfvormen, bodems, hydrografie, klimaat, vegetatie) om de interacties binnen en tussen ecosystemen te verstaan.
- De grote sociaal-economische systemen van de aarde (landbouw, bewoning, transport, industrie, handel, energie, bevolking, enz.) om enig ruimtelijk inzicht te verwerven. Dit impliceert het begrijpen van de impact van natuurlijke omstandigheden op menselijke activiteiten enerzijds, en anderzijds de uiteenlopende wijzen waarop milieus tot stand komen overeenkomstig verschillen in cultuur, religie, technische, economische en politieke systemen.
- De verscheidenheid in volken en gemeenschappen op aarde om de culturele rijkdom van de mensheid te waarderen.
- De structuren en processen van eigen regio en land als de dagelijkse actieruimte.
- De uitdagingen van en de mogelijkheden voor wereldinterdependentie.

Vaardigheden in:

- Het gebruik van verbale, kwantitatieve en symbolische vormen van gegevens zoals tekst, beelden, grafieken, tabellen, diagrammen en kaarten.
- Het gebruik van methoden als terreinobservaties, kartering, interviews, interpretatie van secundaire bronnen en het gebruik van statistiek.
- Het gebruik van communicatie-, denk-, praktische en sociale vaardigheden om geografische topics te onderzoeken op verschillende niveaus, van het lokale tot het internationale.

Zo'n onderzoeksaanpak is een proces dat de leerlingen brengt tot: het identificeren van problemen en vraagstukken, het verzamelen en structureren van informatie, het verwerken van gegevens, het interpreteren van gegevens, het evalueren van gegevens, het formuleren van generalisaties, het vellen van oordelen, het nemen van beslissingen, het oplossen van problemen, het samenwerken in teamverband, en het zich gedragen overeenkomstig de gekozen attitudes. Op deze wijze draagt het aardrijkskunde-onderwijs bij aan lezen-schrijven (literacy), spreken (oracy), rekenen (numeracy) en beeldvorming (graphicacy). Het helpt eveneens persoonlijke en sociale bekwaamheden te ontwikkelen, vooral wat de ruimtelijke dimensie van het dagelijkse leven en de internationale verstandhouding aangaat.

Attitudes en waarden die leiden tot:

- Interesse voor hun eigen omgeving en voor de ruimtelijke verscheidenheid van natuurlijke en menselijke verschijnselen op het aardoppervlak.
- Waardering voor de schoonheid van de fysische wereld enerzijds en van de verschillende levenswijzen van volken anderzijds.
- Zorg voor de kwaliteit en de planning van leefmilieus en woongebieden voor toekomstige generaties.
- Begrip van de betekenis van attitudes en waarden bij besluitvorming.
- Bereidheid geografische kennis en vaardigheden adequaat en verantwoord te gebruiken in het privé-, beroeps- en openbare leven.
- Eerbied voor het recht op gelijkheid van alle volken.
- Inzet om oplossingen te zoeken voor lokale, regionale, nationale en internationale problemen op basis van de universele verklaring van de rechten van de mens.

Aardrijkskunde en de internationale, milieu- en ontwikkelingseducatie

Internationale educatie

Aardrijkskunde-onderwijs draagt ten zeerste bij aan internationale opvoeding, zoals beschreven in de "Aanbeveling inzake opvoeding tot internationale verstandhouding, samenwerking en vrede, alsmede inzake opvoeding in verband met mensenrechten en fundamentele vrijheid" (18e UNESCO conferentie, 19 nov. 1974). In het bijzonder promoot aardrijkskunde-onderwijs begrip, verdraagzaamheid en vriendschap tussen alle naties, rassen en religieuze groepen en het bevordert de activiteiten van de Verenigde Naties inzake bewaren van de vrede via het actief stimuleren van:

- Een internationale dimensie en een wereldperspectief bij het onderwijs op alle niveaus.
- Begrip en respect voor alle volken, hun culturen, beschavingen, waarden en levenswijzen, met inbegrip van de etnische verscheidenheid in eigen land en culturen in andere landen.
- Bewustzijn van de toenemende mondiale interdependentie van volken en naties.
- Bekwaamheid om met anderen te communiceren.
- Bewustwording niet alleen van de rechten, maar ook van de plichten van individuen, sociale groepen en naties ten overstaan van elkaar.
- Inzien van de noodzaak tot internationale solidariteit en samenwerking.
- Bereidheid van het individu om deel te nemen aan het oplossen van problemen van zijn/haar leefgemeenschap, zijn/haar land en van de wereld als geheel.

Milieu- en ontwikkelingseducatie

Het voorbereidend comité van de V.N.-conferentie over Milieu en Ontwikkeling, bijeen te Genève op 18 maart 1991, stelde dat milieu- en ontwikkelingseducatie op alle niveaus en voor alle volken van cruciaal belang is om een duurzame ontwikkeling van de wereld te waarborgen.
"Des te meer kennis beschikbaar komt in de handen van ontwikkelde mensen die informatie kunnen verstaan, des te groter zijn de kansen om milieuschade beduidend te verminderen en problemen in de toekomst te vermijden. Daarbij aansluitend bestaat er de basisbehoefte om overal en in het bijzonder in de ontwikkelingslanden, het hele onderwijs te versterken als een eerste voorwaarde voor milieu- en ontwikkelingseducatie".
Aardrijkskunde-onderwijs draagt daartoe bij door er voor te zorgen dat iedereen bewust wordt gemaakt van de impact van zijn/haar gedrag en dat van zijn/haar samenleving, en dat iedereen toegang krijgt tot juiste informatie en bekwaamheden om in staat te zijn milieuvriendelijke beslissingen te treffen en een milieu-ethiek te ontwikkelen die richting geeft aan zijn/haar handelingen.

5. INHOUD EN CONCEPTEN VAN AARDRIJKSKUNDE-ONDERWIJS

Leerplannen aardrijkskunde zijn waar ook ter wereld op een dubbele wijze gestructureerd, nl. thematisch en regionaal. In het gunstigste geval zijn zowel regionale als thematische studies sterk theoriegericht. Bij het onderricht aan kinderen worden theorieën gebruikt om de werkelijke wereld te verduidelijken. Bij hun studie moeten kinderen aangemoedigd worden om zich vragen stellend en onderzoekend op te stellen, wat hen brengt tot het vaststellen en toepassen van algemene regels.

Regionale studies

Regionale studies hebben betrekking op het lokaal milieu, de eigen streek, het eigen land, het eigen continent, de overige continenten en de regionale indeling daarvan alsmede de wereld met haar mondiale structuren. De regiokeuze op elk niveau moet steunen op principes als:

- *Decentrisme*: de regio's worden zo geselecteerd dat nationaal of continentaal centrisme vermeden wordt.
- *Motivatie*: bij de keuze van regio's wordt rekening gehouden met de interesse van de leerlingen en met de actualiteit.
- *Schaalevenwicht*: regio's worden geselecteerd om ervaringen op te doen op diverse niveaus, van lokaal tot wereldwijd.
- *Verscheidenheid*: regio's worden zo genomen dat ze een keuze insluiten van contrasterende plaatsen, diverse fysische milieus, verschillende menselijke activiteiten, culturen, sociaal-economische systemen en stadia van ontwikkeling en draagkracht.
- *Relevantie*: regio's worden zo gekozen dat er studieterreinen ontstaan die relevant zijn voor het openbaar- , beroeps- en het persoonlijk leven.
- *Verantwoordelijkheid*: regio's moeten zo gekozen worden dat leerlingen hun verantwoordelijkheid om in actie te komen kunnen zien en accepteren en dat op verschillende niveaus van lokaal tot mondiaal.

Het naar waarde schatten, zowel van de nationale identiteit als van internationale samenwerking, is een belangrijke taak van de regionaal-geografische benadering. Regionale studies moeten de beschouwing van internalisalisering en globalisering aanmoedigen en de valkuilen van regionaal separatisme vermijden.

Thematische benadering

Een thematische behandeling moet altijd een regionale basis hebben. Thematische aardrijkskunde-leerplannen kunnen gerangschikt worden volgens een systematische, probleem- en systeemgerichte aanpak.

1. *Systematische aanpak*: Deze heeft betrekking op fysische en sociale geografie. *Fysische geografie* omvat onder meer: geomorfologie, hydrologie, klimatologie, biogeografie, fysische ecologie, enz. *Sociale geografie* omvat onder meer: bevolkingsgeografie, economische geografie, stedelijke geografie, historische geografie, culturele geografie, rurale geografie, politieke geografie, menselijke ecologie enz.
2. *Probleemgerichte aanpak*: Deze heeft te maken met de studie vanuit een geografisch standpunt van actuele vraagstukken en problemen die gesitueerd zijn op lokaal, regionaal, nationaal of mondiaal niveau. Meestal gaat het over zaken als: kwaliteit van het leefmiiieu, sociaal-ruimtelijke verschillen, natuurrampen, veranderingen op wereldschaal, bevolkingsdynamiek, verstedelijking, honger in de wereld, energiebeheersing, ongelijkheden op basis van ras, geslacht of godsdienst, beperking aan de groei, regio's in crisis (sociaal, economisch of fysisch), conflicten, ontwikkelingsproblemen en -strategieën, duurzame ontwikkeling, enz.
3. *Systeem-aanpak*: Deze heeft betrekking hebben op fysische, sociale en eco-systemen. *Fysische systemen* omvatten: geomorfische systemen, bodemsystemen, klimaatsystemen, hydrologische

systemen en biotische systemen. *Sociale systemen* hebben te maken met sociale en culturele processen in menselijke organisatievormen als landbouw, industrie, diensten, nederzettingen, transport, handel en maatschappij. *Ecosystemen*: de recente betrokkenheid bij duurzame ontwikkeling kan ook onderzocht worden door het bestuderen van de integratie van menselijke en natuurlijke systemen binnen een ecosysteem.

Keuze van de benaderingswijze
Afhankelijk van de voorgestane onderwijsvisie wordt gekozen voor de regionale of thematische benadering. Beide kunnen ook gecombineerd worden. Welke ook de benaderingswijze moge zijn, leerlingen moeten aangezet worden tot het stellen van vragen en het doen van onderzoek. Het is essentieel dat leerlingen geografische vaardigheden verwerven om oplossingen te zoeken voor actuele en toekomstige problemen bij de organisatie van de ruimte. Zo doende, spelen de leerplannen aardrijkskunde een substantiële rol bij de politieke, sociale, ethische, persoonsgerichte, humanistische, estetische en milieugerichte opvoeding.

6. PRINCIPES EN STRATEGIEEN VOOR IMPLEMENTATIE

Gespecialiseerde leerkrachten
Onderwijs in de aardrijkskunde dient gegeven te worden door geografisch opgeleide en dus gespecialiseerde leerkrachten. Leraren zijn de meest waardevolle "bron" in het onderwijs. Om die reden en tevens vanwege de complexiteit van geografische topics zijn degelijk opgeleide en gespecialiseerde leerkrachten noodzakelijk.
Gezien de uitdagingen van onze tijd en de eerder beschreven doelstellingen van aardrijkskunde-onderwijs, moeten aardrijkskunde-leraren niet alleen onderlegd zijn in geografie als wetenschap, maar evenzeer in de vormende aspecten van het vak.
Via initiële lerarenopleiding en permanente inservice training dienen leerkrachten steeds meer de volgende zaken te ontwikkelen:

Kennis en inzicht aangaande:
- de ontwikkeling van de geografie als discipline (concepten, thema's, attitudes en vaardigheden);
- de sociale context van onderwijs en opvoeding;
- de noden, interessen, verwachtingen en rechten van leerlingen;
- het leergedrag van leerlingen (cognitief, affectief, psycho-motorisch);
- de opbouw van leerplannen.

Vaardigheden inzake:
- de planning van een afzonderlijke les, een lessenpakket, een jaarprogramma en een curriculumgeheel;
- het toepassen van geëigende evaluatie-methoden;
- het betrekken van leerlingen bij een groot scala van leerervaringen;
- de keuze en het gebruik van de juiste bronnen en media;
- continue evaluatie en revisie;

Waarden en attitudes ter ondersteuning van:
- de mogelijkheden van geografie als medium voor opvoeding;
- de geografische vorming van leerlingen;
- persoons- en beroepsgerichte groei binnen aardrijkskunde-onderwijs;
- gelijke rechten van alle leerlingen op effectief aardrijkskunde-onderwijs.

Een afzonderlijk kernvak

Om een goede voorbereiding op de toekomst te verzekeren, moet aardrijkskunde als een kernvak opgenomen worden in de curricula van het basis- en het secundair onderwijs. De leerkrachten van het basisonderwijs moeten geschoold zijn om aardrijkskunde te geven. In het secundair en hoger onderwijs moet aardrijkskunde toevertrouwd worden aan geografisch gespecialiseerde leraren.
Aardrijkskunde is een interface of brug tussen de natuur- en de menswetenschappen. Geografische vraagstukken vereisen soms dat verwezen wordt naar de bevindingen van andere disciplines als geologie, hydrologie, biologie, geschiedenis, sociologie, politieke en economische wetenschappen. Wanneer leerlingen van een bepaalde leeftijd of studierichting een curriculum moeten volgen van gecombineerde of geintegreerde vakken, dan moet de bijdrage van aardrijkskunde in het leerplan expliciet gemaakt worden overeenkomstig het kader geschetst in dit Internationaal Handvest.

Verplicht en coherent programma

Het is essentieel dat alle leerlingen, zolang ze op school zitten, een ononderbroken aardrijkskunde-programma krijgen. Dit zal er voor zorgen dat de bijdrage van aardrijkskunde aan de algemene vorming en de voorbereiding op het latere privé en openbaar leven van de leerlingen bereikt zal worden.

Toekennen van lestijden

Aardrijkskunde moet evenveel lestijd krijgen als andere kernvakken. Het lesrooster moet gespreid over het hele jaar regelmatig voorzien in aardrijkskunde-lessen, met de mogelijkheid om langere perioden in te lassen voor projectwerk en veldwerk. Dat hebben leraren nodig om goede praktische oefeningen te organiseren, die de leerlingen toelaten antwoorden te vinden op huidige en toekomstige uitdagingen.

Onderwijs- en leermiddelen

Het gebruik van goede didactische middelen, zowel traditionele als moderne, is vereist om leerlingen een realistisch beeld van de wereld bij te brengen. Aardrijkskunde moet niet beschouwd worden als een goedkoop vak. De internationale gemeenschap van aardrijkskunde-leraren zou de armere landen moeten helpen om kwaliteitsonderwijs te geven met goede leermiddelen.

Aardrijkskunde, een vak voor iedereen

Aardrijkskunde speelt een belangrijke rol bij de vorming van alle leerlingen. Leerplanmakers moeten bijzondere aandacht besteden aan leerlingen met problemen en ook aan de zich wijzigende behoeften van leerlingen naarmate ze zich verder ontwikkelen.
Terwijl vele aspecten van de geografische vorming gemeenschappelijk zijn voor alle richtingen en stadia, verandert de specifieke focus van het basis-, via het secundair en hoger onderwijs naar een meer toegepaste rol in de beroeps-, volwassenen- en inservice-educatie.

Basisonderwijs

Jonge kinderen houden van leren door doen bij het verkennen van hun omgeving. Ze staan ook open voor nieuwe ervaringen. Daarom moet reeds in dit stadium begonnen worden met onderwijs over andere volken, culturen, levenswijzen en plaatsen. Aardrijkskunde draagt aldus bij tot de basis-ideeën van de V.N.-Verklaring over de Rechten van het Kind, die stelt dat "Het kind moet bijzondere bescherming genieten en moet bij wet of met andere middelen gelegenheden en mogelijkheden krijgen om zich fysisch, mentaal, moreel, geestelijk en sociaal op een gezonde en normale manier en in vrijheid en waardigheid te ontwikkelen".

Secundair onderwijs

Naarmate jongeren groeien neemt ook hun bekwaamheid tot abstract denken toe. Praktische ervaring kan dan ook aangevuld worden door een toenemend gebruik van meer abstracte informatiebronnen. Om zorg voor de toekomst van de wereldsamenleving bij te brengen, moet bijzondere aandacht gegeven worden aan het vermijden van een kloof tussen kennis en gedrag. Leerlingen moeten gestimuleerd worden tot " milieu-competentie", alsmede tot regionale en nationale betrokkenheid en multiculturele en internationale perspectieven.

Hoger onderwijs

Velen die hoger onderwijs volgen zullen later in de maatschappij sleutelfuncties bekleden, die nationale en internationale perspectieven en milieu-kennis vereisen. Wat ook de hoofdrichting moge zijn, alle opleidingen van hoger onderwijs zouden aardrijkskunde moeten omvatten om er voor te zorgen dat hun afgestudeerden ook geografisch geletterd zijn. Dit is vooral belangrijk voor allen die leraar willen worden. Voor aardrijkskunde-docenten is het anderzijds nuttig onderlegd te zijn in een tweede taal.

Volwassenen-educatie

Geografisch inzicht levert een bijdrage aan de vorming van alle mensen in het dagelijkse leven. Als werknemer, werkgever, consument en burger moet iedereen de internationale en milieueffecten van zijn/haar beslissingen inzien. Alleen op deze wijze kunnen internationale samenwerking, duurzame ontwikkeling en een rechtvaardiger wereld tot stand komen.
De continue ontwikkeling van dit inzicht gedurende het leven van individuen, moet bereikt worden door een geografisch perspectief in te bouwen in elke vorm van beroeps-, volwassenen- en inservice-educatie.

7. ONDERZOEK OVER AARDRIJKSKUNDE-ONDERWIJS

Onderzoek over aardrijkskunde-onderwijs spitst zich toe op de verbetering van het onderrichten en het leren van het vak in het basis- en secundair onderwijs, maar ook in het hoger onderwijs en in de beroeps- en volwassenen-educatie. Het onderzoek moet bijdragen tot verdieping van onderwijs- en leertheorieën. Om dat te bereiken moet zowel aan fundamenteel als aan toegepast onderzoek gedaan worden.

Fundamenteel onderzoek is gericht op de ontwikkeling van basistheorieën inzake aardrijkskunde-onderwijs. Fundamentele aspecten van aardrijkskunde-onderwijs die onderzocht worden zijn o.a. het ruimtelijk begripsvermogen bij kinderen, milieuperceptie en attitudes t.o.v. mensen, regio's en problemen.

Toegepast onderzoek heeft te maken met de klaspraktijk van het aardrijkskunde-onderwijs, zoals de ontwikkeling en evaluatie van onderwijsmethoden en onderwijsmaterialen op terreinen als nieuwe informatica-technologie, milieu- en ontwikkelings-educatie, multicultureel en mondiaal onderwijs.
Bij de selectie van onderzoeksthema's en de uitvoering ervan, zou een nauwe samenwerking moeten bestaan tussen onderzoekers en docenten in de diverse onderwijssystemen. Resultaten van toegepast onderzoek moeten op doeltreffende wijze verspreid worden om te komen tot een juiste implementatie.

Methodologie
Onderzoek is een belangrijk aspect bij het aardrijkskunde-onderwijs op alle niveaus. Terwijl empirisch onderzoek in eerste instantie verricht wordt binnen de instellingen van universitair onderwijs, kan onderzoek van de lespraktijk een manier zijn waardoor elke leraar kan bijdragen tot het ontwikkelen en evalueren van onderwijsprogramma's, -processen en -bronnen. Verschillende kwalitatieve en kwantitatieve onderzoeksbenaderingen kunnen gevolgd worden, o.a. actie-research, empirische research en hermeneutische research. De te volgen methode zal afhangen van het thema en de problemen die onderzocht worden.

8. INTERNATIONALE SAMENWERKING

Aardrijkskunde-onderwijs levert een unieke bijdrage in het tot stand brengen van mondiale perspectieven. Met het oog op internationale samenwerking moeten aardrijkskunde-leraren de doelstellingen van de Helsinki-akkoorden (1977) onderschrijven om bilaterale en multilaterale uitwisseling van ervaringen te promoten omtrent onderwijsmethodes op alle niveaus, zowel bij het verplicht onderwijs als in het hoger onderwijs. Het gaat om uitwisseling van leermiddelen en researchbevindingen inzake curricula, opvoeding, evaluatiemethoden en kennistheorieën. Aardrijkskunde-docenten in alle landen worden aangespoord om zulke uitwisselingen te activeren via de IGU-Commissie voor aardrijkskunde-onderwijs en via de vele andere internationale instellingen en specifieke onderzoeksprojecten die geografisch relevant zijn en een onderwijsdimensie hebben.

9. PROCLAMATIE

Dit Internationaal Handvest werd opgesteld door de "IGU-Commission on Geographical Education", na uitvoerige besprekingen met geografische onderwijsverantwoordelijken in de hele wereld. Het werd goedgekeurd door de "General Assembly of the IGU" tijdens het 27e internationaal geografisch congres te Washington DC in augustus 1992.
De IGU-onderwijscommissie maakt dit handvest voor aardrijkskunde bekend aan alle regeringen en volken van de wereld en beveelt de principes en toepassingen, voorgesteld in het handvest, aan als de basis waarop een goede aardrijkskundige vorming in alle landen gehandhaafd dient te worden.

Getekend: Prof.Dr. Hartwig HAUBRICH,
Chairman, IGU-Commission on Geographical Education.

Kansainvälinen peruskirja maantieteen opetuksesta

Maantieteen opetuksen komissio
Kansainvälinen maantieteen unioni

1992

© 1992 Maantieteen opetuksen komissio,
Kansainvälinen maantieteen unioni

Puheenjohtaja: Prof. Dr. Hartwig Haubrich

Sisällys

1. Esipuhe....3

2. Haasteet ja vastineet....4

3. Kysymykset ja maantieteelliset peruskäsitteet....5

4. Maantiede kasvatuksen tukena....7

5. Maantieteen opetuksen sisällöt ja käsitteet....10

6. Toteuttamiskeinot ja periaatteet....13

7. Ainedidaktinen tutkimus....16

8. Kansainvälinen yhteistyö....17

9. Asiakirjan levitys....17

Esipuhe

Kansainvälisen maantieteen unionin maantieteen opetuksen komissio toteaa:

Olemme vakuuttuneita
että maantieteen opetus on välttämätöntä vastuuntuntoiselle ja aktiiviselle kansalaiselle nykymaailman ja tulevaisuuden ymmärtämiseksi.

Olemme varmoja
siitä, että maantiede voi olla rakentava, antoisa ja mielenkiintoinen oppiaine kaikilla koulutuksen tasoilla.

Olemme huolestuneita
että maantieteen opetusta on laiminlyöty monissa maissa tai sen sisältö on hajanaista.

Olemme tietoisia
että oppilailta vaaditaan enemmän perehtymistä kansainvälisiin asioihin, jotta he pystyvät tehokkaaseen yhteistyöhön "kutistuvassa" maailmassa. Tämä koskee yhtä hyvin taloutta, poliittisia muutoksia, kulttuureita kuin elinympäristöönkin liittyviä asioita.

Olemme valmiita
toimimaan sen puolesta, että maantieteellinen lukutaidottomuus saataisiin poistettua monista maista.

Tukeutuen
periaatteisiin, jotka perustuvat

- **Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjaan;**
- **ihmisoikeuksien yleismaailmalliseen julistukseen;**
- **Unescon perusasiakirjoihin;**
- **Unescon suositukseen kasvatuksesta kansainväliseen ymmärtämykseen, yhteistyöhön ja rauhaan;**
- **ihmisoikeuksien ja lasten oikeuksien julistuksiin;**
- **monien eri maiden opetussuunnitelmiin ja niissä esitettyihin periaatteisiin maantieteen opetuksesta,**

tämä kansainvälinen maantieteen opetuksen peruskirja esitetään ihmisille kaikkialla maailmassa.

Haasteet ja vastineet

Elämän jatkumista uhkaavat ristiriidat ja ongelmat vaativat kaikkien ihmisten täyden huomion iästä riippumatta. Kaikilla "Avaruusalus Maata" koskevilla kohtalonkysymyksillä on maantieteellinen vivahteensa. Näitä ovat:

väestönkasvu, ravinto ja sen puute, kaupungistuminen, yhteiskunnallis-taloudellinen eriarvoisuus, lukutaidottomuus, köyhyys, työttömyys, pakolaisuus ja kansalaisoikeuksien puute, ihmisoikeuksien loukkaukset, epidemiat, rikollisuus, sukupuolten välinen eriarvoisuus, muuttoliike, kasvi- ja eläinlajien häviäminen, metsien hävittäminen, eroosio, aavikoituminen, luonnon katastrofit, myrkyt ja ydinjäte, ilmaston muuttuminen, ilmakehän pilaantuminen, otsonikato, luonnonvarojen riittävyys, kasvun rajat, maankäyttö, etniset ristiriidat, sota, regionalismi, nationalismi ja kansainvälinen riippuvuus.

Kysymyksiin liittyvät ongelmat ja konfliktit asettavat haasteita maantieteen opettajille, jotka ovat sitoutuneet antamaan kasvatettavilleen toivoa ja luottamusta paremmasta maailmasta ja tukemaan heidän kykyjään toimia tämän tavoitteen puolesta.

Pyrkiessään omalta osaltaan edistämään rauhaa ja oikeudenmukaisuutta toisaalta ihmisten kesken ja toisaalta ihmisen ja luonnon välillä, maantieteen kasvattajat vetoavat **Kansainväliseen ihmisoikeuksien sopimukseen** ja erityisesti sen:

Artiklaan 25

(1) "Jokaisella on oikeus elintasoon, joka on riittävä turvaamaan hänen ja hänen perheensä terveyden ja hyvinvoinnin, ravinnon, vaatetuksen, asunnon, lääkintähuollon ja välttämättömän yhteiskunnallisen huollon osalta. Jokaisella on myös oikeus turvaan työttömyyden, sairauden, tapaturman, leskeyden tai vanhuuden sekä muun hänen tahdostaan riippumatta tapahtuneen toimeentulon menetyksen varalta."

Artiklaan 26

(1) "Jokaisella on oikeus saada opetusta.

(2) Opetuksen on pyrittävä ihmisen persoonallisuuden täyteen kehittämiseen sekä ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittamisen vahvistamiseen. Sen tulee edistää ymmärtämystä, suvaitsevaisuutta ja ystävyyttä kaikkien kansakuntien ja kaikkien rotu- ja uskontoryhmien kesken sekä pyrkiä edistämään Yhdistyneiden Kansakuntien toimintaa rauhan hyväksi."

Inhimillisten ongelmien edessä oikeus koulutukseen sisältää oikeuden korkeatasoiseen maantieteelliseen opetukseen, joka tähtää alueellisten ja kansallisten identiteettien tasapainottamiseen ja kansainvälisen ja maailmanlaajuisen yhteistyön toteuttamiseen.

Kysymykset ja maantieteelliset peruskäsitteet

Maantiede keskittyy ihmisen ja ympäristön vuorovaikutuksen tarkasteluun, mikä on aina sidoksissa johonkin paikkaan ja sen sijaintiin maapallolla. Maantiede on laaja-alainen luonnontieteitä ja humanistisia tieteitä yhdistävä tieteenala. Sen tehtävänä on selittää ihmisten, ilmiöiden ja tapahtumien levinneisyyttä maapallolla. Maantieteilijät tekevät seuraavanlaisia kysymyksiä:

Missä?
Millainen?
Miksi?
Milloin?
Mikä merkitys?
Mihin suuntaan muutettavissa?

Pyrittäessä vastaamaan näihin kysymyksiin on tarpeellista selvittää tutkittavien ilmiöiden sijaintia, olotilaa, vuorovaikutussuhteita, levinneisyyttä ja vaihtelua maapallon pinnalla. Nykyisyyden ymmärtäminen vaatii usein tuekseen menneisyyttä. Kehitystrendien tunnistaminen luo puolestaan pohjan tulevan kehityksen suunnittelulle.
Maantieteen opiskelussa keskeisiä käsitteitä ovat:

Sijainti,
paikka ja tila,
ihmisten ja ympäristöjen väliset suhteet,
alueellinen jakautuminen ja vuorovaikutus,
alue.

Sijainti:

Ihmisten tai paikkojen sijainti maapallolla voidaan ilmoittaa joko absoluuttisena (matemaattisena) tai suhteellisena (suhteessa johonkin) sijaintina, jotka ovat yhteydessä toisiinsa tavara-, ihmis- ja ideavirtojen välityksellä. Sijainti luo pohjan riippuvuussuhteiden ymmärtämiselle sekä paikallisella, maakunnallisena, kansallisella että kansainvälisellä tasolla.

Paikka ja tila:

Paikat eroavat toisistaan luonnon- ja kulttuurimaantieteellisten tekijöidensä perusteella. Luonnonmaantieteellisia piirteitä ovat pinnanmuodot, maaperä, ilmasto, vesistöt, kasvillisuus ja eliöstö. Kulttuurimaantieteellisiä taas asutus, yhteiskunnallis-taloudelliset järjestelmät sekä kulttuurisidonnaiset elämäntavat arvoineen ja normeineen. Tieto paikkojen fyysisistä piirteistä ja siitä, miten asukkaat mieltävät elinympäristönsä, luo pohjan ihmisten ja paikkojen välisen vuorovaikutuksen ymmärtämiselle.

Ihmisten ja ympäristön väliset suhteet:

Ihmiset käyttävät ympäristöään eri tavoin hyödykseen ja luovat siten toisistaan poikkeavia kulttuurimaisemia. Muokatessaan ympäristöään ihmiset ovat sidoksissa sekä luonnon tarjoamiin elinehtoihin että teknologiseen tietämykseensä ja kulttuuriarvoihin. Tuloksena voi olla joko harmooninen tai ristiriitainen kulttuurimaisema.
Näiden tilaratkaisuihin vaikuttavien monimutkaisten vuorovaikutussuhteiden tajuaminen luo vasta pohjan vastuuntuntoiselle maankäytön suunnittelulle, ympäristönhoidolle ja luonnonsuojelulle.

Alueellinen jakautuminen ja vuorovaikutus:

Luonnonvarat ovat epätasaisesti jakautuneet maapallolla. Sen vuoksi yksikään alue tai valtio ei ole itseriittoinen, yksistään toimeentuleva. Eritasoiset kuljetus- ja tietojärjestelmät liittävät paikat toisiinsa ja takaavat resurssien vaihdon niiden välillä.
Spatiaalisen vuorovaikutusperiaatteiden tunteminen auttaa ymmärtämään alueellisten liittoutumien rakennetta sekä arvioimaan väestö-, tavara- ja informaatiovirtojen suuntia. Samalla se valaisee alueellisten, kansallisten ja kansainvälisten yhteistyöpyrkimysten luonnetta ja niihin liittyviä ongelmia.

Alueet:

Alue voidaan rajata hyvin monenlaisten kriteerien avulla. Valtiot tai kunnat ovat esimerkiksi hallinnollisesti, mutta ilmasto- ja kasvillisuusvyöhykkeet luonnonmaantieteellisesti rajattuja alueita, kun taas jakoa "teollisuusmaihin ja kehitysmaihin" luonnehtivat yhteiskunnallis-taloudelliset seikat. Alueet ovat dynaamisia, alati muuntuvia. Muutosta aiheuttavat tekijät ovat joko näkyviä tai vaikeasti havaittavia. Alueet ovat kuitenkin toimintayksikköjä ympäristöjen kehitykseen kohdistuvassa tutkimuksessa. Maantieteellisesti alueiden laajuus vaihtelee siis paikallisista, kansallisiin ja kansainvälisistä maailmanlaajuisiin. Laajimpia ovat Maan planetaarisuudesta johtuvat ekosysteemit. Alueellisten rakenteiden ja prosessien tunteminen auttaa ymmärtämään ihmisten kansallista identiteettiä ja kansainvälistä yhteistyötä.

Maantiede kasvatuksen tukena

Maantiede on tehokas kasvatuksen väline. Sen anti on erityisen tärkeä ympäristökasvatuksessa ja kasvatuksessa kansainvälisyyteen.

Maantiede ja yksilön kehitys

Vaikka tiedot, taidot ja asenteet kietoutuvatkin toisiinsa kokonaisvaltaisessa kasvatusprosessissa, ovat maantieteen kasvatukselliset tavoitteet kuitenkin ryhmiteltävissä kolmeen luokkaan. Tavoitteena on:

Tietää ja ymmärtää

- paikkojen sijainnit, jotta pystyisi asettamaan kansalliset ja kansainväliset tapahtumat maantieteelliseen viitekehykseensä ja tajuamaan niiden väliset spatiaaliset suhteet;
- luonnon suuret kiertokulut, jotta ymmärtäisi ekosysteemien toimintaa;
- tärkeimmät yhteiskunnallis-taloudelliset järjestelmät, jotta saisi käsityksen paikkojen olemuksesta. Toisin sanoen, jotta ymmärtäisi sekä luonnon olosuhteiden merkityksen ihmisen toiminnalle että inhimillisen kulttuurin merkityksen ympäristöä muokkaavana tekijänä;
- maapallolla vallitseva väestöllinen ja yhteiskunnallinen kirjavuus, jotta pystyisi arvostamaan inhimillisen kulttuurin rikkautta;
- kotiseudun ja kotimaan päivittäisenä toimintaympäristönä;
- kansainvälisen riippuvuuden ja siihen liittyvät haasteet.

Taidot:

- käyttää sekä verbaalisia, määrällisiä että symbolisia tiedonlähteitä, kuten kirjoitettua tai puhuttua tekstiä, tilastoja ja taulukoita sekä kuvia ja erilaisia graafisia esityksiä kuten kaavioita ja karttoja;
- harjaantua välittömään tiedonhankintaan kentällä tehtävien havaintojen, kartoitusten ja haastattelujen avulla sekä toissijaisten tietojen oikeaoppiseen tulkintaan;
- harjaantua ajattelussa sekä viestintä- ja sosiaalisissa taidoissa käytännön tilanteissa pystyäkseen:

- tunnistamaan kysymyksiä ja ristiriitoja
- keräämään ja luokittelmaan tietoja
- analysoimaan tietoja
- tulkitsemaan tietoja
- arvioimaan tietoja
- tekemään yleistyksiä
- vetämään johtopäätöksiä
- päätöksentekoon
- toimimaan päätösten mukaan
- ratkaisemaan ongelmia
- yhteistyöhön ryhmän jäsenenä

Näin maantiede tukee yksilön verbaalisten, numeraalisten, graafisten ja sosiaalisten taitojen kehittämistä ja erityisesti auttaa häntä ymmärtämään jokapäiväiseen elinympäristöönsä, mutta myös kansainväliseen kanssakäymiseen liittyviä alueellisia suhteita.

Arvot, asenteet ja käyttäytyminen:

Maantieteen opiskelun yhteydessä pyritään herättämään

- oppilaiden mielenkiinto omaa elinympäristöään sekä luonnon- ja kulttuurimaantieteellisten seikkojen moninaisuutta kohtaan maapallolla;
- arvonantoa toisaalta fyysisen luonnon kauneutta ja toisaalta ihmisten erilaisia elämäntapoja kohtaan;
- vastuuntuntoa tulevien sukupolvien elinolosuhteiden laadusta;
- huomaamaan arvojen ja asenteiden merkitys päätöksenteossa;
- valmiutta soveltaa tarkoituksenmukaisesti ja vastuuntuntoisesti maantieteellisiä tietoja ja taitoja sekä yksityisesti että työelämässä ja julkisessa toiminnassa;
- kunnioitusta kaikkien ihmisten tasa-arvoa kohtaan;
- tietoisuutta pohjata ongelmien ratkaisut niin paikallisella, alueellisella, kansallisella kuin kansainvälisellläkin tasolla "Ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen hengessä."

Maantiede ja kansainvälisyys-, ympäristö- ja kehityskasvatus

Kansainvälisyyskasvatus

Maantieteen opetus vastaa hyvin niitä tavoitteita, jotka UNESCOn taholta on esitetty suosituksena edistettäessä kansainvälistä ymmärtämystä ja rauhankasvatusta (18. UNESCOn konferenssi, 19. marraskuuta 1974). Maantieteen opetus edistää Yhdistyneiden kansakuntien periaatteiden mukaisesti ymmärtämystä, suvaitsevaisuutta ja ystävyyttä kaikkien kansakuntien ja kaikkien rotu- ja uskontoryhmien kesken. Maantieteen opetukseen liittyy:

a) "kansainvälinen ja maailmanlaajuinen tarkastelutapa koulutuksen kaikilla tasoilla ja kaikissa sen muodoissa;
b) ymmärtämys ja kunnioitus kaikkia kansoja, niiden kulttuureja, sivistystä, arvoja ja elämäntapaa kohtaan, mukaan lukien oman maan etniset kulttuurit ja toisten kansakuntien kulttuurit;
c) tietoisuus yhä lisääntyvästä maailmanlaajuisesta riippuvuudesta kansojen ja kansakuntien välillä;
d) kyky kommunikoida toisten kanssa;
e) tietoisuus niistä oikeuksista ja velvollisuuksista, joita yksilöillä, yhteiskunnallisilla ryhmillä ja kansoilla on toisiaan kohtaan;
f) kansainvälisen solidaarisuuden ja yhteistyön välttämättömyyden ymmärtäminen;
g) yksilön valmius osallistua yhteisönsä, maansa ja koko maailman ongelmien ratkaisemiseen."

Ympäristö- ja kehityskasvatus

YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssin valmisteleva kokous, joka kokoontui Genevessä 13. maaliskuuta 1991, korosti, että ympäristö- ja kehityskasvatus kaikilla tasoilla on perusedellytyksiä pyrittäessä kestävään kehitykseen. "Mitä enemmän asiallista tietoa koulutetuilla, tietojen vastaanottamiseen kykenevillä ihmisillä on saatavillaan, sitä suuremmat ovat mahdollisuudet vähentää ympäristövaurioita ja ehkäistä ennalta uusien syntymistä. On siis ensiarvoisen tärkeää tukea kaikkialla, erityisesti kehitysmaissa olemassa olevia koulutusjärjestelmiä ympäristö- ja kehityskasvatuksen toteuttamisen perusedellytyksenä."
Maantieteen opetus tähtää tähän siten, että ihmiset alkavat kiinnittää huomiota omaan käyttäytymiseensä ja siten, että myös päätöksentekijöillä on riittävästi tietoa voidakseen tehdä ympäristön kannalta oikeita ratkaisuja. Opetus kehittää oppilaiden ympäristöeettisiä asenteita, jotka ohjaavat heidän toimiaan.

Maantieteen opetuksen sisällöt ja käsitteet

Maantieteen opetussuunnitelmat eri puolilla maailmaa on yleensä rakennettu joko **aluemaantieteellisen** tai **temaattisen** viitekehyksen varaan.

Parhaimmillaan sekä aluemaantieteellinen että temaattinen näkökulma tukeutuvat kiinteästi teoriaan. Opiskellessaan lasten tulisi omaksua kyselevä, tutkiva ote, jonka avulla he pystyvät tekemään omakohtaisia johtopäätöksiä ja yleistyksiä.

Aluemaantieteellinen viitekehys

Opiskelun kohteet valitaan seuraavilta tasoilta:

Lähiympäristö
Kotiseutu
Kotimaa
Oma maanosa
Muut maanosat tai alueelliset ryhmittymät
Maailma
Maailmanlaajuiset rakenteet ja vuorovaikutukset

Valinnan perusteina voidaan vedota seuraaviin periaatteisiin:

- hajakeskitys — kohteet pyritään valitsemaan sekä läheltä että kaukaa keskittymättä liikaa sen enempää kansalliselle kuin kansainvälisellekään tasolle;
- motivaatio — kohteet pyritään valitsemaan sekä läheltä että kaukaa, ei pelkästään etäisyysmielessä, vaan ottaen huomioon myös oppilaiden kiinnostuksen ja alueiden ajankohtaisuuden;
- mittakaavallinen tasapaino — valinta kohdistetaan eri laajuisiin alueisiin yksittäisestä paikasta koko maapalloon;
- vaihtelevuus — valitaan sekä luonnon, ihmisen toiminnan, kulttuurin, yhteiskuntajärjestelmän ja teknisen kehityksen puolesta toisistaan poikkeavia alueita;
- merkittävyys — valittujen alueiden opiskelulla on joko yleistä, ammatillista tai henkilökohtaista relevanssia;
- vastuullisuus — kohdealueet pitäisi valita niin, että niiden opiskelu herättäisi oppilaissa tietoisuutta ja vastuuntuntoa alueellisesta kehityksestä niin paikallisella kuin kansainvälisellakin tasolla.

Alueellisessa lähestymistavassa on keskeistä toisaalta alueellisen ja kansallisen identiteetin ja toisaalta kansainvälisen yhteistyön merkityksen vahvistaminen. Opiskelun tulisi edistää sitoutumista kotiseutuun ja omaan kansaan mutta myös kansainvälisyyden ja maailmankansalaisuuden ymmärtämistä.

Temaattinen viitekehys

Myös teemamaisesti etenevällä opiskelulla on aina alueellinen perusta. Teemojen pohjalle rakennetut opetussuunnitelmat ovat joko systemaattisia, ongelma- tai järjestelmäkeskeisiä.

1) **Systemaattinen lähestymistapa** keskittyy luonnon ja kulttuurimaantieteen osa-alueisiin.

Luonnonmaantieteeseen luetaan mm.:

- geomorfologia,
- hydrologia,
- klimatologia,
- biogeografia

Kulttuurimaantieteeseen luetaan mm.:

- väestömaantiede
- talousmaantiede
- kaupunkimaantiede
- sosiaalimaantiede
- historiallinen maantiede
- kulttuurien maantiede
- maatalousmaantiede
- poliittinen maantiede

2) **Ongelmakeskeisessä lähestymistavassa** keskitytään ajankohtaisiin ongelmiin maantieteen näkökulmasta. Ongelmia on eri kokoisilla alueilla yhtä hyvin paikallisella tasolla kuin maailmanlaajuisestikin. Yleisesti käsiteltäviä kysymyksiä ovat mm.:

- ympäristön laatu
- sosiaaliset alueelliset erot,
- luonnonkatastrofit
- maailmanlaajuiset muutokset,
- väestödynamiikka,
- kaupungistuminen,
- nälkä,
- energiakysymykset,
- eriarvoisuus (rotu, sukupuoli, uskonto jne.),
- kasvun rajat,
- ristiriidat (alueelliset, sosiaaliset, taloudelliset),
- sota ja rauha,
- kehitysongelmat ja -strategiat,
- kestävä kehitys

3) **Järjestelmäkeskeisessä lähetymistavassa** keskitytään luonnon tai ihmisen luomien järjestelmien lisäksi ekosysteemien toimintaan.

Luonnon järjestelmiä ovat mm.:
- geomorfologiset prosessit
- ilman kierto,
- veden kiertokulku,
- bioottiset järjestelmät.

Ihmisen luomiin järjestelmiin luetaan ihmisyhteisöille ominaiset prosessit kuten:
- maatalousjärjestelmät,
- keskus- ja vaikutusaluejärjestelmät,
- asutusjärjestelmät,
- liikenne ja kauppa.

Ekosysteemit

Luonnon ja ihmisen vuorovaikutusta ilmentävinä järjestelminä antavat hyvät edellytykset mm. kestävän kehityksen pohdintaan.

Valinnan perusteet

Omaksutusta kasvatusfilosofiasta riippuu mikä tai mitkä edellä mainitusta lähestymistavoista soveltuvat parhaiten maantieteen opiskelun pohjaksi. Merkittävää kuitenkin on, että maantiede tarjoaa lähtökohdan sekä nykyongelmiin liittyvien ratkaisuvaihtoehtojen että tulevaisuuden pohdintaan. Näin ollen maantieteen opetussuunnitelma voi näytellä olennaista roolia poliittisessa, sosiaalisessa, eettisessä, inhimillisessä, esteettisessä sekä ympäristö- ja rauhankasvatuksessa.

Toteuttamiskeinot ja periaatteet

Aineenopettajat

Maantieteen opetuksen pitäisi koulussa olla siihen koulutuksen saaneiden opettajien hallussa, koska opettajat ovat kasvatuksen arvokkain voimavara. Tämän ja maantieteen kompleksisen luonteen takia hyvin koulutetut aineenopettajat ovat ensiarvoisen tärkeitä.

Edellä esitettyjen maantieteen opetuksen tavoitteiden ja nykyajan haasteiden takia, opettajille ei riitä, että he ovat opiskelleet vain pääainettaan maantiedettä. Yhtä hyvin he tarvitsevat tietoa myös ainedidaktiikasta.

Peruskoulutuksen ja jatkuvan täydennyskoulutuksen kautta tulisi terävöittää maantieteen opettajien valmiuksia:

Tietämään ja ymmärtämään:

- maantieteen kehitys tieteenalana,
- kasvatuksen ja opetuksen sosiaalinen sisältö,
- oppilaiden tarpeet, kiinnostukset, odotukset ja oikeudet,
- oppimisen tiedolliset, affektiiviset ja psykomotoriset yhteydet,
- opetussuunnitelman perusperiaatteet;

Taidoissa:

- suunnitella yksittäisiä tunteja, jaksoja ja kursseja,
- soveltaa tarkoituksenmukaisia arviointimenetelmiä,
- tukea oppilaiden oppimiskokemuksia,
- valikoida sopivia lähteitä ja työmuotoja,
- ottaa jatkuvasti vastaan opetuksen parannusehdotuksia;

Arvoissa ja asenteissa:

- luottaa maantieteen mahdollisuuksiin kasvatuksessa,
- luottaa oppilaiden oppimismahdollisuuksiin,
- luottaa maantieteeseen persoonallisen ja ammatillisen kasvun välineenä,
- luottaa oppilaiden yhtäläisiin oikeuksiin saada tehokasta maantieteen opetusta.

Itsenäisenä ydinaineena

Maapallon ja oppilaiden tulevaisuutta ajatellen maantieteen opetus itsenäisenä oppiaineena ja siihen erikoistuneen opettajan opettamana pitäisi aloittaa jo peruskoulun ala-asteella. Maantiede luo sillan luonnontieteiden ja humanististen tieteiden välille, koska sillä on yhteyksiä moniin eri tieteenaloihin, kuten geologiaan, meteorologiaan, biologiaan, historiaan, yhteiskunta- ja taloustieteisiin. Maantieteen kuuluisi olla keskeisessä roolissa sielläkin, missä tiettyjen ikäryhmien tai jaksojen opetus perustuu kokonaisopetukseen tai integroituun opetussuunnitelmaan.

Opetuksen kiinteys

On ollennaista, että kaikilla oppilailla on läpi heidän kouluvuosiensa kiinteä maantieteen opetusohjelma. Tämä takaa sen, että maantieteen antama tuki kasvatukselle yleensä sekä oppilaiden tulevaisuudelle niin yksityisessä kuin julkisessakin elämässä saavutetaan.

Tuntimäärät

Maantieteelle pitäisi varata yhtä paljon opetustunteja kuin muillekin ydinoppiaineille. Lukujärjestykseen tulisi kuulua säännöllisiä maantieteen opetusjaksoja eri kouluvuosina ottaen huomioon, että projektityöt ja kenttäopiskelu vaativat enemmän aikaa kuin luokkatyöskentely.

Opetusvälineet ja oppimateriaalit

Laadukkaiden perinteisten ja uudenaikaisten opetusvälineiden käyttö on olennaista, jos oppilaille aiotaan välittää nykyaikainen todellisuutta vastaava maantieteellinen maailmankuva. Se vaatii kustannuksia. Kansainvälisen maantieteen opettajien yhteisön tulisi tukea köyhimpien maiden ponnisteluja opetuksen tason ja hyvien opetusmateriaalien saavuttamiseksi.

Maantiedettä kaikille

Maantieteellä on merkittävä yleissivistävä rooli kaikille kuuluvana oppiaineena. Opetussuunnitelmien suunnittelijoiden on kuitenkin kiinnitettävä huomiota erityisryhmien samoin kuin oppilaiden muuttuviin tarpeisiin heidän edetessään opintiellään. Vaikka monet maantieteen näkökulmat ovat yhteisiä kaikille, on huomio kuitenkin kiinnitettävä kunkin ikäkauden tai koulutusvaiheen erityistarpeisiin peruskoulusta lukioon ja ammattillisesta koulutuksesta korkeakouluihin sekä maantieteen rooliin aikuis- ja täydennyskoulutuksessa.

Peruskoulun ala-aste

Lapset oppivat parhaiten tekemällä ja tutkimalla omaa elinympäristöään. He ovat avoimia uusille kokemuksille ja vaikutteille, minkä vuoksi vieraiden paikkojen, kulttuurien ja elämäntapojen opettaminen pitäisi aloittaa tässä vaiheessa. Näin maantieteen opetus vastaisi perusideaa, mikä on kirjattu lasten oikeuksien julistukseen (Declaration of the Rights of the Child): "Lapsen tulee saada nauttia erityistä suojelua ja hänelle tulee lainsäädännöllä ja muulla tavoin suoda edellytykset ruumiillisesti, henkisesti, moraalisesti, sielullisesti ja sosiaalisesti terveeseen ja normaaliin kehitykseen vapaissa ja ihmisarvonmukaisissa oloissa."

Yläaste ja lukio

Lapsen vanhetessa hänen kykynsä abstraktiseen ajatteluun kasvaa. Omakohtaisten kokemusten ja konkreettisten asioiden rinnalla voidaan opetuksessa lisätä välillisten ja abstraktisten tietolähteiden käyttöä. Maapallon tulevaisuutta ajatellen on kasvatuksessa korostettava tietojen ja käyttäyttymisen yhteyttä, rohkaistava ympäristötietoisuuteen, alueelliseseen ja kansalliseen identiteettiin sekä kansainväliseen yhteistyöhön.

Korkeakouluopetus

Monet niistä, jotka jatkavat opintojaan korkeakoulussa, tulevat opintojensa jälkeen toimimaan keskeisissä tehtävissä yhteiskunnassa. Näin he joutuvat mukaan päätöksentekoon, joka vaatii sekä kansallista että kansainvälistä ymmärtämystä ja ympäristötietoisuutta. Kaikkien korkeakouluopiskelijoiden opinto-ohjelmaan pitäisi näin ollen sisältyä myös ympäristöasioita takaamaan heidän maantieteellinen lukutaitonsa. Tämä on erityisen tärkeää opettajiksi valmistuville.

Ammatillinen, aikuis- ja täydennyskoulutus

Kansalaiset tarvitsevat maantieteellisten seikkojen ymmärtämistä jokapäiväisessä elämässään. Työntekijöinä, työnantajina, kuluttajina ja kansalaisina heidän täytyy tietää ja kantaa vastuunsa käyttäytymisensä seurausvaikutuksista sekä oman elinympäristönsä että kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Vain tällä tavoin voivat kansainvälisen yhteistyön, kestävän kehityksen ja kansainvälisen talousjärjestyksen perusperiaatteet toteutua.

Edellä mainittujen tavoitteiden saavuttaminen on yhteydessä maantieteellisen ajattelun sisällyttämiseen sekä ammatilliseen, aikuis- että täydennyskoulutukseen.

Ainedidaktinen tutkimus

Ainedidaktinen tutkimus maantieteessä keskittyy sekä opetuksen toteuttamiseen että oppimistuloksiin kaikilla koulutuksen tasoilla. Sen piiriin kuuluu sekä perus- että soveltavaa tukimusta.

Perustutkimus keskittyy maantieteen opetuksen perusteorioiden kehittämiseen. Esimerkkinä perustutkimuksesta voidaan mainita yritystä analysoida maantieteellisen tiedontason vaikutusta ihmisten asenteisiin joko luontoa tai kanssaihmisiä kohtaan.

Soveltava tutkimus keskittyy kehittämään, arvioimaan ja hyödyntämään materiaaleja ja keinoja maantieteen opetukseen, esimerkiksi tietotekniikkaa, sekä seuraamaan tarkkaavaisesti mm. ympäristö- ja kehityskasvatuksen piirissä tapahtuvaa edistymistä.

Tutkijat tarvitsevat läheistä yhteistyötä muiden tutkijoiden sekä opettajien ja koulutussuunnittelijoiden kanssa tarkoituksenmukaisten tutkimusongelmien muotoilemisessa. Tuloksista on myös tiedotettava tehokkaasti, jotta ne voidaan soveltaa käytäntöön.

Menetelmät

Tutkimuksessa on hyödynnettävä sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia menetelmiä, joihin kuuluvat mm.:

- toimintatutkimus,
- empiirinen tutkimusote,
- hermeneuttinen tutkimusote.

Metodien valinta liittyy luonnollisesti tutkimusaiheeseen, sen rajaamiseen ja asetettuihin tutkimusongelmiin.

Kansainvälinen yhteistyö

Kansainvälisessä yhteistyössä pitäisi noudattaa Helsinki-sopimusta (Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökonferenssi, 1975), jonka mukaan tulisi:

"edistää kaikilla opetuksen tasoilla kahden- ja monenkeskisesti opetusmentelmien alalta saatujen kokemusten vaihtoa, mukaan lukien jatkuvassa kulutuksessa ja aikuisopetuksessa käytettävät menetelmät, sekä edistää opetusmateriaalin vaihtoa". On olemassa monia kansainvälisiä järjestöjä ja tutkimusprojekteja, joilla on maantieteellistä relevanssia ja kasvatuksellisia tarkoitusperiä. Maantieteen kouluttajien ja opettajien eri puolilla maailmaa pitäisi olla aktiivisia ja osallistua niihin, jotta taattaisiin tarkoituksenmukainen sisältö koulutuksen eri tasoille niin yleissivistävässä, ammatillisessa kuin aikuis- ja korkeakouluopetuksessakin. Maantieteen kannalta tärkeitä kansainvälisiä järjestöjä on mainittu liitteessä A.

Asiakirjan levitys

Tämä kansainvälinen peruskirja on valmistettu Kansainvälisen maantieteen unionin maantieteen opetuksen komission toimesta ja sen tekemiseen on osallistunut maantieteilijöitä eri puolilta maailmaa. Asiakirja hyväksyttiin Unionin kongressissa Washington D.C.:ssä elokuussa 1992.

Tämä peruskirja on tarkoitettu kaikille ihmisille ja hallituksille maailmassa, jotta tässä esitettyjä periaatteita ja ehdotuksia voitaisiin soveltaa mahdollisimman laajasti maantieteen opetukseen.

Prof. Dr. Hartwig Haubrich
Puheenjohtaja, International Geographical Union
Commission on Geographical Education
Pädagogische Hochschule Freiburg
Kunzenweg 21 D-79117Freiburg/Saksa

Internationale Charta der Geographischen Erziehung

Kommission Geographische Erziehung
Internationale Geographische Union

1992

© 1992 Commission on Geographical Education,
International Geographical Union

Chairperson: Prof. Dr. Hartwig Haubrich

Inhaltsverzeichnis

1. Vorwort 3

2. Herausforderungen und Antworten 4

3. Fragen und Konzepte der Geographie 5

4. Zum Bildungsbeitrag der Geographie 7

5. Inhalte und Konzepte der geographischen Erziehung 10

6. Prinzipien und Strategien zur Implementation 13

7. Geographiedidaktische Forschung 16

8. Internationale Kooperation 17

9. Proklamation 17

Vorwort

Die Kommission Geographische Erziehung der Internationalen Geographischen Union

ist überzeugt,
daß das Fach Geographie zur Bildung verantwortungsvoller und aktiver Bürger in der gegenwärtigen und zukünftigen Welt unersetzliche Grundlagen bietet,

glaubt,
daß Geographie ein informatives, qualifizierendes und interessantes Fach auf allen Bildungsstufen sein und zu einem lebenslangen, sachgerechten Engagement für unsere Welt beitragen kann,

weiß,
daß die Menschen über eine zunehmende internationale Kompetenz verfügen müssen, um eine effektive Kooperation in einer breiten Palette wirtschaftlicher, politischer, kultureller und Umweltfragen in einer immer kleiner werdenden Welt zu gewährleisten,

ist besorgt,
daß die geographische Erziehung in einigen Teilen der Welt vernachlässigt wird bzw. daß ihr in anderen Struktur und Durchgängigkeit fehlt,

ist bereit,
den geographischen Analphabetismus in vielen Ländern beseitigen zu helfen,

unterstützt
die Prinzipien:

- der Charta der Vereinten Nationen;
- der Universellen Erklärung der Menschenrechte;
- der Verfassung der UNESCO;
- der UNESCO-Empfehlung zur Erziehung für internationale Verständigung, Kooperation und Frieden;
- der Konvention der Rechte des Kindes;
- vieler nationaler Lehrpläne und Dokumente zur geographischen Erziehung

und empfiehlt deshalb diese Internationale Charta der Geographischen Erziehung allen Völkern der Erde.

Herausforderungen und Antworten

Die Lösung der Hauptprobleme unserer Zeit erfordert das volle Engagement der gegenwärtigen jungen und erwachsenen Generation. Alle der folgenden Probleme haben eine starke geographische Dimension:

> Bevölkerungsdynamik, Hunger und Ernährung, Verstädterung, sozio-ökonomische Disparitäten, Analphabetismus, Armut, Arbeitslosigkeit, Flüchtlinge und staatenlose Personen, Verletzung der Menschenrechte, Krankheit, Kriminalität, Ungleichheit der Geschlechter, Migration, Aussterben von Planzen- und Tierarten, Entwaldung, Bodenerosion, Ausbreitung der Wüsten, Naturkatastrophen, Gift- und Nuklearmüll, Wandel des Klimas, Luftverschmutzung, Wasserbelastung, Ozonloch, Grenzen des Wachstums, Landnutzung, ethnische Konflikte, Krieg, Regionalismus, Nationalismus, Globalisierung auf dem "Raumschiff Erde".

Die Konflikte, die diese Probleme und Fragen schaffen, stellen eine Herausforderung an alle geographischen Erzieher dar, deren Engagement darin liegt, allen Menschen die Hoffnung, das Vertrauen und die Fähigkeit, für eine bessere Welt zu arbeiten, zu vermitteln.

Im Bestreben, auf der einen Seite innerhalb von Völkern und zwischen Völkern Frieden zu schaffen und auf der anderen Seite Frieden mit der Natur herzustellen, gründen geographische Erzieher ihre Arbeit auf die **Universelle Erklärung der Menschenrechte** - und insbesondere auf:

Artikel 25

(1) "Jeder hat das Recht auf einen Lebensstandard, der seiner [ihrer] und seiner [ihrer] Familie Gesundheit und Wohlergehen angemessen ist - eingeschlossen Nahrung, Kleidung, Wohnung, medizinische und soziale Versorgung, und das Recht auf Sicherheit im Falle der Arbeitslosigkeit, Krankheit, Behinderung, Witwenschaft, hohen Alters oder anderer nicht verschuldeter Behinderungen.

Artikel 26

(1) "Jeder hat das Recht auf Bildung. ...
(2) Bildung ist auf die volle Entwicklung der menschlichen Persönlichkeit und auf die Achtung der Menschenrechte und Grundfreiheiten ausgerichtet. Sie soll die Verständigung, Toleranz und Freundschaft unter allen Nationen, Rassen oder religiösen Gruppen sowie die Aktivitäten der Vereinten Nationen zur Erhaltung des Friedens fördern."

Angesichts der Menschheitsprobleme bedeutet das Recht auf Bildung auch das Recht auf eine fachgerechte geographische Bildung, die in eine ausgewogene regionale und nationale Identität und ein Engagement für eine internationale sowie globale Zusammenarbeit mündet.

Fragen und Konzepte der Geographie

Die Geographie ist die Wissenschaft, die die Eigenschaften von Orten und Räumen sowie die Verteilung von Menschen, Erscheinungen und Ereignissen auf der Erde zu erklären sucht.

Sie erforscht Mensch-Umwelt-Interaktionen im Kontext spezieller Orte und Räume. Besonders charakteristisch ist ihre Breite, ihre methodische Spannweite, ihre Synthese aus anderen Disziplinen der Natur- und Sozialwissenschaften sowie ihr Interesse an der Zukunftsgestaltung von Mensch-Umwelt-Beziehungen.

Geographen stellen die folgenden Fragen:

Wo ist es?
Wie ist es?
Warum ist es dort?
Wie geschah es?
Welchen Einfluß hat es?
Wie sollte es zum gegenseitigen Nutzen von Mensch und Natur gestaltet werden?

Die Antworten auf diese Fragen beschreiben und erklären die Lage, Situation, Interaktion, räumliche Verteilung und Differenzierung von Erscheinungen auf der Erde. Erklärungen gegenwärtiger Situationen kommen aus Geschichte und Gegenwart. Trends können dabei erfaßt werden und mögliche Zukunftsentwicklungen aufzeigen.

Zentrale Konzepte geographischer Studien sind:

Lage und Verbreitung,
Ort und Raum,
Mensch-Umwelt Beziehungen,
Räumliche Interaktion,
Region.

Lage und Verbreitung:

Menschen und Orte befinden sich in einer unterschiedlichen absoluten und relativen Lage auf der Erde. Die Orte werden durch den Transport und die Mobilität von Gütern, Menschen und Ideen miteinander verbunden. Die Kenntnis der Lagebedingungen von Menschen und Orten ist die Voraussetzung für das Verständnis ihrer lokalen, regionalen, nationalen und globalen Abhängigkeit.

Ort und Raum:

Orte und Räume haben unterschiedliche, natürliche und kulturelle Eigenschaften. Die Natur schafft Landformen, Böden, Klimate, Wasserkörper, Planzen, Tiere und menschliches Leben. Die Menschen schaffen verschiedene Kulturen, Siedlungsformen, sozio-ökonomische Systeme und Lebensformen gemäß ihres Glaubens bzw. ihrer Lebensanschauung. Die Kenntnis der natürlichen Faktoren von Orten und Räumen sowie der Wahrnehmung und des Verhaltens von Menschen ist die Grundlage für das Verstehen der Beziehungen zwischen Mensch und Raum.

Mensch-Raum-Beziehungen:

Die Menschen machen unterschiedlichen Gebrauch von ihren Umwelten. So schaffen sie verschiedene Kulturlandschaften durch ihre verschiedenen Handlungsmuster. Auf der einen Seite werden sie durch die natürlichen Gegebenheiten beeinflußt, auf der anderen Seite verwandeln sie ihre Lebensräume in verschiedene kulturelle Umwelten, Landschaften der Harmonie und Landschaften des Konflikts.
Die Kenntnis dieser komplexen Interaktionen innerhalb von Räumen schafft wichtige Voraussetzungen für verantwortungsvolle Umweltplanung, für Umweltmanagement und Umweltschutz.

Räumliche Interaktion:

Die Ressourcen sind ungleich über die Erde verteilt. Kein Land ist autark. Transport-und Kommunikationssysteme verbinden die verschiedenen Teile der Welt, um Ressourcen und Informationen auszutauschen.
Einsicht in die räumlichen Interaktionen führt zum Verständnis der gegenwärtigen Kooperation der Völker durch den Austausch von Gütern und Informationen sowie durch die Migration von Menschen. Diese Kenntnisse legen auch die aktuellen Probleme offen und können zu Ideen führen, die regionale, nationale und internationale Zusammenarbeit zu verbessern.

Region:

Eine Region ist ein Gebiet, das durch ausgewählte Kriterien charakterisiert wird. Politische Kriterien bestimmen z. B. Staaten und Städte; physische Kriterien bestimmen Klima- und Vegetationszonen; sozio-ökonomische Kriterien definieren entwickelte und weniger entwickelte Länder. Regionen sind dynamisch in Raum und Zeit. Sie sind definierbare Einheiten zum Studium und zur Entwicklung von Umwelten. Geographen untersuchen Regionen unterschiedlichen Maßstabs - vom lokalen und nationalen zum kontinentalen und globalen Maßstab. Die Integration von regionalen Systemen führt zum Konzept eines planetarischen Ökosystems. Die Einsicht in die Struktur und Prozesse verschiedener Regionen innerhalb des globalen Systems ist die Grundlage zur regionalen und nationalen Identität von Menschen bzw. für ihre internationale Solidarität.

Der Bildungsbeitrag der Geographie

Geographie ist ein bedeutendes Bildungsfach sowohl für die Bildung des Individuums als auch besonders im Rahmen der internationalen und ökologischen Erziehung.

Geographie und die Bildung des Individuums

Obwohl Kenntnisse, Fähigkeiten und Einstellungen im ganzheitlichen Bildungsprozeß zusammengehören, werden sie hier in drei Zielklassen gruppiert. Durch geographische Erziehung werden Schüler ermutigt, Wissen und Erkenntnisse, Fähigkeiten, Einstellungen und Werte zu gewinnen. Sie entwickeln insbesondere

Kenntnisse und Verstehen:

- von Orten und Räumen, um nationale und internationale Ereignisse in einen geographischen Rahmen einordnen und grundlegende räumliche Beziehungen verstehen zu können;
- der wichtigsten natürlichen Systeme der Erde (Landformen, Böden, Wasserkörper, Klimate, Vegetation), um die Interaktion innerhalb und zwischen Ökosystemen zu verstehen;
- der wichtigsten sozio-ökonomischen Systeme der Erde (Landwirtschaft, Siedlung, Transport, Industrie, Handel, Energie, Bevölkerung u.a.m.), um Einsicht in Orte und Räume zu erhalten, d.h. den Einfluß natürlicher Bedingungen auf menschliche Aktivitäten einerseits und verschiedener Kulturen, Religionen, technischen, wirtschaftlichen und politischen Systeme, verschiedenartige Umwelten zu schaffen, andererseits zu verstehen;
- der Verschiedenheit der Völker und Gesellschaften auf der Erde, um den kulturellen Reichtum der Menschheit schätzen zu können;
- der Strukturen und Prozesse in Heimatregion und Heimatland als dem täglichen Handlungsraum sowie
- der Herausforderungen und Chancen der globalen Abhängigkeit.

Fähigkeiten zur:

- Nutzung verbaler, bildhafter, quantitativer und symbolischer Informationsformen wie Texte, Bilder, Graphik, Tabellen, Diagramme und Karten;
- Anwendung solcher Methoden wie
  Feldbeobachtung und -kartierung,
  Interview,
  Interpretation sekundärer Quellen
  und Anwendung von Statistik; und
- Anwendung von kommunikativen, Denk-, praktischen und sozialen Fähigkeiten, um geographische Fragen lokalen bis internationalen Maßstabs zu beantworten. Ein derartig entdeckendes Verfahren ermutigt:

- Fragen und Probleme zu erkennen;
- Informationen zu sammeln und zu strukturieren;
- Daten zu bearbeiten;
- Daten zu interpretieren;
- Daten zu bewerten;
- Regeln zu erarbeiten;
- Regeln anzuwenden;
- Urteile zu fällen;
- Entscheidungen zu treffen;
- Probleme zu lösen;
- sich in Teamsituationem kooperativ zu verhalten;
- den Einstellungen und Einsichten entsprechend zu handeln.

Auf diesem Weg leistet die geographische Erziehung einen Beitrag zur Kommunikationsfähigkeit -
zu Kulturtechniken wie Lesen, Schreiben, Reden, Rechnen und graphische Gestaltung und ebenso zur Entwicklung der Persönlichkeit und sozialen Kompetenz,
insbesondere bezogen auf die räumliche Dimension des täglichen Lebens vom lokalen bis zum globalen Maßstab.

Einstellungen, Werte und Verhalten

Geographieschüler/innen werden durch ihre geographischen Studien ermutigt:

- reges Interesse an ihrem Lebensraum und an der Vielfalt der natürlichen und kulturellen Erscheinungen auf der Oberfläche der Erde zu nehmen;
- die Schönheit der natürlichen Welt einerseits und die Verschiedenheit der Lebensbedingungen der Menschen andererseits zu schätzen;
- über die Qualität der Umwelt und den Lebensraum zukünftiger Generationen besorgt zu sein;
- die Bedeutung von Werten und Einstellungen bei Entscheidungsfindungen zu verstehen;
- bereit zu sein, geographische Kenntnisse und Fähigkeiten im privaten, beruflichen und öffentlichen Leben angemessen zu nutzen;
- die Gleichberechtigung aller Menschen zu respektieren;
- sich für die Lösung lokaler, regionaler, nationaler und internationaler Probleme auf der Basis der "Universellen Erklärung der Menschenrechte" zu engagieren.

Geographie und internationale, ökologische sowie entwicklungspolitische Erziehung

Internationale Erziehung

Die geographische Erziehung leistet einen bedeutenden Beitrag zur internationalen Erziehung so wie beschrieben in den "Empfehlungen zur Erziehung zum internationalen Verständnis, zu Kooperation und Frieden und zur Erziehung für die Verwirklichung der Menschenrechte und Grundfreiheiten" (18. Unesco Konferenz, Nov. 19. 1974). Die Geographie fördert Verständnis, Toleranz und Freundschaft unter allen Nationen, Rassen und religiösen Gruppen und unterstützt die Aktivitäten der Vereinten Nationen zur Erhaltung des Friedens durch die Beachtung folgender Ziele:

a) "eine internationale Dimension und globale Perspektive der Erziehung auf allen Stufen und in allen ihren Formen;
b) Verständnis und Achtung aller Völker, ihrer Kulturen, Zivilisationen, Werte und Lebensformen, die ethnischen Kulturen im eigenen Land und in anderen Nationen eingeschlossen;
c) Bewußtsein der zunehmenden globalen Abhängigkeit der Völker und Nationen;
d) Fähigkeit, miteinander zu kommunizieren;
e) Bewußtsein nicht nur der eigenen Rechte, sondern auch der Pflichten Individuen, sozialen Gruppen und Nationen gegenüber;
f) Einsicht in die Notwendigkeit der internationalen Solidarität und Kooperation;
g) Bereitschaft des Individuums, sich bei der Lösung von Problemen der eigenen Gemeinde, des eigenen Landes und der Welt insgesamt zu beteiligen."

Ökologische und Entwicklungspolitische Erziehung

Das Vorbereitungskomitee der Uno-Konferenz über Umwelt und Entwicklung stellt am 18. März 1991 in Genf fest, daß die ökologische und entwicklungspolitische Erziehung für alle Menschen auf allen Stufen Vorbedingung für die Sicherung einer tragfähigen Entwicklung der Erde sei.
"Je größer die Kenntnisse der Menschen bzw. ihre Fähigkeiten, Informationen zu verarbeiten, um so größer sind die Chancen zur Reduzierung von Umweltzerstörungen und zur Vermeidung zukünftiger Probleme. Deshalb hat die Stärkung der Bildungssysteme in allen Ländern, besonders in den Entwicklungsländern, höchste Priorität, da sie Voraussetzung für eine angemessene Befähigung für Umwelt und Entwicklung darstellen."
Die geographische Erziehung trägt dazu bei, daß sich alle Individuen ihres eigenen Einflusses aber auch desjenigen ihrer Gesellschaft auf die Umwelt bewußt werden, daß alle sachgerechte Informationen erhalten und Fähigkeiten entwickeln, umweltgerechte Entscheidungen zu treffen und die eigenen Handlungen durch umweltethische Prinzipien leiten zu lassen.

Inhalte und Konzepte der geographischen Erziehung

Geographische Lehrpläne wurden überall in der Welt nach zwei Hauptprinzipien aufgebaut:

als **regionale Studien** und als **thematische Studien.**

Bei einer sachgerechten Ausführung sind sowohl regionale als auch thematische Studien stark theorieorientiert. Im Bildungskontext haben Theorien die Aufgabe, die Wirklichkeit verständlich zu machen. Bei diesen Studien werden die Schüler/innen ermutigt, fragende und entdeckende Verfahren anzuwenden, welche zur Erkenntnis und Anwendung von Regeln und Prinzipien führen.

Regionale Studien

Regionale Studien wählen aus folgenden Gebieten:

Heimatort
Heimatregion
Heimatland
Heimatkontinent
Andere Kontinente und räumliche Gruppierungen
Die Welt
Globale Strukturen

Folgendes sind Prinzipien zur Auswahl von Regionen:

- Dezentrismus
  Nah und Fern, d.h. ein ausgewogener Unterricht und Vergleich von nahen und fernen Gebieten, um einen nationalen oder kontinentalen Zentrismus zu vermeiden;
- Motivation
  Vom Nahen zum Fernen - nicht im Sinne der Entfernung sondern im Sinne des Interesses und der Aktualität;
- Maßstabwechsel
  d.h. Wechsel der Gebiete lokalen, nationalen, kontinentalen und globalen Maßstabs;
- Verschiedenheit
  d.h. Auswahl kontrastierender Räume, verschiedener Naturräume, verschiedener kultureller Aktivitäten, Kulturen, sozio-ökonomischer Systeme, Entwicklungsstufen und Räumen unterschiedlichen ökologischen Zustands;
- Relevanz
  für das private, Berufs- und öffentliche Leben, d.h. Qualifizierung für Leben im personalem Handlungsraum;
- Verantwortung
  Räume sollten nach ihrer Eignung ausgewählt werden, Verantwortungsbereitschaft für lokale und globale Probleme zu schaffen.

Regionale und nationale Identität und internationale Solidarität sind wichtige Ziele regionaler Studien. Sie sollten zu einem Engagement für die Heimatregion und das Heimatland, aber auch angesichts der Internationalisierung und Globalisierung zu einem Engagement für die Welt ermutigen.

Thematische Studien

Thematische Studien sollten immer eine regionale Basis besitzen.
Entsprechende Curricula können in den systematischen, den problemorientierten und systemtheoretischen Weg gegliedert werden:

1) Der **Systematische Weg**
folgt den Teildisziplinen der Physischen und Humangeographie.

Die **Physische Geographie** umfaßt:

- Geomorphologie,
- Hydrologie,
- Klimageographie,
- Biogeographie und
- Physische Ökologie ...

Die **Anthropogeographie** umfaßt:

- Bevölkerungsgeographie,
- Wirtschaftsgeographie,
- Stadtgeographie,
- Sozialgeographie,
- Historische Geographie,
- Kulturgeographie,
- Agrargeographie,
- Politische Geographie,
- Humanökologie ...

2) Der **Problemorientierte Weg**
enthält das Studium aktueller Probleme aus dem Blickwinkel der Geographie. Diese mögen lokalen, regionalen, nationalen oder globalen Maßstabs sein. Aktuelle Probleme, über die allgemein unterrichtet wird, umfassen:

- Umweltqualität,
- Sozialräumliche Disparitäten,
- Naturkatastrophen,
- Klimawandel,
- Bevölkerungswachstum,
- Verstädterung,
- Hunger in der Welt,
- Energiemanagement,
- Ungleichheiten (Rasse, Geschlecht, Religion usw.),
- Grenzen des Wachstums,
- Krisenregionen (soziale, natürliche, wirtschaftliche),
- Entwicklungsprobleme und -strategien,
- Tragfähige Entwicklung ...

3) Der **Systemtheoretische Weg**
enthält physische, soziale und Ökosysteme.

Physische Systeme umfassen:

- Geomorphologische Systeme,
- Bodensysteme,
- Klimatische Systeme,
- Hydrologische Systeme,
- Biotische Systeme.

Soziale Systeme umfassen soziale und kulturelle Prozesse in menschlichen Organisationssystemen wie

- Agrarsysteme,
- Industrie- und Dienstleistungssysteme,
- Siedlungssysteme,
- Transport- und Handelssysteme,
- gesellschaftliche Systeme.

Ökosysteme

Die aktuelle Sorge gilt einer dauerhaften Entwicklung im ökologischen Gleichgewicht durch das Studium der Integration sozialer und natürlicher Systeme in einem umfassenden Ökosystem.

Auswahlprinzipien

Die vorherrschende Bildungsphilosophie bestimmt, ob die Wege kombiniert werden oder ob ein Weg vorgezogen wird. Welcher Weg auch gewählt wird, die Schüler sollten immer zu eigenen Fragen und Untersuchungen ermutigt werden. Grundsätzlich bleibt es von entscheidender Bedeutung, daß die Geographie einen Beitrag zur Lösung der aktuellen und zukünftigen Probleme leistet und eine bedeutende Rolle innerhalb der politischen, sozialen, ethischen, personalen, humanistischen, ästhetischen und ökologischen Erziehung spielt.

Prinzipien und Strategien zur Implementation

Fachlehrer/innen
Geographie sollte in allen Schularten von ausgebildeten Fachlehrer/innen unterrichtet werden. Lehrer/innen sind die wertvollste Grundlage der Bildung und Erziehung. Deshalb und wegen der Komplexität der Geographie sind gut ausgebildete Fachlehrer/innen grundsätzliche Voraussetzung.
Angesichts der Herausforderung unserer Zeit und der vorher beschriebenen Ziele der geographischen Erziehung sollten Geographielehrer/innen nicht nur im Fach Geographie, sondern auch in der Geographiedidaktik qualifiziert werden.

Durch ein Programm der Lehrerausbildung der 1. und 2. Phase und der fortwährenden Weiterbildung sollten Geographielehrer/innen folgende Kenntnisse, Fähigkeiten und Einstellungen gewinnen:

Kenntnisse und Erkenntnisse über:
- die sich wandelnde Disziplin Geographie,
- den sozialen Kontext von Erziehung und Bildung,
- die Bedürfnisse, Interessen, Erwartungen und Rechte der Schüler/innen,
- die Lernstile der Schüler/innen (kognitive, affektive, psychomotorische Dimension).

Fähigkeit zur:
- Stunden-, Einheit-, Kurs- und Curriculumplanung,
- Anwendung geeigneter Beurteilungsmethoden,
- Motivierung der Schüler für eine Reihe von Lernerfahrungen,
- Auswahl und zum Gebrauch geeigneter Quellen und Medien,
- fortwährenden Kurserprobung und -revision.

Werte und Einstellungen für:
- ein Engagement für den Bildungsbeitrag der Geographie,
- ein Engagement für die geographische Bildung ihrer Schüler/innen,
- ein Engagement für ein persönliches und berufliches Wachsen in der geographischen Bildung,
- ein Engagement für die gleichen Rechte aller Schüler auf eine effektive geographische Bildung.

Eigenständiges Fach

Um eine sachgerechte Vorbereitung auf die Zukunft zu gewährleisten, sollte Geographie zum Bildungskern der Primar- und Sekundarschul-Curricula zählen. Auf der Sekundarstufe und später sollte es von ausgebildeten Fachlehrer/innen als eigenständiges Fach unterrichtet werden. Geographie bildet ein Bindeglied oder eine Brücke zwischen Natur-und Sozialwissenschaften. Geographische Fragen stehen mit vielen Wissenschaften in Beziehung - eingeschlossen Geologie, Hydrologie, Biologie, Geschichte, Soziologie, Politik- und Wirtschaftswissenschaften.
Dort, wo das Curriculum für ein bestimmtes Alter oder eine Stufe kombinierte oder integrierte Studien vorsieht, sollte Geographie eine Schlüsselrolle im Lehrplan spielen, die den Aussagen dieser Internationalen Charta entspricht.

8. 14
Obligatorischer und kontinuierlicher Unterricht

Es ist von wesentlicher Bedeutung, daß alle Schüler/innen durch alle Jahre der allgemeinen Schulbildung einen kontinuierlichen Geographieunterricht erhalten. Nur diese Voraussetzung macht es möglich, daß sowohl der Beitrag der Geographie zur Allgemeinbildung als auch ihr Anteil an der Vorbereitung für das private und öffentliche Leben gewährleistet werden kann.

Zeitbudget

Der Geographie sollte ein Zeitbudget zugebilligt werden, das den anderen Kernfächern des Curriculums entspricht. Die Stundentafel sollte regelmäßige Unterrichtsstunden das ganze Jahr hindurch vorsehen, aber auch die Möglichkeit größerer Zeitblöcke für Projekte und Geländestudien gewährleisten.

Lehr- und Lernmaterial

Der Einsatz traditioneller und neuer Medien ist Voraussetzung, um den Schüler/innen ein realistisches Bild der Erde geben zu können. Geographie kann nicht länger als ein wenig kostenverursachendes Fach angesehen werden. Solche Länder, die ihre Lehrmaterialen nicht finanzieren können, sollten durch Geographielehrer/innen und Schüler/innen reicherer Länder unterstützt werden.

Geographie: Ein Fach für alle

Geographie spielt eine bedeutende Rolle in der Bildung und Erziehung aller Menschen. Die Curriculumplaner sollten Schüler/innen mit besonderen Begabungen oder Behinderungen - ebenso den sich ändernden Interessen und Fähigkeiten auf den verschiedenen Altersstufen besondere Aufmerksamkeit schenken.
Während viele Aspekte der geographischen Erziehung allen Stufen gemeinsam sind, ändern sich die Akzente von der Primarstufe über die Sekundarstufe und Hochschule bis hin zur Berufs-, Erwachsenen- und Weiterbildung.

Primarstufe

Kinder lieben es, ihre Umgebung zu entdecken. Sie lernen im Tun und sind sehr offen neuen Erfahrungen gegenüber. Deshalb sollte auch der Unterricht über andere Kulturen, Lebensstile und Räume schon auf dieser Stufe beginnen. So trägt die geographische Erziehung zu den Grundideen der "Erklärung der Rechte des Kindes" bei, wo es heißt: "... Das Kind soll sich eines besonderen Schutzes erfreuen und die Möglichkeit erhalten, durch Gesetz und andere Maßnahmen abgesichert, sich körperlich, geistig, moralisch, kulturell in einer gesunden und normalen Weise und unter den Bedingungen von Freiheit und Würde zu entwickeln."

Sekundarstufe

Wenn die Schülerinnen und Schüler heranwachsen, steigt ihre Fähigkeit, abstrakt zu denken. Praktische Erfahrung sollte jedoch mit der Zunahme abstrakter Informationsquellen verbunden bleiben.

Die Orientierung an der Zukunft der Weltgemeinschaft erfährt eine besondere Beachtung. Um die Trennung von Wissen und Verhalten zu überbrücken und zur Umweltkompetenz, zum regionalen und nationalen Engagement sowie zur multikulturellen und internationalen Solidarität zu führen, sind vermehrte Anstrengungen notwendig.

Hochschule

Viele derjenigen, die eine Hochschulbildung erfahren, werden später entscheidende Schlüsselrollen in der Gesellschaft übernehmen, die nationale und internationale Kenntnisse sowie eine angemessene Umweltkompetenz erfordern. Welches Fachgebiet auch immer, alle Hochschulstudien sollten Geographiekurse einschließen, um die geographische Bildung der Graduierten sicherzustellen. Dies ist besonders für diejenigen wichtig, die beabsichtigen, Lehrer zu werden. Für Geographielehrer ist es von Vorteil, eine zweite Sprache zu beherrschen.

Berufs-, Erwachsenen- und Weiterbildung

Geographische Bildung leistet einen wichtigen Beitrag zur Qualifizierung der Menschen für ihr tägliches Leben. Als Arbeitnehmer, Arbeitgeber, Verbraucher und Bürger müssen alle Menschen die internationalen und Umwelteinflüsse ihrer Entscheidungen abschätzen können. Nur auf diese Weise ist internationale Kooperation, eine dauerhafte Entwicklung im ökologischen Gleichgewicht und eine gerechte Weltordnung zu erwarten.
Diesem Zusammenhang sollte durch die Aufnahme der Geographie in die Berufs-, Erwachsenen- und Weiterbildung bzw. durch ein lebenslanges Lernen des Individuums Rechnung getragen werden.

Geographiedidaktische Forschung

Geographiedidaktische Forschung hat die Funktion, die geographische Erziehung in der Primar- und Sekundarstufe, in der Hochschule, der Berufs- und Erwachsenenbildung zu verbessern. Sie sollte auch zur Entwicklung allgemeiner Lehr- und Lerntheorien beitragen. Um dies zu erreichen, ist es notwendig, sowohl Grundlagenforschung als auch angewandte Forschung zu betreiben.

Grundlagenforschung beschäftigt sich mit der Entwicklung von Basistheorien der geographischen Erziehung. Ein Beispiel dafür ist, den Zusammenhang zwischen geographischem Wissen einerseits und Einstellungen zu Problemen, Menschen und Umwelt andererseits zu analysieren.

Angewandte Forschung beschäftigt sich mit der Entwicklung einer geeigneten Praxis der geographischen Bildung, um z. B. Lehrmethoden und -materialien für folgende Felder zu entwickeln:

- neue Informationstechnologie,
- Umwelt- und entwicklungspolitischer Unterricht,
- multikulturelle und globale Erziehung.

Eine enge Zusammenarbeit zwischen Forschenden, Lehrenden und Bildungsinstitutionen sollte die Auswahl der Forschungsfragen und -wege optimieren. Ebenso sollten neue Forschungsergebnisse eine angemessene Anwendung in der Praxis erfahren.

Methoden

Forschung ist ein wichtiger Aspekt der geographischen Erziehung auf allen Stufen. Während empirische Forschung vorwiegend durch Hochschulen und Universitäten durchgeführt wird, kann auch Handlungsforschung von Lehrer/innen einen Beitrag zu Entwicklung und Erprobung von Lehrprogrammen, Unterrichtsformen und Lehrmaterialien beitragen.
Eine breite Palette der qualitativen und quantitativen Forschungsmethoden stehen zur Verfügung.

Sie umfassen:

- Handlungsforschung,
- empirische Forschung und
- hermeneutische Forschung.

Die Wahl der Methode ist abhängig von der Struktur der Forschungsthematik bzw. -frage.

Internationale Kooperation

Die geographische Erziehung leistet einen einzigartigen Beitrag zur internationalen Erziehung. Um diese durch internationale Zusammenarbeit zu fördern, sollten alle geographischen Erzieher/innen die Ziele der Helsinki Vereinbarung (1977) unterstützen. Diese enthalten den bi- und multilateralen Austausch von Erfahrungen mit Lehrmethoden auf allen Stufen der Allgemeinbildung, der Berufs- und Weiterbildung - aber auch den Austausch von Lehrmaterialien, von Forschungsergebnissen bei der Curriculumentwicklung, der Pädagogik, der Bewertungsmethoden und der Fachtheorie. Geographiedidaktiker/innen und Geographielehrer/innen aller Länder wird empfohlen, einen solchen internationalen Austausch in die Tat umzusetzen und zwar durch die Mitarbeit in der Kommission Geographische Erziehung der Internationalen Geographischen Union und durch die vielen internationalen Institutionen und Forschungsprojekte, die eine starke geographische Bildungsrelevanz aufweisen und im Anhang A dieser Charta aufgelistet sind.

Proklamation

Diese Internationale Charta wurde von der Kommission Geographische Erziehung der Internationalen Geographischen Union entworfen, mit geographischen Erzieher/innen aus allen Teilen der Erde diskutiert und während des 27. Internationalen Geographen Kongresses in Washington, D.C., U.S.A. im August 1992 von der Generalversammlung der Internationalen Geographischen Union angenommen.

Auf dieser Grundlage proklamiert die Kommission Geographische Erziehung der Internationalen Geographischen Union diese Charta und empfiehlt sie allen Regierungen und Völkern der Erde als Basis für die Verwirklichung einer sachgerechten geographischen Erziehung in ihren Ländern.

Prof. Dr. Hartwig Haubrich
Chair, International Geographical Union
Commission on Geographical Education
Paedagogische Hochschule Freiburg
Geography Department, Kunzenweg 21
D 79117 Freiburg/Germany

ΔΙΕΘΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Επιτροπή Γεωγραφικής Εκπαίδευσης
Διεθνής Γεωγραφική Ένωση

1992

© 1992 Επιτροπή Γεωγραφικής Εκπαίδευσης,
Διεθνής Γεωγραφική Ένωση

Πρόεδρος: Καθ. Dr. Hartwig Haubrich

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

		Σελίδα
1.	Πρόλογος	3
2.	Προκλήσεις (ερεθίσματα) και αντιδράσεις	5
3.	Προβληματισμοί και έννοιες στη Γεωγραφία	7
4.	Η συμβολή της Γεωγραφίας στην Εκπαίδευση	10
5.	Το περιεχόμενο και οι έννοιες της Γεωγραφικής Εκπαίδευσης	14
6.	Αρχές και στρατηγικές προς εφαρμογή	18
7.	Η Έρευνα στη Γεωγραφική Εκπαίδευση	23
8.	Διεθνής Συνεργασία	25
9.	Διακήρυξη	25

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η Επιτροπή Γεωγραφικής Εκπαίδευσης της Διεθνούς Γεωγραφικής Ένωσης,

Πεπεισμένη
ότι η γεωγραφική εκπαίδευση είναι απαραίτητη για τη διαμόρφωση υπεύθυνων και δραστήριων πολιτών στον κόσμο του σήμερα και του αύριο,

Έχοντας επίγνωση
ότι η Γεωγραφία μπορεί να γίνει μάθημα που πληροφορεί, παρέχει δυνατότητες και δίνει κίνητρα σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης και συμβάλλει στην κατανόηση του κόσμου μας, σε μια απόλαυση που θα διαρκέσει μια ζωή,

Αντιλαμβανόμενη
ότι οι μαθητές χρειάζονται όλο και μεγαλύτερη πρόσβαση στο διεθνή χώρο προκειμένου να εξασφαλίσουν ουσιαστική συνεργασία σε ένα ευρύ πεδίο οικονομικών, πολιτικών, πολιτισμικών και περιβαλλοντικών θεμάτων σ' ένα κόσμο που μεταβάλλεται,

Ανησυχώντας
για το ότι η γεωγραφική εκπαίδευση είναι υποβαθμισμένη σε ορισμένα μέρη του κόσμου και ότι στερείται δομής και συνοχής σε άλλα μέρη,

Πρόθυμη
να βοηθήσει τους συναδέλφους στην εξάλειψη της γεωγραφικής αμάθειας σε όλες τις χώρες του κόσμου,

Υποστηρίζοντας
τις αρχές που διατυπώθηκαν:

* στον καταστατικό χάρτη των Ηνωμένων Εθνών,
* στην Παγκόσμια Διακήρυξη των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων,
* στον καταστατικό χάρτη της UNESCO,
* στη Σύσταση της UNESCO σχετικά με την Εκπαίδευση, για διεθνή Κατανόηση, Συνεργασία και Ειρήνη
* στη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του παιδιού και

* σε πολλά εθνικά προγράμματα και εκθέσεις σχετικά με την γεωγραφική εκπαίδευση,

προσφέρει αυτόν το Διεθνή Καταστατικό Χάρτη για τη Γεωγραφική Εκπαίδευση σ' όλους τους ανθρώπους του κόσμου.

Προκλήσεις και Αντιδράσεις

Η επίλυση των κύριων θεμάτων και προβλημάτων τα οποία αντιμετωπίζει ο κόσμος μας, απαιτεί την πλήρη συνεργασία και την αποδοχή συγκεκριμένων αποφάσεων ανθρώπων όλων των γενεών. Σε όλα τα επόμενα θέματα υπάρχει έντονη η γεωγραφική διάσταση:

> δυναμική του πληθυσμού, ανισότητα στη διατροφή, αστικοποίηση, κοινωνικο-οικονομικές διαφορές, αναλφαβητισμός, φτώχεια, ανεργία, προβλήματα προσφύγων, παραβίαση των ανθρώπινων δικαιωμάτων, ασθένειες, εγκληματικότητα, φυλετικές διακρίσεις, μετανάστευση, εξαφάνιση φυτών και ζώων, αποψίλωση δασών, διάβρωση του εδάφους, ερημοποίηση, φυσικές καταστροφές, τοξική και πυρηνική ρύπανση, κλιματικές αλλαγές, ατμοσφαιρική ρύπανση, ρύπανση των υδάτων, τρύπα του όζοντος, μείωση φυσικών πόρων, περιθώρια-όρια ανάπτυξης, χρήση της γης, εθνικές διαμάχες, πόλεμοι, θέματα "τοπικιστικού" χαρακτήρα, εθνικισμός και παγκοσμιότητα στον "πλανήτη Γη".

Οι αντιθέσεις που δημιουργήθηκαν απ' αυτά τα προβλήματα και θέματα αποτελούν πρόκληση για τους εκπαιδευτικούς της Γεωγραφίας οι οποίοι είναι δεσμευμένοι να δίνουν σ' όλους τους ανθρώπους την ελπίδα, την εμπιστοσύνη και την ικανότητα να εργασθούν για έναν καλύτερο κόσμο.

Οι εκπαιδευτικοί στον τομέα της Γεωγραφίας, στην προσπάθειά τους να συμβάλλουν στην ειρήνη και τη δικαιοσύνη μεταξύ των ανθρώπων στον κόσμο απ' τη μια, και ανάμεσα στα ανθρώπινα όντα και το φυσικό κόσμο απ' την άλλη μεριά, στηρίζονται στην Παγκόσμια Διακήρυξη των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων και ιδιαίτερα στα:

Άρθρο 25

(1) "Κάθε άνθρωπος έχει το δικαίωμα σ' ένα βιοτικό επίπεδο επαρκές για την υγεία και ευημερία του ίδιου και της οικογένειάς του, συμπεριλαμβανομένων της τροφής, της ένδυσης, της οικιακής και ιατρικής φροντίδας και των κοινωνικών υπηρεσιών, καθώς και το δικαίωμα στην εξασφάλιση σε περίπτωση ανεργίας,

ασθένειας, ανικανότητας, χηρείας, γήρατος ή άλλης έλλειψης πόρων ζωής εξαιτίας συνθηκών που δεν μπορεί ο ίδιος να ελέγξει.

Άρθρο 26

(1) Κάθε άνθρωπος έχει το δικαίωμα στην εκπαίδευση ...

(2) Η εκπαίδευση πρέπει να οδηγεί στην πλήρη ανάπτυξη της ανθρώπινης προσωπικότητας και στην ενίσχυση του σεβασμού των ανθρώπινων δικαιωμάτων και των βασικών ελευθεριών. Πρέπει να προάγει την κατανόηση, την ανοχή και τη φιλία μεταξύ όλων των εθνών, των φυλετικών και θρησκευτικών ομάδων και να προάγει τις ενέργειες των Ηνωμένων Εθνών για τη διατήρηση της ειρήνης".

Μέσα στα πλαίσια των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα, στο δικαίωμα στην εκπαίδευση συμπεριλαμβάνεται το δικαίωμα στην υψηλής ποιότητας γεωγραφική εκπαίδευση που ενθαρρύνει συγχρόνως μια ισορροπημένη τοπική και εθνική ταυτότητα και μια αφοσίωση σε διεθνείς και παγκόσμιες προοπτικές.

Προβληματισμοί και έννοιες στη Γεωγραφία

Η Γεωγραφία είναι μια επιστήμη που προσπαθεί να εξηγήσει το χαρακτήρα διαφόρων περιοχών και την κατανομή των ανθρώπων, χαρακτηριστικά γνωρίσματα και γεγονότα όπως αυτά συμβαίνουν και εξελίσσονται στην επιφάνεια της Γης. Η Γεωγραφία ασχολείται με τις αλληλεπιδράσεις ανθρώπου - περιβάλλοντος στα πλαίσια συγκεκριμένων τόπων. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της είναι το εύρος των αντικειμένων μελέτης της, η ισχύς της μεθοδολογίας, η διακλαδική της σύνθεση και η σύνδεσή της με άλλους επιστημονικούς κλάδους συμπεριλαμβανομένων των φυσικών επιστημών και των ανθρωπιστικών και το ενδιαφέρον της για τη μελλοντική διαχείριση σχέσεων και εξαρτήσεων ανθρώπου - περιβάλλοντος.

Οι γεωγράφοι θέτουν ερωτήματα που σχετίζονται με τον ίδιο το χώρο και τα φαινόμενα που λαβάνουν χώρα σ' αυτόν και αναφέρονται στο:

Πού (είναι);
Πώς (είναι);
Γιατί (είναι εκεί);
Πώς συνέβη;
Τι επιδράσεις έχει;
Πώς θα έπρεπε να το χειριστούμε για το αμοιβαίο όφελος της ανθρωπότητας και του φυσικού περιβάλλοντος;

Η αναζήτηση απαντήσεων σ' αυτά τα ερωτήματα απαιτεί τη διερεύνηση μιας περιοχής, της θέσης της, τις αλληλεπιδράσεις παραγόντων, της κατανομής στο χώρο και της διαφοροποίησης των φαινομένων στη Γη. Οι ερμηνείες σύγχρονων καταστάσεων προέρχονται και από ιστορικές και από σύγχρονες πηγές. Οι απόψεις μπορεί να ταυτίζονται, γεγονός που οδηγεί σε δυνατές μελλοντικές προβλέψεις.

Μερικές απ' τις κεντρικές έννοιες των γεωγραφικών μελετών είναι:

Θέση και κατανομή,
Χώρος,
Σχέσεις ανθρώπου - περιβάλλοντος,

Αλληλεπιδράσεις στο χώρο, Περιοχή.

Θέση και κατανομή

Άνθρωπος και χώρος έχουν διαφορετικές απόλυτες και σχετικές θέσεις πάνω στη Γη. Οι σχέσεις αυτές συνδέονται με την κυκλοφορία αγαθών, ανθρώπων, πληροφοριών και ιδεών και βοηθούν στην εξήγηση της κατανομής και των σχεδίων πάνω στη Γη. Η γνώση της θέσης των ανθρώπων και των τόπων είναι μια αναγκαία προϋπόθεση προκειμένου να κατανοήσουμε την αλληλεπίδραση σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο.

Χώρος

Οι τόποι έχουν διαφορετικά φυσικά και ανθρωπογενή χαρακτηριστικά. Τα φυσικά χαρακτηριστικά περιλαμβάνουν μορφές του αναγλύφου της Γης, εδάφη, κλίμα, υδάτινες επιφάνειες, βλάστηση, τη ζωή ζώων και ανθρώπων. Οι άνθρωποι αναπτύσσουν πολιτισμούς, δημιουργούν οικισμούς, κοινωνικοοικονομικά συστήματα και τρόπους ζωής ανάλογα με τα πιστεύω τους και τις φιλοσοφίες τους. Η γνώση των φυσικών περιοχών, των χαρακτηριστικών και η περιβαλλοντική αντίληψη και συμπεριφορά των ανθρώπων, αποτελούν τις βάσεις για την κατανόηση των αμοιβαίων σχέσεων μεταξύ ανθρώπων και περιοχών.

Σχέσεις ανθρώπου περιβάλλοντος

Οι άνθρωποι χρησιμοποιούν το περιβάλλον με ποικίλους τρόπους. Κατ' αυτόν τον τρόπο δημιουργούν ποικίλα πολιτιστικά τοπία διαμέσου διαφορετικών δραστηριοτήτων. Αφενός επηρεάζονται από το φυσικό τους περιβάλλον, αφετέρου όμως, μεταβάλλουν το περιβάλλον τους και το μετατρέπουν σε ανθρωπογενές με διαφορετικές μορφές έκφρασης, όπου εμφανίζονται περιπτώσεις αρμονικής συνεργασίας ανθρώπου - περιβάλλοντος και άλλες όπου επικρατεί δυσαρμονία. Η κατανόηση αυτών των σύνθετων αλληλεπιδράσεων μέσα στο χώρο εξασφαλίζει μια σημαντική δράση για υπεύθυνο σχεδιασμό, διαχείριση και προστασία του περιβάλλοντος.

Αλληλεπιδράσεις στο χώρο

Οι πηγές τόσο σε επίπεδο υλικών αγαθών όσο και σε επίπεδο ιδεών και γνώσεων είναι άνισα κατανεμημένες στη Γη. Καμιά χώρα δεν είναι αυτάρκης. Οι τόποι συνδέονται μέσω συστημάτων μεταφορών και επικοινωνίας προκειμένου να ανταλλάξουν πρώτες ύλες και πληροφορίες. Η βαθειά γνώση των αλληλεπιδράσεων στο χώρο οδηγεί στην κατανόηση της ανάλογης συνεργασίας των ανθρώπων μέσω της ανταλλαγής αγαθών και πληροφοριών αλλά και λόγω μετανάστευσης. Η βαθειά γνώση οδηγεί επίσης στην ανακάλυψη των σύγχρονων προβλημάτων και σε ιδέες για τη βελτίωση των περιφερειακών, εθνικών και διεθνών αλληλεπιδράσεων και συνεργασίας καθώς και σε μια καλύτερη κατανόηση των ανισοτήτων στο βιοτικό επίπεδο και της ανθρώπινης ευημερίας.

Περιοχή

Περιοχή είναι ένας χώρος που χαρακτηρίζεται και οριοθετείται με βάση επιλεγμένα κριτήρια. Τα πολιτικά κριτήρια ορίζουν, για παράδειγμα, τα κράτη και τις πόλεις· τα φυσικά κριτήρια ορίζουν τις κλιματολογικές ζώνες και τις ζώνες βλάστησης· τα κοινωνικοοικονομικά κριτήρια ορίζουν "τις αναπτυγμένες" και "λιγότερο αναπτυγμένες" χώρες. Οι περιοχές χαρακτηρίζονται από μια δυναμική στο χώρο και στο χρόνο και είναι εύχρηστες μονάδες για τη μελέτη και την ανάπτυξη του περιβάλλοντος. Οι γεωγράφοι ορίζουν τις περιοχές σε διαφορετικές κλίμακες, από τοπικές και εθνικές έως ηπειρωτικές και παγκόσμιες. Το ενοποιημένο σύστημα των περιοχών οδηγεί στην έννοια ενός πλανητικού οικοσυστήματος. Η κατανόηση της δομής και της εξέλιξης διαφορετικών περιοχών μέσα στο παγκόσμιο σύστημα αποτελεί τη βάση για την περιφερειακή και εθνική ταυτότητα των λαών και για τις διεθνείς προοπτικές τους.

Η συμβολή της Γεωγραφίας στην Εκπαίδευση

Η Γεωγραφία αποτελεί ένα ισχυρό μέσο προώθησης της Παιδείας των ατόμων και ταυτόχρονα ένα σημαντικό συντελεστή στη Διεθνή Περιβαλλοντική και Αναπυξιακή Εκπαίδευση.

Η Γεωγραφία και η Εκπαίδευση του ατόμου

Παρόλο που η ανάπτυξη της γνώσης, της κατανόησης, των ικανοτήτων, της συμπεριφοράς και των αξιών αποτελεί την ολοκληρωμένη διαδικασία της εκπαίδευσης, οι πλευρές αυτές μπορούν να συνοψισθούν σε τρεις μεγάλες κατηγορίες στόχων. Μέσα από τις γεωγραφικές τους σπουδές, οι μαθητές ενθαρρύνονται να ερευνήσουν και να αναπτύξουν τη γνώση και κατανόηση, τις ικανότητες, τη συμπεριφορά και τις αξίες. Ιδιαίτερα πρέπει να αναπτύξουν

Τη Γνώση και Κατανόηση:

* θέσεων και περιοχών προκειμένου να τοποθετήσουν εθνικά και διεθνή γεγονότα μέσα σ' ένα γεωγραφικό πλαίσιο και να κατανοήσουν βασικές σχέσεις στο χώρο,
* των σημαντικών φυσικών συστημάτων της Γης (μορφές του αναγλύφου της Γης, εδάφη, υδάτινες επιφάνειες, κλίμα, βλάστηση) προκειμένου να κατανοήσουν τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ τους μέσα στα οικοσυστήματα,
* των σημαντικών κοινωνικοοικονομικών συστημάτων της Γης (πρωτογενής τομέας παραγωγής, εποικισμός, μεταφορές, βιομηχανία, εμπόριο, ενέργεια, δημογραφικά φαινόμενα κ.ά.) προκειμένου να επιτύχουν μια αίσθηση του τόπου. Αυτό συνεπάγεται κατανόηση της επίδρασης που έχουν οι φυσικοί παράγοντες στις ανθρώπινες δραστηριότητες από τη μια μεριά και από την άλλη τους τρόπους δημιουργίας διαφορετικών περιβαλλόντων ανάλογα με τις διαφορετικές πολιτισμικές αξίες, τα διαφορετικά πιστεύω, τα τεχνικά, οικονομικά και πολιτικά συστήματα,
* της ποικιλίας των λαών και κοινωνιών στη Γη προκειμένου να εκτιμήσουν τον πολιτισμικό πλούτο της ανθρωπότητας,
* της δομής και των εξελίξεων της ιδιαίτερης πατρίδας και της χώρας τους σαν καθημερινό πεδίο δράσης, και

* των προκλήσεων και των ευκαιριών για αλληλεξάρτηση σε παγκόσμιο επίπεδο.

Ικανότητες στο:

* να χρησιμοποιούν λεκτικές, ποσοτικές και συμβολικές πληροφορίες, όπως είναι το κείμενο, οι εικόνες, οι γραφικές παραστάσεις, οι πίνακες, τα διαγράμματα και οι χάρτες,
* να εφαρμόζουν μεθόδους, όπως η παρατήρηση πεδίων και να σχεδιάζουν, να διερευνούν διάφορα θέματα μέσω συνεντεύξεων, να ερμηνεύουν στοιχεία από διάφορες πηγές και να εφαρμόζουν στατιστικές, και
* να χρησιμοποιούν την επικοινωνία, τη σκέψη, τις πρακτικές και κοινωνικές ικανότητες για να διερευνήσουν γεωγραφικά θέματα σε τοπικό και παγκόσμιο επίπεδο. Μια τέτοια διαδικασία έρευνας θα ενθαρρύνει τους μαθητές να:

    - αναγνωρίζουν γεγονότα και προβλήματα,
    - συλλέγουν και να συνθέτουν πληροφορίες,
    - επεξεργάζονται δεδομένα,
    - ερμηνεύουν δεδομένα,
    - εκτιμούν δεδομένα,
    - αναπτύσσουν γενικεύσεις,
    - είναι σε θέση να κρίνουν,
    - παίρνουν αποφάσεις,
    - επιλύουν προβλήματα,
    - συνεργάζονται σε ομάδες,
    - συμπεριφέρονται με συνέπεια και με προκαθορισμένη στάση.

Μ' αυτόν τον τρόπο η γεωγραφική εκπαίδευση συμβάλλει στη γενικότερη Παιδεία. Βοηθάει επίσης στην ανάπτυξη ικανοτήτων σε προσωπικό και κοινωνικό επίπεδο, ιδιαίτερα σε σχέση με τη χωρική διάσταση, την καθημερινή ζωή και τη διεθνή κατανόηση.

Συμπεριφορά και αξίες που συντελούν:

* στο ενδιαφέρον για το περιβάλλον τους και για την ποικιλία φυσικών και ανθρωπίνων χαρακτηριστικών στην επιφάνεια της Γης,
* στην εκτίμηση από αισθητική άποψη των στοιχείων του φυσικού κόσμου και των ιδιαιτεροτήτων των συνθηκών ζωής των ανθρώπων σε διάφορες περιοχές της Γης,
* σε προβληματισμούς για την ποιότητα και το σχεδιασμό του περιβάλλοντος και της Γης ως κατοικίας του ανθρώπου για τις σημερινές και μελλοντικές γενιές,
* στην κατανόηση της σημασίας που έχουν οι στάσεις και οι αξίες για τη λήψη αποφάσεων,
* στην ετοιμότητα να χρησιμοποιήσουν τη γεωγραφική γνώση και τις ικανότητες κατάλληλα και υπεύθυνα στην ιδιωτική, επαγγελματική και δημόσια ζωή,
* στο σεβασμό των δικαιωμάτων όλων των ανθρώπων για ισότητα,
* στη συμμετοχή τους για την αναζήτηση λύσεων για τα τοπικά, περιφερειακά, εθνικά και διεθνή προβλήματα με βάση τη "Διεθνή Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων".

Γεωγραφία και Διεθνής, Περιβαλλοντική και Αναπτυξιακή Εκπαίδευση

Διεθνής Εκπαίδευση

Η Γεωγραφική Εκπαίδευση συμβάλλει αποφασιστικά στη Διεθνή Εκπαίδευση όπως περιγράφεται στη Σύσταση που αφορά την Εκπαίδευση για τη Διεθνή Κατανόηση, Συνεργασία και Ειρήνη και την Εκπαίδευση που αφορά τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και τις θεμελιώδεις Ελευθερίες (18η Διάσκεψη της UNESCO, 19 Νοεμβρίου, 1974). Ιδιαίτερα, η Γεωγραφική Εκπαίδευση προωθεί την κατανόηση, ανοχή και φιλία ανάμεσα σ' όλα τα έθνη, τις φυλετικές και θρησκευτικές ομάδες και προωθεί τις ενέργειες των Ηνωμένων Εθνών για διατήρηση της ειρήνης. Συγκεκριμένα η Γεωγραφική Εκπαίδευση ενθαρρύνει και προωθεί:

(α) "τη διεθνή διάσταση και την παγκόσμια προοπτική για την εκπαίδευση του λαού σ' όλα τα επίπεδα,

(β) την κατανόηση και το σεβασμό για όλους τους λαούς, τους πολιτισμούς τους, τις αξίες και τον τρόπο ζωής τους, συμπεριλαμβανομένων των τοπικών, εθνικών πολιτισμών και των πολιτισμών άλλων εθνών,

(γ) τη συναίσθηση της αυξανόμενης παγκόσμιας αλληλεξάρτησης των λαών και των εθνών,

(δ) την ικανότητα να επικοινωνούν μεταξύ τους,

(ε) τη συνειδητοποίηση όχι μόνο των δικαιωμάτων αλλά και των υποχρεώσεων των ατόμων, των κοινωνικών ομάδων και των εθνών,

(ζ) την κατανόηση της αναγκαιότητας για διεθνή αλληλεγγύη και συνεργασία,

(η) την προθυμία (διάθεση) από μέρους του ατόμου να συμμετάσχει στην επίλυση των προβλημάτων σε τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο."

Περιβαλλοντική και Αναπτυξιακή Εκπαίδευση

Η Προπαρασκευαστική Επιτροπή για τη Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, η οποία συνεδρίασε στη Γενεύη στις 18 Μαρτίου 1991, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η περιβαλλοντική και αναπτυξιακή εκπαίδευση σ' όλα τα επίπεδα και για όλους τους ανθρώπους παίζει αποφασιστικό ρόλο στην εξασφάλιση μιας σταθερής ανάπτυξης του κόσμου.

"Όσο περισσότερη γνώση είναι διαθέσιμη στα χέρια των μορφωμένων ανθρώπων, που είναι ικανοί να κατανοήσουν τις πληροφορίες, τόσο περισσότερες είναι οι πιθανότητες για σημαντική μείωση των περιβαλλοντικών καταστροφών και για αποφυγή μελλοντικών προβλημάτων. Συνεπώς, υπάρχει μια πρωταρχική ανάγκη να ενισχυθεί σ' όλες τις χώρες, ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες, ολόκληρο το εκπαιδευτικό τους σύστημα ως απαραίτητη προϋπόθεση για την περιβαλλοντική και αναπτυξιακή εκπαίδευση."

Η Γεωγραφική Εκπαίδευση συμβάλλει στον παραπάνω τομέα με το να εξασφαλίζει το ότι τα άτομα αποκτούν συναίσθηση της επίδρασης της ίδιας τους της συμπεριφοράς και αυτής των κοινωνιών τους στο περιβάλλον, έχουν πρόσβαση σε ακριβείς πληροφορίες και καλλιεργούν ικανότητες που θα τους επιτρέψουν να πάρουν σημαντικές αποφάσεις για το περιβάλλον και να αναπτύξουν μια περιβαλλοντική ηθική που θα (καθ)οδηγεί τις ενέργειές τους.

Το Περιεχόμενο και οι Έννοιες της Γεωγραφικής Εκπαίδευσης

Η ύλη της σχολικής Γεωγραφίας σ' όλον τον κόσμο είναι συνήθως διαρθρωμένη κατά δύο κυρίως τρόπους:
ύλη που περιλαμβάνει **μελέτη περιοχών** και ύλη που ασχολείται με **θεματικές μελέτες**.

Στην καλύτερη περίπτωση, και οι μελέτες περιοχών και οι θεματικές μελέτες έχουν έντονο θεωρητικό προσανατολισμό. Στα πλαίσια της διδασκαλίας των παιδιών, οι γνώσεις χρησιμοποιούνται για να φωτίσουν τον πραγματικό κόσμο. Στις μελέτες τους τα παιδιά θα πρέπει να ενθαρρύνονται να υιοθετήσουν μια προσέγγιση μέσα από ερωτήσεις και έρευνα που θα τα οδηγήσει στην απόκτηση και εφαρμογή αρχών και νόμων γενικευμένου χαρακτήρα.

Οι μελέτες περιοχών

Οι περιοχικές μελέτες επιλέγουν θέματα απ' τους ακόλουθους χώρους:

Την τοπική κοινότητα
Την περιοχή κατοικίας
Τη χώρα κατοικίας
Την Ήπειρο κατοικίας
Άλλες Ηπείρους και ενοποιημένες περιοχές
Τη Γη
Τις Παγκόσμιες δομές.

Βασικές αρχές στις οποίες στηρίζεται η επιλογή θεμάτων από τα παραπάνω επίπεδα αποτελούν:

* η αποκέντρωση - θα πρέπει να επιλέγονται τέτοιες περιοχές που να μην οδηγούν σε εθνικό ή ηπειρωτικό συγκεντρωτισμό,
* τα κίνητρα - θα πρέπει να επιλέγονται περιοχές που θα λαμβάνουν υπόψη τους τα ενδιαφέροντα των μαθητών και την επικαιρότητα των γεγονότων,
* η ισορροπία των ενοτήτων - θα πρέπει να αναφέρονται σε θέματα τοπικού και παγκόσμιου ενδιαφέροντος,

* η ποικιλία - θα πρέπει να επιλέγονται ενότητες που να περιλαμβάνουν θέματα από διαφορετικές περιοχές, ποικίλα φυσικά περιβάλλοντα, διαφορετικές ανθρώπινες δραστηριότητες, πολιτισμούς, κοινωνικο - οικονομικά συστήματα και βαθμίδες ανάπτυξης και σταθερότητας,
* ο συσχετισμός - θα πρέπει να επιλέγονται ενότητες που να καθιστούν ικανούς τους μαθητές να αναγνωρίζουν και να αποδέχονται τις ευθύνες τους για δράση σ' ένα ευρύ πεδίο, απ' το τοπικό στο παγκόσμιο.

Η εκτίμηση της εθνικής ταυτότητας αλλά και της διεθνούς συνεργασίας αποτελεί σημαντικό κριτήριο επιλογής των τοπικών μελετών. Οι τοπικές μελέτες θα πρέπει να ενθαρρύνουν τις αρχές της διεθνοποίησης και της παγκοσμιότητας ενώ θα πρέπει να αποφεύγονται οι παγίδες του περιφερειακού διαχωρισμού.

Θεματικές Μελέτες

Οι θεματικές μελέτες θα πρέπει να έχουν πάντα μια περιοχική βάση. Οι ενότητες των θεματικών μελετών στη Γεωγραφία μπορούν να ταξινομηθούν σε συστηματικές προσεγγίσεις, προσεγγίσεις βασιζόμενες σε προβλήματα και σε προσεγγίσεις συστημάτων.

1) **Οι Συστηματικές Προσεγγίσεις** ασχολούνται με τη Φυσική Γεωγραφία και Ανθρωπογεωγραφία.

   Η **Φυσική Γεωγραφία** μπορεί να περιλαμβάνει:

   - γεωμορφολογία,
   - υδρογραφία,
   - κλιματική γεωγραφία,
   - βιογεωγραφία,
   - φυσική οικολογία ...

Η **Ανθρωπογεωγραφία** μπορεί να περιλαμβάνει:

- γεωγραφία πληθυσμών,
- οικονομική γεωγραφία,
- αστική γεωγραφία,
- κοινωνική γεωγραφία,
- ιστορική γεωγραφία,
- πολιτιστική γεωγραφία,
- αγροτική γεωγραφία,
- πολιτική γεωγραφία,
- ανθρωπο-οικολογία ...

2) Οι βασιζόμενες σε **Προβλήματα Προσεγγίσεις** ασχολούνται με τη μελέτη επίκαιρων ζητημάτων και προβλημάτων από γεωγραφική άποψη. Αυτά μπορεί να αφορούν σε τοπικές, περιφερειακές, εθνικές ή παγκόσμιες συνθήκες. Τα θέματα που συνήθως εξετάζονται περιλαμβάνουν τα εξής:

- ποιότητα περιβάλλοντος,
- κοινωνικές ανισότητες σε σχέση με το χωρικό στοιχείο,
- κινδύνους και καταστροφές,
- παγκόσμιες αλλαγές,
- δυναμικές του πληθυσμού,
- αστικοποίηση,
- πείνα στον κόσμο,
- διαχείριση της ενέργειας,
- ανισότητες κατά φυλή, φύλο και θρησκεία,
- όρια ανάπτυξης,
- τοπικές κρίσεις (κοινωνικές - φυσικές - οικονομικές),
- διαμάχες,
- προβλήματα και στρατηγικές ανάπτυξης,
- διαρκής ανάπτυξη ...

3) Οι **Προσεγγίσεις Συστημάτων** ασχολούνται με τη διδασκαλία φυσικών συστημάτων, ανθρωπίνων συστημάτων και οικοσυστημάτων.

Τα **Φυσικά Συστήματα** περιλαμβάνουν:

- γεωμορφολογικά συστήματα,
- εδαφικά συστήματα,
- κλιματολογικά συστήματα,
- υδρογραφικά συστήματα, και
- βιοτικά συστήματα.

Τα **Ανθρώπινα Συστήματα** περιλαμβάνουν κοινωνικές και πολιτιστικές διαδικασίες στην ανθρώπινη οργάνωση, όπως είναι:

- τα αγροτικά συστήματα,
- τα συστήματα βιομηχανίας και υπηρεσιών,
- τα συστήματα εποικισμού,
- τα συστήματα μεταφορών και εμπορίου,
- τα κοινωνικά συστήματα.

Οικοσυστήματα

Οι προσπάθειες για μια σταθερή ανάπτυξη μπορούν επίσης να διερευνηθούν μέσα απ' τη μελέτη της ένταξης των ανθρωπίνων και φυσικών συστημάτων μέσα σ' ένα οικοσύστημα.

Επιλογή προσέγγισης

Η προηγούμενη εκπαιδευτική φιλοσοφία καθορίζει το αν οι παραπάνω προσεγγίσεις συνδυάζονται ή αν επιλέγεται μόνο μία προς εφαρμογή. Όποια προσέγγιση κι αν υιοθετηθεί, οι μελέτες θα πρέπει να ενθαρρύνουν τους μαθητές στη διατύπωση ερωτήσεων και την έρευνα. Είναι βασικό οι μαθητές να αναπτύξουν τις γεωγραφικές ικανότητες εξεύρεσης λύσεων σε σημερινά και μελλοντικά προβλήματα οργάνωσης του χώρου. Κατ' αυτόν τον τρόπο το μάθημα της Γεωγραφίας παίζει ουσιώδη ρόλο στην πολιτική, κοινωνική, εθνική, ατομική, ανθρωπιστική, αισθητική και περιβαλλοντική εκπαίδευση.

Αρχές και Στρατηγικές προς Εφαρμογή

Εξειδικευμένοι δάσκαλοι

Η Γεωγραφία θά πρέπει να διδάσκεται στα σχολεία από ειδικά εκπαιδευμένους δασκάλους. Οι δάσκαλοι αποτελούν το δυναμικότερο παράγοντα στην εκπαίδευση. Εξαιτίας αυτού και εξαιτίας της πολυπλοκότητας των γεωγραφικών μελετών, οι καλά εκπαιδευμένοι και εξειδικευμένοι δάσκαλοι, είναι απαραίτητοι. Ενόψει των προκλήσεων των καιρών μας και των στόχων της γεωγραφικής εκπαίδευσης που περιγράψαμε προηγουμένως, οι δάσκαλοι της Γεωγραφίας θα πρέπει να διαθέτουν τα τυπικά και ουσιαστικά προσόντα όχι μόνο στον επιστημονικό - γνωστικό τομέα αλλά και σε θέματα Ειδικής Παιδαγωγικής και Διδακτικής.

Μέσα από ένα πρόγραμμα βασικής εκπαίδευσης του δασκάλου και συνεχούς επιμόρφωσης, οι δάσκαλοι της Γεωγραφίας θα πρέπει σταδιακά να αναπτύξουν:

Τη γνώση και κατανόηση:

* του δυναμικά αναπτυσσόμενου επιστημονικού κλάδου της Γεωγραφίας (έννοιες, θέματα, στάσεις και ικανότητες),
* των κοινωνικών πλαισίων της εκπαίδευσης και της διδασκαλίας,
* των αναγκών, ενδιαφερόντων, προσδοκιών και δικαιωμάτων των μαθητών,
* του τρόπου μάθησης των μαθητών (γνωστικός, θυμικός και ψυχο-κινητικός τομέας),
- των αρχών του μαθήματος.

Τις ικανότητες για:

* σχεδιασμό του μαθήματος, της ενότητας, της σειράς μαθημάτων και της διδασκόμενης ύλης,
* εφαρμογή κατάλληλων μεθόδων αξιολόγησης,
- συμμετοχή των μαθητών σε μια σειρά από μαθησιακές εμπειρίες,
* επιλογή και χρησιμοποίηση κατάλληλων μέσων,
* συνεχή αξιολόγηση και βελτίωση ολόκληρου του διδακτικού έργου.

Τις αξίες και στάσεις που καλλιεργούν:

* το γεωγραφικό δυναμικό ως μέσο εκπαίδευσης,
* τη γεωγραφική εκπαίδευση των μαθητών τους,
* την ιδιωτική και επαγγελματική εξέλιξη μέσα από τη γεωγραφική εκπαίδευση,
* τα ίσα δικαιώματα όλων των μαθητών για μια ουσιαστική γεωγραφική εκπαίδευση.

Ένα Αυτοτελές Μάθημα

Προκειμένου να εγγυηθεί μια ικανή προετοιμασία των μαθητών για το μέλλον, η Γεωγραφία θα πρέπει να αποτελεί ανεξάρτητο βασικό μάθημα τόσο στα προγράμματα της πρωτοβάθμιας όσο και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Οι δάσκαλοι της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης θα πρέπει να εκπαιδεύονται κατάλληλα για να διδάξουν Γεωγραφία. Στη δευτεροβάθμια και πάνω εκπαίδευση η Γεωγραφία θα πρέπει να διδάσκεται από ειδικούς δασκάλους της Γεωγραφίας. Η Γεωγραφία αποτελεί μια γέφυρα μεταξύ των φυσικών και κοινωνικών επιστημών. Οι γεωγραφικοί προβληματισμοί μπορεί να εδράζονται στα πορίσματα άλλων επιστημονικών κλάδων συμπεριλαμβανομένων της Γεωλογίας, Υδρολογίας, Βιολογίας, Ιστορίας, Κοινωνιολογίας, των πολιτικών και οικονομικών επιστημών. Εκεί όπου οι τοπικές συνθήκες και τα προγράμματα ζητάνε από τους μαθητές να ακολουθούν, σε μια ορισμένη ηλικία ή βαθμίδα, μαθήματα συδυασμένων επιστημών ή ενιαίων επιστημών, η ακριβής συμβολή της Γεωγραφίας θα πρέπει να γίνει σαφής στο πρόγραμμα, ακολουθώντας τις αρχές που ορίζει αυτός ο Διεθνής Χάρτης.

Υποχρεωτικά και κατανοητά μαθήματα

Είναι βασικό, όλοι οι μαθητές στις διαφορετικές βαθμίδες της υποχρεωτικής εκπαίδευσης ν' ακολουθούν ένα ενιαίο πρόγραμμα γεωγραφικών σπουδών. Μ' αυτόν τον τρόπο μπορεί να επιτευχθεί η συμβολή της Γεωγραφίας και στη γενική εκπαίδευση και στην προετοιμασία των μαθητών για την ιδιωτική και δημόσια ζωή.

Κατανομή Χρόνου

Ο κατανεμημένος στη Γεωγραφία χρόνος θα πρέπει να είναι ανάλογος μ' αυτόν που δίνεται σ' άλλα βασικά μαθήματα του σχολικού προγράμματος. Το ωρολόγιο πρόγραμμα θα πρέπει να ορίζει συγκεκριμένες διδακτικές ώρες για τη διδασκαλία της Γεωγραφίας μέσα στο σχολικό έτος, και συγχρόνως τη δυνατότητα για εκπόνηση εργασιών και εκπαιδευτικών εκδρομών γεωγραφικού χαρακτήρα, προκειμένου να αποκτηθούν κα διευρυνθούν γεωγραφικές εμπειρίες και να βοηθηθούν οι δάσκαλοι και οι μαθητές ν' ανταποκριθούν στις παρούσες και μελλοντικές προκλήσεις.

Εποπτικά μέσα για το δάσκαλο και το μαθητή

Η χρήση κατάλληλων εποπτικών μέσων, παραδοσιακών και σύγχρονων, είναι ουσιώδης προκειμένου οι μαθητές ν' αποκτήσουν πραγματική αντίληψη για τη Γη. Η Γεωγραφία δεν πρέπει να θεωρείται σαν ένα μάθημα χαμηλού κόστους. Η διεθνής κοινότητα των γεωγράφων εκπαιδευτικών θα πρέπει να συμβάλλει έτσι ώστε και οι πιο φτωχές χώρες να αποκτήσουν τη δυνατότητα χρήσης εποπτικών μέσων υψηλής ποιότητας.

Γεωγραφία: Ένα μάθημα για όλους

Η Γεωγραφία κατέχει ένα σημαντικό μέρος στην εκπαίδευση όλων των μαθητών. Κατά το σχεδιασμό και προγραμματισμό της διδακτέας ύλης πρέπει να δίδεται μεγάλη προσοχή στους μαθητές με ειδικές ανάγκες, καθώς και στις μεταβαλλόμενες ανάγκες των μαθητών σύμφωνα με την ψυχοσωματική τους ανάπτυξη. Ενώ πολλές πλευρές της γεωγραφικής εκπαίδευσης είναι κοινές σε όλα τα στάδια, το συγκεκριμένο επίκεντρο μπορεί ν' αλλάξει στις διάφορες βαθμίδες της εκπαίδευσης.

Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Τα παιδιά μικρής ηλικίας αρέσκονται να μαθαίνουν ενώ εξερευνούν το περιβάλλον τους. Είναι επίσης ανοιχτά σε νέες εμπειρίες, και επομένως, η διδασκαλία για λαούς με διαφορετικούς πολιτισμούς, με άλλους τρόπους ζωής και διαφορετικών περιοχών θα πρέπει ν' αρχίσει σ' αυτό το στάδιο. Κατ' αυτόν τον τρόπο η γεωγραφική εκπαίδευση συμβάλλει στις βασικές ιδέες της Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Παιδιού των Ηνωμένων Εθνών, η οποία δηλώνει ότι: "Το παιδί πρέπει να απολαμβάνει ειδική προστασία και πρέπει να του δίνονται από το νόμο και από άλλα μέσα οι ευκαιρίες και οι διευκολύνσεις που θα του επιτρέψουν ν' αναπτυχθεί φυσικά, διανοητικά, ηθικά, πνευματικά και κοινωνικά μέσα σε συνθήκες ελευθερίας και αξιοπρέπειας.

Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Με τη φυσική ανάπτυξη αυξάνεται και η ικανότητα των μαθητών να κατανοούν περισσότερο θεωρητικές και αφηρημένες έννοιες. Οι πρακτικές εμπειρίες μπορούν τότε να συμπληρωθούν και να ολοκληρωθούν με την αύξηση της χρήσης περισσότερο αφηρημένων πηγών πληροφόρησης. Στη συνεχώς αυξανόμενη ανησυχία για το μέλλον της παγκόσμιας κοινότητας, η έμφαση θα πρέπει να δοθεί στο να αποφευχθεί ένας διαχωρισμός μεταξύ γνώσης και συμπεριφοράς και στο να ενθαρρυνθεί η αρμοδιότητα για το περιβάλλον, η υπευθυνότητα για τοπικά και εθνικά θέματα και οι πολυπολιτισμικές και διεθνείς προοπτικές.

Ανώτερη Εκπαίδευση

Πολλοί από αυτούς που αποφοιτούν από ιδρύματα ανώτερης εκπαίδευσης μπορούν να αναλάβουν ρόλους - κλειδιά στη λήψη αποφάσεων μέσα στην κοινωνία που ζητά εθνικές και διεθνείς προοπτικές και αρμοδιότητες για το περιβάλλον. Όποια και αν είναι η κύρια περιοχή του επιστημονικού τους κλάδου, όλα τα μαθήματα στην ανώτερη εκπαίδευση θα πρέπει να περιλαμβάνουν γεωγραφικές γνώσεις για να εξασφαλίσουν τη γεωγραφική μόρφωση των αποφοίτων. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για όλους αυτούς που επιδιώκουν να

γίνουν δάσκαλοι. Είναι επίσης χρήσιμο για τους δασκάλους της Γεωγραφίας να έχουν επαρκή γνώση μιας δεύτερης γλώσσας.

Η Γεωγραφική Γνώση στους ενήλικες

Η γεωγραφική γνώση συμβάλλει στην Παιδεία όλων των ανθρώπων και βοηθά στις δραστηριότητες στην καθημερινή τους ζωή. Οι άνθρωποι, ως εργάτες, εργοδότες, καταναλωτές και πολίτες, πρέπει να καταλάβουν τον αντίκτυπο και τις συνέπειες των κάθε λογής αποφάσεων για τον περιβαλλοντικό χώρο. Μόνο κατ' αυτόν τον τρόπο θα επιτευχθεί μια διεθνής συνεργασία, διαρκής ανάπτυξη και μια δικαιότερη παγκόσμια τάξη.

Η συνεχής προώθηση μιας τέτοιας κατανόησης καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής των ατόμων θα πρέπει να επιτευχθεί μέσα απ' τη συμβολή μιας γεωγραφικού χαρακτήρα προοπτικής σ' όλες τις μορφές και τα στάδια της Εκπαίδευσης.

Η Έρευνα στη Γεωγραφική Εκπαίδευση

Η έρευνα στη γεωγραφική εκπαίδευση εστιάζεται στη βελτίωση της διδασκαλίας και της μάθησης στην πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια, τριτοβάθμια, επαγγελματική και την εκπαίδευση ενηλίκων. Θα πρέπει επίσης να συμβάλλει στη γενική ανάπτυξη των διδακτικών και μαθησιακών θεωριών. Προκειμένου να επιτευχθούν αυτοί οι σκοποί, είναι απαραίτητο να επιδιωχθεί ταυτόχρονα μια βασική και μια εφαρμοσμένη έρευνα.

Η **Βασική Έρευνα** ασχολείται με την ανάπτυξη των βασικών θεωριών της γεωγραφικής εκπαίδευσης. Ερευνά τις θεμελιώδεις πλευρές της γεωγραφικής εκπαίδευσης, όπως είναι η ανάπτυξη της αντίληψης των παιδιών για το χώρο και για το περιβάλλον γενικά και των στάσεων απέναντι στους ανθρώπους, τους τόπους και τα προβλήματά τους.

Η **Εφαρμοσμένη Έρευνα** ασχολείται με την κατάλληλη πρακτική στη γεωγραφική εκπαίδευση, όπως είναι η ανάπτυξη και αξιολόγηση των διδακτικών μεθόδων και μέσων στους τομείς εφαρμογής νέας τεχνολογίας, της πληροφόρησης, της περιβαλλοντικής και αναπτυξιακής εκπαίδευσης και της πολυ-πολιτισμικής εκπαίδευσης σε παγκόσμιο επίπεδο.

Θα πρέπει να υπάρχει στενή συνεργασία ανάμεσα σε ερευνητές και εκπαιδευτικούς για την επιλογή θεμάτων, προγραμμάτων και εκπαιδευτικών συστημάτων. Τα συμπεράσματα της εφαρμοσμένης έρευνας θα πρέπει επίσης να διαδίδονται αποτελεσματικά για να ενθαρρύνεται μια κατάλληλη εφαρμογή.

Μεθοδολογία

Η έρευνα αποτελεί μια σημαντική πλευρά του ρόλου της γεωγραφικής εκπαίδευσης σ' όλα τα επίπεδα. Ενώ η εμπειρική έρευνα μπορεί να επιχειρηθεί βασικά μέσα στους θεσμούς της ανώτερης εκπαίδευσης, η έρευνα που βασίζεται στη δράση μέσα στην τάξη παρέχει σ' όλους τους δασκάλους ένα μέσο για να συνεισφέρουν στην ανάπτυξη και αξιολόγηση των διδακτικών προγραμμάτων, μεθόδων και πόρων.

Μπορεί να χρησιμοποιηθεί μια πλήρης σειρά από προσεγγίσεις ποιοτικής και ποσοτικής έρευνας.

Αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν:

* ενεργητική έρευνα,
* εμπειρική έρευνα,
* ερμηνευτική έρευνα.

Η επιλογή της μεθοδολογίας που θα υιοθετηθεί εξαρτάται απ' το θέμα της έρευνας και τη φύση των προβλημάτων που θα διερευνηθούν.

Διεθνής Συνεργασία

Η συμβολή της Γεωγραφικής Εκπαίδευσης στη δημιουργία παγκόσμιων προοπτικών είναι μοναδική. Προκειμένου να προωθήσουν τη διεθνή συνεργασία οι γεωγράφοι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να στηρίξουν το σκοπό της Συμφωνίας του Ελσίνκι (1977) να προωθηθεί η διμερής ή πολυμερής ανταλλαγή εμπειρίας στις διδακτικές μεθόδους σ' όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης, συμπεριλαμβανομένης της υποχρεωτικής, διευρυμένης και ανώτερης εκπαίδευσης, η ανταλλαγή διδακτικών εμπειριών και συμπερασμάτων της έρευνας πάνω στην ανάπτυξη της διδακτέας ύλης, στην παιδαγωγική, τις μεθόδους αξιολόγησης και της επιστημολογίας. Οι γεωγράφοι εκπαιδευτικοί σ' όλες τις χώρες ενθαρρύνονται να προωθήσουν τέτοιες ανταλλαγές μέσα απ' το έργο της Επιτροπής Γεωγραφικής Εκπαίδευσης της Διεθνούς Γεωγραφικής Ένωσης και μέσα από τους πολλούς άλλους διεθνείς θεσμούς και τα ειδικά προγράμματα ερευνών που σχετίζονται με τη Γεωγραφία και έχουν εκπαιδευτική διάσταση. Μερικά από τα διεθνή σώματα και προγράμματα που είναι ενεργά την παρούσα στιγμή αναγράφονται σε κατάλογο στο Παράρτημα Α αυτού του Χάρτη.

Διακήρυξη

Ο Διεθνής Καταστατικός Χάρτης σχεδιασμένος απ' την Επιτροπή της Διεθνούς Γεωγραφικής Ένωσης για τη Γεωγραφική Εκπαίδευση κι ο οποίος τέθηκε υπόψη των Γεωγράφων Εκπαιδευτικών σε όλον τον κόσμο, εγκρίθηκε από την Εκτελεστική Επιτροπή της Διεθνούς Γεωγραφικής Ένωσης κατά το 27ο Διεθνές Γεωγραφικό Συνέδριο της Ουάσιγκτον Η.Π.Α. τον Αύγουστο του 1992.

Η Επιτροπή της Διεθνούς Γεωγραφικής Ένωσης για τη Γεωγραφική Εκπαίδευση κάνει γνωστές τις αρχές αυτού του Χάρτη σ' όλες τις κυβερνήσεις και τους λαούς του κόσμου και θεωρεί τις αρχές και πρακτικές που περιλαμβάνει ως βάσεις πάνω στις οποίες πρέπει να δομηθεί μια δυναμική Γεωγραφική Εκπαίδευση σ' όλες τις χώρες.

Υπογραφή

Prof. Dr. Hartwig Haubrich
Chair, International Geographical Union
Commission on Geographical Education
Paedagogische Hochschule Freiburg
Kunzenweg 21 D-79117 Freiburg / Germany

הוועדה לחינוך גיאוגרפי (Commision on Geographical Education)
האיגוד הגיאגרפי הבינלאומי (International Geographical Union)

אמנה בינלאומית על חינוך גיאוגרפי

1992

(International Charter on Geographical Education)

הקדמה

הוועדה לחינוך וגיאוגרפיה של האיגוד הגיאוגרפי הבינלאומי -

משוכנעת שגיאוגרפיה נחוצה לפיתוח אזרחים אחראיים ופעילים בעולם בהווה ובעתיד.

מבינה שהגיאוגרפיה יכולה להוות נושא מעניין, מהנה ובעל ערך אינפורמטיבי רב, בכל תחומי החינוך, ותורמת להבנה והנאה מתמשכים של עולמינו

מודעת לכך שעולמנו כיום דורש מאמץ בינלאומי גובר על מנת להבטיח שיתוף פעולה יעיל בתחומים כלכליים, מדיניים, תרבותיים, סביבתיים ובטיחותיים.

מודאגת מכך שלימוד הגיאוגרפיה מוזנח באיזורים מסוימים של העולם, ולוקה לעיתים מבחינת המבנה והבהירות.

מתכוונת לעזור לעמיתים במאבקם בבורות הגיאוגרפית בכל ארצות העולם

לתמוך בעקרונות שנקבעו במקומות הבאים:

- אמנת האומות המאוחדות
- ההצהרה האוניברסלית של זכויות האדם
- חוקת אונסקו
- המלצת אונסקו בנוגע לחינוך להבנה בינלאומית, שיתוף פעולה ושלום
- הוועידה לזכויות הילד
- כיבוד הסכמים בינלאומיים, תוכניות לימודים לאומיות ותיעוד של הוראת מקצוע הגיאוגרפיה

מגישה את האמנה הבינלאומית לחינוך גיאוגרפי לכל האנשים בעולם

אתגרים ותשובות

עתיד העולם והאנושות נתון בסימן שאלה. פתרון הבעיות העיקריות של תקופתינו דורש את מחוייבות הדור הבוגר והדור הצעיר. לכל הנושאים הבאים יש פן גיאוגרפי ברור:

גידול האוכלוסיה, מזון ורעב, אורבניזציה (עיור), פערים חברתיים-כלכליים, בערות, עוני, אבטלה, פליטים וחסרי בית, הפרה של זכויות האדם, מחלות, פשע, חוסר שוויון, הגירה, הכחדת צמחים ובעלי חיים, השמדת יערות, סחף -קרקע, מידבור, אסונות טבע, פסולת רעילה וגרעינית, שינויי אקלים, זיהום אטמוספרי, זיהום מקורות מים, התחממות כדור הארץ, החור באוזון, מחסור במשאבים, מגבלות הפיתוח, קונפליקטיים אתניים, לאומיות ובינלאומיות, (גלובליזם) בכדור הארץ.

העימותים הנוצרים כתוצאה מבעיות ונושאים אלה, מציגים אתגר למחנכים הגיאוגרפיים אשר מחוייבים לתת לכל האנושות את התקווה, הבטחון והיכולת לפעול למען עולם טוב יותר.
במאמץ לתרום לשלום ולצדק בין האנשים מצד אחד, ובין האדם והטבע מצד שני, המחנכים הגיאוגרפיים מתייחסים אל **החצהרה האוניברסלית של זכויות האדם** ובעיקר לפיסקאות הבאות:

פיסקה 25

(1) *"לכל אדם יש את הזכות לרמת חיים נאותה שתעניק לו בריאות, מזון, ביגוד, דיור, השגחה רפואית, שרותים חברתיים והזכות לבטוח נגד אבטלה, מחלה, נכות, אלמנות, גיל מבוגר או חוסר אפשרות לקיום כתוצאה מנסיבות שמעבר לשליטתו".*

פיסקה 26

(1) *"לכל אדם יש את הזכות לרכישת השכלה.*

(2) *ההשכלה תכוון להתפתחות מלאה של האישיות ולחיזוק הכיבוד של זכויות האדם וחופש הפרט. היא תעודד הבנה, סובלנות ויחסי רעות בין האומות, בין קבוצות אתניות דתיות ותמשיך את פעילויות האו"ם לשמירת השלום בעולם".*

בעומדנו מול בעיות האנושות, הזכות לרכישת השכלה - כוונתה גם הזכות להשכלה גיאוגרפית טובה יותר, על מנת לתת תשובה הולמת ומאוזנת לזהות אזורית ולאומית ומחוייבות לנקודת מבט בינלאומית וגלובלית.

השאלות ועקרונות היסוד של הגיאוגרפיה

הגיאוגרפיה היא מדע השואף להסביר תפוצת אנשים, תופעות ומאורעות כפי שהם מתרחשים ומתפתחים על פני כדור הארץ, וכן את תכונותיהם של המקומות השונים.
הגיאוגרפיה מתמקדת בלימוד יחסי הגומלין אדם-סובב כפי שבאים לידי ביטוי במקומות ובאתרים שונים. אופיו המיוחד של מקצוע הגיאוגרפיה בהיקפו הבין-תחומי, במתודולוגיה הייחודית, בסינטזה של עבודות מתחומים אחרים, כולל מדעי-הטבע ומדעי-הרוח, וכן בעתיד היחסים שבין האדם והסובב.

הגיאוגרפים שואלים את השאלות הבאות:

היכן זה?
כיצד זה?
מדוע זה שם?
כיצד זה קרה?
אילו משמעויות יש לכך?
כיצד זה צריך להיות, לתועלתם המשותפת של האדם והסובב הסבעי?

לקבלת תשובות לשאלות אלה יש צורך בחקירת המיקום, האיתור, היחסים, התפוצה המרחבית והבידול (דיפרנסציה) של תופעות שונות בעולם. ההסברים למצבים עכשווים מקורם בעבר ובהווה. ניתן לזהות מגמות המצביעות על התפתחויות עתידיות אפשריות.
חלק מהעקרונות המרכזיים בעיון הגיאוגרפי הם:

מיקום (Location) ותפוצה (Distribution)
מקום (Place)
יחסי האדם והסובב
יחסי גומלין מרחביים
אזורים

מיקום ותפוצה:

לאנשים ולמקומות יש מיקום יחסי שונה בעולם. מיקום זה קשור במעבר סחורות, אנשים ורעיונות. ידיעת המיקום של

אנשים ומקומות היא תנאי מוקדם להבנת עצמאותם המקומית, האזורית, הלאומית והעולמית.

מקום:
למקומות ומרחבים יש איפיונים אנושיים וטבעיים שונים. מאפיינים טבעיים כוללים צורות נוף, וסוגי קרקע, אקלים, מקורות מים, צמחיה, בעלי חיים ואנשים. בני האנוש יוצרים תרבויות שונות, התיישבות, מערכות וסגנונות חיים חברתיים - כלכליים שונים על פי אמונותיהם ומחשבותיהם. הכרת המאפיינים הטבעיים של מקומות ותפיסת הסביבה האנושית - הינם בסיס להבנת יחסי הגומלין בין אנשים ומקומות.

יחסי אדם וסובב:
אנשים עושים שימוש שונה בסביבתם. הם יוצרים נופים תרבותיים שונים באמצעות דפוסי פעילות שונים. מצד אחד, הם מושפעים מסביבתם הפיזית - ומצד שני הם משנים את סביבתם מבחינה תרבותית, כולל נופים של הרמוניה ונופים של עימותים. הבנת היחסים המורכבים הללו במרחב מהווה בסיס חשוב לתכנון, ניהול והגנה אחראיים של הסובב.

יחסי גומלין:
המשאבים הטבעיים בעולם אינם מתחלקים במידה שווה על פניו. אין אף מדינה המספקת לעצמה את כל צרכיה, לכן מקומות מחוברים על ידי מערכות תחבורה ותקשורת עם איזורי העולם לשם החלפת משאבים ומידע.
דבר זה מאפשר להבין את שיתוף הפעולה העכשווי בין אנשים באמצעות החלפת סחורות ומידע ובאמצעות הגירה.
באמצעותם ניתן להבין בעיות עכשוויות ורעיונות של שיתוף ושיפור היחסים האזוריים, הבינלאומיים והבינאזוריים, ולהבנה טובה יותר של עוני, רווחה ובריאות בעולם.

אזורים:
אזור מאופיין על ידי קריטריונים מסויימים. קריטריונים מדיניים, למשל, מגדירים מדינות וערים; קריטריונים פיזיים מגדירים איזורי אקלים וצמחיה; קריטריונים חברתיים-כלכליים מגדירים ארצות "מתפתחות" ו"מפותחות". אזורים הם דינמיים במרחב ובזמן ומהווים יחידות ניהוליות למחקר ופיתוח סביבתי. גיאוגרפים מגדירים אזורים לפי אמות מידה שונות - ממקומי ולאומי ועד יבשתי ועולמי. המערכת המשולבת של האזורים מובילה למושג המערכת האקולוגית הכלל עולמית. הבנת המבנה והתהליכים של האזורים השונים במערכת העולמית היא הבסיס לזהותם האיזורית והלאומית של אנשים ונקודת מבטם הבינלאומית.

תרומת הגיאוגרפיה לחינוך

בעת ובעונה אחת הגיאוגרפיה היא אמצעי יעיל לקידום השכלתו של היחיד ובעלת תרומה מרכזית לחינוך הסביבתי.
בעזרת לימוד הגיאוגרפיה, מקבלים התלמידים עידוד לגילוי ופיתוח הבטים של ידע, הבנה, מיומנויות, ערכים ועמדות, הנכללים בתהליך ההוליסטי של החינוך.
יש לפתח במיוחד את המטרות בתחומים הבאים:

ידע והבנה של:
- מיקום ומקומות - להצבת מאורעות לאומיים ובינלאומיים במסגרת גיאוגרפית ולהבנת יחסים מרחביים בסיסיים.
- מערכות הטבע העיקריות בכדור הארץ - (צורות נוף וסוגי קרקע, מקורות מים, אקלים, צמחיה), להבנת יחסי הגומלין בתוך ובין מערכות אקולוגיות (אקוסיסטמות).
- המערכות החברתיות-כלכליות העיקריות בכדור הארץ - (חקלאות, התיישבות, תחבורה, תעשיה, מסחר, אנרגיה, אוכלוסיה ועוד), ליצירת תחושת המקום. למשל, הבנת השפעת התנאים הטבעים על פעולות אנושיות, מצד אחד, והדרכים השונות ליצירת סביבה לפי ערכים תרבותיים שונים, אמונות דתיות, טכנולוגיה ומערכות כלכליות ומדיניות, מהצד השני.
- מצוון האנשים והחברות האנושיות על כדור הארץ - להערכת עושרה התרבותי של האנושות.

- המבנה והתהליכים של האזור וארץ המוצא - כמרחב הפעילות היומי, והערכת האתגרים והסיכויים של תלות הדדית עולמית בין בני האדם.

מיומנויות:

- שימוש במילים, בנתונים ממקורות שונים בטקסטים כתובים, תמונות, גרפים, טבלאות, דיאגרמות ומפות.
- תירגולן של שיטות בתצפיות שדה, מיפוי, ראיונות, נתינת משמעות למקורות ונתונים ראשוניים ומשניים.
- שימוש בתקשורת, ובכישורים חברתיים לגילוי נושאים גיאוגרפיים בעלי קנה מידה שונה: ממקומי ועד בינלאומי.

תהליך כזה של חקירה יעודד את התלמידים ל...:

- זיהוי שאלות ובעיות
- איסוף ואירגון מידע
- עיבוד מידע
- הערכת מידע
- פיתוח הכללות
- שיפוט
- קבלת החלטות
- פתרון בעיות
- עבודה בקבוצות
- התנהגות התואמת עמדות מוצהרות

בדרך זו הוראת הגיאוגרפיה תורמת לפיתוח מיומנויות בסיסיות בחינוך כגון קריאה וכתיבה, הבעה בעל פה, יכולת מספרית יכולת גראפית. כמו כן קיימת תרומה לפיתוח האישיות וליכולת החברתית, במיוחד בהתייחסותם למימד המרחבי בחיי היום יום ובהבנה הבינלאומית.

עמדות, ערכים והתנהגויות שיוליכו:

- להתעניין בסביבתם ובמגוון האיפיונים הטבעיים והאנושיים שעל פני כדור הארץ.
- להעריך את יופיו של העולם, מצד אחד, ואת תנאי המגורים השונים של האנשים, מצד שני.
- לדאוג לאיכות הסביבה ותנאי המגורים האנושיים לדורות הבאים.
- להבין את הערכים והעמדות המשפיעים על קבלת החלטות.
- להיות מוכנים להשתמש בידע גיאוגרפי ומיומנויות בצורה הולמת ואחראית בחיים האישיים, המקצועיים והציבוריים.
- לכבד את הזכויות והשויון של כל האנשים.
- להיות מוכנים להקדיש את עצמם לפתרון בעיות אזוריות, לאומיות ובינלאומיות על בסיס "הצהרת זכויות האדם העולמית"

הגיאוגרפיה והחינוך הבינלאומי והסביבתי.

חינוך לבינלאומיות

החינוך הגיאוגרפי תורם רבות לחינוך לבינלאומיות כפי שתואר במסמך:

Recommendation concerning Education for International Understanding, Cooperation and Peace and Education relating to Human Rights and Fundamental Freedoms.

(18th Unesco-Conference; Nov. 19th 1974)

החינוך הגיאוגרפי מקדם הבנה, סובלנות, יחסי ידידות בין כל האומות, הדתות והגזעים, ותומך במאמצי האו"ם לשמירת השלום, וזאת על-ידי הדגשת:

א. המימד הבינלאומי והפרספקטיבה העולמית של החינוך בכל רמותיו ובכל צורותיו.
ב. ההבנה והכיבוד של כל האנשים, תרבויותיהם, ערכיהם וצורות חייהם - כולל תרבויות אתניות ותרבויות של עמים אחרים.
ג. המודעות לתלות ההדדית הגוברת בין אנשים ואומות.
ד. היכולת לתקשר עם אחרים.
ה. המודעות לא רק לזכויות, אלא גם לחובות המוטלים על פרטים, קבוצות חברתיות ואומות אחד כלפי השני.
ו. הבנת הנחיצות בסולידריות ושיתוף בינלאומיים.
ז. מוכנותו של הפרט להשתתף בפתרון בעיות קהילתו, ארצו ועולמו.

חינוך לפיתוח הסובב

הוועדה המכינה לועידת האו"ם לסובב ופיתוחו, שהתכנסה בגיבה ב-18 מרץ 1991, קבעה כי לשם הבטחת פיתוח יציב ומתמשך של העולם, הכרחי לעסוק בכל הגילים בחינוך לפיתוח הסביבה.

"ככל שמצטבר יותר ידע בידי אנשים משכילים המסוגלים להבין את המידע, כך גדלים הסיכויים להפחתת הנזק הסביבתי ולמניעת בעיות עתידיות. בהתאם לכך, יש צורך ראשוני לחזק את כל הארצות המתפתחות ובעיקר את מערכות החינוך בהן, כתנאי מוקדם לחינוך סביבתי".

החינוך הגיאוגרפי תורם לכך בהבטיחו שיחידים וקהילות יהיו מודעים למשמעות התנהגותם, ובנתינת המידע והמיומנויות שייסייעו להם לקבל החלטות בעלות רגישות לצרכי הסביבה.

תכנים עקרונות ותוכנית לימודים לגיאוגרפיה

תוכניות לימודים בגיאוגרפיה, בכל רחבי העולם, מובנות בשתי דרכים: הלימוד הרגיונלי וכלימוד נושאי. במיטבם, הלימוד הרגיונלי והנושאי, הם בעלי כיוון תיאורתי. כאשר מדובר בהוראה לילדים, התיאוריות תשמשנה להארת העולם הממשי. בעזרת פיתוח שיטת החקירה, יש לעודד את הילדים להכרת העקרונות התיאורתיים ויישומם.

לימודים רגיונליים

לימודים רגיונליים נלמדים מהאזורים הבאים:
- הקהילה המקומית
- חבל הבית
- הארץ
- היבשת הקרובה
- יבשות אחרות וקבוצות מרחביות
- העולם
- מבנים גלובליים

השיקולים העיקריים בבחירת אזורים יכללו:
- דה-צנטריזם (Decentrism): חבלים חייבים להבחר כך שיכללו אזורים קרובים ורחוקים, כדי למנוע התמקדות רק במוקד הלאומי או היבשתי.
- הנעה (Motivation): חבלים חייבים להבחר כך שיכללו אזורים קרובים ורחוקים, לא במובני מרחק, אלא, במשמעותם לתלמיד ובהתייחסות לאירועים אקטואליים.
- איזון בקנה-המידה: חבלים חייבים להבחר כך שיכללו התנסויות במגוון רחב של קנה-מידה: המקומי,

הלאומי, היבשתי והגלובאלי.

- מיגוון: חבלים חייבים להבחר כך שיכללו מבחר מקומות ניגודיים: סביבות פיסיות מגוונות, פעיליות אנושיות שונות, תרבויות, מערכות חברתיות כלכליות ושלבים שונים של פיתוח.
- רלוונטיות: חבלים צריכים להבחר כך שיספקו לימוד שיהיה רלוונטי לחיים הציבוריים, הפרטיים והמקצועיים.
- אחריות: חבלים חייבים להבחר ולהלמד כך שיאפשרו לתלמידים להכיר ולקבל אחריות לפעילותם ברמות שונות - ממקומית ועד גלובאלית.

הערכה של זהות חבלית ולאומית מצד אחד, ושיתוף פעולה בינלאומי מצד שני, הם פונקציות חשובות של לימוד רגיונאלי, הם חייבים לעחד התחשבות בינלאומית וגלובאליזם, למניעת המכשול שבפיצול החבלי.

לימודים נושאיים

הלימודים הנושאיים חייבים להשען תמיד על בסיס רגיונלי. ניתן למוצאם בתוכניות הלימודים בגישות שונות: הגישה הסיסטמטית, הגישה המבוססת על סוגיות וגישת המערכות.

1. **הגישה הסיסטמטית** מתרכזת בגיאוגרפיה הפיזית והאנושית:

גיאוגרפיה פיזית תכלול:

- גיאומורפולוגיה
- הידרולוגיה
- אקלים
- ביוגיאוגרפיה
- אקולוגיה פיזית...

גיאוגרפיה אנושית תכלול:

- גיאוגרפיה של האוכלוסיה
- גיאוגרפיה כלכלית
- גיאוגרפיה עירונית
- גיאוגרפיה חברתית
- גיאוגרפיה היסטורית
- גיאוגרפיה תרבותית
- גיאוגרפיה כפרית
- גיאוגרפיה פוליטית
- אקולוגיה אנושית

2. **הגישה המבוססת על סוגיות** קשורה בלימוד שורת בעיות וסוגיות מנקודת מבט גיאוגרפית, בקנה מידה שונה: מקומי, אזורי, לאומי או גלובאלי. בדרך כלל יכללו את הסוגיות הבאות:

- איכות הסביבה
- פערים חברתיים במרחב
- אסונות טבע
- שינויים גלובליים
- דינמיקה באוכלוסיה
- עיור
- רעב בעולם
- ניהול האנרגיה
- אי שוויון גזעי, מיני דתי
- גבולות הצמיחה

- משברים אזוריים (חברתי, טבעי, כלכלי)
- מאבקים פוליטיים
- בעיות התפתחות ואסטרטגיות
- פיתוח מתמשך

3. **גישת המערכות** קשורה בלימוד על מערכות פיזיות, מערכות אנושיות ואקוסיסטמות.

<u>מערכות פיזיות כוללות:</u>

- מערכות גיאומורפולוגיות
- מערכות קרקע
- מערכות אקלים
- מערכות הידרולוגיות
- מערכות ביוטיות

<u>מערכות אנושיות כוללות</u> תהליכים חברתיים ותרבותיים באירגונים כמו:

- מערכות חקלאיות
- מערכות תעשיה ושרותים
- מערכות התיישבותיות
- מערכות תחבורה ומסחר
- מערכות חברתיות

<u>אקוסיסטמות</u>: הדאגה לפיתוח מתמשך יכלול חקירת ולימוד האינטגרציה של מערכות אנושיות וטבעיות בתוך אקוסיסטמות.

<u>עקרונות הבחירה</u>: הפילוסופיה החינוכית המעודפת תקבע מהו השילוב המתאים של הגישות הנ"ל. בכל גישה שתיבחר, חייבים לעדד את התלמידים להיות מעורבים בחקירה ובגילוי, ולחזור ולהדגיש את חשיבות תרומת הגיאוגרפיה לחשיפת פתרונות לבעיות בהווה ובעתיד. בדרך זו, יהיה לתוכנית הלימודים בגיאוגרפיה, תפקיד פעיל בחינוך הפוליטי, החברתי, האישי, ההומניסטי, האסטטי, והסביבתי.

עקרונות ואסטרטגיות ליישום

מורים מתמחים

גיאוגרפיה חייבת להלמד בבתי ספר ובמכללות על-ידי מורים שהוסמכו לכך במיוחד. המורים הינם המשאב החשוב ביותר בחינוך. בשל כך, ובשל מורכבותה של הגיאוגרפיה, מורים מומחים ומוסמכים הינם צורך הכרחי.

בשל האתגרים של תקופתנו ובשל המטרות הגיאוגרפיות - החינוכיות שתוארו קודם לכן, על המורים לגיאוגרפיה להיות מוסמכים לא רק במקצוע הגיאוגרפיה, אלא גם בחינוך לגיאוגרפיה. בהכשרת פרחי הוראה או בהשתלמותם של מורים, חייבים לפתח בהדרגה את התחומים הבאים:

ידע והבנה של:

- התפתחות מקצוע הגיאוגרפיה (עקרונות, מושגים , מיומנויות)
- המשמעות החברתית של חינוך והוראה
- צרכי התלמיד, התעניינותו, ציפיותיו וזכויותיו
- דרכי למידה (קוגנטיבית, אפקטיבית ופסיכומוטורית)
- עקרונות של תוכנית לימודים

מיומנויות לשם:

- שעורים, יחידות למידה, קורסים ותכנון לימודים
- יישום שיטות הערכה מתאימות
- מעורבות התלמידים בעושר החוויה הלימודית

- בחירה ושימוש במשאבים מתאימים ובמדייה
- הערכה ובחירה מחדש של קורסים קיימים

ערכים ועמדות לאימוץ:

- הפוטנציאל של הגיאוגרפיה כמדיום חינוכי
- המחוייבות לחינוך הגיאוגרפי של תלמידיהם
- ההתפתחות האישית ומקצועית בתוך החינוך הגיאוגרפי
- זכות שווה לכל התלמידים לקבלת חינוך גיאוגרפי יעיל

גלעין נושאי עצמאי

על מנת להבטיח הכנה טובה לעתיד, הגיאוגרפיה צריכה להיכלל כגלעין מרכזי בתוכניות הלימודים בבתי-הספר בכל הרמות. המורים המלמדים בבתי-הספר הייסודיים צריכים לקבל הכשרה גם להוראת הגיאוגרפיה. מרמת בתי-הספר התיכוניים, מקצוע הגיאוגרפיה חייב להלמד על-ידי מורים מתמחים. הגיאוגרפיה יוצרת גשר בין מדעי הטבע למדעי החברה. שאלות גיאוגרפיות קשורות בדיסציפלינות רבות כולל גיאולוגיה, הידרולוגיה, ביולוגיה, היסטוריה, סוציולוגיה, מדעי המדינה וכלכלה. במקומות בהם תוכנית הלימודים לגיל מסויים היא משולבת ואינטגרטיבית, הגיאוגרפיה חייבת לקבל תפקיד מרכזי בתוכנית, שתעזור במסגרת המסופקת על ידי אמנה בינלאומית זו.

קורסי חובה

הכרחי שהתלמידים, במשך כל שנות הלימודים בבתי הספר, יקבלו תוכנית לימודים גיאוגרפית מתמשכת. הדבר יבטיח שהגיאוגרפיה תתרום לחינוך הכללי ולהכנתו של התלמיד לחייו הפרטים והציבוריים.

חלוקת הזמן

הגיאוגרפיה חייבת להיות מתוקצבת בזמן הוראה, בדומה למקצועות גלעין נוספים בתוכנית הלימודים. מערכת הלימודים חייבת לספק למקצוע שיעורים קבועים במשך כל השנה ליצירת רצף זמן הוראה להשלמת פרוייקטים, עבודות וסיורים, הנותנים למורים את היכולת להקנות התנסויות הנדרשות לתלמידים להגיב על אתגרי ההווה והעתיד.

עזרי הוראה ולמידה

השימוש בעזרי הוראה איכותיים, מסורתיים או מודרניים הוא הכרחי, על מנת לספק לתלמיד דימוי ריאלי על פני כדור הארץ. הגיאוגרפיה לא צריכה להחשב כמקצוע הוראה זול. הקהילה הבינלאומית של מחנכים גיאוגרפיים, חייבת לעזור למדינות עניות להשיג נגישות לעזרי הוראה ולימוד איכותיים.

גיאוגרפיה לכולם

לגיאוגרפיה תפקיד משמעותי בחינוך האדם. לכן תשומת לב חייבת להנתן על ידי מתכנני המקצוע לילדים בעלי צרכים מיוחדים, וכמובן לשינוי הצרכים של תלמידים, שמתקדמים בהשכלתם.

בעוד שהבטים רבים של חינוך גיאוגרפי, משותפים לכל שלבי החינוך, הדגש המיוחד עשוי להשתנות מבתי הספר היסודיים לבתי הספר התיכוניים, לרמת ההשכלה הגבוהה וכן בקורסים של חינוך מבוגרים והשתלמותם.

חינוך יסודי

ילדים צעירים אוהבים ללמוד בעזרת עשייה ותוך כדי גילוי סביבתם. הם פתוחים מאד לחוויות חדשות ולכן חייבים להתחיל בשלב למידה זה, את ההוראה על אנשים ותרבויות אחרות, סגנונות חיים ומקומות. בדרך זו החינוך הגיאוגרפי יתרום לרעיון הבסיסי של "הכרזה על זכויות הילד" שקבעה כי:

"הילד יהנה מהגנה מיוחדת ותינתן לו ההזדמנות מטעם החוק ואמצעים אחרים שיאפשרו לו להתפתח פיזית, שיכלית, מוסרית, רוחנית וחברתית, באופן בריא ונורמלי ונורמלי, ובתנאים של חופש וכבוד".

חינוך תיכוני

כאשר הצעירים גדלים, מתפתחת יכולתם לחשיבה מופשטת, לפיכך ההתנסויות המוחשיות יכולות להתרחב ולהתעשר

בשימוש במידע ממקורות מופשטים. לשם קידום עתיד הקהילה עולמית, חשוב לתת את הדעת למניעת הפרדה בין ידע והתנהגויות, לעודד מעורבות סביבתית, מחוייבות אזורית, לאומית והבטים בינלאומיים ורב-תרבותיים.

חינוך גבוה

רבים מאלה המתחנכים בהשכלה הגבוהה יהוו בעתיד חלק ממערכת קבלת ההחלטות בחברה, התובעת פרספקטיבה לאומית ובינלאומית וכן יכולת הבנה סביבתית.

מבלי להתייחס לתחום המדעי של הלומדים בהשכלה הגבוהה , לימודיהם חייבים לכלול גם את מקצוע הגיאוגרפיה, זאת כדי להבטיח שהבוגרים לא יהיו בורים בהשכלתם הגיאוגרפית. דבר זה חשוב במיוחד לאלה המתכוונים לעסוק בהוראה, שרצוי כי אף ידעו שפה נוספת.

השכלת מבוגרים

הבנה גיאוגרפית תורמת להשכלת כל האנשים בחיי היומיום, כעובדים, מעסיקים, צרכנים ואזרחים. האנשים צריכים להבין את ההשלכות הבינלאומיות והסביבתיות על החלטותיהם. רק בדרך זו יושגו שיתוף פעולה בינלאומי, התפתחות מתמשכת וסדר עולמי צדק. הבנה כזו תושג על-ידי הכללת הגיאוגרפיה בהשכלה המקצועית ובחינוך מבוגרים.

מחקרי הוראת הגיאוגרפיה

המחקר בהוראת הגיאוגרפיה מתמקד בשיפור ההוראה והלמידה של המקצוע בבתי הספר היסודיים, תיכוניים, לימודי המשך וחינוך מבוגרים. על מנת לבצע זאת יש צורך לעסוק בו זמנית במחקר בסיסי ויישומי.

מחקר בסיסי מעורב בפיתוח תיאוריות בסיסיות של חינוך גיאוגרפי, כגון פיתוח יכולת ההבנה המרחבית של הילד, תפיסת הסובב, עמדותיו כלפי אנשים, מקומות ובעיות.

מחקר יישומי מתרכז בפיתוח כלים מתאימים לחינוך גיאוגרפי, כגון פיתוח הערכה של שיטות הוראה ועזרים בנושאים מיוחדים, כולל טכנולוגיות לקליטת אינפורמציה חדשה וחינוך בנושאי פיתוח הסביבה, רב-תרבותיות ולימודים גלובאליים.

חייב להיות שיתוף פעולה הדוק בין החוקרים, מורים, ומערכת החינוך, בבחירת שאלות המחקר ועיצובן. ממצאי מחקרים יישומיים חייבים להיות נפוצים ביעילות כדי לעודד שיפורים יעילים.

שיטות החקירה. המחקר הוא היבט חשוב של חינוך גיאוגרפי בכל הדרגות. בעוד שבדרך כלל, מחקרים אמפיריים נוטים להתבצע במסגרות של החינוך הגבוה, הרי מחקרים בפעילות הכיתתית יכולים לספק אמצעים יעילים לכל המורים לפיתוח והערכה של תוכניות ואמצעי ההוראה. מחקרים כאלה יכולים להיות: אמפיריים, מחקרי פעילות או מחקרים בגישה הארמונטית; השיטה שתבחר תהיה תלויה בשאלת החקירה.

שיתוף פעולה בינלאומי

לחינוך הגיאוגרפי ישנה תרומה חשובה ליצירת נקודת מבט גלובאלית. כדי לקדם שיתוף פעולה בינלאומי, מחנכים חייבים לתמוך באמנת הלסינקי (1977), לקידום פעילות בין-מדינתית להחלפת התנסויות, שיטות הוראה והערכה בכל דרגות החינוך, כולל חינוך החובה, לימודי ההמשך והחינוך הגבוה. מחנכים ומורים לגיאוגרפיה בכל הארצות נקראים לשתף את האחרים בנסיונם, וזאת בעזרת הוועדה לחינוך גיאוגרפי של האיגוד הגיאוגרפי הבינלאומי, וכן בעזרת מוסדות מחקר ואירגונים בינלאומיים רבים בעלי זיקה לגיאוגרפיה. (רצופה בנספח A במקור האנגלי, רשימת האירגונים)

הכרזה

האמנה הבינלאומית הנ"ל נוסחה על-ידי הוועדה לחינוך גיאוגרפי של האיגוד הגיאוגרפי הבינלאומי, נידונה על-ידי מחנכים ברחבי העולם, אומצה ע"י הנהלת האיגוד הגיאוגרפי הבינלאומי, בקונגרס ה- 27 של האיגוד, שהתקיים בוושינגטון, ארה"ב, באוגוסט 1992

לפיכך, הוועדה לחינוך גיאוגרפי, מפרסמת בזאת את האמנה לכל הממשלות והאנשים ברחבי העולם, ומוסרת לידיהם את העקרונות והגישות שהוצגו באמנה, למען ישמשו בסיס לשיפור החינוך הגיאוגרפי בארצותיהם.

על החתום: אוגוסט 1992

פרופ. א. האובריך, (Prof. Dr. Hartwig Haubrich)

יו"ר הוועדה לחינוך גיאוגרפי של האיגוד הגיאוגרפי הבינלאומי

(במקור נספחים שונים: רשימת אירגונים בינלאומיים, חברי הוועדה לחינוך גיאוגרפי ועוד)

(C) כל הזכויות שמורות לוועדה לחינוך וגיאוגרפיה

הגירסה העברית: ד"ר יורם בר-גל, אוניברסיטת -חיפה, נציג הוועדה בישראל.

A Földrajztanítás

Nemzetközi Alapokmánya

Nemzetközi Földrajzi Szövetség
Földrajzoktatási Bizottság

1992

© 1992 Commission on Geographical Education,
International Geographical Union

Chairperson: Prof. Dr. Hartwig Haubrich

Előszó

A Nemzetközi Földrajzi Unió Földrajzoktatási Bizottsága

abban a meggyőződésben,
hogy a földrajz nélkülözhetetlen a jelen és a jövő világának megértéséhez;

tudván azt,
hogy a földrajz az ismereteket és a képességeket gyarapító, gondolkodásra ösztönző tantárgy lehet az oktatás valamennyi szintjén, és elősegíti, hogy megértsük a világot s egész életünkben örömet találjunk benne;

észlelve,
hogy a földrajzoktatás szerkezetében és folyamatosságában gyakran hiányok mutatkoznak;

annak tudatában,
hogy zsugorodó világunkban fokozott nemzetközi hozzáértésre van szükség a gazdasági, politikai, kulturális, környezeti és biztonsági problémák széles körének megoldásában való hatékony együttműködéshez;

aggódva amiatt,
hogy a földrajztanítást a világ számos részén elhanyagolják;

készen arra,
hogy a világ valamennyi országában segítse a kollégákat a földrajzi tájékozatlanság elleni küzdelemben;

támogatva
az alapelveket, amelyeket rögzít:

- az ENSZ Alapokmánya;
- az Emberi Jogok Egyetemes Deklarációja;

- az UNESCO Alkotmánya;
- az UNESCO ajánlása a nemzetközi megértésre, együttműködésre és békére való nevelésről;
- a Gyermekek Jogainak Konvenciója; és
- számos nemzeti tanterv, valamint a földrajztanításra vonatkozó dokumentum,

a világ valamennyi népének figyelmébe ajánlja a Földrajztanítás ezen Nemzetközi Chartáját.

Válaszok a jövő kihívásaira

Korunk fő problémáinak megoldása teljes elkötelezettséget kíván a jelen valamennyi nemzedékétől. Az alább felsorolt problémák mindegyike erősen földrajzi vonatkozású:

népességnövekedés, élelmezési kérdés és éhinség, urbanizáció, társadalmi-gazdasági egyenlőtlenségek, írástudatlanság, szegénység, munkanélküliség, a menekültek és hontalanok kérdése, az emberi jogok megsértése, járványok, bűnözés, a nemek közötti egyenlőtlenségek, vándorlás, növény- és állatfajok kipusztulása, erdőírtás, talajerózió, elsivatagosodás, természeti csapások, mérgező és radioaktív hulladékok, éghajlatváltozás, levegő- és vízszennyeződés, az ózonlyuk, a természeti erőforrások korlátai, a növekedés határai, a földhasznosítás, etnikai konfliktusok, háborúk, regionalizmus, nacionalizmus és a problémák egyetemessé válása (globalizációja) a "Föld-űrhajón".

A fenti tárgykörök és az említett problémákból származó konfliktusok kihívást jelentenek a földrajztanárok számára,

akik elkötelezték magukat, hogy egy jobb világért való munkálkodáshoz reményt, önbizalmat és tudást adnak minden embernek.

Midőn a földrajztanárok hozzá kívánnak járulni egyrészt az emberek közötti béke és igazságosság megteremtéséhez, másrészt a természet és az emberiség békéjéhez, az **Emberi Jogok Egyetemes Deklarációját**, különösen annak alábbi részeit tartják szem előtt:

25. cikkely

(1) "Minden embernek joga van az önmaga és családja egészségét, jólétét kielégítő életszínvonalra, beleértve az élelmezést, a ruházkodást, a lakást, az orvosi ellátást, valamint a társadalmi szolgáltatásokat; ugyanígy joga van a biztonságra abban az esetben, ha munkanélküliség, betegség, rokkantság, özvegység, idős kor vagy más önhibáján kívül előállott körülmények folytán szükséget szenvedne.

26. cikkely

(1) Mindenkit megillet a jog, hogy oktatásban részesüljön...

(2) Az oktatásnak és nevelésnek az emberi személyiség kibontakoztatására, az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok tiszteletének megszilárdítására kell irányulnia. Elő kell mozdítania a nemzetek, faji vagy vallási csoportok közötti megértést, továbbá az ENSZ-nek a béke megőrzésére irányuló tevékenységét."

Az emberiség problémáinak fényében az oktatáshoz való jog egyúttal a tudományosan megalapozott földrajzoktatáshoz való jogot is jelenti, amely segít érvényre juttatni mind a

kiegyensúlyozott regionális és nemzeti identitását, mind pedig a nemzetközi és globális szemléletmód tudatos vállalását.

A földrajz alapvető kérdései és fogalmai

A földrajztudomány célja, hogy megmagyarázza a helyi sajátságokat, a népesség és a különböző események eloszlását, amint azok a földfelszínen megjelennek és fejlődnek. A földrajz az ember és környezete kölcsönhatásait a sajátos helyek és helyzetek összefüggésében tanulmányozza. A geográfiát rendkívül széles tárgykör, átfogó módszertan, más - részben természet-, részben társadalomtudományi - ágazatok eredményeire épülő szintézis, valamint az ember-környezet viszony jövőjének tudatos alakítására való törekvés jellemzi.

A geográfusok a következő kérdéseket teszik fel:

Hol helyezkedik el?
Mi jellemzi?
Miért található ott?
Mikor történt?
Milyen hatása van?
Hogyan kellene az emberiség és a természeti környezet szempontjából kölcsönösen előnyös fejlődésutat kijelölni?

Midőn ezekre a kérdésekre keressük a választ, meg kell vizsgálnunk a különböző jelenségek helyét, elhelyezkedését, kölcsönhatását, térbeli eloszlását és differenciálódását a Földön. A jelenlegi helyzet magyarázata részben a történeti múltból vezethető le. Irányzatok állapíthatók meg, amelyek jelzik a jövendő fejlődés lehetséges tendenciáit.

A földrajztudomány legfontosabb fogalmai:

Helyzet és eloszlás,
Hely,
Ember és környezet kapcsolatai,
Térbeli kölcsönhatás,
Régió.

Helyzet és eloszlás:

Az emberek és a helyek a Földön eltérő abszolút és relatív elhelyezkedést mutatnak, és áruk, emberek, valamint eszmék áramlása útján kapcsolódnak egymáshoz. Az emberek és a helyek pontos helyzetének ismerete előfeltétele annak, hogy megértsük helyi, regionális, országos és világméretű kölcsönös függőségüket.

Hely:

A különböző helyeket eltérő természeti és társadalmi vonások jellemzik. A felszíni formák, a talajok, az éghajlat, a vizek, a növényzet, az állati és az emberi élet alkotják a természeti sajátságokat. A különböző kultúrákat, településeket társadalmi-gazdasági rendszereket és életformákat hitüknek és filozófiájuknak megfelelően az emberek alakították ki. Ahhoz, hogy megértsük a különböző helyek és az emberek között létrejött kölcsönös viszonyt, ismernünk kell a helyek természeti jellemvonásait és az embereknek környezetükkel kapcsolatos felfogását és viselkedésmódját.

Ember és környezet kapcsolatai:

Az emberek különféleképpen hasznosítják környezetüket, és eltérő jellegű tevékenységük révén különböző arculatú kultúrtájakat hoznak létre. A népességre és annak tevékenységére hatással vannak a természeti adottságok. Másrészt vi-

szont az emberi munka átalakítja a környezetet, s részben harmonikus, részben viszont ellentmondásokkal terhes tájakat hoz létre. E sokrétű térbeli kölcsönhatások megértése a felelősségteljes környezettervezés, környezetfejlesztés és környezetvédelem legfőbb alapjának tekinthető.

Térbeli kölcsönhatás:

A természeti erőforrások egyenlőtlenül oszlanak el a Földön. Egyetlen ország sem teljesen önellátó. A különböző helyeket az erőforrások és az információk cseréje céljából közlekedési és távközlési rendszerek kapcsolják egybe. A térbeli kölcsönhatások vizsgálata révén jutunk el a népességmozgások, valamint az áruk és információk cseréje révén megvalósuló folyamatos, népek közti együttműködés megértéséhez. Ugyanez vezet el bennünket számos időszerű probléma felismeréséhez, továbbá a regionális, országos és nemzetközi kölcsönhatások fejlesztésének s az együttműködés elmélyítésének gondolatához, valamint a szegénység, a gazdagság és a jólét fogalmának teljesebb megértéséhez.

Régiók:

A régió meghatározott ismérvek alapján elhatárolható terület. Így pl. politikai ismérvek alapján határozhatók meg az államok és a városok; természeti kritériumok szabják meg az éghajlati és növényzeti övek határait; társadalmi-gazdasági jellegük alapján különíthetők el a "fejlett" és "kevésbé fejlett" országok. A régiók dinamikusan értelmezendők, határaikat részben látható, részben láthatatlan tényezők szabják meg. A régiók a környezet tanulmányozásának és fejlesztésének hasznos, jól kezelhető egységei. A geográfusok különböző léptékekben (helyi, országos, kontinentális, globális) különítenek el régiókat. A régiók integrált rendszeréből származtatható a földi (bolygó-méretű) ökoszisztéma fogalma. A különböző régiók szerkezetének és folyamatainak a

globális rendszeren belüli értelmezése szolgál alapul ahhoz, hogy az emberek regionális és nemzeti identitását nemzetközi keretek közé illesszük.

A földrajz szerepe az oktatásban és a nevelésben

A földrajz a személyiség fejlesztésének, valamint a környezettel s a fejlődéssel kapcsolatos oktatásnak és nevelésnek igen hatékony eszköze.

A földrajz és a személyiség fejlesztése

Bár a megismerés és a megértés, a készségek és az attitüdök fejlesztése együttesen alkotják az oktatás-nevelés teljes folyamatát, elfogadhatónak tűnik a célkitűzések három osztályba sorolása a következőképpen:

Ismeretek (megismerés és megértés)

- A különböző helyek és az elhelyezkedés ismerete szükséges annak érdekében, hogy képesek legyünk az országos és nemzetközi eseményeket földrajzi keretbe ágyazni, és megértsük az alapvető térbeli kölcsönhatásokat;
- A Föld legfontosabb természeti rendszereinek (felszíni formák, talajok, vizek, éghajlat, növényzet) ismerete révén válik lehetővé az ökoszisztémákon belül és azok között végbemenő kölcsönhatások megértése;
- A Föld legfontosabb társadalmi-gazdasági rendszereinek (mezőgazdaság, település, közlekedés, ipar, kereskedelem, energiagazdaság, népesség, stb.) ismerete alapján kap értelmet a helyek egymástól eltérő jellege, s így magyarázható meg egyrészt a természeti adottságoknak az emberi tevékenységre gyakorolt hatása, másrészt az eltérő kulturális értékek, vallások, műszaki, gazdasá-

gi és politikai rendszerek egymástól különböző környezetformáló szerepe;

- A Földön élő népek és társadalmak sokrétűségének ismerete hozzájárul az emberiség gazdag kulturális örökségének megbecsüléséhez;
- A lakóhelyi környezet és a haza - mint a mindennapi cselekvés tere - szerkezetének és folyamatainak megértése révén érhető el annak felismerése, hogy a "Földűrhajó" lakóit világméretű interdepedencia és a jövő kihívásai, esélyei kapcsolják össze egymással.

Jártasságok, készségek:

- A szóbeli, képi, mennyiségi és szimbolikus adat-ábrázolási módok, pl. szövegek, ábrák, grafikonok, táblázatok, diagramok és térképek használata, valamint
- terepen végzett megfigyelések és térképezés, kérdőíves felmérés, másodlagos adatforrások értékelése és statisztikák felhasználása terén szerzett gyakorlat, továbbá
- a kommunikációs, gondolkodási, gyakorlati és társadalmi készségek felhasználása a földrajz tárgyát képező legkülönbözőbb léptékű vizsgálatokban ösztönzést nyújt a tanulók számára az alábbi területeken:

  - kérdések és problémák felismerése;
  - információk szerzése és rendezése;
  - adatfeldolgozás;
  - adatértelmezés;
  - adatok kiértékelése;
  - általános törvényszerűségek felismerése;
  - ítéletalkotás;
  - döntéshozatal;
  - probléma-megoldás;
  - közösségi csoportmunka; és
  - a kialakult attitüdökkel összhangban álló cselekvés.

Ilyenképpen a földrajzi oktatás és nevelés jelentősen fejleszti a kommunikációs képességet, az írásbeli és szóbeli kifejezőkészséget, a számításokban és az eredmények grafikus ábrázolásában való jártasságot, végső soron tehát az egész személyiség fejlesztését és a társadalomba való beilleszkedését segíti elő, különös tekintettel a mindennapi élet és a nemzetközi megértés térbeli dimenziójára.

Attitüdök, értékek, viselkedés:

A földrajztanítás arra ösztönzi a diákokat, hogy

- érdeklődjenek környezetük és a földfelszín természeti és társadalmi jellemvonásainak változatossága iránt;
- becsüljék a természet szépségét, és helyesen értékeljék az emberek különböző életfeltételeit;
- érezzék át felelősségüket az emberi település és a környezet minősége és tervezése iránt a jövendő nemzedékek szempontjából;
- földrajzi ismereteiket és jártasságaikat megfelelően, felelősségteljesen alkalmazzák magánéletükben, szakmai pályájukon és a közéletben;
- értelmezzék helyesen az értékek és attitüdök jelentőségét a döntések meghozatalában;
- tartsák tiszteletben valamennyi ember jogát az egyenlőségre;
- legyenek elkötelezettek a helyi, regionális, nemzeti és nemzetközi problémák megoldásában való tevékeny közreműködésre az Emberi Jogok Egyetemes Deklarációja alapján.

A földrajz és a környezettel s a fejlődéssel kapcsolatos nemzetközi nevelés

Nemzetközi nevelés

"Az emberi jogokhoz és alapvető szabadságjogokhoz fűződő, valamint a nemzetközi megértésre, együttműködésre és békére irányuló neveléssel kapcsolatos ajánlások" (UNESCO 18. konferenciája, 1974. nov. 19.) szellemében a földrajztanítás jelentős mértékben hozzájárul a nemzetközi neveléshez. Előmozdítja minden nemzet, faji vagy vallási csoport egymás közötti megértését, türelmét és barátságát, valamint az ENSZ-nek a béke fenntartására irányuló törekvését, midőn határozottan támogatja, hogy:

(a) "az oktatás és nevelés minden szintjén és minden formájában jusson érvényre a nemzetközi dimenzió és a globális szemléletmód;
(b) nyilvánuljon meg tisztelet és megértés valamennyi nép iránt, a különböző népek kultúrája, civilizációja, elfogadott értékei és életformája iránt, ide számítva a hazai nemzetiségek, valamint más nemzetek kultúráját is;
(c) tudatosodjon a népek és nemzetek növekvő mértékű kölcsönös függősége;
(d) fejlődjön ki a másokkal való kommunikáció képessége;
(e) ne csak a jogok váljanak tudatossá, hanem az egyének, társadalmi csoportok és nemzetek egymással szembeni kötelezettségei is;
(f) megértésre találjon a nemzetközi szolidaritás és együttműködés szükségessége;
(g) az egyének részéről fejlődjön ki készség a közösségük, országuk és a világ problémáinak megoldásában való részvételre."

A környezettel és fejlődéssel kapcsolatos nevelés

Az ENSZ Környezet és Fejlődés Konferenciájának előkészítő bizottsága az 1992 március 18-i üléséről kiadott jelentésében leszögezi, hogy a környezettel és fejlődéssel kapcsolatos nevelés valamennyi nép számára kulcsfontosságú a világ

fenntartható fejlődésének biztosítása szempontjából

"Minél szélesebbek az információk megértésére fogékony, képzett emberek ismeretei, annál nagyobb esély van a környezeti károk jelentős csökkentésére és a jövőbeni problémák megelőzésére. Ennek megfelelően kiemelkedő fontosságú feladat az oktatási rendszer erősítése minden országban, de kiváltképp a fejlődő országokban, ami a környezettel és fejlődéssel kapcsolatos nevelés előfeltétele."

A földrajztanítás ehhez oly módon járul hozzá, hogy biztosítja: az egyének ébredjenek tudatára saját viselkedésük és a társadalmi magatartás következményeinek, jussanak hozzá a megfelelő információkhoz és tegyenek szert a szükséges jártasságokra, amelyek képessé teszik őket a környezet szempontjából ésszerű döntésekre, végezetül pedig fejlődjön ki bennük a cselekvéseiket irányító környezeti etika.

Tantervi és tartalmi alapelvek

A földrajzi tantervek világszerte két fő szerkezeti alapelvre - a **regionális** és a **tematikus tanulmányok** elvére - épülnek.

Regionális tanulmányok

A regionális tanulmányok témájukat az alábbi területekről választják:

a lakóhelyi közösség;
a környező vidék;
a haza;
a hazát magába foglaló kontinens;
más földrészek és térségek;

a világ;
a globális szerkezetek.

A válogatás vezérelvei közé sorolhatók:

- az egyenletesség (decentrizmus) - vagyis a tárgyalt régiókat úgy kell kiválasztani, hogy a nemzet- vagy kontinens-központúságot elkerüljük;
- a különböző léptékek egyensúlya - tehát a régiók kiválasztása során arra kell törekedni, hogy azok a helyi, országos, kontinentális és globális méretű problémák széles skálájának tapasztalatait öleljék fel;
- változatosság, sokszínűség - azaz a kiválasztott régióknak eltérő helyekről, változatos természeti környezetekről, különféle emberi tevékenységekről, kultúrákról, társadalmi-gazdasági rendszerekről és fejlettségi-fenntarthatósági szintekről kell képet nyújtaniuk;
- fontosság - a régiók helyes megválasztásával társadalmi-közéleti, szakmai és magánéleti szempontból lényeges ismereteket kell közvetíteni;
- felelősségtudat - a régiókat úgy kell kiválasztani és tanulmányozni, hogy a diákok képessé váljanak felismerni és elfogadni a helyitől a globális méretekig terjedő cselekvési felelősségüket.

A regionális tanulmányok fontos feladatát képezi egyfelől a honi régióhoz és nemzethez kötődő identitás-tudat, másfelől pedig a nemzetközi együttműködés értékének kialakítása. A regionális tanulmányok keretében a nemzetközi és globális összefüggések állandó szem előtt tartásával el kell kerülni a regionális szeparatizmus csapdáját.

Tematikus (általános földrajzi) tanulmányok

Az általános (tematikus) földrajzi tanulmányoknak mindig regionális alapokon kell nyugodniuk. A tematikus jellegű

földrajzi tantervekben alkalmazott megközelítésmódok ágazati, probléma-központú és rendszer-elvű típusokba sorolhatók.

1) **Az ágazati megközelítés** tárgyát tekintve lehet természet- és társadalomföldrajz (emberföldrajz).

A természetföldrajz részei lehetnek:

- geomorfológia;
- hidrológia;
- éghajlati földrajz;
- biogeográfia és
- a legátfogóbb értelemben vett fizikai (természeti) ökológia.

A társadalomföldrajz részterületei:

- népességföldrajz;
- gazdaságföldrajz;
- városföldrajz;
- szociálgeográfia;
- történeti földrajz;
- kultúrföldrajz;
- faluföldrajz;
- politikai földrajz;
- humánökológia...

2) **A probléma-központú megközelítés** homlokterében időszerű kérdések és problémák földrajzi szempontból történő vizsgálata áll; ez történhet helyi, regionális, országos vagy globális szinten. A leggyakoribb témakörök közé tartoznak:

- környezetminőség;
- természeti csapások;
- társadalmi-térbeli egyenlőtlenségek;

- világméretű változások;
- népesedési kérdés;
- urbanizáció;
- éhinség a világban;
- energiagazdálkodás;
- egyenlőtlenségek (fajok, nemzetek, vallások, stb. szerint);
- a növekedés határai;
- válságkörzetek (társadalmi, természeti vagy gazdasági szempontból);
- konfliktusok;
- fejlesztési problémák és stratégiák;
- fenntartható fejlődés.

3) **A rendszer-elvű megközelítés** tárgyát természeti és társadalmi rendszerek, valamint ökoszisztémák alkotják.

A természeti rendszerekhez sorolhatók a következők:

- felszínalaktani rendszerek;
- talajrendszerek;
- éghajlati rendszerek;
- hidrológiai rendszerek és
- biotikus rendszerek.

A társadalmi (emberi) rendszerek a társadalmi szerveződés szociális és kulturális folyamatait foglalják magukba, mint pl.:

- mezőgazdasági rendszerek;
- ipari és szolgáltatási rendszerek;
- településrendszerek;
- szállítási és kereskedelmi rendszerek;
- társadalmi berendezkedés szerinti rendszerek.

Ökoszisztémák

A társadalmi és természeti rendszerek közös ökoszisztémákba való integrálódásának ismerete teszi érthetővé a fenntartható fejlődést sürgető jelenlegi törekvéseket s aggodalmakat.

A választás alapelve

Az oktatásügyben uralkodó szemlélet határozza meg, hogy a fenti megközelítési módok együttesen kerüljenek-e alkalmazásra, ill. melyikük kerüljön előtérbe. Mindenképpen lényeges azonban, hogy a tanulókat önálló kérdésfeltevésekre és kutatásra ösztönözzük. Ki kell fejleszteni bennük a jelenlegi és jövendő térbeli problémák megoldására alkalmas földrajzi készséget. Így a földrajzi tantervek fontos szerepet tölthetnek be a politikai, a társadalmi, az etikai, a személyiségfejlesztő, a humanisztikus, az esztétikai és a környezeti nevelésben.

A feladatok megoldásának stratégiai követelményei

Szakképzett tanárok

A földrajzot minden iskolatípusban gyakorlott, szakképzett tanároknak kell tanítaniuk. A tanárok az oktatás és a nevelés kulcsfontosságú tényezői; épp ezért - különös tekintettel a földrajz komplex, összetett jellegére - nélkülözhetetlenek a jól képzett szaktanárok.
Figyelembe véve korunk kihívásait és a földrajztanítás korábban felvázolt célkitűzéseit, a földrajztanároknak nemcsak saját tudományterületükön, hanem a földrajztanítás módszertanában is megfelelő képzettséget kell szerezniük.

A tanárképzési és -továbbképzési programok keretében a földrajztanároknak állandóan fejleszteniük kell:

Ismereteiket, hogy megértsék:

- a földrajztudomány fejlődését (tárgyköreit, fogalmait, alkalmazásait);
- a nevelés és oktatás társadalmi összefüggéseit;
- a tanulók igényeit, érdekeit, elvárásait és jogait;
- a tanulás lélektanát (annak értelmi, érzelmi és pszicho-motorikus elemeit);
- a tantervi alapelveket;

Jártasságot az alábbi területeken:

- órák, tanegységek tervezése, tanmenetek, tantervek készítése;
- megfelelő értékelési, ellenőrzési módszerek alkalmazása;
- a diákok széleskörű bevonása a tanulás gyakorlatába;
- megfelelő forrásművek és szemléltető eszközök kiválasztása;
- a tanmenet folyamatos értékelése és felülvizsgálata;

Az értékek és attitüdök tekintetében pedig az alábbiakat:

- a földrajzban, mint nevelési eszközben rejlő lehetőségek megbecsülése;
- a diákjaik tanításában megnyilvánuló hivatástudat;
- elkötelezettség a földrajz révén elérhető műveltség és személyiségfejlődés megvalósítására;
- elkötelezettség a minden diák számára egyenlő jogon biztosítandó hatékony földrajztanítás ügye iránt.

Önálló tantervi alaptárgy

A jövőre való teljes értékű felkészítés biztosítása érdekében a földrajznak szaktanárok által tanított külön tantárgynak kell lennie, amely az általános és középfokú iskolák kötelező tantervi törzsanyagába tartozik. Az általános (ill. elemi) iskolai tanítókat megfelelően fel kell készíteni a földrajz tanítására. A közép- és felsőfokú oktatásban a földrajzot csakis szaktanárok taníthatják. A földrajz érintkezési felület, hidat képez a természet- és társadalomtudományok között. A földrajzi kérdések számos tudományággal (geológia, hidrológia, biológia, történelem, szociológia, politológia, közgazdaságtan) állnak kapcsolatban. Ahol bizonyos korosztályok vagy az oktatás egyes szakaszai számára komplex, integrált tantervek használatosak, azok programjában a földrajznak a jelen Nemzetközi Charta irányelvei alapján világosan és egyértelműen megfogalmazott helyet és feladatot kell kapnia.

Kötelező és folyamatos földrajztanítás

Rendkívül fontos, hogy valamennyi diák tanulóévei során mindvégig, folyamatosan részesüljön földrajzi képzésben. Csak így biztosítható a földrajz teljes értékű hozzájárulása az általános műveltséghez, valamint a tanulók magán- és közéleti tevékenységre való felkészítéséhez.

Tantervi órakeret

A földrajz számára a többi kötelező tantervi alaptárgyéhoz hasonló órakeret biztosítandó. A tanrendnek az egész tanév során rendszeresen kell földrajzórákat tartalmaznia, fenntartva a lehetőséget meghatározott munkaprogramok, tereptanulmányok elvégzését szolgáló hosszabb időtartamú óratömbök beiktatására. A tanárok csak így segíthetik hozzá diákjaikat a jelen és jövő kihívásainak megfelelő földrajzi mű-

veltség eléréséhez.

Oktatási eszközök és tanulási segédletek

A színvonalas hagyományos és modern szemléltető eszközök (médiák) használata feltétlenül szükséges ahhoz, hogy a tanulók valósághű képet alkossanak a Földről. A földrajzot nem tekinthetjük "olcsó" tantárgynak. A földrajztanárok nemzetközi közösségének támogatnia kell a szegényebb országokat, hogy a színvonalas taneszközökhöz és oktatási segédletekhez hozzájussanak.

Földrajz mindenki számára

A földrajznak minden ember művelődésében jelentős szerepe van. A tantervek készítőinek különleges figyelmet kell fordítaniuk a tanulók egyénenként különböző igényeire, valamint arra, hogy ezek az igények az oktatási-nevelési folyamat előrehaladtával változnak.

Bár a földrajztanítás sok vonatkozása valamennyi szakaszban közös, az alap-, közép- és felsőfokú oktatás során változnak a gyújtópontba kerülő kérdések, és megint más szerep jut a földrajznak a szakmai oktatásban, a felnőttoktatásban és továbbképzésben.

Alapfokú oktatás

A gyermekek szívesen tanulnak, tevékenység közben fedezve fel környezetüket. Nagyon nyitottak az új tapasztalatok iránt, ezért a másutt élő, más kultúrájú és életformájú emberekről ebben a korban kell a tanítást elkezdeni. Ily módon a földrajz oktatása a Gyermeki Jogok Deklarációjának alapeszméit szolgálja, amely egyebek között leszögezi: "A gyermeket különleges védelem illeti meg, és a törvény, valamint más eszközök révén meg kell adni számára az alkalmat

és a lehetőséget, hogy fizikailag, szellemileg, erkölcsileg és lelkileg egészséges és normális módon, a szabadság és az emberi méltóság körülményei közepette fejlődjék."

Középfokú oktatás

A fiatalok életkorának előrehaladtával gyarapszik az elvont gondolkodásra való képességük. A gyakorlati tapasztalatokat ekkor már elvontabb információ-források felhasználásával kell bővíteni. A jövő globális sorskérdéseire irányítva a figyelmet, különös súlyt kell helyezni arra, hogy áthidaljuk a tudás és a viselkedésmód között gyakran előforduló ellentmondást, és elérjük a környezet megértését, az adott régió és a haza iránti elkötelezettséget, valamint előmozdítsuk a kultúrák és a nemzetek közötti együttműködést.

Felsőfokú oktatás

A felsőoktatási intézmények hallgatóinak jelentős része a későbbiek során fontos döntéshozó társadalmi funkcióba kerül, amihez a nemzeti és nemzetközi távlatok s a környezet alapos ismerete nélkülözhetetlen. A felsőfokú képzés valamennyi szakterületének tantervében helyet kell biztosítani a földrajznak, hogy a diplomások megfelelő geográfiai tájékozottságra tegyenek szert. Ez kiváltképp fontos a leendő tanítók és tanárok esetében. A földrajztanárok számára igen előnyös más, idegen nyelv(ek) elsajátítása.

Szak- és felnőttoktatás, továbbképzés

A földrajzi műveltség mindenkinek javára válik a hétköznapi életben. Az embereknek munkásként, munkaadóként, fogyasztóként és állampolgárként egyaránt tisztában kell lenniük döntéseik nemzetközi és környezeti hatásaival. Csakis így valósítható meg a nemzetközi együttműködés, a fenntartható fejlődés és az igazságos világrend.

Az ilyen műveltség iránti igény kielégítéséhez szükség van arra, hogy a földrajz a szak- és felnőttoktatásban s a továbbképzésben is helyet kapjon.

Földrajzi tantárgypedagógiai kutatás

A földrajzi pedagógiai kutatás középpontjában a földrajz tanításának és tanulásának az alap-, közép- és felsőoktatásban, valamint a szakoktatásban s a felnőttoktatásban történő továbbfejlesztése áll. Hozzá kell járulnia az oktatás- és neveléselmélet általánosabb jellegű fejlesztéséhez is. Ennek érdekében mind alapkutatásra, mind pedig alkalmazott kutatásra szükség van.

Az **alapkutatás** feladata a földrajztanítás elméleti alapjainak kidolgozása. Vizsgálódása kiterjed a földrajztanítás lényegi feladataira, mint pl. a gyermek tér- és környezetszemléletének, valamint az emberek, helyek és problémák iránti fogékonyságának, attitüdjeinek fejlesztése.

Az **alkalmazott kutatás** a földrajztanítás megfelelő gyakorlatának kifejlesztésére irányul. Feladatkörébe tartozik az oktatási módszerek és tananyagok kidolgozása s értékelése egyebek között olyan speciális területeken, mint az információs technológiák alkalmazása, a környezettel s a fejlődéssel kapcsolatos nevelés, valamint a multikulturális és globális kérdések tanulmányozása.

Az oktatási rendszerek, a kutatók és a tanárok szoros együttmunkálkodására van szükség a kutatási feladatok kijelöléséhez és a kutatás tervezéséhez. Az alkalmazott kutatások eredményeit hatékonyan kell terjeszteni, s ösztönözni kell megfelelő hasznosításukat.

Módszertan

A kutatás a földrajztanítás valamennyi szintjén fontos szerepet játszik. Bár az empirikus kutatás jobbára felsőoktatási intézmények keretei között folyik, az oktatási programok, folyamatok és segédanyagok fejlesztéséhez és kiértékeléséhez az iskolai munka során végzett kutatásaival minden tanár hozzájárulhat.
A szakmódszertani kutatásokban a kvalitatív és kvantitatív módszerek igen széles köre alkalmazható.

Ezek közé tartozik pl.

- az akció-kutatás,
- az empirikus kutatás,
- a hermeneutikus kutatás.

Az alkalmazott módszer megválasztása mindenkor a kutatás tárgyától és a vizsgált kérdésektől függ.

Nemzetközi együttműködés

A földrajztanítást a helyes világkép és szemlélet kialakításában egyedülálló hely illeti meg. A földrajztanároknak a nemzetközi együttműködés érdekében támogatniuk kell a Helsinki EBEÉ Záróokmányában (1977) lefektetett célokat, szorgalmazva a két- és sokoldalú tapasztalatcserét, amelyeknek az oktatás valamennyi szintjén alkalmazott módszerekre, az oktatási anyagok cseréjére, a tanterv-fejlesztési, pedagógiai, értékelés-metódikai és ismeretelméleti kutatások eredményeire egyaránt ki kell terjedniük. Valamenynyi ország földrajztanárait arra buzdítjuk, hogy a fenti célok érdekében kapcsolódjanak be a Nemzetközi Földrajzi Unió Földrajzoktatási Bizottságának tevékenységébe, vegyenek

részt számos nemzetközi intézmény földrajzi vagy pedagógiai szempontból jelentős kutatási programjaiban. A jelenleg működő nemzetközi testületek és folyamatban lévő kutatási programok korántsem teljes jegyzéke a dokumentum függelékében megtalálható.

Nyilatkozat

Ezen Nemzetközi Chartát a Nemzetközi Földrajzi Unió Földrajzoktatási Bizottságának tervezete alapján - megvitatva azt a világ minden részén tevékenykedő földrajztanárokkal - a Nemzetközi Földrajzi Unió Elnöksége 1992 augusztusában a Washingtonban tartott Nemzetközi Földrajzi Kongresszuson elfogadta.

Ennek megfelelően a Nemzetközi Földrajzi Unió Földrajzoktatási Bizottsága jelen Chartát a világ valamennyi népe és kormánya elé tárja, figyelmükbe ajánlva a Chartában lefektetett gyakorlati útmutatást és irányelveket, hogy azok a földrajzi oktatás és nevelés alapjaként minden országban elfogadást nyerjenek.

Prof. Dr. Hartwig Haubrich
a Nemzetközi Földrajzi Unió
Földrajzoktatási Bizottságának elnöke
(Pädagogische Hochschule Freiburg,
Kunzenweg 21, D-79117 Freiburg)

DOCUMENTO INTERNAZIONALE

SULLA

DIDATTICA DELLA GEOGRAFIA

Commissione per la didattica della Geografia

Unione Geografica Internazionale

1992

Presidente: Prof. Dr. Hartwig Haubrich

Indice

1 - Prefazione

2 - Sfide e risposte

3 - Quesiti e concetti in Geografia

4 - Il contributo della Geografia alla didattica

5 - Contenuto e concetti della didattica della Geografia

6 - Principi e strategie per l'aggiornamento/formazione

7 - Ricerca nella didattica della Geografia

8 - Cooperazione internazionale

9 - Dichiarazione

PREMESSA

La Commissione per la didattica della Geografia dell'Unione Geografica Internazionale,

Convinta
che l'educazione geografica è indispensabile per lo sviluppo di cittadini responsabili ed attivi nel mondo attuale e futuro,

Conscia
che la Geografia può essere una disciplina informativa, capace di sviluppare attitudini e stimolante a qualsiasi grado di istruzione e che contribuisce ad un duraturo godimento e comprensione del nostro mondo,

Consapevole
che gli studenti domandano una crescente competenza internazionale al fine di assicurare una efficace cooperazione su una vasta gamma di problemi economici, politici, culturali ed ambientali in un mondo che va rimpiccolendosi,

Preoccupata
del fatto che l'insegnamento della geografia é trascurato in alcune parti del mondo e che in altre manca di strutture e di coesione,

Pronta
ad aiutare i colleghi nel combattere l'ignoranza geografica in tutti i Paesi del mondo,

Sostenendo
i principi dichiarati in:
. la Carta delle Nazioni Unite;
. la Dichiarazione Universale dei Diritti Umani;

. la Costituzione dell'UNESCO;
. la raccomandazione dell'UNESCO riguardo alla educazione per la comprensione, la cooperazione e la pace internazionale;
. la Dichiarazione dei Diritti del Fanciullo; e
. diversi programmi e dichiarazioni nazionali relative alla didattica della Geografia,

raccomanda questo Documento Internazionale sulla Didattica della Geografia a tutte le persone del mondo.

UNIONE GEOGRAFICA INTERNAZIONALE / U.G.I.

L'Unione Geografica Internazionale (U.G.I.) fu fondata nel 1871 ed é costituita dall'Assemblea Generale, dal Comitato Esecutivo (Presidente, 8 Vice-Presidenti ed un Segretario Generale) e da diverse Commissioni e Gruppi di Studio. Attualmente 66 Paesi sono membri dell'U.G.I. Essa riconosce il Consiglio Internazionale delle Associazioni Scientifiche (International Council of Scientific Unions, I.C.S.U.) ed il Consiglio Internazionale delle Scienze Sociali (International Social Science Council, I.S.S.C.), e li riconosce come organismi coordinatori per l'organizzazione internazionale delle scienze. Obiettivi dell'Unione Geografica Internazionale sono:

- promuovere e coordinare ricerche geografiche che necessitano di cooperazione internazionale;
- favorire la raccolta e la diffusione di dati geografici e la documentazione all'interno e tra tutti i Paesi membri;
- promuovere a livello internazionale la standardizzazione o la compatibilità di metodi, nomenclatura e simboli impiegati in Geografia.

COMMISSIONE PER LA DIDATTICA DELLA GEOGRAFIA

La Commissione per la didattica della Geografia é una delle attuali Commissioni dell'Unione Geografica Internazionale. Fu fondata nel 1952 e si compone di un Presidente, 10 Membri effettivi, un Segretario, Corrispondenti regionali di 60 Paesi e circa 400 membri aderenti. Il Comitato esecutivo dell'U.G.I. a Sidney nel 1988 riconobbe i seguenti obiettivi per la Commissione:

1. sviluppare orientamenti internazionali per la formazione degli insegnanti, per la pianificazione di un curriculum di Geografia e materiali didattici per la Geografia;
2. promuovere programmi integrati per l'insegnamento geografico a livelli di scuola elementare, secondaria e post-obbligatoria;
3. collaborare con altre organizzazioni nello sviluppo della Geografia come disciplina scientifica nel corso degli studi scolastici copatrocinando conferenze, laboratori, seminari e incontri-dibattito;
4. elaborare materiale scolastico illustrativo di carattere geografico e realizzare ricerche nell'insegnamento della Geografia destinato ad un pubblico internazionale di docenti di Geografia;
5. esporre questioni pertinenti connesse all'insegnamento della Geografia a livello post-scolastico, sia come processo educativo in generale che come campo di studio scientifico specializzato.

SFIDE E RISPOSTE

La soluzione dei punti e delle questioni di maggiore importanza che il mondo si trova a dover affrontare richiede l'impegno totale delle persone di tutte le generazioni. Le seguenti questioni hanno tutte una marcata dimensione geografica:

dinamiche demografiche, alimentazione e problemi della fame, urbanizzazione, disuguaglianze socio-economiche, analfabetismo, povertà, disoccupazione, profughi ed apolidi, violazione dei diritti umani, malattia, criminalità, discriminazione riguardo al sesso, migrazioni, estinzione di specie animali e vegetali, diboscamento, erosione del suolo, desertificazione, calamità naturali, rifiuti tossici e nucleari, mutamento climatico, inquinamento atmosferico, inquinamento idrico, il buco dell'ozono, esauribilità delle risorse, limiti allo sviluppo, utilizzazione del suolo, conflitti etnici, guerre, regionalismi, nazionalismi e mondializzazione sulla "navicella" terra.

I conflitti derivanti dai suddetti problemi e questioni rappresentano una sfida per i docenti di Geografia che sono impegnati nel dare alla gente tutta la speranza, la fiducia e le capacità di operare per un mondo migliore.
Nello sforzo di contribuire alla pace ed alla giustizia tra i popoli del mondo, da un lato, tra gli uomini ed il mondo naturale dall'altro, i

docenti di geografia rivolgono piena attenzione alla **Dichiarazione Universale dei Diritti dell'Uomo** ed in particolare a:

Articolo 25

1) "Ogni individuo ha il diritto ad un tenore di vita adeguato alla salute ed al benessere della propria persona e di quelli della propria famiglia, con particolare riguardo all'alimentazione, al vestiario, all'abitazione, nonché alle cure mediche e ai servizi sociali necessari; ed ha diritto alla sicurezza nella eventualità di disoccupazione, malattia, invalidità, vedovanza, vecchiaia o altra mancanza di sostentamento per circostanze indipendenti dalla propria volontà".

Articolo 26

1) "Ciascuno ha diritto all'istruzione.....
2) "L'istruzione deve essere finalizzata al pieno sviluppo della personalità umana ed al potenziamento del rispetto per i diritti umani e per le libertà fondamentali. Essa deve promuovere la comprensione, la tolleranza e l'amicizia tra tutte le Nazioni, i gruppi razziali e religiosi e deve favorire l'opera delle Nazioni Unite per il mantenimento della pace".

Nell'ambito dei problemi riguardanti l'umanità, il diritto all'istruzione comprende il diritto ad un insegnamento geografico di alta qualità che favorisca sia una equilibrata identità regionale e nazionale, sia un impegno per prospettive internazionali ed universali.

QUESITI E CONCETTI IN GEOGRAFIA

La Geografia è la scienza che cerca di spiegare la natura dei luoghi e la distribuzione della popolazione, aspetti e fatti secondo come essi si verificano e si sviluppano sulla superficie terrestre. La Geografia si occupa delle interazioni uomo-ambiente nel contesto di specifici

siti e localizzazioni. I suoi caratteri peculiari sono l'ampiezza di studio, la vastità di metodologia, il lavoro di sintesi derivato da altre discipline comprendenti le scienze fisiche ed umanistiche ed il suo interesse per il futuro controllo delle interrelazioni uomo-ambiente.

I geografi si pongono le seguenti domande:

- **dove?**
- **come?**
- **perché?**
- **come è accaduto?**
- **quali impatti comporta?**
- **come dovrebbe essere gestito per il reciproco vantaggio dell'umanità e dell'ambiente naturale?**

Per cercare le risposte a queste domande é necessario esaminare sito, situazioni, interazioni, distribuzione spaziale e differenziazione dei fenomeni sulla terra. Le spiegazioni delle situazioni attuali vengono sia da fonti storiche che attuali. Si possono individuare le tendenze che indicano i possibili sviluppi futuri.

Alcuni dei concetti fondamentali degli studi geografici sono:

- **localizzazione e distribuzione,**
- **sito,**
- **relazioni uomo-ambiente,**
- **interazione spaziale,**
- **regione.**

Localizzazione e distribuzione:

le persone e i luoghi hanno localizzazioni assolute e relative differenti sulla terra. Queste localizzazioni sono collegate da flussi di merci, persone, informazioni ed idee e contribuiscono a spiegare le distribuzioni e modelli sulla terra. La conoscenza della distribuzione della popolazione e dei luoghi è un prerequisito indispensabile per comprendere le interdipendenze a livello locale, regionale, nazionale ed universale.

Siti:
i luoghi sono contraddistinti da differenti caratteristiche naturali ed antropiche. Le caratteristiche naturali includono aspetti morfologici, suoli, clima, corpi idrici, vegetazione, vita animale ed umana. Gli esseri umani danno vita a culture, insediamenti, sistemi socio-economici, generi di vita in base alle proprie credenze e filosofia. La conoscenza delle caratteristiche fisiche dei luoghi e la percezione ambientale e il comportamento della gente sono le basi per comprendere le interrelazioni fra le persone ed i luoghi.

Relazioni uomo-ambiente:
la popolazione utilizza gli ambienti in diversi modi. In tal modo le persone creano vari paesaggi culturali attraverso differenti modelli di attività. Da un lato essi sono influenzati dalle condizioni fisiche, ma dall'altro essi trasformano lo spazio circostante in ambienti culturalmente differenti, comprendenti sia paesaggi armonici che paesaggi conflittuali. La comprensione di queste complesse interazioni nello spazio fornisce una base importante per pianificare, gestire e proteggere l'ambiente in modo responsabile.

Interazione spaziale:
le risorse sono distribuite in modo ineguale sulla terra. Non esiste Paese autosufficiente. I luoghi sono collegati da sistemi di trasporto e di comunicazione con la funzione di scambiare risorse ed informazioni. Penetrando nelle interazioni spaziali si può arrivare a comprendere l'attuale cooperazione dei popoli mediante lo scambio di merci ed informazioni nonché tramite movimenti migratori. Questa comprensione inoltre porta alla scoperta dei problemi attuali e ad indicazioni per migliorare le interazioni e la cooperazione a livello regionale, nazionale ed internazionale e a meglio capire la povertà, la ricchezza e il benessere degli uomini.

Regioni:
una regione é un'area individuata secondo particolari criteri. I criteri politici definiscono, ad esempio, gli Stati e le città; i criteri fisici determinano le zone climatiche e quelle vegetazionali; i criteri socio-economici definiscono paesi sviluppati e meno sviluppati. Le

regioni sono dinamiche sia nello spazio che nel tempo. Le regioni sono unità adatte per lo studio e lo sviluppo degli ambienti. I Geografi delimitano le regioni in base a diverse scale, da locali e nazionali a continentali e mondiali. Il sistema regionale integrato porta al concetto di un ecosistema planetario. La comprensione della struttura e dei processi che caratterizzano le diverse regioni all'interno del sistema universale è la base per l'identità regionale e nazionale dei popoli e per le loro prospettive internazionali.

CONTRIBUTO DELLA GEOGRAFIA AL PROCESSO FORMATIVO-EDUCATIVO

La Geografia risulta essere sia un potente mezzo per promuovere l'educazione degli individui sia un importante sostegno per l'educazione ambientale e allo sviluppo a livello internazionale.

La Geografia e la formazione dell'individuo

Sebbene lo sviluppo di conoscenze, comprensione, abilità, interpretazioni e valori costituisca il fondamentale processo olistico dell'educazione, questi aspetti possono essere raggruppati sotto tre classi di obiettivi. Mediante i loro studi di Geografia, gli studenti sono spinti ad esplorare e sviluppare conoscenza, comprensione, abilità, nonché atteggiamenti e valori. In modo particolare dovrebbero sviluppare

Conoscenza e comprensione di:

. localizzazioni e luoghi al fine di inquadrare gli eventi nazionali ed internazionali in un contesto geografico e di comprendere le fondamentali relazioni dello spazio;

. i principali sistemi naturali della terra (morfologie, suoli, acque, climi, vegetazione) per capire l'interazione all'interno degli ecosistemi e tra di loro;

. i principali sistemi socio-economici della terra (agricoltura, insediamento, trasporti, industria, commercio, energia, demografia ed altri) per raggiungere una definizione di luogo. Ciò implica la percezione dell'impatto delle condizioni naturali sulle attività antropiche, da un lato, e le differenti possibilità di creare ambienti

in base ai diversi valori culturali, credenze religiose, sistemi tecnici, economici e politici dall'altro;
. eterogeneità di popoli e società sulla terra al fine di apprezzare la ricchezza culturale dell'umanità;
. struttura e processi della propria regione e del proprio Paese come campo di azione quotidiano; e
. gli stimoli e le opportunità per un'interdipendenza universale.

Abilità nel:
. utilizzare forme di dati verbali, quantitativi e simbolici come libri, figure, grafici, tabelle, diagrammi e carte geografiche;
. applicare metodi quali l'osservazione diretta sul campo, tracciare carte geografiche, intervistare la gente, interpretare fonti secondarie ed applicare statistiche;
. utilizzare la comunicazione, il ragionamento, le capacità pratiche e sociali per investigare su argomenti geografici secondo una gamma di scale locali ed internazionali. Un tale processo di indagine stimolerà lo studente a :
- identificare quesiti e problemi;
- raccogliere e strutturare le informazioni;
- usare i dati;
- interpretare i dati;
- valutare i dati;
- formulare teorie;
- dare giudizi;
- prendere decisioni;
- risolvere problemi;
- lavorare in gruppo;
- comportarsi coerentemente con opinioni dichiarate.

In tal modo l'istruzione geografica contribuisce alla alfabetizzazione. Essa, inoltre, favorisce lo sviluppo della competenza personale e sociale, con particolare riguardo alla dimensione spaziale della vita quotidiana e alla coscienza internazionale.

Atteggiamenti e valori favorevoli a:
. interesse per l'ambiente circostante e per la varietà delle caratteristiche naturali ed umane della superficie terrestre;

. apprezzamento per la bellezza del mondo fisico da un lato e delle differenti condizioni di vita dei popoli, dall'altro;
. interesse per la qualità e la pianificazione dell'ambiente e dell'habitat umano per le generazioni future;
. consapevolezza del significato degli atteggiamenti e dei valori nel prendere decisioni;
. prontezza ad utilizzare la conoscenza e la competenza geografica adeguatamente e responsabilmente nella vita privata, professionale e pubblica;
. rispetto dei diritti di ogni popolo all'eguaglianza ;
. dedizione alla ricerca di soluzioni ai problemi locali, regionali, nazionali ed internazionali sulla base della "Dichiarazione Internazionale dei diritti dell'uomo".

La Geografia e l'educazione alla comprensione e alla conoscenza dell'ambiente e dello sviluppo

Educazione internazionale

L'insegnamento della Geografia contribuisce notevolmente ad educare allo spirito internazionale come ricordato nella "Raccomandazione sull'istruzione per la Comprensione Internazionale, la Cooperazione e la Pace e l'Istruzione relativa ai Diritti umani e alle Libertà fondamentali" (UNESCO, 18° Conferenza, 19 novembre 1974). In particolare l'insegnamento geografico favorisce la conoscenza, la tolleranza e l'amicizia fra tutte le nazioni, i gruppi razziali e religiosi e promuove le attività delle Nazioni Unite per il mantenimento della pace, incoraggiando attivamente:
a) una dimensione internazionale ed una prospettiva universale nell'educazione delle persone a tutti i livelli;
b) comprensione e rispetto per tutti i popoli, per le loro culture, civiltà, valori e generi di vita, comprese le culture etniche interne e quelle di altre nazioni;
c) consapevolezza della crescente interdipendenza universale di popoli e nazioni;
d) capacità di comunicare con gli altri;

e) consapevolezza non solo dei diritti ma anche dei reciproci doveri spettanti ad individui, gruppi sociali e nazioni;
f) consapevolezza della necessità per la solidarietà e la cooperazione internazionale;
g) preparazione da parte degli individui a partecipare e risolvere i problemi delle loro comunità, dei loro paesi e di tutto il mondo.

Educazione ambientale e allo sviluppo

La Commissione preparatoria per la Conferenza delle Nazioni Unite su "Ambiente e Sviluppo", che si é tenuta a Ginevra il 18 marzo 1991, rilevava il fatto che l'educazione ambientale e allo sviluppo a tutti i livelli e per tutti i popoli è essenziale nell'assicurare lo sviluppo sostenibile nel mondo.

"Maggiore è la conoscenza da parte delle persone educate al riguardo in grado di capire le informazioni, maggiori sono le possibilità di ridurre il pericolo di disastri ambientali e di prevenire i problemi futuri. Conseguentemente è pressante la necessità di rafforzare in tutti i paesi, specialmente in quelli in via di sviluppo, l'intero sistema educativo indispensabile per l'educazione ambientale e allo sviluppo".

L'insegnamento geografico contribuisce a ciò assicurando che gli individui divengano consci dell'impatto provocato dal loro comportamento e da quello delle loro società, che essi ricevano precise informazioni e sviluppino attitudini e competenze che li mettano in condizione di prendere decisioni responsabili in merito alle questioni ambientali e di sviluppare un'etica ambientale che orienti le loro azioni.

CONTENUTI E CONCETTI DELL'EDUCAZIONE GEOGRAFICA

I programmi di studio della Geografia sono generalmente strutturati in due categorie principali: **studi regionali** e **studi tematici**.

Nel migliore dei casi sia gli studi regionali che quelli tematici sono fortemente basati sulla teoria. Nel caso dell'insegnamento ai bambini il modello teorico viene utilizzato per illustrare il mondo reale.
Nei loro studi i bambini dovrebbero essere stimolati ad adottare un approccio problematico o di indagine che li porterà a formulare ed applicare generalizzazioni e principi.

Studi Regionali

Gli studi regionali selezionano le seguenti aree:

Comunità locali
Regione di appartenenza
Paese di appartenenza
Continente di appartenenza
Altri continenti e assiemi regionali
Il mondo
Strutture globali

I principi che portano alla scelta di regioni a tutti i livelli possono includere:
. decentramento - le regioni dovrebbero essere scelte in modo tale da evitare l'accentramento nazionale o continentale;
. motivazione - le regioni dovrebbero essere scelte in modo da poter tener conto degli interessi degli studenti e della attualità degli eventi in corso;
. equilibrio di scala - le regioni dovrebbero essere selezionate in modo da comprendere la sperimentazione di una gamma di scale dal locale all'universale;
. diversità - le regioni dovrebbero essere scelte per includere una serie di luoghi diversi, vari ambienti fisici, diverse attività umane, culture, sistemi socio-economici e livelli di progresso e di sviluppo sostenibile;
. pertinenza - le regioni dovrebbero essere selezionate in modo da fornire studi che siano rilevanti per la vita pubblica, professionale e privata;

. responsabilità - le regioni dovrebbero essere selezionate per permettere agli studenti di riconoscere ed accettare le loro responsabilità per gli interventi su una gamma di scale che va dal locale all'universale.

Il riconoscimento sia dell'identità nazionale e quello della cooperazione internazionale sono importanti compiti degli studi regionali. Gli studi regionali dovrebbero stimolare la considerazione per i processi di internazionalizzazione e mondializzazione e nello stesso tempo evitare gli inconvenienti del separatismo regionale.

Studi Tematici

Gli studi tematici dovrebbero avere sempre una base regionale. I programmi degli studi tematici in Geografia possono essere classificati come sistematici, basti su problemi ed approcci di sistemi.

1) **Gli approcci sistematici** concernono la Geografia fisica ed umana.

La Geografia fisica può comprendere:

- geomorfologia
- idrologia
- climatologia
- biogeografia
- ecologia fisica.....

La Geografia umana può comprendere:

- geografia della popolazione
- " economica
  " urbana
- " sociale
- " storica
- " culturale
- " rurale

- " politica
- ecologia umana.....

2) **Gli approcci basati su problemi** riguardano l'analisi di temi di attualità e problemi da un punto di vista geografico. Essi possono essere a scala locale, regionale, nazionale o universale. Le questioni generalmente studiate comprendono:

- qualità ambientale
- disparità socio-spaziali
- rischi e catastrofi
- trasformazioni a livello mondiale
- dinamiche demografiche
- urbanizzazione
- fame nel mondo
- sfruttamento e controllo dell'energia
- disuguaglianze di razza, sesso e religione
- limiti allo sviluppo
- regioni in crisi dal punto di vista sociale, naturale, economico
-conflitti
- problemi di sviluppo e strategie
- sviluppo sostenibile

3) **Gli approcci sistemici** riguardano l'insegnamento dei sistemi fisici, dei sistemi umani ed degli ecosistemi.

I sistemi fisici comprendono:
- sistemi geomorfologici
- " del suolo
- " climatici
- " idrologici
- " biotici.

I sistemi umani comprendono quei processi sociali e culturali nell'organizzazione umana come:

- sistemi agricoli
- " industriali e dei servizi

- " dell'insediamento
- " del trasporto e dei commerci
- " sociali.

Ecosistemi

I problemi attuali per lo sviluppo sostenibile possono anche essere affrontati attraverso lo studio dell'integrazione dei sistemi umani e naturali all'interno di un ecosistema.

Scelta dell'approccio

La filosofia preferita nell'insegnamento stabilisce se gli approcci sopraindicati debbano essere combinati o scelti singolarmente. Qualunque sia l'approccio adottato, gli studi dovrebbero stimolare gli studenti ad impegnarsi nel porsi interrogativi ed in indagini. E' necessario che gli studenti sviluppino le potenzialità geografiche nel cercare soluzioni ai problemi attuali e futuri nell'organizzazione dello spazio. In tal modo, i programmi di Geografia svolgono un ruolo fondamentale nell'ambito dell'educazione politica, sociale, etica, personale, umanistica, estetica ed ambientale.

PRINCIPI E STRATEGIE DI APPLICAZIONE

Insegnanti specializzati

La Geografia dovrebbe essere insegnata nelle scuole e nelle università da insegnanti qualificati. Gli insegnanti sono la risorsa più apprezzabile nell'educazione scolastica. Per questa ragione e per la complessità degli studi geografici è essenziale che gli insegnanti siano ben preparati e qualificati.
Di fronte alle sfide del nostro tempo ed agli obiettivi dell'istruzione geografica sopra descritti, gli insegnanti di Geografia dovrebbero essere qualificati non soltanto nella propria disciplina, la Geografia, ma anche nella didattica della Geografia.

Attraverso un programma di formazione iniziale per insegnanti e il successivo perfezionamento mentre questi sono in servizio, i docenti di geografia dovrebbero progressivamente sviluppare:

Conoscenza e consapevolezza de:

. lo sviluppo della disciplina geografica (concetti, temi, attitudini e abilità)
. contesti sociali dell'educazione e dell'insegnamento
. necessità, interessi, aspettative e diritti degli studenti
. come gli studenti apprendono (in campo cognitivo, affettivo e psico-motorio)
. principi curriculari.

Le capacità di:

. programmare lezioni, unità didattiche, corsi e programmi
. applicare appropriati metodi di valutazione
. coinvolgere gli studenti in una serie di esperienze di apprendimento
. scegliere ed utilizzare risorse e mezzi appropriati
. valutazioni e revisioni dei corsi nel loro procedere.

Valori ed attitudini che favoriscono:

. il potenziale della Geografia come un mezzo educativo per l'educazione
. l'educazione geografica dei loro studenti
. la crescita personale e professionale nell'ambito dell'educazione geografica
. gli stessi diritti per tutti gli studenti ad una efficace educazione geografica.

Una materia-base indipendente

Al fine di garantire una solida preparazione per il futuro la Geografia dovrebbe essere considerata come una materia essenziale sia nei curricula della scuola dell'obbligo che in quelli della scuola superiore. Gli insegnati della scuola elementare dovrebbero venir preparati ad insegnare la geografia. Nella scuola superiore e per tutti gli altri livelli di studio dovrebbe essere insegnata da docenti

di Geografia specialisti. La Geografia costituisce un'interfaccia o un ponte fra le scienze naturali e quelle sociali.
Le questioni geografiche possono fare riferimento ai dati di altre discipline ivi comprese geologia, idrologia, biologia, storia, sociologia politica ed economica. Qualora le situazioni locali richiedano che gli studenti ad una determinata età o fase seguano un curriculum di studi combinati od integrati, lo specifico contributo della Geografia dovrebbe essere reso esplicito nel programma, utilizzando lo schema strutturale fornito dal Documento internazionale.

Corsi obbligatori e organizzati

E' indispensabile che tutti gli studenti nel corso degli anni della preparazione scolastica regolare di base seguano un programma continuo di studi geografici. Ciò garantirà che si realizzi il contributo della Geografia sia ad una istruzione generale che alla preparazione degli studenti per la vita pubblica e privata.

Il tempo da dedicare alla Geografia

Nel curriculum alla geografia dovrebbe essere dedicato lo stesso tempo di quello destinato ad altre materie fondamentali. L'orario dovrebbe garantire regolari corsi all'insegnamento della Geografia durante l'anno scolastico, con la possibilità di periodi di tempo più lunghi per permettere il completamento di progetti e di lavori sul terreno. Ciò si rende necessario agli insegnati per sviluppare valide esperienze geografiche, volte ad aiutare gli studenti nel dare una risposta alle sfide presenti e future.

Materiali di insegnamento ed apprendimento

L'uso di mezzi di qualità, sia tradizionali che moderni, é essenziale se gli studenti devono avere immagini realistiche della terra. La Geografia non deve essere considerata una materia secondaria in quanto ai mezzi/strumenti da usare. La comunità internazionale dei docenti di Geografia dovrebbe assistere le nazioni più povere per ottenere l'accesso ai materiali di insegnamento e di apprendimento di qualità.

Geografia: una materia per tutti

La Geografia riveste un ruolo significativo nella formazione educativa di tutti gli studenti. Coloro che preparano programmi curriculari devono porre molta attenzione agli studenti con particolari necessità così come ai mutevoli bisogni degli studenti nel corso del loro sviluppo.
Mentre molti aspetti dell'insegnamento geografico sono comuni a tutti i livelli, il nucleo specifico può variare dall'istruzione primaria a quella del livello secondario e universitario, al suo ruolo nell'istruzione professionale e permanente.

Istruzione primaria (scuola elementare)

Ai bambini piace apprendere con la pratica mentre esplorano il proprio ambiente. Sono inoltre aperti a nuove esperienze e, pertanto, l'insegnamento che concerne i popoli di altre culture, diversi generi di vita e i vari luoghi, dovrebbe iniziare a questo stadio. In tal modo, l'insegnamento della Geografia contribuisce ai fondamenti principali della dichiarazione dei Diritti del bambino dell'O.N.U. che recita: "Il bambino deve godere di speciale protezione e gli devono essere conferite opportunità e possibilità per legge nonché altri mezzi al fine di renderlo in grado di crescere fisicamente, mentalmente, moralmente, spiritualmente e socialmente in maniera salutare e normale ed in condizioni di libertà e dignità".

Istruzione secondaria

Nei giovani, con la crescita, aumenta la loro capacità di pensare in modo astratto. L'esperienza pratica può perciò essere accresciuta incrementando il ricorso a fonti più astratte di informazione. Promuovendo l'interesse per il futuro della comunità universale, dovrebbe essere posto l'accento su come evitare una separazione di conoscenza e di comportamento, e su come stimolare la consapevolezza ambientale, l'impegno regionale e nazionale e le prospettive multiculturali ed internazionali.

Istruzione universitaria

Molti di coloro che intraprendono studi superiori possono ricoprire nella società ruoli-chiave nel prendere decisioni che richiedono prospettive nazionali ed internazionali, nonché competenza in problemi ambientali. Qualunque sia il campo di azione della loro specializzazione tutti i corsi di studi superiori dovrebbero comprendere studi di Geografia per assicurare che i diplomati/laureati siano geograficamente formati. Ciò é particolarmente importante per tutti coloro che vogliono diventare insegnanti. E' vantaggioso per gli insegnanti di geografia conoscere una seconda lingua.

Educazione permanente

La conoscenza e la comprensione geografica contribuiscono all'educazione di tutte le persone nella loro vita quotidiana. In qualità di operai, impiegati, consumatori e cittadini le persone devono capire gli impatti che a livello internazionale ed ambientale hanno le loro decisioni. Solo così si raggiungeranno la cooperazione internazionale, lo sviluppo sostenibile ed un più giusto ordine mondiale.

Il continuo sviluppo di una tale consapevolezza nella vita degli individui dovrebbe essere raggiunto mediante l'inclusione di una prospettiva geografica in tutte le forme di istruzione professionale, permanente e per quanti sono in servizio.

RICERCA SULLA EDUCAZIONE GEOGRAFICA

La ricerca nella educazione geografica si focalizza sul perfezionamento dell'insegnamento e dell'apprendimento della Geografia nell'istruzione primaria, secondaria, post-scolastica, professionale e per adulti. Dovrebbe inoltre contribuire ad un maggiore sviluppo generale delle teorie di insegnamento e di apprendimento. Per raggiungere tali scopi é necessario intraprendere sia una ricerca di base che applicata.

La **ricerca di base** comprende lo sviluppo delle teorie fondamentali della didattica della Geografia. Essa indaga sugli aspetti fondamentali dell'educazione geografica, come lo sviluppo delle conoscenze spaziali nei bambini, le percezioni dell'ambiente e gli atteggiamenti nei confronti di persone, luoghi e problemi.

La **ricerca applicata** si occupa di una appropriata pratica nell'educazione geografica come lo sviluppo e la valutazione di metodi e materiali di insegnamento in campi che comprendono nuove tecnologie di informazione, educazione ambientale e dei problemi dello sviluppo, gli studi multiculturali ed universali.
Dovrebbe instaurarsi una stretta collaborazione tra ricercatori, insegnanti e sistemi didattici nella scelta di problemi e progetti di ricerca. I risultati della ricerca applicata dovrebbero inoltre essere diffusi efficacemente per favorirne una adeguata applicazione.

Metodologia

La ricerca é un aspetto importante del ruolo dell'educazione geografica a tutti i livelli. Mentre la ricerca empirica può essere intrapresa principalmente nelle istituzioni dell'istruzione universitaria, la ricerca pratica svolta in classe fornisce un mezzo ai docenti per contribuire allo sviluppo e alla valutazione di programmi, procedimenti e risorse dell'insegnamento. Nella ricerca può essere adottata una ampia serie di approcci di natura quantitativa e qualitativa.

Questi approcci possono comprendere :
. ricerca attiva
. ricerca empirica
. ricerca ermeneutica.

La scelta metodologica da adottare dipende dall'argomento della ricerca e dai problemi da esaminare.

COOPERAZIONE INTERNAZIONALE

L'educazione geografica fornisce un contributo unico per la creazione di prospettive universali. Per incoraggiare la cooperazione internazionale gli insegnanti di Geografia dovrebbero sostenere l'obiettivo dell'accordo di Helsinki (1977) per promuovere lo scambio di esperienze bilaterali e multilaterali, per ciò che riguarda i metodi di insegnamento a tutti i livelli compresa l'istruzione obbligatoria, quella secondaria e universitaria, lo scambio di materiale didattico ed i risultati della ricerca nello sviluppo curriculare, la pedagogia, i metodi di valutazione e l'epistemologia. Gli educatori e gli insegnanti di Geografia di tutti i Paesi sono invitati a promuovere tali scambi attraverso il lavoro della Commissione per la Didattica della Geografia dell'U.G.I. e attraverso le molte altre istituzioni internazionali e specifici progetti di ricerca che hanno rilevanza geografica ed una dimensione educativa. Alcuni organismi internazionali e progetti attualmente in corso sono elencati nell'appendice A del seguente documento.

DICHIARAZIONE

Questo Documento Internazionale, redatto dalla Commissione per la Didattica della Geografia dell'U.G.I. e discusso con i docenti di Geografia di tutto il mondo, é stato sottoscritto dal Comitato esecutivo dell'U.G.I. durante il 27° Congresso Internazionale di Geografia tenutosi a Washington, D.C., U.S.A., nell'agosto 1992.

La Commissione per la Didattica della Geografia dell'U.G.I. diffonde, pertanto, questo Documento a tutti i governi e i Popoli del mondo e affida i principi teorici e pratici presenti nel Documento come base su cui dovrebbe essere sostenuta una valida educazione geografica in tutti i Paesi.

Firmato

Prof. Dr. Hartwig Haubrich
Presidente dell'Unione Geografica Internazionale (U.G.I.)
Commissione sull'educazione geografica
Scuola di Pedagogia di Friburgo
Kunzenweg 21 D-79117 Friburgo/Germania

地理教育国際憲章

International Charter on Geographical Education

国際地理学連合
地理教育委員会

１９９２

中山修一　訳

© 1992 Commission on Geographical Education
International Geographical Union

委員長： Prof.Dr.Hartwig Haubrich
ハルトウイッグ・ハウブリッヒ

目　次

1．はじめに ・・・

1．はじめに：Preface

国際地理学連合・地理教育委員会は、

1．地理教育は、現代そして未来に生きる有為でかつ活動的な市民の育成に欠くことのできない領域であることを確信する。

2．地理は、すべての教育レベルにおいて、豊富な情報をもたらし、考える力をつけ、興味・関心を引き起こす教科であり、また、豊かな人生を送り、現代世界を理解するのに役立つと考える。

3．今日の児童・生徒が、ますます小さくなりつつある現代世界において、経済、政治、文化、環境問題などの広い分野で、効果的な協力を確実にできるようにするため、国際的に通用する能力をますます必要としていることを痛切に感じている。

4．地理教育は、世界のある地域で軽視されていたり、また、ある地域では、有効な構成や一貫性に欠けていたりすることを憂慮している。

5．世界のすべての国々で、地理的教養の抜本的向上に取り組んでいる関係者を支援していくつもりである。

6．次にあげる国際的な各種憲章や宣言の原則を支持する。
国連憲章／人権に関する世界宣言／ユネスコ憲章／国際理解、国際協力、世界平和のための教育に関するユネスコ提言／児童権利宣言／地理教育に関する多くの政府カリキュラムあるいは提言。

以上をもって、本地理教育国際憲章を世界のすべての人々に捧げたい。

2．課題と対応：Challenges and Responses

現代世界が直面する主要な問題の解決には、すべての世代の人々がそれらの問題に関心をもつことが求められている。次に述べる多様な問題は、地理学と深い関わりをもつと見なされる。

人口増加／食料供給と飢餓問題／都市化／社会経済的格差／非識字／貧困／失業／難民と無国籍者／人権の侵害／疾病／犯罪／性差別／人口移動／動植物の絶滅／森林破壊／土壌侵食／砂漠化／自然災害／有毒物質や核廃棄物／気候変動／大気汚染／水質汚濁／オゾンホール／限られた資源／成長の限界／土地利用／民族紛争／戦争／地域主義／国家主義／「宇宙船地球号」としての国際化。

上にあげた諸問題からもたらされる各種の紛争は、よりよい世界を築くため、すべての人々に働く希望と確信を、そして力を与えるための仕事をしている地理教育関係者に突き付けられた課題である。

一方で人間どうし、他方で人間と自然環境の間に平和と正義をもたらす努力の中で、地理教育関係者は、「人権に関する世界宣言」、とりわけ次の条項に注目する。

第２５条（１）何人も、衣食住、医療及び必要な社会的施設を含む自己及び家族の健康及び福利のために十分な生活水準を享有する権利並びに失業、疾病、能力喪失、配偶者の喪失、老齢、又は不可抗力に基づく他の生活不能の場合に保証を受ける権利を有する。

第２６条（１）何人も教育を受ける権利を有する。・・・・

（２）教育は、人格の完全な発展と人権及び基本的自由の尊重の強化とを目的としなければならない。教育は、すべての国及び人種的又は宗教的団体の間における理解、寛容及び友好関係を増進し、且つ、平和の維持のための国際連合の活動を促進しなければならない。

人間性の問題に則していえば、教育を受ける権利とは、均衡のとれた地域的または国家的自己確立と、国際的あるいは地球的規模の協力をもたらす質の高い地理教育を受ける権利を含むものである。

３．地理学の本質と概念：Questions and Concepts in Geography

地理学は、場所の特質並びに人類の分布、また、地表面上に生じ、展開する諸現象の分布について説明・解釈する科学である。

地理学は、特定の場所と位置とを軸とし、人間と自然環境との関係の研究を中心的課題とする。地理学の特徴は、取り扱う学術的領域の幅の広さ、学際性、また、自然科学から人文科学にまたがる方法論の統合的採用、さらには、人類と環境との相互関係の未来の対応についての関心、などにある。

地理学者は、常に次のような問いかけを発している。

それは、どこにあるのか。

それは、どのような状態か。

それは、なぜそこにあるのか。

それは、どのように起こったのか。

それは、どのような影響をもっているのか。

それは、人間と自然環境の相互便益のために、どのように対処されるべきか。

これらの発問に対する答えを求めるには、地表上での位置、状況、関係、空間的分布、あるいは現象の相違、といった要素を調べることが必要となる。現況の説明は、歴史並びに現代の双方の資料からなされる。また、現在の特徴的傾向は、将来の発展の可能性を示す指標として理解される。

地理学研究の中心的概念は、「位置と分布」、「場所」、「人間と自然環境との相互依存関係」、「空間的相互依存作用」、「地域」、である。

1）位置と分布

人間と場所は、この地表面においてそれぞれ異なる絶対的位置と相対的位置とを有している。これらの位置は、財と人間と情報の流れで結び合わされており、地表面上での分布とパターンを説明してくれる。また、人間と場所の位置に関する知識は、地元、地域、国家、地球上でのそれぞれの相互依存関係を理解するための前提条件となる。

2）場所

場所は、自然的にも人文的にも多様な特徴を示す。自然的特徴に含まれるものには、地形、土壌、気候、水、植生、動物、人間生活、などがある。また、人間は、それぞれの信念や哲学にしたがい、文化、集落、社会・経済システム、あるいは生活様式などを発展させる。場所の自然的特徴に関する知識、あるいは人々の環境への関心や行為は、人間と場所の相互依存関係を理解するための基礎となる。

3）人間と自然環境との相互依存関係

人間は、自然環境を多様に利用する。また、様々な働きかけにより、多様な文化景観を造り出す。人間は、一方で自然諸要素の影響を受けるとともに、他方で、身の周りの環境を調和の取れた景観に変えたり、ときには不調和な景観へと変化させる。つまり、空間における複雑な相互依存関係への理解が、環境計画や環境管理、あるいは環境保護にとって大変重要なものとなる。

4）空間的相互依存作用

資源は、一般にこの地球上に不均等に分布する。資源の自給自足ができる国など存在しえない。また、場所は、資源や情報を交換するために、運輸・通信システムにより結ばれている。さらに、空間的相互依存作用に立ち入ってみると、財や情報の交換、あるいは人口移動による人々の協力を理解することにつながる。

また、空間的相互依存作用を探求することは、現代の問題を浮き彫りにしたり、地域的、国家的あるいは国際的な相互依存作用や協力関係の改善へのアイデアを提起したり、あるいは、貧困と富裕並びに人類の福祉への深い理解をもたらしてくれる。

5）地域

ある地域は、固有の要素により特徴づけられた一定の空間的ひろがりをもつ区域である。例えば、政治的要素からみれば、国家や都市が、自然的要素では、気候や植生地帯が、さらに社会・経済的要素からは、開発の進んだ国々と低開発諸国などが区分される。地域は、空間的にも時間的にも躍動的なものである。地域は、研究のための、あるいは変貌をとげる環境としての基礎単位として取り扱うことができる。

地理学者は、地域をいろいろと異なった規模、つまり地域社会、国家、大陸、地球規模で研究の対象とする。地域のもつ統合的システムは、一つの地球的生態系の概念へと導かれる。地球システムの中の異なる地域の構造と発展過程の理解は、人々の地域的、国家的アイデンティティ及び国際的立場を明らかにするための基礎となる。

4．地理学の教育への貢献：The Contribution of Geography to Education

地理学は、人それぞれの教養の向上のため、また、国際的な環境教育や開発教育の関係者にも強力な用具となる。知識、理解、技能と態度形成は、教育にとって総合的な過程と捉えられようが、地理教育の目標に関しては、次のようにまとめることができよう。

1）地理学と教養

知識、理解、技能、態度・価値形成などの向上は、教育活動のすべてに関わるものであるが、これらは三つの大目標にまとめることができる。したがって、児童・生徒は、地理の学習を通し、知識、理解、技能、態度・価値形成の発達を促すことが期待される。以下に三つの大目標別の到達目標をまとめる。

（1）地理的知識の習得と理解の深化に関する到達目標

ア．国家的あるいは国際的なできごとを地理的視野におき、基本的な空間的相互依存関係を理解するための位置と場所の特徴に関する知識と理解。

イ．生態系内部のあるいは生態系間の相互依存作用を理解するための地表面の主要な自然現象（例えば、地形、土壌、水、気候、植生など）に関する知識と理解。

ウ．場所の特質を読み取る方法（場所に対する地理的センス）を習得するための地表面の主要な社会・経済的システム（農業、集落、運輸、工業、貿易、エネルギー、人口など）に関する知識と理解。

なお、場所に対する地理的センスとは、一方では人間の諸活動に対する自然的諸営力の理解ができることであり、他方では多様な文化的価値観、信仰、技術的、経済的、政治的システムにともなう環境改変のための多様な方法を理解できることである。

エ．人類のもつ文化遺産を尊重するのに必要な、世界の人々と社会の多様性に関する知識と理解。

オ．日常の行動空間としての郷土や国土の構造や形成過程に関する知識と理解。

カ．地球的規模での相互依存のための取り組みと相互依存の機会に関する知識と理解。

（2）地理的技能の到達目標

ア．記述的説明、計量手法、解説、写真、グラフ、表、構造図、地図などの活用。

イ．野外観察、測量、面接調査、二次資料の分析、統計分析などの各種技法の応用。

ウ．地域社会から国際社会におよぶ様々なスケールでの、地理的課題を発見するための意思疎通、思考、実践的・社会的技能の活用。また、その効果を上げるため、児童・生徒は、次の事項を習得しなければならない。

①課題や論点の明確化。

②情報の収集と構造化。

③データの処理。

④データの解釈。

⑤データの評価。

⑥一般化。

⑦判定。

⑧意思決定。

⑨問題解決。

⑩グループでの共同活動。

⑪明確な態度による首尾一貫した行動。

以上の各要素を満たすことにより、地理教育は、読み書きの力、洞察力、計算能力、描画力などの向上に寄与できる。さらに、個人的あるいは社会的能力、とりわけ日常生活や国際理解のための能力の向上にも貢献できる。

（３）態度並びに価値形成ための到達目標

ア．身の周り、あるいは地表面の多様な自然や人間活動へ強い関心を示すこと。

イ．一方で自然界の美しさ、他方では人々の多様な生活状態の正しい認識ができること。

ウ．次世代のための環境並びに人間居住の質とその保全計画に関心を抱くこと。

エ．意思決定における態度や価値観の理解が十分にできること。

オ．私生活、職業生活、社会生活において、適切に、かつ責任をもって地理的知識と技能の応用が素早くできること。

カ．人々の平等な権利を尊重すること。

キ．「人権に関する世界宣言」を踏まえた上で、地域社会的、地方的、国家的、また、国際的な諸問題の解決に献身できること。

２）地理学と国際教育、環境教育並びに開発教育

（１）国際教育

地理教育は、「国際理解、国際強調、平和のための教育並びに基本的人権と基本的自由の保障の教育に関する提言」（第１８回ユネスコ総会、1974年11月19日）に述べられているとおり、国際教育に深く関わっている。とりわけ、地理教育は、すべての国及び人種的又は宗教的団体の間における理解、寛容及び友好関係を増

進し、且つ、平和の維持のための国際連合の活動を促進するものでなければならない。それゆえ、次にあげる事項に留意すべきである。

ア．教育のすべての段階において、国際的視野と地球的規模の視点。
イ．国内外のすべての人々、文化、文明、価値観、生活様式、などに対する理解と尊重。
ウ．人々と国家のますます拡大しつつある地球的規模での相互依存関係の認識。
エ．他の人々と意思疎通する能力。
オ．権利のみにとどまらず、個人、社会的集団、国家間相互の義務の大切さの認識。
カ．国際的連帯と協力の必要性の理解。
キ．地域社会、国家さらに世界規模での問題解決に対する個人レベルの積極的な参加。

（２）環境教育及び開発教育

1991年3月18日ジュネーブで開催された国連の環境と開発問題会議の調整委員会の報告書は、すべてのレベル及びすべての人々にとって、環境教育と開発教育が、世界の持続的発展を実現する上で極めて重要である、として次の通り述べている。

“各種の情報が理解できる教養ある人々の手に、もっと多くの知識が与えられるなら、環境破壊を著しく減少させることができ、さらに、将来の環境問題を未然に防ぐ機会は、一段と増すことになろう。したがって、すべての国、とりわけ、発展途上国において、すべての教育課程のなかに、環境教育並びに開発教育を必修領域として設けることが、強く要請されなければならない。”

地理教育は、こうした提言に十分に対処できる。それには、①個々人が、自分の行動、あるいは社会全体の動きの結果について留意すること、②人々が、環境問題に適切な意思決定ができるよう、正確な情報と処理技能とを与えること、さらに、③人々の環境に対する行動を適切に導くための倫理観を確立すること、などに地理教育が十分な努力を払うことが必要である。

5．地理教育の内容及び概念：Content and Concepts of Geographical Education

世界各国の地理カリキュラムは、一般に地誌（地域）学習(regional studies)と系統地理学習(thematic studies)の二つの柱に分けられる。

ところで、地誌（地域）学習も系統地理学習も、ともに理論化指向を強く打ち出すことが最善の道である。児童・生徒の教育という立場から見ると、理論は現実世界を解明するために用いられる。したがって、学習過程においては、児童・生徒が、一般化や原理の適用を可能にする探求的学習方法が採用されることが必要である。

1）地誌（地域）学習

地誌（地域）学習での地域スケールは、次から選択されよう。

ア．地域社会

イ．わが郷土

ウ．われわれの国家

エ．われわれの大陸

オ．その他の大陸や諸国

カ．世界

キ．地球全体

学習地域の選択に当たっては、次の原則に留意したい。

ア．地域の分散主義：地域の選択は、自国中心主義や自大陸中心主義にとらわれてはならない。

イ．動機：地域は、生徒の関心度とか、問題地域の現実性に基づいて選択されるべきである。

ウ．地域スケールのバランス：地域は、地域社会から地球全体にわたる地域スケールからバランスよく選択されるべきである。

エ．多様性：地域の選択に際しては、比較対照の可能な場所、多様な自然的環境、バラエティーに富む人間活動、文化、社会経済システム、開発度、それに安定性などが考慮されよう。

オ．適切性：地域は、社会生活、職業生活、私生活のための学習に役立つよう、適切に選択されるべきである。

カ．義務：地域は、生徒が、地域社会レベルから地球的規模のスケールの開きにも行動のための責任を認識し、受け入れることがきるように選択されるべきである。

一方では、地域的あるいは国家的アイデンティティーの、また他方で、国際協力の正しい認識は、地誌（地域）学習の重要な役割であると言える。また、地誌（地域）学習は、国際化、地球主義化についての考察を求めるとともに、地域分離主義の落とし穴にはまる事のないよう留意しなければならない。

2）系統地理学習

系統地理学習は、つねに地域に則したものでなければならない。系統地理学習は、体系重視学習、問題重視学習、構造重視学習に大別される。

（1）体系重視学習は、自然地理学と人文地理学の2本柱の上に構成される。

ア．自然地理分野には、次の領域が含まれる。

地形学／水文学／気候学／生物地理学／自然生態学

イ．人文地理学分野には、次の主題が含まれる。

人口地理学／経済地理学／都市地理学／社会地理学／歴史地理学／文化地理学／農村地理学／政治地理学／人文生態学

（2）問題重視学習は、地理学的視点から、現代の問題解明を中心に構成される。学習主題は、地域社会的、地域的、国家的、地球規模的なスケールから選ばれる。一般的に取り上げる学習主題として考えられるのは、次のとおりである。

環境汚染／自然災害／社会的・空間的格差／地球的規模での変動／オゾン層の破壊／人口問題／都市化／世界の飢餓問題／エネルギー管理／人種、性、宗教等に基づく不平等／成長の限界／社会的・自然的・経済的な危険地域／平和と戦争／開発問題と政策／持続的発展。

（3）構造重視学習は、自然的構造、人文的構造、生態的構造についての教授を中心に構成される。

ア．自然的構造の学習に含まれるのは、／地形構造／土壌構造／気候システム／水文構造／生態構造／などである。

イ．人文的構造の学習には、人間社会の社会的・文化的活動、例えば、／農業システム／工業・サービス業システム／集落システム／運輸・交易システム／社会システム／などが含まれる。

ウ．生態的構造の学習：持続的発展のための新しい関心は、生態的構造内部での人間系と自然系との統合的視点によって学習が進められる。

3）学習方法の選択

上記の三つの重点学習領域のうち、複合的に領域を選ぶか、あるいは一つの領域を選ぶかは、教育哲学の原理に従えばよい。いずれの方法が選ばれるにせよ、学習においては、児童・生徒に探求的方法を求めて行くものでなければならない。肝要な点は、児童・生徒が、地的空間における現在の、また、将来の問題に対し、問題解決のための地理的技能を習得できることである。こうして地理は、政治的、社会的、倫理的、個性的、人文主義的、審美的、そして環境に関わる広汎な教育の枠組みの中で、確かな役割を果たすことができる。

6．振興のための原理と方策：Principals and Strategies for Implementation

1）専門教師

地理は、いかなる学校においても十分に訓練を積んだ専門教師によって教授されるべきである。教師は、教育において最も重要な役割を果たすものと位置付けられる。だからこそ、また、地理の複雑さゆえにも、十分に訓練を受けた専門教師が絶対に必要なのである。

われわれの当面する課題、そして、先に述べた地理教育の目的に鑑み、地理教師は、その専門領域である地理学の学力を十分に持ち合わせているばかりか、地理教育に関しても、同様に質の高い能力を備えていなければならない。

教員養成課程あるいは現職教員研修課程を通じ、地理の教師は、次の要点の向上に積極的に取り組むことが肝要である。

（1）知識と理解の向上に関する要点：

ア．発展しつつある地理学の概念、対象、技能。

イ．教育と学習に関する社会的意義。

ウ．生徒の要望、関心、期待、権利。

エ．生徒の学習過程（認識、感情、動機）。

オ．カリキュラムの原理。

（2）技能の向上に関する要点：

ア．学習、単元、コース、カリキュラムの立案。

イ．適切な評価法の採用。

ウ．学習体験の度合いに対応した児童・生徒の参加。

エ．適切な教材・教具の選択と利用。

オ．進行中の授業の評価と見直し。

（3）価値観と態度の向上に関する要点：

ア．教科としての地理の有効性への関心。

イ．生徒の地理教育の成果に対する関心。

ウ．地理教育に関する個人的あるいは専門的資質の向上への関心。

エ．すべての生徒が質の高い地理教育を平等に受ける権利に対する関心。

2）独立重点教科

地理は、将来の発展に鑑み、初等・中等教育課程において独立教科として教授されることが望ましい。初等教育の教員は、地理教授法を習得しておくべきである。中等教育とそれ以上の学校では、地理の専門教員により授業がなされるべきである。

また、地理は、自然科学と社会科学の仲立ちをする性格をもつ。つまり、地理的

な問題関心は、地質学、水文学、生物学、歴史学、社会学、政治学、経済学、などを含む多様な学問領域と関わりをもっている。

地域によって、ある年齢や学年のカリキュラムが、総合学習的に編成されていても、地理は、この地理教育国際憲章の枠組みを採用し、カリキュラムの中心を担う工夫がなされるべきである。

3）必修・一貫コース

すべての生徒が、複数の年度にわたり地理学習を継続的に受けることが肝要である。そうすれば、一般的教育成果の中での地理の貢献、あるいは生徒の個人的または社会的生活を満足させることに対する地理学習の貢献度を高めることができる。

4）時間配当

地理は、カリキュラムの中で、他の重点教科と遜色のない時間配当が工夫されるべきである。時間割では、課題作業や野外学習を行うため、通常より長い時間を設けるなどして、年間を通じて地理を設けることが望ましい。

これらの配慮により、教師は、児童・生徒が直面する現在の、又は将来の課題に対し、彼らが十分に対応できる能力を教授する義務を果たすことができる。

5）教材・教具

もし、生徒に現実観あふれる地球のイメージを習得させようとすれば、伝統的または現代的を問わず、高品質の教材・教具の使用は欠かせない。地理が、経費のかからない教科と見なされてはならない。

世界の地理教育者は、経費不足の国々に対し、高品質の教材・教具が手に入るよう、援助すべきである。

6）すべての人々に地理を

地理は、あらゆる人々のための教育に重要な意義をもっている。カリキュラム立案者は、教育の発展に伴って変化する生徒の要望はもちろんのこと、特殊な要望にも答えるべく十分な注意を払わなければならない。

地理教育の多くの視点は、すべての学年レベルに共通するものであるが、重点の置かれ方は、初等教育、中等教育とそれぞれ異なろうし、さらに高等教育では、職業教育、成人教育、現職教育などの領域ごとにも変化しよう。

7）初等教育

幼い子供たちは、身のまわりの新しい発見に結び付くような作業学習を好む。彼らは、又、新しい経験の受入れに積極的である。それゆえに、異なる文化・生活様式・場所などの教授は、初等教育の時期から始めてしかるべきであると考える。そうすれば、地理教育は、次に述べる「児童権利宣言」の基本的理念にも寄与できる。

すなわち、「児童は、特別の保護を受け、また、健全、かつ、正常な方法及び自

由と尊厳の状態のもとで身体的、知能的、道徳的、精神的および社会的に成長することができるための機会および便益を、法律その他の手段によって与えられなければならない。」

8）中等教育

子供たちは成長するにつれ、抽象的思考力を向上させる。また、現実の経験は、いっそう抽象的な情報の多用な利用により議論されることになる。したがって、将来の地球社会に対する関心を深めるには、知識と行動の離反を避け、環境の認識、地域的・国家的課題への参加、多文化的・国際協力の促進等を強調して行くことが必要である。

9）高等教育

高等教育を受けた多くの人々は、国家的あるいは国際的な視点、さらに環境認識能力を必要とする社会において、意思決定の重要な鍵を握る場合が多い。彼らの専攻する学問領域がなんであれ、高等教育のすべてのコースにおいて、卒業生が地理的教養を習得できるよう地理の学習課程を開設すべきである。このことは、教員を目指す学生には、とりわけ重要である。

また、地理教師が、第2外国語の能力を習得することは、大変に有益である。

10）成人教育とコミュニティー学習

地理的理解は、日常生活を送るすべての人々にとって大事なものである。労働者、経営者、消費者、そして市民として、人々は自らの意思決定が国際的にも身の周りの環境にも大きな影響を与えることを理解しなければならない。このことによってのみ、国際協力、持続的発展、さらに適切な世界秩序の構築が達成されるであろう。

こうした理解の継続的発展は、地理的センスの教育を職業教育、成人教育、現職教育などに含めることで達成されるものと考える。

7．地理教育の研究：Research in Geographical Education

地理教育の研究は、初等教育、中等教育、高等教育、職業教育、成人教育の各分野における、地理の教授と学習の改善を指向するものである。さらに、教授並びに学習理論の一般的発展にも寄与することである。したがって、地理教育研究の成果を上げるには、基礎的研究と応用的研究の双方が必要である。

1）基礎的研究は、地理教育の基礎的理論の開発に関わるものである。そこでは児童・生徒の空間認識の発展、環境認識、人間と場所、それに関係する問題への態度、などについての基本的側面の研究を行う。

2）応用的研究は、地理教授法の開発と評価、新しい情報機器、環境・開発教育、多文化教育、さらには、地球規模的問題学習などの領域における教材の開発など、地理教育の応用的分野が研究対象とされる。また、研究課題や研究計画の選択に当たっては、研究者や教師はもちろん、教育行政担当者も含め、密接な協力関係が必要となる。さらに、応用的研究に基づく成果は、教育現場への適切な導入を促進するため、効果的な普及策が図られなければならない。

3）研究方法：研究は、地理教育のすべての段階で重要な意義をもつ。実証的研究は、主として高等教育レベルで行われる。また、学習活動に関する研究は、教授方略、授業課程、並びに教材などの開発と評価に関し、すべての教師に役立つ成果を上げるものである。そこでは極めて多様な定性的あるいは定量的方法が採用されることになろう。その中には、行動研究、実証的研究、解釈的研究などが含まれる。

なお、研究方法の選択は、研究主題あるいは研究課題の内容により異なることはもちろんである。

8．国際協力：International Cooperation

地理教育は、国際的視野の育成にとりわけ重要な役割を果たす。国際協力を促進するに際し、地理教育関係者は、双務的であれ、多極的であれ、義務教育、中等教育並びに高等教育を含むすべての教育レベルにおける教育経験の交換、教材の交換、カリキュラム開発、教授学、評価法、教育原理などに関する研究成果の交換を促進するためにヘルシンキ協定の提言を尊重すべきであろう。

すべての国の地理教師並びに地理教育関係者は、国際地理学連合・地理教育委員会の活動、あるいは地理学または教育学関連の多くの国際的研究機関や研究プロジェクトを通して、上に述べた国際交流事業を積極的に促進すべきである。現在、活動中のおもな関係国際機関やプロジェクトは、巻末資料Aに掲げてある。

9．宣言：Proclamation

本憲章は、国際地理学連合・地理教育委員会により原案が作成され、世界の地理教育関係者により検討が加えられ、1992年8月ワシントンで開催された第27回国際地理学会議の際、国際地理学連合理事会において承認されたものである。

したがって、国際地理学連合・地理教育委員会は、本憲章を世界のすべての政府関係機関と全世界の人々に向かって宣言するとともに、本憲章に盛られた地理教育の原理、内容、方法が、世界各国の地理教育の健全な発展のための基礎として採用されることを要請したい。

署　　名
ハルトウイッグ・ハウブリッヒ（Prof.Dr.Hartwig Haubrich）
国際地理学会・地理教育委員会委員長
〒D－79117
ドイツ連邦共和国フライブルグ市
クンゼンベルグ　21
フライブルグ教育大学

MIĘDZYNARODOWA KARTA

EDUKACJI GEOGRAFICZNEJ

Komisja Edukacji Geograficznej
Międzynarodowej Unii Geograficznej

1992

© 1992 Commission on Geographical Education,
International Geographical Union

Przewodniczący: Prof. dr Hartwig Haubrich

Spis treści

1. Wstęp 3

2. Wyzwania i odpowiedzi 4

3. Pytania i pojęcia w geografii 5

4. Wkład geografii w kształcenie 7

5. Treść i koncepcje edukacji geograficznej 10

6. Zasady i strategie realizacji 13

7. Badania w dydaktyce geografii 16

8. Współpraca międzynarodowa 17

9. Proklamacja 17

Wstęp

Komisja Edukacji Geograficznej Międzynarodowej Unii Geograficznej

W przekonaniu
że geografia jest niezbędna w kształceniu odpowiedzialnego i aktywnego obywatela współczesnego i przyszłego świata,

Zdając sobie sprawę
że geografia na wszystkich poziomach nauczania może być przedmiotem dostarczającym wiedzy, stwarzającym możliwości, stymulującym oraz pomagającym przez całe życie cieszyć się z naszego świata i rozumieć go,

Mając świadomość
że uczniom potrzebna jest coraz większa kompetencja w sprawach międzynarodowych dla zapewnienia skutecznej współpracy w szerokim zakresie spraw ekonomicznych, politycznych, kulturalnych i środowiskowych w kurczącym się świecie,

Zaniepokojona
tym, że edukacja geograficzna jest zaniedbywana w niektórych częściach świata, a w innych brak jej struktury i spójności,

Gotowa
pomagać kolegom w przezwyciężaniu geograficznego analfabetyzmu we wszystkich krajach świata,

Popierając
zasady zawarte w:
- Karcie Narodów Zjednoczonych,
- Światowej Deklaracji Praw Człowieka,
- Konstytucji UNESCO,
- Zaleceniach UNESCO dotyczących Edukacji dla Międzynarodowego Porozumienia, Współpracy i Pokoju,
- Deklaracji Praw Dziecka,
- wielu krajowych programach nauczania i dokumentach dotyczących edukacji geograficznej,

kieruje tę Międzynarodową Kartę Edukacji Geograficznej do wszystkich ludzi świata.

Wyzwania i odpowiedzi

Rozwiązanie głównych zagadnień i problemów, przed którymi stoi nasz świat wymaga pełnego zaangażowania ludzi wszystkich pokoleń. Wszystkie niżej wymienione problemy mają silne powiązania z geografią:

> dynamika populacji, żywność i głód, urbanizacja, rozbieżności społeczno-ekonomiczne, analfabetyzm, ubóstwo, bezrobocie, uchodźcy i bezpaństwowcy, naruszanie praw człowieka, choroby, zbrodnie, nierówne prawa kobiet i mężczyzn, migracje, wymieranie roślin i zwierząt, wylesianie, erozja gleb, pystynnienie, katastrofy naturalne, odpady toksyczne i nuklearne, zmiany klimatyczne, zanieczyszczenie atmosfery, zanieczyszczenie wód, dziury ozonowe, wyczerpywanie zasobów naturalnych, bariery rozwoju, użytkowanie ziemi, konflikty etniczne, wojny, regionalizmy, nacjonalizmy i globalizm "Statku Kosmicznego Ziemia".

Konflikty spowodowane tymi problemami i sprawami są wyzwaniem dla nauczycieli geografii, którym powierzono dawanie ludziom nadziei, zaufania i możliwości pracy na rzecz lepszego świata.

Dążąc do zapewnienia zarówno pokoju i sprawiedliwości wszystkim ludziom świata jak i harmonii między ludźmi a przyrodą, nauczyciele geografii wskazują na Światową Deklarację Praw Człowieka, a szczególnie na:

Artykuł 25

(1) "Każdy ma prawo do odpowiedniego dla zdrowia i dobrego samopoczucia standardu życia swojego i swojej rodziny, włączając w to ubranie, mieszkanie, opiekę zdrowotną i społeczną, oraz prawo do zabezpieczenia w przypadku bezrobocia, choroby, inwalidztwa, wdowieństwa, starości i innych braków w środkach do życia z powodów niezależnych od niego.

Artykuł 26

(1) Każdy ma prawo do kształcenia...
(2) Kształcenie powinno być ukierunkowane na pełny rozwój osobowości człowieka oraz kształtowanie poszanowania jego praw i wolności. Powinno ono promować zrozumienie, tolerancję i przyjaźń między wszystkimi narodami, rasami i grupami wyznaniowymi i powinno prowadzić do dalszych działań Narodów Zjednoczonych na rzecz zachowania pokoju.

Wobec problemów trapiących ludzkość prawo do kształcenia oznacza również prawo do pełnowartościowego kształcenia geograficznego, które rozwija zarówno zrównoważoną tożsamość regionalną i narodową jak i zaangażowanie w perspektywy międzynarodowe i globalne.

Pytania i pojęcia w geografii

Geografia jest nauką, która poszukuje wyjaśnień dotyczących charakteru miejsc i rozmieszczenia ludności oraz cech i zdarzeń tak jak one występują i rozwijają się na powierzchni Ziemi. Geografia zajmuje się współzależnościami człowiek - środowisko w kontekście konkretnych miejsc i ich położenia. Jej specyficznymi cechami jest szeroki zakres badań, rozpiętość metodologiczna, syntetyczne ujęcia z innych dyscyplin z włączeniem nauk przyrodniczych i humanistycznych oraz zainteresowanie kierowaniem w przyszłości współzależnościami człowiek - środowisko.

Geografowie stawiają następujące pytania:

Gdzie to jest?
Jakie to jest?
Dlaczego jest tam?
Jak to się zdarzyło?
Jaki to ma wpływ?
Jak powinno się tym kierować dla wspólnej korzyści człowieka i środowiska naturalnego?

Poszukiwanie odpowiedzi na te pytania w konsekwencji pociąga za sobą badanie położenia, stanu rzeczy, powiązań, rozmieszczenia w przestrzeni i zróżnicowania zjawisk na Ziemi. Wyjaśnienia teraźniejszego stanu rzeczy pochodzą zarówno z historycznych jak i współczesnych źródeł. Można zidentyfikować tendencje, które wskazują przyszłe możliwe kierunki rozwoju.

Oto niektóre z węzłowych pojęć dociekań geograficznych:

Położenie i rozmieszczenie,
Miejsce,
Relacje człowiek - środowisko,
Przestrzenne współdziałanie,
Region.

Położenie i rozmieszczenie:

Ludzie i miejsca mają różne bezwzględne i względne położenia na Ziemi. Są one połączone przepływem dóbr, ludzi i idei oraz pomagają wyjaśnić rozmieszczenie tych układów na Ziemi. Wiedza o położeniu ludzi i miejsc jest wstępnym warunkiem zrozumienia ich lokalnej, regionalnej, narodowej i globalnej współzależności.

Miejsce:

Miejsca mają różne cechy przyrodnicze i antropogeniczne. W skład cech przyrodniczych wchodzą formy terenu, gleby, klimat, wody, roślinność, zwierzęta i ludzie. Człowiek rozwija uprawy, buduje osiedla, tworzy systemy społeczno-ekonomiczne i kształtuje styl życia odpowiednio do swych wierzeń i filozofii. Wiedza o fizycznych cechach miejsc oraz percepcja środowiska przez człowieka i jego zachowań są podstawą zrozumienia współzależności między ludźmi i miejscami.

Zależności między człowiekiem i środowiskiem:

Człowiek wykorzystuje środowisko w różnorodny sposób tworząc rozmaite krajobrazy kulturowe poprzez różne modele działalności. Znajduje się on z jednej strony pod wpływem naturalnego środowiska a z drugiej strony zmienia swoje otoczenie w różnie kulturowo przekształcone środowiska, obejmujące zarówno krajobrazy harmonii jak i krajobrazy konfliktów. Zrozumienie tych złożonych, wzajemnych oddziaływań w przestrzeni jest ważną podstawą odpowiedzialnego planowania, organizowania i ochrony środowiska.

Współdziałanie w przestrzeni:

Zasoby nie są równomiernie rozmieszczone na Ziemi. Nie ma kraju samowystarczalnego. Transport i systemy komunikacyjne łączą poszczególne miejsca ze sobą w celu wymiany zasobów i informacji. Wgląd w przestrzenne zależności prowadzi do zrozumienia obecnego współdziałania ludzi w zakresie wymiany dóbr i informacji oraz migracji. Prowadzi także do dostrzegania bieżących problemów, do idei udoskonalania powiązań regionalnych, krajowych i międzynarodowych oraz do współdziałania.

Region:

Region jest obszarem charakteryzowanym poprzez wybrane kryteria. Kryteria polityczne określają np. granice państw i miast; kryteria fizyczne określają strefy klimatyczne i roślinne; kryteria społeczno-ekonomiczne określają "rozwinięte" i "słabo rozwinięte" kraje. Regiony są dynamiczne zarówno w przestrzeni jak i w czasie. Regiony są częściami środowiska relatywnie łatwymi do zbadania i zaprojektowania ich rozwoju. Geografowie definiują regiony o różnych wymiarach, od skal lokalnych poprzez krajowe do kontynentalnych i globalnych. Zintegrowany system regionów prowadzi do pojęcia ekosystemu planetarnego. Zrozumienie struktury i procesów w różnych regionach w obrębie systemu globalnego jest podstawą regionalnej i narodowej tożsamości ludzi oraz ich międzynarodowych perspektyw.

Wkład geografii w kształcenie

Geografia ma ogromne możliwości oddziaływania zarówno na kształcenie jednostek jak i na Edukację Międzynarodową, dla Środowiska i dla Rozwoju.

Geografia a kształcenie jednostki

Mimo że rozwój wiedzy, rozumienia, umiejętności, postaw i systemu wartości składają się na proces kształcenia jako całości, to aspekty te mogą być ujęte w trzy kategorie celów. Poprzez uczenie się geografii uczniowie są zachęcani do badania i rozwijania wiedzy i zrozumienia oraz umiejętności, postaw i wartości. W szczególności powinny być stymulowane:

Wiedza i zrozumienie:

- położenia i miejsc, aby móc nadać geograficzne ramy zdarzeniom krajowym i międzynarodowym oraz zrozumieć podstawowe powiązania przestrzenne;
- głównych systemów naturalnych Ziemi (form rzeźby, gleb, wód, klimatu, roślinności), aby zrozumieć wzajemne oddziaływania wewnątrz i między ekosystemami;
- głównych systemów społeczno-ekonomicznych na Ziemi (rolnictwa, osadnictwa, transportu, przemysłu, handlu, energii, ludności i innych), aby osiągnąć poczucie miejsca. Pociąga to za sobą zrozumienie wpływu warunków naturalnych na działalność człowieka z jednej strony, z drugiej zaś zrozumienie różnych sposobów przekształcania środowiska zależnie od kulturowych systemów wartości, wierzeń religijnych oraz systemów technicznych, ekonomicznych i politycznych;
- zróżnicowania narodów i społeczeństw na Ziemi aby docenić kulturowe bogactwo ludzkości;
- struktur i procesów w regionie i kraju rodzinnym jako przestrzeni codziennej działalności; oraz
- wyzwań i szans światowej współzależności na "Statku Kosmicznym Ziemia".

Umiejętności:

- używania danych werbalnych, ilościowych i symbolicznych w formie tekstu, obrazów, wykresów, tabel, diagramów i map;
- stosowania w praktyce metod takich jak obserwacje w terenie, tworzenie map, wywiady, interpretacja źródeł pośrednich i wykorzystanie materiałów statystycznych; oraz
- porozumiewania się, myślenia, korzystania z umiejętności praktycznych i społecznych do studiowania tematyki geograficznej od skali lokalnej do międzynarodowej. Taki proces zdobywania wiedzy zachęci uczniów do:

- identyfikowania problemów i spraw;
- gromadzenia i strukturyzowania informacji;
- przetwarzania danych;
- interpretowania danych;
- oceny danych;
- uogólniania;
- dokonywania ocen;
- podejmowania decyzji;
- rozwiązywania problemów;
- kooperatywnej pracy w zespole; oraz
- postępowania zgodnego z deklarowaną postawą.

W ten sposób kształcenie geograficzne przyczynia się do rozwijania umiejętności posługiwania się słowem pisanym i mówionym, liczbą i formą graficzną. Pomaga również w rozwijaniu kompetencji indywidualnej i społecznej, szczególnie w odniesieniu do przestrzennego wymiaru codziennego życia i międzynarodowego zrozumienia.

Postawy i wartości sprzyjające:

- zainteresowaniu własnym otoczeniem i zróżnicowaniem naturalnych i antropogenicznych cech na powierzchni Ziemi;
- docenieniu piękna świata natury z jednej strony, z drugiej zaś różnorodności warunków życia ludzi;
- trosce o jakość i planowanie środowiska naturalnego i środowiska człowieka dla przyszłych pokoleń;
- zrozumieniu znaczenia postaw i wartości w podejmowaniu decyzji;
- gotowości do odpowiedniego i odpowiedzialnego zastosowania wiedzy i umiejętności geograficznych w życiu prywatnym, zawodowym i publicznym;
- poszanowaniu prawa wszystkich ludzi do równości;
- zaangażowaniu się w poszukiwanie rozwiązań problemów lokalnych, regionalnych, krajowych i międzynarodowych zgodnie ze "Światową Deklaracją Praw Człowieka".

Geografia a Kształcenie Międzynarodowe, dla Środowiska i dla Rozwoju

Kształcenie międzynarodowe

Edukacja geograficzna przyczynia się w znacznym stopniu do kształcenia międzynarodowego tak jak jest to opisane w *Zaleceniach dotyczących kształcenia dla międzynarodowego porozumienia, współpracy i pokoju oraz kształcenia w odniesieniu do praw człowieka i podstawowych wolności* (18-ta Konferencja UNESCO, 19 listopada 1974). W szczególności edukacja geograficzna stymuluje porozumienie, tolerancję i przyjaźń między wszystkimi narodami, rasami i grupami wyznaniowymi oraz popiera działalność Narodów Zjednoczonych na rzecz utrzymania pokoju przez aktywne zachęcanie do:

(a) "międzynarodowego wymiaru i światowej perspektywy w kształceniu ludzi na wszystkich poziomach;
(b) zrozumienia i poszanowania dla wszystkich narodów, ich kultur, cywilizacji, systemów wartości i sposobów życia, włączając w to kultury etniczne własnego kraju i kultury innych narodów;
(c) uświadomienia sobie wzrastającej światowej współzależności między ludźmi i narodami;
(d) posiadania zdolności porozumiewania się z innymi;
(e) uświadomienia sobie nie tylko praw ale i obowiązków ciążących wzajemnie wobec siebie na jednostkach, grupach społecznych i narodach;
(f) zrozumienia konieczności międzynarodowej solidarności i współpracy;
(g) gotowości ze strony jednostek do udziału w rozwiązywaniu problemów własnych społeczności, krajów i całego świata."

Edukacja środowiskowa i rozwojowa

Komitet Przygotowawczy Konferencji Narodów Zjednoczonych na temat Środowiska i Rozwoju, który spotkał się w Genewie 18 marca 1991 roku stwierdził, że edukacja środowiskowa i rozwojowa na wszystkich poziomach nauczania i dla wszystkich narodów jest sprawą zasadniczą dla zapewnienia trwałego rozwoju świata.

"Im większą wiedzą rozporządzają ludzie wykształceni, zdolni zrozumieć informacje, tym większa jest szansa na znaczne zmniejszenie szkód w środowisku i zapobieżenie problemom w przyszłości. Stosownie do tego, we wszystkich krajach, a szczególnie w krajach rozwijających się istnieje podstawowa potrzeba wzmocnienia całego systemu kształcenia jako wstępnego warunku kształcenia dla środowiska i rozwoju."

Edukacja geograficzna przyczynia się do tego gwarantując, że poszczególni ludzie stają się świadomi skutków swych własnych zachowań oraz zachowań społeczeństw, że mają dostęp do dokładnych informacji i posiadają umiejętności pozwalające na podejmowanie trafnych dla środowiska decyzji i rozwijanie etyki środowiskowej kierującej ich działalnością.

Treść i koncepcje edukacji geograficznej

Programy nauczania geografii na świecie konstruowane są zazwyczaj w dwojaki sposób:

jako **studia regionalne** i jako **studia tematyczne.**

W najlepszym przypadku zarówno studia regionalne jak i tematyczne są silnie ukierunkowane na teorię. Teorie są w nauczaniu dzieci stosowane do wyjaśniania rzeczywistości. Dzieci powinny być zachęcane w trakcie nauki do przyjmowania podejścia problemowego i badawczego, które doprowadzi je do stwierdzeń i zastosowania uogólnień i zasad.

Studia regionalne

Studia regionalne odnoszą się do następujących obszarów:

Środowisko lokalne
Ojczysty region
Ojczysty kraj
Ojczysty kontynent
Inne części świata i grupy regionalne
Świat
Struktury globalne

Zasady kierujące doborem regionów na wszystkich poziomach nauczania mogą być następujące:

- decentryzm - regiony powinny być tak dobierane by uniknąć narodowego lub kontynentalnego centryzmu;
- motywacja - regiony powinny być dobierane zgodnie z zainteresowaniami uczniów i aktualnością zdarzeń;
- równoważność skal - regiony powinny być dobierane tak by zawierać zdarzenia o zasięgach od lokalnych do globalnych;
- różnorodność - regiony powinny być tak dobierane aby zaprezentować miejsca kontrastowe, różne przyrodniczo środowiska, różnorodne działania człowieka, różne kultury, systemy społeczno-ekonomiczne oraz różne poziomy rozwoju i stabilności;
- trafność - regiony powinny być tak dobierane aby umożliwić dociekania związane z życiem publicznym, zawodowym i prywatnym;
- odpowiedzialność - regiony powinny być tak dobierane aby umożliwić uczniom rozpoznanie i przyjęcie odpowiedzialności za działania w zakresie skal od lokalnej do globalnej.

Zrozumienie rangi zarówno tożsamości narodowej jak i współpracy międzynarodowej są ważnymi celami studiów regionalnych. Studia regionalne powinny zachęcać do rozważań nad internacjonalizmem i globalizmem z jednoczesnym unikaniem pułapek separatyzmu regionalnego.

Studia tematyczne

Studia tematyczne powinny zawsze mieć podstawę regionalną. Programy studiów tematycznych ze względu na zastosowane podejście można podzielić na systematyczne, problemowe i systemowe.

1) **Podejścia systematyczne** odnoszą się do geografii fizycznej i geografii człowieka.

   Geografia fizyczna może zawierać:

   - geomorfologię,
   - hydrologię,
   - klimatologię,
   - biogeografię,
   - ekologię fizyczną ...

   Geografia człowieka może zawierać:
   - geografię ludności,
   - geografię ekonomiczna,
   - geografię miast,
   - geografię społeczną,
   - geografię historyczną,
   - geografię kultury,
   - geografię rolnictwa,
   - geografię polityczną,
   - ekologię człowieka ...

2) **Podejścia problemowe** odnoszą się do bieżących spraw i problemów rozpatrywanych z geograficznego punktu widzenia. Mogą mieć one zasięg lokalny, regionalny, krajowy lub globalny. Najczęściej studiowane tematy to:

   - jakość środowiska,
   - różnice społeczno-przestrzenne,
   - zagrożenia i katastrofy,
   - globalne zmiany,
   - dynamika populacji,
   - urbanizacja,
   - głód na świecie,
   - zarządzanie energią,
   - nierówność ras, płci i religii,
   - bariery wzrostu,
   - regiony kryzysu (społecznego, naturalnego, ekonomicznego),
   - konflikty,
   - problemy i strategie rozwoju,
   - nieprzerwany rozwój ...

3) **Podejścia systemowe**, odnoszą się do nauczania o systemach fizycznych, systemach społecznych i ekosystemach.

W skład **systemów fizycznych** wchodzą:

- systemy geomorficzne,
- systemy glebowe,
- systemy klimatyczne,
- systemy hydrologiczne,
- systemy biotyczne.

Systemy społeczne odnoszą się do społecznych i kulturowych procesów w stworzonych przez człowieka strukturach takich jak:

- systemy rolnicze,
- systemy przemysłowe i usługowe,
- systemy osadnicze,
- systemy transportu i handlu,
- systemy społeczeństw.

Ekosystemy

Aktualne sprawy związane z troską o trwały rozwój mażna również badać poprzez studiowanie integracji systemów stworzonych przez człowieka i systemów naturalnych wewnątrz ekosystemu.

Wybór podejścia

O tym czy powyższe podejścia tworzą kombinacje czy wybiera się tylko jedno decyduje preferowana filozofia edukacji. Którekolwiek podejście zostaje przyjęte nauczanie powinno zachęcać uczniów do angażowania się w formułowanie problemów i badanie. Ważne jest, aby rozwijać u uczniów umiejętności geograficzne w zakresie rozwiązywania bieżących i przyszłych problemów organizacji przestrzeni. Dlatego więc programy nauczania geografii odgrywają zasadniczą rolę w edukacji politycznej, społecznej, etycznej, osobowościowej, humanistycznej, astetycznej i środowiskowej.

Zasady i strategie realizacji

Nauczyciele specjaliści

Geografii powinni uczyć w szkołach podstawowych, średnich i pomaturalnych wyszkoleni nauczyciele specjaliści. Nauczyciele są najwartościowszym kapitałem w kształceniu. Z tego powodu jak i z powodu złożoności studiów geograficznych, niezbędni są dobrze przeszkoleni nauczyciele.
W obliczu wyzwań naszych czasów i opisanych wcześniej celów kształcenia geograficznego nauczyciele geografii powinni posiadać kwalifikacje nie tylko w swojej dziedzinie, geografii, ale także w dydaktyce geografii.

W programach wstępnego kształcenia nauczycieli geografii i dodatkowych szkoleń w trakcie pracy powinny być stopniowo rozwijane:

Wiedza i zrozumienie:

- geografii jako dyscypliny rozwijającej się (w zakresie pojęć, tematyki, postaw i umiejętności),
- społecznych kontekstów kształcenia i nauczania,
- potrzeb, zainteresowań, oczekiwań i praw uczniów,
- jak uczniowie się uczą (w sferze poznawczej, emocjonalnej i psycho-motorycznej),
- zasad programów;

Umiejętności:

- planowania lekcji, działu programu, kursu i programu nauczania,
- stosowania odpowiednich metod oceniania,
- włączania uczniów w sferę doświadczeń poznawczych,
- doboru i stosowania odpowiednich źródeł i środków,
- ustawicznej oceny i korekty kursu;

Wartości i postawy, które popierają:

- potencjał geografii jako środka kształcenia,
- geograficzną edukację uczniów,
- osobowościowy i zawodowy rozwój w ramach edukacji geograficznej,
- równe prawa dla wszystkich uczniów do rzetelnej edukacji geograficznej;

Niezależny, samodzielny przedmiot

Aby zagwarantować rzetelne przygotowanie dla przyszłości geografia powinno być przedmiotem samodzielnym zarówno w programach nauczania szkół podstawowych jak i średnich. Nauczyciele szkół podstawowych powinni być szkoleni w zakresie nauczania geografii. Na wyższych poziomach szkoły podstawowej, w szkole

średniej oraz powyżej geografia powinna być nauczana przez nauczycieli, specjalistów w geografii. Geografia buduje powierzchnię styku, czy też pomost pomiędzy naukami przyrodniczymi i społecznymi. Problemy geograficzne mogą wymagać odniesień do odkryć w innych dyscyplinach takich jak geologia, hydrologia, biologia, historia, socjologia, polityka i ekonomia. Jeśli warunki lokalne narzucają uczniom w określonym wieku lub w pewnym okresie nauki uczestniczenie w złożonym lub zintegrowanym programie nauczania, to w programie tym powinien być zdecydowanie określony precyzyjny udział geografii, z wykorzystaniem zasad podanych w tej Międzynarodowej Karcie.

Logiczne i zwarte kursy

Ważne jest, aby wszyscy uczniowie w latach formalnego nauczania przeszli nieprzerwany kurs nauczania geografii. Zapewni to osiągnięcie właściwego udziału geografii zarówno w kształceniu ogólnym jak i przygotowaniu do życia prywatnego i publicznego.

Przydział czasu

Czas przydzielony geografii w programie powinien być porównywalny z czasem przydzielonym innym przedmiotom ogólnokształcącym. Rozkład zajęć powinien zapewniać regularne lekcje geografii w ciągu całego roku, z odpowiednio dłuższymi jednostkami czasowymi umożliwiającymi prace badawcze i zajęcia terenowe. Jest to niezbędnym warunkiem dostarczenia uczniom przez nauczycieli trwałych doświadczeń geograficznych pomocnych w obliczu wyzwań współczesności i przyszłości.

Materiały do nauczania i uczenia się

Zastosowanie pomocy naukowych pierwszorzędnej jakości, zarówno tradycyjnych jak i nowoczesnych ma istotne znaczenie jeśli uczniowie mają zdobyć rzeczywiste wyobrażenia Ziemi. Geografii nie można uważać za przedmiot niskich kosztów. Międzynarodowa społeczność nauczycieli geografii powinna pomagać biedniejszym krajom w osiąganiu dostępu do wysokiej jakości materiałow do nauczania i uczenia się.

Geografia: przedmiot dla wszystkich

Geografia pełni ważną rolę w kształceniu wszystkich uczniów. Osoby konstruujące programy nauczania powinny zwrócić szczególną uwagę zarówno na uczniów o specjalnych potrzebach jak również na zmieniające się potrzeby uczniów w miarę rozwoju ich możliwości.

Mimo że wiele aspektów edukacji geograficznej jest wspólnych dla wszystkich poziomów kształcenia, to jej specyfika zmienia się od szkoły podstawowej, poprzez średnią do wyższej i stosownie do jej funkcji w kształceniu zawodowym, kształceniu dorosłych i dokształcaniu pracujących.

Kształcenie w szkołach podstawowych

Małe dzieci lubią się uczyć poprzez działanie w trakcie poznawania swojego otoczenia. Są także otwarte na nowe doświadczenia. Dlatego też nauczanie o ludziach innych kultur, o innych stylach życia i mieszkających gdzie indziej powinno się rozpoczynać na tym etapie. W ten sposób edukacja geograficzna wspiera główne idee Narodów Zjednoczonych zawarte w *Deklaracji Praw Dziecka*, które głoszą, że "Dziecko ma być otoczone szczególną opieką oraz mieć zagwarantowaną sposobność i udogodnienia poprzez prawo i inne środki umożliwiające mu rozwój fizyczny, umysłowy, moralny, duchowy i społeczny w zdrowy i normalny sposób oraz w warunkach wolności i zgodności."

Kształcenie w szkołach ponadpodstawowych

W miarę jak młodzi ludzie dorastają zwiększa się ich zdolność do abstrakcyjnego myślenia. Praktyczne doświadczenia mogą być w związku z tym wzbogacane poprzez szersze stosowanie bardziej abstrakcyjnych źródeł informacji. Pobudzając zainteresowanie przyszłością ludzkości należy kłaść nacisk na unikanie odrywania wiedzy od działania oraz na popieranie kompetencji środowiskowej, zaangażowania w sprawy regionalne i narodowe oraz perspektywy wielokulturowe i międzynarodowe.

Kształcenie w szkołach wyższych

Wielu z tych, którzy podejmują studia wyższe może w przyszłości w społeczeństwie odgrywać kluczowe role w podejmowaniu decyzji, które wymagają perspektywy krajowej i międzynarodowej oraz kompetencji środowiskowej. Wszystkie programy studiów wyższych, jaki by nie był ich główny kierunek powinny obejmować nauczanie geografii, aby mieć pewność, że absolweci będą zaznajomieni z tą dziedziną. Jest to szczególnie ważne dla tych wszystkich, którzy zamierzają zostać nauczycielami. Wskazane jest również, aby nauczyciele geografii posiadali znajomość języka obcego.

Dokształcanie dorosłych i grup społecznych

Zrozumienie geografii przyczynia się do przygotowania wszystkich ludzi do ich życia codziennego. Jako robotnicy, pracodawcy, konsumenci czy obywatele, ludzie muszą rozumieć międzynarodowe i środowiskowe konsekwencje swoich decyzji. Tylko w ten sposób można osiągnąć międzynarodową współpracę, trwały rozwój i bardziej sprawiedliwy porządek świata.

Stały rozwój takiego zrozumienia w życiu jednostek można osiągnąć poprzez włączenie perspektyw geograficznych do wszystkich form kształcenia zawodowego, kształcenia dorosłych i dokształcania pracujących.

Badania w dydaktyce geografii

Badania w dydaktyce geografii koncentrują się na doskonaleniu nauczania i uczenia się geografii na poziomie szkół podstawowych, średnich, wyższych, zawodowych i dla dorosłych. Badania powinny się również przyczyniać do ogólnego rozwoju teorii nauczania i uczenia się. Dla osiągnięcia tych celów ważne jest prowadzenie badań zarówno podstawowych jak i stosowanych.

Badania podstawowe są powiązane z rozwojem podstawowych teorii w dydaktyce geografii. Dotyczą one fundamentalnych aspektów edukacji geograficznej takich jak rozwój zrozumienia przestrzeni u dzieci, percepcji środowiska i postaw wobec ludzi, miejsc i problemów.

Badania stosowane dotyczą praktycznych aspektów edukacji geograficznej takich jak doskonalenie i ocena metod nauczania i pomocy naukowych również w zakresie nowych technologii oraz kształcenia dla środowiska i rozwoju a także badań wielokulturowych i globalnych.

Pomiędzy naukowcami, nauczycielami i systemami oświatowymi powinna istnieć ścisła współpraca w zakresie doboru problematyki badawczej i celowości. Wyniki badań stosowanych powinny być konsekwentnie upowszechniane w celu zachęcenia do odpowiedniego wdrożenia.

Metodologia
Badania są ważną funkcją dydaktyki geografii na wszystkich poziomach kształcenia. Podczas gdy badania empiryczne mogą być podejmowane przede wszystkim w instytucjach kształcenia wyższego, to badania o charakterze obserwacji uczestniczącej dostarczają sposobności do współudziału wszystkich nauczycieli w doskonaleniu i ocenie programów, procesu i środków nauczania.
W badaniach może być zastosowany pełny zakres podejść jakościowych i ilościowych.

Mogą to być:

- badania w formie obserwacji uczestniczącej,
- badania empiryczne,
- badania hermeneutyczne.

Wybór metodologii do zaadaptowania zależy od tematyki badań i analizowanych problemów.

Międzynarodowa współpraca

Edukacja geograficzna ma unikalny wkład w tworzenie globalnych perspektyw. Dydaktycy geografii powinni wspierać cele Porozumienia Helsińskiego (1977) aby promować współpracę międzynarodową, dwustronną i wielostronną wymianę doświadczeń i metod nauczania na wszystkich poziomach kształcenia obowiązkowego, uzupełniającego i wyższego, popierać wymianę materiałów do nauczania oraz wyników badań nad doskonaleniem programów nauczania, dydaktyki, metod oceniania i procesów poznawczych. Zachęcamy dydaktyków geografii i nauczycieli ze wszystkich krajów do promowania takiej wymiany poprzez pracę w Komisji Edukacji Geograficznej Międzynarodowej Unii Geograficznej oraz poprzez wiele innych międzynarodowych instytucji i konkretnych przedsięwzięć badawczych, ktore wiążą się z geografią i dydaktyką. Niektóre z tych międzynarodowych zespołów i przedsięwzięć są zestawione w załączniku A tego dokumentu.

Proklamacja

Międzynarodowa Karta Edukacji Geograficznej opracowana przez Komisję Edukacji Geograficznej Międzynarodowej Unii Geograficznej i przedyskutowana z geografami z całego świata zajmującymi się kształceniem została zatwierdzona przez Zgromadzenie Ogólne Międzynarodowej Unii Geograficznej podczas 27 Kongresu Geograficznego w Waszyngtonie D.C., USA w sierpniu 1992 roku.

Stosownie do tego, Komisja Edukacji Geograficznej Międzynarodowej Unii Geograficznej podaje tę Kartę do wiadomości wszystkich rządów i narodów świata i zaleca zawarte w niej zasady i doświadczenia jako podstawę, na której powinna się opierać edukacja geograficzna.

Prof.dr Hartwig Haubrich
Przewodniczący Komisji Edukacji Geograficznej
Międzynarodowej Unii Geograficznej
Paedagogische Hochscule Freiburg
Kunzenweg 21 D-79117 Freiburg/Germany

Carta Internacional da Educação Geográfica

Comissão da Educação Geográfica
União Geográfica Internacional

1992

c 1992 Comissão da Educação Geográfica,
União Geográfica Internacional

Presidente: Prof. Dr. Hartwig Haubrich

Índice

1. Prefácio 3

2. Desafios e Respostas 4

3. Questões e Conceitos em Geografia 5

4. A Contribuição da Geografia para a Educação 7

5. Conteúdos e Conceitos da Educação Geográfica 10

6. Princípios e Estratégias para o Desenvolvimento da Educação Geográfica 13

7. A Investigação em Educação Geográfica 16

8. Cooperação Internacional 17

9. Proclamação 17

Prefácio

A Comissão da Educação Geográfica da União Geográfica Internacional,

Convencida
que a educação geográfica é indispensável para o desenvolvimento de cidadãos responsáveis e activos no mundo actual e futuro,

Consciente
que a geografia pode ser uma disciplina informativa, promotora do desenvolvimento e motivadora em todos os níveis da educação, e que contribui para apreciar e compreender ao longo da vida o mundo em que vivemos,

Informada
de que os estudantes necessitam adquirir uma crescente competência no conhecimento da realidade internacional para assegurar uma cooperação efectiva numa grande diversidade de problemas de carácter económico, político, cultural e ambiental num mundo em que as distâncias são cada vez mais curtas,

Preocupada
com o facto da educação geográfica ser negligenciada em algumas partes do mundo, e de lhe faltar estrutura e coerência noutras,

Pronta
para ajudar os colegas a combater a falta de educação geográfica em todos os países do mundo,

Apoiando
os princípios estabelecidos na:

- Carta das Nações Unidas;
- Declaração Universal dos Direitos do Homem;
- Constituição da UNESCO;
- Recomendação da UNESCO respeitante à Educação para a Compreensão Internacional, Cooperação e Paz;
- Declaração dos Direitos da Criança; e em
- numerosos curricula nacionais e declarações referentes à educação geográfica,

recomenda esta Carta Internacional da Educação Geográfica a todos os povos do mundo.

Desafios e Respostas

A resolução das questões e problemas mais importantes do nosso mundo exige um completo empenhamento dos indivíduos de todas as gerações. Todas as seguintes questões têm uma importante dimensão geográfica:

> dinâmica da população, alimentação e fome, urbanização, desigualdades sócio-económicas, analfabetismo, pobreza, desemprego, refugiados e apátridas, violação dos direitos humanos, doença, crime, desigualdades entre os sexos, migrações, extinção de plantas e animais, desflorestação, erosão dos solos, desertificação, desastres naturais, desperdícios tóxicos e nucleares, alterações climáticas, poluição atmosférica, poluição das águas, buracos da camada de ozono, esgotamento de recursos, limiares de crescimento, uso dos solos, conflitos étnicos, guerra, regionalismo, nacionalismo e globalização do "Espaço Terrestre".

Os conflitos criados por estes problemas e questões constituem um desafio para os professores de geografia que estão empenhados em dar a todos esperança, confiança e competência para trabalharem em prol de um mundo melhor.

No esforço para contribuir, por um lado, para a paz e a justiça entre os povos do mundo e por outro lado, para o equilíbrio entre os seres humanos e o mundo físico, os professores de geografia têm em atenção a **Declaração Universal dos Direitos do Homem** e em particular:

Artigo 25

(1) "Todos têm direito a um nível de vida adequado à manutenção da saúde e do bem-estar próprio e da sua família, incluindo alimentação, vestuário, habitação, assistência médica e serviços sociais, e o direito à segurança no caso de desemprego, doença, deficiência, viuvez, velhice ou outra falta de meios de subsistência em circunstâncias que não possam ser superadas pelo indivíduo.

Artigo 26

(1) Todos têm o direito à educação...
(2) A educação deve ser orientada para o desenvolvimento completo da personalidade humana e para reforçar o respeito pelos direitos humanos e liberdades fundamentais. Deve promover a compreensão, a tolerância e a amizade entre todas as nações, raças e religiões, e apoiar as actividades das Nações Unidas para a manutenção da paz."

No contexto dos problemas que a humanidade enfrenta, o direito à educação inclui o direito a uma educação geográfica de alta qualidade que encoraje não só uma identidade regional e nacional equilibrada, mas também um interesse por perspectivas internacionais e globais.

Questões e Conceitos em Geografia

A Geografia é a ciência que procura explicar as características dos lugares e a distribuição da população, dos fenómenos e acontecimentos que ocorrem e evoluem à superfície da Terra. A Geografia diz respeito às interacções do homem com o ambiente no contexto de lugares e localizações específicas. As suas características especiais são a extensão do estudo, a diversidade da metodologia, o trabalho de síntese feito a partir de outras disciplinas incluindo as ciências físicas e as humanidades e o interesse na futura gestão das relações entre a população e o ambiente.

Os geógrafos põem as seguintes questões:

Onde se localiza?
Quais as suas características?
Porque está aí localizado?
Como é que aconteceu?
Que impacte tem?
Como é que deveria ser gerido para o benefício mútuo da humanidade e do ambiente natural?

A procura de respostas para estas questões implica investigar a localização, situação, interacção, distribuição espacial e diferenciação de fenómenos à superfície da Terra. A explicação de situações presentes resulta de fontes históricas e de dados actuais. Podem igualmente ser identificadas tendências que indicam possíveis desenvolvimentos futuros.

Alguns dos conceitos centrais dos estudos geográficos são os seguintes:

Localização e distribuição,
Lugar,
Relações população-ambiente,
Interacção espacial,
Região.

Localização e distribuição:

A população e os lugares têm localizações absolutas e relativas à superfície da Terra. Estas localizações são interligadas por fluxos de bens, pessoas, informação e ideias e ajudam a explicar os padrões de distribuição à superfície da Terra. O conhecimento da localização da população e dos lugares é uma condição para a compreensão da interdependência local, regional, nacional e global.

Lugar:

Os lugares têm diferentes características naturais e humanas. As características naturais incluem: formas do relevo, solos, clima, massas de água, vegetação, vida animal e humana. Os seres humanos desenvolvem culturas, aglomerados populacionais, sistemas sócio-económicos e modos de vida de acordo com as suas crenças e filosofias. O conhecimento das características físicas de lugares e da percepção e comportamento dos indivíduos em relação ao ambiente são as bases para a compreensão das interrelações entre a população e os lugares.

Relações População-Ambiente:

Os povos utilizam os diferentes ambientes de maneiras muito diversas. Deste modo criam paisagens culturais variadas, através de diferentes padrões de actividades. Se por um lado, são influenciados pelas características físicas do meio, por outro, transformam as áreas envolventes em ambientes culturamente diversificados, incluindo paisagens de harmonia e paisagens de conflito. A compreensão destas interacções complexas dentro do espaço fornece uma base importante para um planeamento, uma gestão e uma protecção do ambiente racionais.

Interacção espacial:

Os recursos estão desigualmente distribuídos à superfície da Terra. Nenhum país é auto-suficiente. Os lugares estão interligados por sistemas de transportes e de comunicações de modo a trocar recursos e informações. A compreensão de fenómenos de interacção espacial implica não só a compreensão da cooperação actual entre as pessoas através da troca de bens e de informações, mas também, através de fenómenos de migração. Esta compreensão conduz igualmente à identificação de problemas actuais e propostas para melhorar a interacção e a cooperação aos níveis regional, nacional e internacional.

Região:

A região é uma área caracterizada por critérios previamente determinados. Critérios políticos definem, por exemplo, estados e cidades; critérios físicos definem zonas climáticas e zonas de vegetação; critérios sócio-económicos definem países "desenvolvidos" e "menos desenvolvidos". As regiões são dinâmicas no espaço e no tempo. As regiões são unidades apropriadas para estudar e promover o desenvolvimento de diferentes ambientes. Os geógrafos definem regiões a diferentes escalas: local, nacional, continental e global. O sistema integrado de regiões conduz ao conceito de ecossistema planetário. A compreensão da estrutura e processos de diferentes regiões, dentro do sistema global, é a base para a identidade regional e nacional das pessoas e das suas perspectivas internacionais.

A Contribuição da Geografia para a Educação

A Geografia é não só um meio poderoso para promover a educação dos indivíduos, como também dá um contributo fundamental para a Educação Internacional, para a Educação Ambiental e para a Educação para o Desenvolvimento.

A Geografia e a educação do indivíduo

Embora o desenvolvimento do conhecimento, da compreensão, de capacidades, de atitudes e de valores, constitua o processo holístico da educação, estes aspectos podem ser agrupados em três classes de objectivos. Ao estudarem Geografia, os estudantes são encorajados a explorar e a desenvolver o conhecimento, a compreensão, capacidades, atitudes e valores. Devem desenvolver em particular:

O Conhecimento e a Compreensão:

- de localizações e lugares a fim de situar acontecimentos nacionais e internacionais num quadro geográfico e compreender relações espaciais fundamentais;
- dos sistemas naturais mais importantes da Terra (formas de relevo, solos, massas de água, clima, vegetação) para compreender a interaçcão dentro dos ecossistemas e entre ecossistemas;
- dos sistemas sócio-económicos mais importantes da Terra (agricultura, povoamento, transportes, indústria, comércio, energia, população e outros), para adquirir uma percepção dos lugares. Isto implica por um lado, compreender o impacte das condições naturais nas actividades humanas e por outro, os diferentes modos de criar ambientes de acordo com diferentes valores culturais, crenças religiosas e sistemas técnicos, económicos e políticos.
- da diversidade de povos e de sociedades na Terra para apreciar a riqueza cultural da humanidade;
- da estrutura e dos processos da região e do país, como espaços onde se realiza a actividade diária; e
- dos desafios e das oportunidades para uma interdependência global.

Capacidades de:

- utilização de dados verbais, quantitativos e simbólicos, tais como: textos, figuras, gráficos, quadros, diagramas e mapas;
- aplicação de métodos tais como: a observação directa e a representação cartográfica, a entrevista, a interpretação de fontes secundárias e estatísticas;
- utilização da comunicação, do pensamento, e de competências práticas e sociais para explorar temas de carácter geográfico a várias escalas, desde a local até à internacional. Este processo de investigação encorajará os estudantes a:

- identificar questões e problemas;
- recolher e a estruturar informação;
- processar dados;
- interpretar dados;
- avaliar dados;
- generalizar;
- fazer juízos;
- tomar decisões;
- resolver problemas
- cooperar em trabalhos de grupo; e
- comportar-se de uma forma consistente de acordo com as atitudes assumidas.

Deste modo a educação geográfica contribui para desenvolver a expressão verbal, oral, numérica e gráfica. Também contribui para o desenvolvimento de competências pessoais e sociais, particularmente no que diz respeito à dimensão espacial da vida diária e à compreensão internacional.

Atitudes e valores conducentes a:

- ter interesse pelo meio envolvente e pela variedade das características naturais e humanas da superfície da Terra;
- apreciar não só a beleza do mundo físico, mas também as diferentes condições de vida dos povos;
- uma preocupação pela qualidade e ordenamento do meio e do habitat humano relativamente às gerações futuras;
- compreender o significado das atitudes e valores nas tomadas de decisão;
- desenvolver aptidões para usar conhecimentos e métodos geográficos de uma forma adequada e responsável na vida privada, profissional e pública;
- respeitar os direitos de todos à igualdade;
- promover o empenhamento na procura de soluções para problemas locais, regionais, nacionais e internacionais tendo como base a "Declaração Universal dos Direitos do Homem".

A Geografia e a Educação Internacional, a Educação Ambiental e a Educação para o Desenvolvimento

Educação Internacional

A Educação geográfica dá uma contribuição importante para a Educação Internacional tal como esta é definida na *Recomendação respeitante à Educação para a Compreensão Internacional, Cooperação e Paz e a Educação relativa aos Direitos do Homem e Liberdades Fundamentais* (18ª Conferência da UNESCO, 19 de Novembro de 1974). Em particular a Educação Geográfica promove a compreensão, a tolerância e a amizade entre todas as nações, raças e religiões e as actividades das Nações Unidas para a manutenção da Paz, pelo facto de encorajar:

(a) "uma dimensão internacional e uma perspectiva global na educação a todos os níveis;
(b) a compreensão e respeito por todos os povos, pelas suas culturas, civilizações, valores e modos de vida, incluindo as diversas culturas étnicas do próprio país e as culturas de outras nações;
(c) a compreensão da crescente interdependência global de povos e nações;
(d) a habilidade para comunicar com outros;
(e) a compreensão não só dos direitos, mas também, dos deveres dos indivíduos, grupos sociais e nações uns em relação aos outros;
(f) a compreensão da necessidade de solidariedade e compreensão internacional;
(g) a disponibilidade da parte dos indivíduos para participarem na resolução de problemas das suas próprias comunidades, países e do mundo em geral."

Educação Ambiental e Educação para o Desenvolvimento

A Comissão Preparatória para a Conferência das Nações Unidas sobre Ambiente e Desenvolvimento que se reuniu em Genebra em Março de 1991 declarou que a educação ambiental e a educação para o desenvolvimento a todos os níveis e para todos os povos é crucial para assegurar o desenvolvimento sustentável do mundo.

"Quanto maior for o conhecimento disponível na posse de pessoas educadas capazes de compreenderem a informação, maiores são as probabilidades de se conseguirem diminuir os danos causados ao ambiente e de prevenir futuros problemas. Consequentemente, há uma necessidade fundamental de melhorar em todos os países, especialmente naqueles em desenvolvimento, o seu sistema educacional, como prérequisito para a educação ambiental e para a educação para o desenvolvimento".

A Educação Geográfica contribui para isto assegurando que os indivíduos tenham consciência do impacte do seu próprio comportamento e do das sociedades onde vivem, tenham acesso a informação precisa e capacidades que lhes permitam tomar decisões fundamentadas relativas ao ambiente, e para desenvolver uma ética relativa ao ambiente que guie as suas acções.

Conteúdos e Conceitos da Educação Geográfica

Os curricula de Geografia nas várias partes do mundo são normalmente estruturados de duas maneiras:

como **estudos regionais** e como **estudos temáticos.**

Quer os estudos regionais quer os estudos temáticos podem ter uma orientação acentuadamente teórica. No contexto do ensino, as teorias são usadas para permitir analisar o mundo real. Nos seus estudos os alunos devem ser encorajados a adoptar uma metodologia de investigação a qual os conduz para a enunciação e aplicação de generalizações e princípios.

Estudos regionais

Estudos regionais seleccionados a partir das seguintes áreas:

Comunidade local
Região (onde está situada a escola)
País (onde está situada a escola)
Continente (onde está situada a escola)
Outros continentes e agrupamentos regionais
O mundo
Estruturas globais

Os princípios que orientam a selecção de regiões a todos os níveis podem incluir:

- descentralização - as regiões devem ser escolhidas de modo a evitar uma centralização no país ou continente (onde está situada a escola);
- motivação - as regiões devem ser escolhidas de modo a ter em conta os interesses dos estudantes e a actualidade dos acontecimentos;
- equilíbrio de escala - as regiões devem ser seleccionadas de modo a permitir experenciar uma variedade de escalas da local à global;
- diversidade - as regiões devem ser escolhidas de modo a incluir uma selecção de lugares contrastantes, ambientes físicos variados, diferentes actividades humanas, culturas, sistemas sócio-económicos e fases de desenvolvimento e de equilíbrio sustentável;
- relevância - as regiões devem ser seleccionadas de modo a permitirem estudos relevantes para a vida pública, vocacional e privada;
- responsabilidade - as regiões devem ser seleccionadas de modo a permitirem aos alunos reconhecer e aceitar as suas responsabilidades para agirem numa variedade de escalas desde a local à global.

O apreço quer pela identidade nacional quer pela cooperação internacional são importantes funções dos estudos regionais. Os estudos regionais devem encorajar a ter em consideração a internacionalização e a globalização, evitando os perigos do separatismo regional.

Estudos temáticos

Os estudos temáticos devem ter sempre uma base regional. Os curricula de geografia que têm como base estudos temáticos podem ser classificados, segundo as diferentes abordagens em: gerais (sistemáticos), baseados em problemas e sistémicos.

1) **As Abordagens Gerais** aplicam-se quer à geografia física, quer à geografia humana.

A **Geografia Física** pode incluir estudos de:

- geomorfologia,
- hidrologia,
- geografia climática
- biogeografia,
- ecologia física ...

A **Geografia Humana** pode incluir estudos de:

- geografia da população,
- geografia económica,
- geografia urbana,
- geografia social,
- geografia histórica,
- geografia cultural,
- geografia rural,
- geografia política,
- ecologia humana ...

2) **As Abordagens Baseadas em Problemas** dizem respeito ao estudo de questões e de problemas actuais sob o ponto de vista geográfico. O estudo pode ser realizado às escalas local, regional, nacional ou global. As questões usualmente estudadas incluem:

- qualidade ambiental,
- disparidades sócio-espaciais,
- catástrofes e desastres,
- mudança global,
- dinâmica da população,
- urbanização,
- fome no mundo,
- gestão da energia,
- desigualdades raciais, sexuais ou religiosas,
- limites de crescimento,
- regiões em crise (do ponto de vista social, natural, económico),
- conflito,
- estratégias e problemas de desenvolvimento,
- desenvolvimento sustentável ...

3) **As Abordagens Sistémicas** dizem respeito ao ensino de sistemas políticos, humanos e ecossistemas.

Os Sistemas Físicos incluem:

- sistemas geomórficos,
- sistemas pedológicos,
- sistemas climáticos,
- sistemas hidrológicos, e
- sistemas bióticos.

Os **Sistemas Humanos** incluem processos sociais e culturais em organizações humanas, tais como:

- sistemas agrícolas,
- sistemas de indústria e serviços,
- sistemas de povoamento,
- sistemas de transportes e comércio,
- sistemas de sociedades.

Ecossistemas

As preocupações actuais relativamente ao desenvolvimento sustentável podem também ser investigadas através do estudo da integração dos sistemas humanos e naturais dentro de um ecossistema.

A Escolha da abordagem

A filosofia educativa que se preconiza determina se as abordagens acima indicadas devem ser combinadas ou se é seleccionada sómente uma delas. Qualquer que seja a abordagem por que se optou, os estudos devem encorajar os estudantes a questionar e a investigar. É essencial que os estudantes desenvolvam as capacidades geográficas que lhes permitam procurar soluções para problemas actuais e futuros, relativamente à organização do espaço. Deste modo, os curricula de geografia têm um papel importante na educação política, social, ética, pessoal, humanística, estética e ambiental.

Princípios e Estratégias para o Desenvolvimento da Educação Geográfica

Professores especialistas

A geografia deve ser ensinada nas escolas e nas universidades por professores especialistas na disciplina e com formação profissional. Os professores constituem o mais importante recurso em educação. Devido a este facto e à complexidade dos estudos geográficos, são essenciais professores especialistas possuidores de uma adequada formação profissional.
Tendo em conta os desafios do nosso tempo e os objectivos da educação geográfica enunciados anteriormente, os professores de geografia devem ser qualificados não só na sua disciplina, mas também em educação geográfica.

Através de um programa de formação inicial e de formação contínua, os professores de geografia devem progressivamente desenvolver:

O Conhecimento e a Compreensão:

- do desenvolvimento da geografia como disciplina (conceitos, temas, atitudes e métodos),
- dos contextos sociais da educação e do ensino,
- das necessidades, interesses, expectativas e direitos dos estudantes,
- de como os alunos aprendem (domínios cognitivo afectivo e psico-motor),
- dos princípios do curriculum;

As capacidades de:

- planificação de uma lição, de uma unidade de ensino, de um curso e de planeamento curricular,
- aplicação de métodos de avaliação adequados,
- envolvimento dos alunos em experiências de aprendizagem diversificadas,
- seleccionação e utilização de materiais de ensino e recursos audio-visuais apropriados,
- avaliação formativa e de reformulação de um curso;

Valores e atitudes que favoreçam:

- o potencial da geografia para a educação,
- a educação geográfica dos alunos,
- o desenvolvimento pessoal e profissional,
- a igualdade de direitos de todos os alunos a adquirirem uma educação geográfica adequada;

Uma disciplina independente que faça parte do curriculum obrigatório

Para garantir uma sólida preparação para o futuro, a geografia deve ser considerada uma disciplina obrigatória nos curricula do ensino primário e secundário. Os professores do ensino primário devem receber formação em ensino da geografia. Ao nível secundário, médio e superior a disciplina deve ser ensinada por professores especialistas. A geografia serve de interface ou de ponte entre as ciências naturais e as ciências sociais. As questões de carácter geográfico podem exigir que se faça referência aos resultados obtidos por outras disciplinas tais como: geologia, hidrologia, biologia, história, sociologia, política e economia. Quando as condições locais exigem que os alunos numa determinada idade ou fase sigam um curriculum que inclua estudos interdisciplinares ou integrados, a contribuição específica da geografia deve ser explicitada no programa, utilizando o enquadramento fornecido por esta Carta Internacional.

Cursos Obrigatórios e Coerentes

É essencial que durante os anos de escolaridade formal todos os alunos sigam um programa contínuo de estudos geográficos. Este assegurará a contribuição da geografia para a educação em geral, e para a preparação necessária à vida privada e pública.

Número de Horas Atribuídas ao Ensino da Geografia

Ao ensino da geografia deve ser atribuído um número de horas comparável ao que é destinado a outras disciplinas incluidas no curriculum. O horário deve incluir aulas regulares de geografia ao longo do ano e a possibilidade de serem utilizados períodos de tempo mais longos para permitir a elaboração de trabalhos de projecto e de campo. Isto é necessário para que os professores desenvolvam sólidas experiências geográficas que ajudem os alunos a responderem aos desafios presentes e futuros.

Materiais de Ensino e Aprendizagem

O uso de meios audio-visuais de qualidade, quer tradicionais, quer modernos, é essencial para os alunos adquirirem imagens reais da Terra. A geografia não deve ser encarada como uma disciplina de baixo custo. A comunidade internacional de professores de geografia deve ajudar os países mais pobres a terem acesso a um ensino e a materiais de aprendizagem de boa qualidade.

Geografia: uma Disciplina para Todos

A geografia tem um papel significativo na educação de todos os alunos. Deve prestar-se uma cuidadosa atenção ao planeamento do curriculum dos alunos que frequentam escolas de educação especial, assim como à modificação das necessidades dos alunos ao longo das fases do seu desenvolvimento.

Apesar de muitos aspectos da educação geográfica serem comuns a todas as fases de desenvolvimento, há aspectos específicos que variam segundo se trata do ensino primário, secundário, superior, vocacional, de adultos ou da formação contínua.

Ensino Primário

As crianças quando exploram o meio envolvente gostam de aprender fazendo. Estão também abertas a novas experiências e, consequentemente, o estudo de povos com outras culturas e modos de vida e de outros lugares deve começar nesta fase. Portanto, a educação geográfica contribui para as ideias básicas da *Declaração dos Direitos da Criança* das Nações Unidas, a qual afirma que: "A criança deve gozar de uma protecção especial, e devem-lhe ser dadas e garantidas pela lei e por outros meios, oportunidades e facilidades que permitam que se desenvolvam físicamente, mentalmente, moralmente, espiritualmente e socialmente de uma forma saudável e normal, em liberdade e com dignidade".

Ensino Secundário

À medida que as crianças crescem a sua capacidade de pensar de uma forma abstracta aumenta. A experiência prática pode aumentar pelo crescente uso de fontes de informação mais abstractas. Ao promover uma preocupação pelo futuro da comunidade global, deve ser posto ênfase em evitar uma separação entre conhecimento e comportamento, encorajando competência ambiental, empenhamento regional e nacional e a abordagem de perspectivas multiculturais e internacionais.

Ensino Superior

Muitos daqueles que frequentam o ensino superior podem adoptar papeis chave nas tomadas de decisão em sociedade, o que requere uma abordagem das questões tendo em conta perspectivas nacionais e internacionais, bem como competência ambiental. Qualquer que seja a sua área disciplinar principal, todos os cursos de ensino superior devem possuir estudos no dominio da geografia para assegurar que os bachareis e licenciados adquiram conhecimentos geográficos. Isto é especialmente importante para todos aqueles que têm a intenção de virem a ser professores. É vantajoso para os professores de geografia terem competência numa segunda língua.

Educação de Adultos e Educação Comunitária

A compreensão geográfica contribui para a educação de todos na sua vida diária. Como trabalhadores, empregados, consumidores e cidadãos, os indivíduos devem compreender o impacte a nível internacional e ambiental das suas decisões. Só deste modo serão alcançados a cooperação internacional, o desenvolvimento sustentável e uma ordem mundial mais justa.
O desenvolvimento de tal compreensão durante a vida dos indivíduos deve ser conseguido através da inclusão de uma perspectiva geográfica em todas as formas de educação vocacional, de adultos e da formação contínua.

A Investigação em Educação Geográfica

A investigação em Educação Geográfica centra-se no desenvolvimento do ensino e da aprendizagem da geografia, nos ensino primário, secundário, superior, vocacional e de adultos. Deve também contribuir para um desenvolvimento das teorias de ensino e aprendizagem em geral. Para alcançar esses fins, é necessário fazer investigação básica e aplicada.

A **Investigação Básica** diz respeito ao desenvolvimento de teorias básicas da educação geográfica. Investiga os aspectos fundamentais da educação geográfica tais como: o desenvolvimento na criança da compreensão do espaço, da percepção do ambiente e das atitudes para com pessoas, lugares e problemas.

A **Investigação Aplicada** preocupa-se com o estudo das práticas mais apropriadas à educação geográfica através do desenvolvimento e da avaliação de métodos e materiais de ensino , incluindo as novas tecnologias da informação, a educação ambiental e a educação para o desenvolvimento e estudos multiculturais e globais.

Deve haver uma estreita colaboração entre investigadores, professores e técnicos de educação na selecção de questões e planos de investigação. Os resultados da investigação aplicada devem ser eficientemente divulgados a fim de permitir um desenvolvimento adequado da educação geográfica.

Metodologia

A investigação é um aspecto importante do papel da educação geográfica a todos os níveis. Enquanto a investigação empírica pode ser predominantemente levada a cabo em instituições de ensino superior, a investigação-acção conduzida basicamente na sala de aula, permite que todos os professores contribuam para o desenvolvimento e avaliação de programas, processos e recursos de ensino.
Pode ser utilizada uma grande variedade de tipos de investigação e de abordagens qualitativas e quantitativas.

Estes podem incluir:

- a investigação-acção,
- a investigação empírica,
- a investigação hermenêutica.

A escolha da metodologia a ser adoptada depende do tema de investigação e das questões a serem investigadas.

Cooperação Internacional

A Educação Geográfica oferece uma contribuição única para a aquisição de perspectivas globais. Com o intuito de promover a cooperação internacional os professores de geografia devem apoiar as finalidades do Acordo de Helsínquia (1977) para promover a troca bilateral ou multilateral de experiências, em métodos de ensino a todos os níveis do ensino, incluindo o obrigatório, médio e superior, a troca de materiais de ensino, e os resultados da investigação em desenvolvimento curricular, pedagogia, métodos de avaliação e epistemologia. Os educadores e professores de geografia em todos os países são encorajados a promover tais trocas através do trabalho da Comissão da Educação Geográfica da União Geográfica Internacional e através de muitas outras instituições internacionais e projectos de investigação, que possuem relevância geográfica e uma dimensão educacional. Alguns dos organismos internacionais e projectos actualmente em desenvolvimento estão indicados no Apendice A.

Proclamação

Esta Carta Internacional, esboçada pela Comissão da Educação Geográfica da União Geográfica Internacional e discutida com Professores de Geografia de países das várias partes do mundo, foi apoiado pela Assembleia Geral da União Geográfica Internacional durante o 27º Congresso Internacional de Geografia realizado em Washington, D.C, em Agosto de 1992.

Em conformidade, a Comissão da Educação Geográfica da União Geográfica Internacional proclama esta Carta a todos os governos e povos do mundo e recomenda os princípios e práticas apresentados nesta carta, como as bases segundo a qual deveria ser conduzida uma sólida educação geográfica em todos os países do mundo.

Prof. Dr. Hartwig Haubrich
Presidente, União Geográfica Internacional
Comissão da Educação Geográfica
Paedagogische Hoschschule Freiburg
Kunzenweg 21, D-79117 Freiburg/Alemanha

CARTA INTERNAȚIONALĂ
ASUPRA EDUCAȚIEI PRIN GEOGRAFIE

Commission on Geographical Education
International Geographical Union

1992

© 1992 Commission on Geographical Education,
International Geographical Union

Chairperson: Prof. Dr. Hartwig Haubrich

CARTA INTERNAȚIONALĂ

ASUPRA EDUCAȚIEI PRIN GEOGRAFIE

Prefață

Comisia de Educaţie Geografică a Uniunii Geografice Internaţionale

Convinsă
că educaţia geografică este indispensabilă pentru crearea unor cetăţeni responsabili şi activi în lumea prezentă şi viitoare,

Realizând
că geografia este un subiect informativ şi stimulativ în educaţie, contribuind la educaţia permanentă şi înţelegerea în întreaga lume,

Având în vedere
că cei care studiază şi se pregătesc în prezent au nevoie de o competenţă internaţională sporită pentru a coopera eficient la o serie extinsă de domenii economice, politice, culturale, de mediu înconjurător şi de securitate,

Conştientă
că educaţia geografică este slab reprezentată în unele părţi ale lumii, iar în altele are o structură lipsită de coerenţă,

Realizează
împreună cu diferiţi colegi geografi din ţări ale lumii,

Pe baza
Principiilor din:

* Carta Naţiunilor Unite;
* Declaraţia Universală a Drepturilor Omului;
* Constituţia UNESCO;
* Recomandările UNESCO privind Educaţia pentru Înţelegerea Internaţională, Cooperare şi pace;
* Declaraţia asupra drepturilor copilului;

şi

* a mai multor planuri de învăţământ şi documente naţionale privind educaţia prin geografie;

şi

propune această Cartă Internaţională asupra Educţiei prin Geografie tuturor popoarelor lumii.

Alternative și reacții

Soluționarea marilor probleme viitoare ale erei noastre cere ca generația tânără și adultă de azi să se dedice în întregime acestui scop. Toate aceste domenii au o **dimensiune geografică evidentă**. Ele sunt:

- creșterea populației, hrana și foametea, urbanizarea, disparitățile socio-economice, analfabetismul, sărăcia, șomajul, apariția refugiaților, violarea drepturilor omului, dezastrele naturale, criminale, inechitățile sociale, migrațiile, dispariția unor plante și animale, dezechilibrele, eroziunea solului, deșertificarea, dezechilibrele naturale, deșeurile toxice și nucleare, modificarea climatului, poluarea atmosferei, poluarea apei, încălzirea globală, deficiența ozonului, limitele resurselor și dezvoltării, războiul, regionalismul, naționalismul, globalizarea "navetei spațiale" - Pământ.

În fața unor astfel de alternative cum se pot angaja cei ce se ocupă de educația geografică să dea studenților și adulților speranța, încrederea și capacitatea de a lupta pentru o lume mai bună?

A instaura pacea în și între popoare pe de o parte și a restabili pacea cu natura pe de altă parte, este răspunsul fundamental la această întrebare.

Declarația Universală a Drepturilor Omului este o bază valoroasă pentru perspectiva unei astfel de dezvoltări îndeosebi prin:

Articolul 25

(1) "Fiecare are dreptul la un standard de viață adecvat pentru sănătatea și bunăstarea proprie și a familiei sale, incluzând hrană, îmbrăcăminte, locuință și îngrijire medicală și servicii sociale, dreptul la securitate în caz de șomaj, boală, incapacitate, vârstă înaintată și alte condiții care depășesc posibilitățile sale.

Articolul 26

(1) Oricine are dreptul la educație ...
(2) Educația va fi orientată către dezvoltarea deplină a personalității umane și către întărirea respectului față de drepturile omului și libertățile fundamentale. Ea va promova înțelegerea, toleranța și prietenia între toate națiunile, grupurile rasiale sau religioase și va favoriza activitățile Națiunilor Unite pentru menținerea păcii.

Față de problemele omenirii, dreptul la educație înseamnă de asemenea, dreptul la o educație geografică calificată pentru a răspunde adecvat la condițiile de la începutul mileniului al 3-lea, adică de a permite o identitate națională și regională echilibrată și participarea la solidaritatea internațională.

Probleme și Concepte în geografie

Geografia este ştiinţa care îşi propune să explice caracteristicile și amplasarea populaţiei, faptelor, evenimentelor şi rolul lor în evoluţia suprafeţei terestre. Geografia se ocupă cu interacţiunile între societate şi mediul înconjurător în contextul specificului poziţiei şi localizării. Caracteristica ei specifică este aceea că studiază pe baza sintezei din alte discipline, incluzând ştiinţele fizice şi umaniste, organizarea în viitor a relaţiilor dintre populaţie şi mediul ei de viaţă.

Geografii îşi propun să răspundă la următoarele întrebări:

Unde este?
Cum este?
De ce este acolo?
Cum s-a produs?
Ce influenţă poate să aibă?
Cum trebuie să fie organizat pentru avantajul reciproc al umanităţii şi mediului înconjurător?

Urmărind să răspundă la aceste întrebări este necesară investigarea localizării, poziţiei, interacţiunii, distribuţiei spaţiale şi diferenţierilor fenomenelor de la suprafaţa terestră. Explicarea situaţiei actuale trebuie să se bazeze pe surse de informare cu caracter istoric şi surse contemporane. Trăsăturile identificate pot permite posibile dezvoltări şi evoluţii ulterioare.

Câteva dintre conceptele centrale ale studiilor geografice sunt:

Poziţia şi distribuţia,
Locul (Localizarea),
Relaţiile dintre oameni şi mediul înconjurător,
Interacţiunea spaţială,
Regiunea.

Poziţia şi Distribuţia

Oamenii şi locurile au poziţii absolute şi relative diferite pe Pământ. Acestea sunt legate prin fluxuri de bunuri, oameni şi idei, şi pot explica distribuţia diferitelor structuri în lume. Cunoaşterea poziţiei oamenilor şi locurilor este condiţia prealabilă în înţelegerea independenţei lor regionale, naţionale şi globale.

Localizarea

Locurile au caracteristici umane şi naturale diferite. Natura creează formele de teren, solul, clima, configuraţia apelor, vegetaţia, viaţa animală şi umană. Oamenii realizează diferite culturi, aşezări, sisteme socio-economice şi stiluri de viaţă conform credinţelor şi filosofiilor lor. Cunoaşterea caracteristicilor fizice ale locurilor şi perceperea mediului de către oameni este baza înţelegerii interrelaţiilor între oameni şi spaţiul în care se află situaţi.

Relaţia om-mediu înconjurător

Oamenii folosesc în mod diferit mediul în care trăiesc şi muncesc. În acest fel ei crează configuraţii culturale diverse prin diferite modele de activităţi. Pe de o parte ei sunt influenţaţi de mediile fizice dar pe de altă parte ei îşi transformă împrejurimile în medii diferite, dominate de armonie sau de conflicte.

Înţelegerea acestor interacţiuni complexe în cadrul spaţiilor asigură o bază importantă pentru planificarea, organizarea şi protecţia competentă a mediului înconjurător.

Interacţiunea spaţială

Resursele şi oamenii sunt inegal distribuite pe suprafaţa Pământului.

Nici o ţară nu este total independentă. Diferitele regiuni sunt legate prin sisteme de transport şi comunicaţii ce favorizează schimbul de resurse şi informaţii.

Cercetarea interacţiunilor spaţiale duce la înţelegerea cooperării curente a oamenilor prin schimbări de bunuri şi informaţii şi prin migrare, dar şi la detectarea problemelor curente şi la idei pentru îmbunătăţirea interacţiunilor regionale, naţionale şi internaţionale.

Regiunea

O regiune este un teritoriu care se caracterizează prin criterii selecţionate. Criteriile politice definesc, de exemplu, state şi oraşe, criteriile fizice zonele climatice şi de vegetaţie, criteriile socio-economice ţările "dezvoltate" şi mai puţin dezvoltate. Regiunile sunt dinamice în spaţiu şi timp. Regiunile sunt unităţi organizabile pentru studierea şi dezvoltarea mediilor. Geografii definesc regiuni la scări diferite, de la dimensiuni locale la dimensiuni continentale şi globale. Sistemul integrat de regiuni duce la conceptul de ecosistem planetar. Înţelegerea structurii şi proceselor acestor regiuni diferite în cadrul sistemului global este baza identităţii regionale şi naţionale a oamenilor şi totodată a solidarităţii lor internaţionale.

Contribuţia geografiei la educaţie

Geografia este un foarte important mijloc de promovare a educaţiei individuale şi aduce o importantă contribuţie la educaţia internaţională, educaţia pentru mediul înconjurător şi pentru dezvoltare.

Geografia şi educaţia individuală

Deşi înţelegerea, aptitudinile şi atitudinile aparţin toate procesului global de educaţie, ele sunt grupate în trei categorii de obiective în textul care urmează, pentru a li se explica mai clar funcţiile.
Educatorii în geografie încearcă să dezvolte cunoştinţe, capacităţi, atitudini şi valori,

cunoştinţe, deprinderi.

În mod particular trebuie să dezvolte:

Cunoaşterea şi înţelegerea:

* Cunoaşterea poziţiei şi localizării pentru a putea stabili evenimentele naţionale şi internaţionale într-un cadru geografic şi pentru a înţelege interrelaţiile spaţiale de bază.
* Cunoaşterea principalelor sisteme naturale ale Pământului (relief, sol, ape, climă, vegetaţie) pentru a înţelege interacţiunea în şi între ecosisteme.
* Cunoaşterea principalelor sisteme socio-economice ale Pământului (agricultură, aşezări, transport, industrie, comerţ, energie, populaţie şi altele) pentru a avea noţiunea de spaţiu, adică pentru a înţelege impactul condiţiilor naturale asupra activităţilor umane pe de o parte şi diferitelor moduri de creare a mediilor conform diverselor valori culturale, credinţe religioase, sisteme tehnice, economice şi politice pe de altă parte.
* Cunoaşterea diversităţii oamenilor şi societăţilor de pe Pământ pentru a aprecia bogăţia culturală a omenirii.
* Înţelegerea structurii şi proceselor din fiecare ţară sau regiune de origine ca spaţiu de acţiune zilnică şi
* premise de realizare a unei interdependenţe globale.

Deprinderi:

* folosirea unor date verbale, vizuale, cantitative şi simbolice cum ar fi texte, imagini, grafice, tabele, diagrame, hărţi
* practicarea metodelor, cum ar fi observarea în teren şi alcătuirea hărţilor, intervievarea oamenilor, interpretarea resurselor secundare şi aplicarea statisticilor
* utilizarea comunicării, a deprinderilor sociale şi practice de explorare a elementelor geografice de la orizontul local până la dimensiunea internaţională. Cei care studiaza geografia vor fi încurajaţi să realizeze activităţi de :

  - identificarea problemelor şi subiectelor de interes;
  - colectare şi structurare a informaţiilor;
  - prelucrarea datelor;
  - interpretarea datelor;
  - evaluarea datelor;
  - dezvoltarea generalizărilor;
  - construirea raţionamentelor;
  - luarea deciziilor;
  - rezolvarea problemelor;
  - acţiunea conform unei anumite situaţii;
  - acţiunea conform unui sistem coerent de valori;

Astfel, educaţia geografică contribuie la: deprinderi de bază ca descifrarea, numărarea şi alcătuirea de grafice, dar şi la dezvoltarea personalităţii şi competenţei sociale - în special pentru dimensiunea internaţională şi de înţelegere a vieţii cotidiene;

Atitudini şi valori care să ducă la:

* Interesul pentru propriul mediu şi pentru varietatea caracteristicilor naturale şi umane pe suprafaţa Pământului.
* Aprecierea frumuseţii lumii pe de o parte şi a diferitelor condiţii de viaţă ale oamenilor pe de altă parte.
* Preocuparea privind calitatea mediului şi habitatului uman pentru generaţiile viitoare.
* Disponibilitatea de a utiliza adecvat şi responsabil cunoştinţele geografice şi deprinderile în viaţa privată şi publică.
* Conştientizarea importanţei pe care sistemele de atitudini şi valori le au în luarea deciziilor.
* Respectarea dreptului de egalitate al oamenilor.
* Dorinţa de a se angaja pentru a rezolva probleme locale, regionale, naţionale şi internaţionale pe baza "Declaraţiei Universale a Drepturilor Omului".

Geografia şi educaţia internaţională, pentru mediu înconjurător şi pentru dezvoltare

Educarea prin geografie contribuie în mod hotărât la educarea internaţională fapt subliniat şi în documentul elaborat la cea de a 18-a Conferinţă UNESCO (19 noiembrie 1974). Educaţia prin geografie promovează înţelegerea, toleranţa, relaţiile de prietenie dintre diferitele naţiuni, grupuri rasiale sau religioase, susţinând activitatea ONU de menţinere a păcii prin:

(a) o dimensiune internaţională şi o perspectivă globală în educaţie la toate nivelele şi în toate formele sale;
(b) înţelegerea şi respectul pentru toţi oamenii, culturile lor, civilizaţiile, valorile şi modurile lor de viaţă, inclusiv culturile etnice specifice şi culturile altor naţiuni;
(c) conştiinţa interdependenţei globale sporite între popoare şi naţiuni;
(d) capacitatea de a comunica cu alţii;
(e) conştiinţa nu numai a drepturilor dar şi a îndatoririlor care revin indivizilor, grupurilor sociale şi naţiunilor unele faţă de altele;
(f) înţelegerea necesităţii solidarităţii şi cooperării internaţionale;
(g) disponibilitatea din partea individului de a participa la rezolvarea problemelor comunităţii sale, ţării sale şi lumii în general.

Educaţia pentru mediu şi dezvoltare

Comitetul de pregătire a "Conferinţei Organizaţiei Naţiunilor Unite privind mediul înconjurător şi dezvoltarea, întrunit la Geneva (18 martie 1991) a subliniat faptul că educaţia ambientală la toate nivelurile de pregătire şi pentru toţi oamenii are o importanţă majoră în promovarea dezvoltării pe glob.

A fost reliefată necesitatea concentrării cunoştinţelor în "mâinile unor oameni pregătiţi", capabili să înţeleagă informaţiile şi şansele de prevenire a unor probleme ulterioare, prin reducerea proceselor actuale de distrugere a mediului.

Aceasta implică necesitatea întăririi în toate ţările, îndeosebi în cele dezvoltate, a sistemului educaţional privind educaţia ambientală.

Educarea prin geografie contribuie astfel la înţelegerea impactului dintre comportamentul individului şi mediul social, asigurând totodată o bază de informaţii ce favorizează luarea deciziilor şi considerarea unei etici ambientale ce va ghida viitoarele acţiuni.

Conţinut şi Concepte ale educaţiei prin geografie

În toată lumea obiectul de studiu al geografiei este structurat în două mari direcţii: studii regionale şi tematice.

Aceste studii sunt puternic orientate de teorie. În contextul educării copiilor teoria contribuie la individualizarea lumii. În procesul de studiu copii trebuie încurajaţi să adopte metoda apropierii prin întrebări şi căutări, favorizând astfel însuşirea principiilor şi generalizărilor.

Studii regionale

Acestea cuprind, de la regiune la planetă următoarele:

Regiunea de origine
Ţara de origine
Continentul de origine
Alte părţi ale lumii
Structuri globale.

Principiile pentru selectarea regiunilor reprezentative sunt următoarele:

* decentrism: anume o predare echilibrată şi o comparare a zonelor apropiate şi îndepărtate şi evitarea centralismului naţional sau continental;
* motivaţia: de la aproape la departe - nu în sensul distanţei, ci în sensul interesului şi actualităţii;
* schimbarea scărilor, şi anume schimbarea zonelor cu dimensiuni locale, naţionale, continentale şi globale;
* diversitatea, adică selecţia diferitelor locuri, a diferitelor medii fizice, diferitelor activităţi umane, culturi, sisteme socio-economice şi stadii de dezvoltare;
* relevanţa pentru viaţa privată, profesională şi publică, adică o calificare pentru a trăi în propriul spaţiu de acţiune;
* potenţialul de a educa pentru responsabilitate regională, naţională şi internaţională.

Integritatea regională şi naţională şi solidaritatea internaţională sunt principalele funcţii ale studiilor regionale.
Luând în considerare regionalismul din multe părţi ale lumii pe de o parte şi internaţionalizarea şi globalizarea cu creşterea rapidă a aproape tuturor domeniilor pe de altă parte, este nevoie de tot mai multă competenţă regională şi internaţională.

Studii tematice

Studiile tematice sunt puternic orientate spre teorie, adică ele încearcă să găsească generalizări şi reguli, dar ele trebuie să aibă întotdeauna o bază regională. Multe ţări şi sisteme educaţionale practică diferite abordării:

1) **Abordarea sistematică**, adică predarea:

Geografiei fizice cu domeniile:

- geomorfologie,
- hidrologie,
- climatologie,
- biogeografie (sau într-un sens mai integrat, de geo-ecologie)
- ecologie fizică

Geografiei umane cu domeniile:

- geografia populaţiei,
- geografia economiei,
- geografia urbană,
- geografia socială,
- geografia istorică;
- geografia culturală;
- geografia rurală;
- geografia politică;
- ecologia umană.

2) **Abordarea domeniului**, adică studiul marilor probleme ale prezentului din punct de vedere geografic, cum ar fi:

- poluarea mediului înconjurător,
- disparităţi socio-spaţiale,
- pericole şi dezastre,
- criza energetică,
- încălzire globală,
- creşterea populaţiei,
- urbanizarea,
- foametea în lume,
- criza energiei,
- inechităţi de rasă, sex, religie,
- limitele creşterii,
- regiunile de criză,
- probleme şi strategii de dezvoltare etc.

3) **Abordarea sistemică**, este concentrată asupra sistemelor fizic, uman şi ecosistemului.

Sistemele fizice, includ:

- sistemul geomorfologic,
- sistemul de soluri,
- sistemul biotic,
- sistemul climatic,
- sistemul hidrologic.

Sistemele umane care includ procese social-culturale caracteristice:

- sisteme agricole,
- sisteme industriale şi de serviciu;
- sisteme de transport şi comerţ;
- sisteme sociale;
- sisteme de aşezări.

Ecosisteme

Preocupările curente pentru dezvoltarea susţinută pot fi cercetate prin studiul integrării sistemelor uman şi natural în interiorul unui ecosistem.

Alegerea abordării

Depinde de filozofia educaţională dacă abordările sunt combinate sau care din ele este preferată, dar rămâne important că geografia oferă soluţii problemelor actuale şi de viitor ale omenirii şi joacă un rol substanţial în educaţia politică, socială, etică, personală, umanistică, estetică, pentru mediul înconjurător şi pace.

Principiile şi strategiile pentru punerea în aplicare

Profesori

Profesorii de geografie trebuie să fie profesori specialişti. Profesorii sunt cea mai valoroasă resursă în educaţie. Ca urmare, - dar şi datorită complexităţii geografiei - profesorii pregătiţi în universitate şi specializaţi în geografie sunt indispensabili.
În faţa alternativelor timpului nostru şi a obiectivelor descrise anterior ale educaţiei geografice, profesorii trebuie să fie calificaţi nu numai în disciplina lor, geografia, dar şi în alte subiecte legate de geografie.

În mod progresiv, profesorii de geografie trebuie să urmărească:

Nivelul de cunoaştere şi înţelegere în:

- descoperirea disciplinelor geografice (concepte, teme, atitudini şi priceperi)
- contextul social al educaţiei şi procesului de predare,
- interesul elevilor şi capacitatea lor de înţelegere,
- modul în care elevii îşi însuşesc principiile de bază (domeniile cognitive, afective şi psihomotorii);
- principii curiculare.

Îndemânarea, priceperea pentru:

- planificarea unor lecţii, unităţi, cursuri şi activităţi curriculare,
- aplicarea unor metode de evaluare adecvate;
- implicarea elevilor la anumite nivele experimentale,
- selectarea şi utilizarea resurselor apropiate;

Valori şi atitudini îndreptate spre:

- promovarea geografiei ca mediu educaţional,
- creşterea nivelului profesional,
- oferirea unor drepturi egale tuturor elevilor pentru o efectivă educaţie prin geografie.

Conţinutul (ca subiect independent central)

Geografia va fi considerată ca un obiect central în programele de studiu ale celor două forme de învăţământ: primar şi secundar. Învăţătorii trebuie să fie pregătiţi pentru predarea geografiei în timp ce la nivel secundar predarea trebuie făcută de specialişti în geografie. Geografia trebuie să fie în principiu un obiect individual. Geografia realizează un mijloc de comunicare sau punte între ştiinţele naturale şi sociale. Problemele geografice sunt legate de multe discipline de la geologie, hidrologie, biologie la istorie, sociologie, politică, economie şi altele. În acest mod geografia acţionează mai mult sau mai puţin interdisciplinar. Studii combinate cu conţinut de istorie, sociologie, politică, duc la planuri de studii supra-încărcate şi/sau mai adesea la reducerea geografiei. Aceste cursuri interdisciplinare sunt principalul motiv al lipsei de cunoştinţe geografice. Pentru a garanta tineretului nostru o pregătire solidă pentru viitor, geografia trebuie să fie un obiect separat predat de profesori specialişti în geografie şi să fie în centrul programelor şcolare utilizând liniile generale care provin din această Cartă.

Cursuri coerente

Este necesar ca toţi elevii să continue pregătirea în domeniul geografiei şi după terminarea şcolii. Astfel vom fi siguri de contribuţia geografică la procesul general de educaţie şi la pregătirea elevilor pentru viaţa publică şi privată.

Timpul alocat

Geografia va trebui să aibă alocat acelaşi timp de studiu ca şi alte discipline cuprinse în planul de învăţământ. Timpul trebuie să se concretizeze în cursuri de geografie regulate, care să fie facilitate prin acordarea unor ore suplimentare necesare completării proiectelor de studiu. Aceasta ar veni în sprijinul profesorilor, în încercarea de a evalua consecintele impactului elevilor cu acest obiect de studiu.

Materiale de învăţare şi predare

Utilizarea unor materiale didactice de bună calitate, moderne şi respectând adevărul geografic în acelaşi timp, este esenţial pentru ca elevii să îşi poată forma o imagine realistă asupra lumii. Geografia nu trebuie privită ca un obiect de studiu ce necesită un buget redus. Comunitatea internaţională a profesorilor de geografie va susţine ţările sărace în obţinerea accesului la materialul didactic eficient.

Geografia pentru toţi

Geografia are un rol important în educarea tuturor oamenilor. În timp ce multe aspecte ale educaţiei prin geografie sunt comune tuturor nivelelor educaţionale, accentul central poate fi schimbat din zona primară în zona secundară şi superioară.

Educaţia prin geografie are mai multe stadii, cu un specific în educaţia primară, apoi secundară şi superioară şi un rol în educaţia profesională (vocaţională) şi educaţia adulţilor.

Educaţia primară

Elevilor din ciclul primar le place să înveţe făcând mici explorări în mediul înconjurător. Ei sunt de altfel foarte deschişi noilor experienţe şi în consecinţă oferirea datelor despre: oamenii aparţinând unor alte culturi, moduri de viaţă diferite şi zone necunoscute lor, trebuie să înceapă de la acest nivel. În acest context educaţia prin geografie contribuie la fundamentarea ideilor de bază cuprinse în "Declaraţia drepturilor copilului", care statuează "Copilul trebuie să se bucure de o protecţie specială, să i se acorde facilităţi deosebite, prin lege şi alte mijloace, spre a-i permite să se dezvolte fizic, mental, moral, spiritual şi social într-un mod sănătos şi normal şi în condiţii de libertate şi demnitate".

Educaţia la nivel secundar

La nivel secundar, capacitatea elevilor de a asimila concepte abstracte, creşte. Experienţa practică trebuie susţinută prin creşterea ponderii de utilizare a unor surse mai abstracte de informaţie. În promovarea grijii pentru viitorul global al omenirii trebuie să se evite o separare a cunoştinţelor de modelul comportamental, punându-se în schimb accentul pe competenţa în problemele de mediu înconjurător, înţelegerea regională şi naţională, cooperarea multiculturală şi internaţională.

La nivel superior

Mulţi dintre cei ce susţin ideea că educaţia la nivelul superior va fi adaptată la cerinţele de bază ale societăţii au în vedere perspectivele naţionale şi internaţionale, competenţa în privinţa problemelor de mediu.

Iată de ce domeniul disciplinelor şcolare va include cu siguranţă la nivelul superior, studiile de geografie; cu siguranţă că absolvenţii respectivi vor deţine un bagaj de cunoştinţe geografice indispensabil. Acest lucru este foarte important pentru toţi cei ce intenţionează să devină profesori. Este de asemenea important ca viitorul profesor să cunoască o limbă străină.

Educaţia adulţilor

Înţelegerea geografică contribuie la educarea tuturor oamenilor în viaţa zilnică. Ca muncitori, angajaţi, consumatori şi cetăţeni, oamenii trebuie să înţeleagă impactul internaţional şi ambiental pe care îl au propriile decizii. Doar urmând acest drum se va realiza o cooperare internaţională, o susţinere în rezolvarea diferitelor probleme.

Cercetarea în educaţia prin geografie

Cercetarea educaţiei prin geografie este axată pe îmbunătăţirea predării şi însuşirii geografiei în ciclurile primar, secundar, terţiar, contribuind de asemenea la dezvoltarea mult mai generală a unor teorii privind procesele de învăţare şi predare. Pentru a se realiza acest lucru este necesar să se acţioneze în acelaşi timp asupra bazei existente şi să se impulsioneze cercetarea.

Cercetarea de bază implică aprofundarea conceptelor teoretice ale educaţiei prin geografie. Un exemplu în acest sens este analiza relaţiilor existente între cunoştinţele geografice pe de o parte şi reacţiile umane şi ambientale pe de altă parte.

Cercetarea aplicativă este concentrată în descoperirea unor practici apropiate în educarea prin geografie cum ar fi descoperirea şi evaluarea metodelor şi materialelor de lucru, incluzând în această sferă informaţiile tehnologice, educaţia pentru mediu şi cercetare, studii multiculturale şi globale. În lipsa acestor premise colaborarea dintre cercetători, profesori şi sistemele educaţionale, în selecţia, prezentarea problemelor ar fi închisă. Aplicarea rezultatelor cercetării va fi de natură să contribuie şi să încurajeze apropiata implementare a lor.

Metodologia
Cercetarea reprezintă un aspect important al rolului pe care educaţia prin geografie îl poate avea la toate nivelurile. În timp ce metodele empirice pot fi testate în sistemul instituţiilor de învăţământ superior, alte metode contribuie la înţelegerea faptului că toţi profesorii trebuie să contribuie la evaluarea şi dezvoltarea programelor de studiere a proceselor şi resurselor existente.
Pot fi utilizate un important număr de metode de cercetare, atât cantitative cât şi calitative.

Acestea trebuie să includă:
- cercetarea dinamică - acţiune,
- cercetarea empirică şi
- cercetarea bazată pe interpretarea elementelor.

Alegerea metodei depinde de subiectul cercetării, precum şi de întrebările ce trebuie analizate.

Cooperarea internaţională

Educaţia geografică aduce o contribuţie unică la crearea perspectivelor globale.
Pentru a promova cooperarea internaţională, geografii trebuie să accepte Acordul de la Helsinki (1977), ce promovează schimburile de experienţă la nivel bilateral sau multilateral, în ceea ce priveşte: metodologia de producere la toate nivelurile educaţionale (incluzând educaţia obligatorie, suplimentară şi la nivel superior), materiale didactice, finalizarea programelor de cercetare în domeniile pedagogiei, metodelor de evaluare şi epistemologice. Specialiştii în geografie din toate ţările sunt încurajaţi să promoveze schimburile în cadrul: Comisiei de Educaţie prin Geografie, ce aparţine Uniunii Internaţionale a geografilor, altor instituţii internaţionale, a proiectelor de cercetare ce au relevantă geografică şi dimensiuni educative. Câteva dintre organismele internaţionale şi proiectele de cercetare sunt incluse în apendicele A, al cartei.

Proclamaţie

Această Cartă Internaţională elaborată sub formă de proiect de Comisia de Educaţie prin Geografie a Uniunii Geografice Internaţionale şi discutată cu geografi din întrega lume, a fost aprobată de Adunarea Generală a IGU (International Geographical Union), la cel de al 27-lea Congres Internaţional.

În acord cu Uniunea Geografică Internaţională, Comisia de Educaţie prin Geografie proclamă această Cartă tuturor guvernelor şi popoarelor din lume şi recomandă principiile şi practicile prezentate în Cartă ca bază pentru educaţia prin geografie în alte ţări.

Prof. Dr. Hartwig Haubrich
Preşedinte, Comisia de Educaţie prin
Geografie a U.I.G.

МЕЖДУНАРОДНАЯ ХАРТИЯ

ГЕОГРАФИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Комиссия по Географическому Образованию
Международный Географический Союз
1992

с 1992 Комиссия по Географическому Образованию
Международный Географический Союз

Председатель: Проф., Д-р Хартвиг Хаубрих

СОДЕРЖАНИЕ

1. Предисловие.....3

2. Вызов и ответственность.....4

3. Географические концепции.....5

4. Вклад Географии в общее образование.....7

5. Содержание, Концепции и Программы.....9

6. Принципы и стратегии реализации.....12

7. Исследования в области географического образования.....15

8. Международное сотрудничество.....15

9. Заявление.....16

ПРЕДИСЛОВИЕ

Комиссия по Географическому Образованию Международного Географического Союза

Будучи убежденной,
что география незаменима для понимания настоящего и будущего мира,

Будучи озабоченной,
что географическому образованию не уделяется должного внимания во многих частях света,

Понимая,
что молодежи не хватает знаний для обеспечения эффективного международного сотрудничества в области экономики, политики, культуры и охраны окружающей среды в быстро изменяющемся мире,

Готовая,
противостоять географической неграмотности в разных частях света,

Осознавая,
что география может быть важным предметом как в качестве источника знаний и информации, так и как стимула к дальнейшему познанию на всех уровнях образования,

Поддерживая принципы, провозглашенные в
- Хартии Организации Объединенных Наций
- Всеобщей Декларации Прав Человека
- Конституции ЮНЕСКО
- Рекомендациях ЮНЕСКО, связанных с ролью образования в развитии Международного Взаимопонимания, Сотрудничества и Мира
- Декларации Прав Ребенка
- Международных соглашениях, различных национальных программах и документах по географическому образованию.

представляет настоящую Международную Хартию Географического Образования всем людям Земли.

ВЫЗОВ И ОТВЕТСТВЕННОСТЬ

Будущее жизни на Земле неопределенно. Решение глобальных задач и проблем требует полной отдачи от людей всех поколений. Проблемы, перечисленные ниже, имеют прямое отношение к географии:

рост численности населения, продовольствие и голод, урбанизация, социально-экономическое развитие, неграмотность, нищета, безработица, беженцы и люди без гражданства, нарушение прав человека, болезни, преступность, неравенство полов, миграции, исчезновение растений и животных, вырубка лесов, почвенная эрозия, опустынивание, природные бедствия, химические и радиоактивные отходы, изменение климата, загрязнение атмосферы и гидросферы, озоновая дыра, истощение ресурсов, ограничение роста, нерациональное использование земель, этнические конфликты, войны, национализм, глобализация всех проблем на космическом корабле "Земля".

Конфликты, создаваемые этими проблемами, являются вызовом преподавателям географии, преданным идее дать всем людям надежду, уверенность и способность работать для лучшего мира.

В желании внести вклад в дело мира и справедливости, с одной стороны, и правами человека и окружающей средой, с другой, преподаватели географии обращаются к Всеобщей Декларации Прав Человека и, в особенности, к

Статье 25

1) "Каждый человек имеет право на уровень жизни адекватный его здоровью и благосостоянию его самого и его семьи, включая еду, одежду и жилище, медицинское обслуживание и социальную защиту, право на помощь в случае безработицы, болезни, инвалидности, вдовства, старости и прочих причин, не зависящих от него."

Статья 26

1) "Каждый человек имеет право на образование...

2)Образование должно быть направлено на полное развитие человеческой личности, уважение к правам человека и основным свободам. Оно должно способствовать взаимопониманию, терпимости и дружбе между народами, расовыми и религиозными группами, развитию деятельности Объединенных Наций по поддержанию мира."

Перед лицом прочих проблем человечества, право на образование включает право на высокий уровень на высокий уровень географического образования, результатом которого является разумное сочетание приверженности своей стране и международному глобальному сотрудничеству.

ГЕОГРАФИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ И КОНЦЕПЦИИ

География занимается вопросами взаимодействия человека и окружающей среды применительно к конкретной территории. Ее отличительными чертами являются: широкий охват проблем, междисциплинарный характер и методология, которая простирается от естественных до общественных наук. География стремится объяснить размещение людей, явлений и событий по мере их появления и обнаружения на поверхности Земли.

Когда географы изучают территориальные структуры и системы, их отношения и взаимодействие они задают себе следующие вопросы:

Где это?
На что это похоже?
Почему это там?
Когда это произошло?
Какое влияние это оказывает?
Как им можно управлять или изменять?

Ответы на эти вопросы требуют изучения географического положения, конкретной ситуации, взаимодействия с другими объектами, пространственного распространения и дифференциации явления на поверхности Земли. Объяснение сегодняшней ситуации нужно искать не только в настоящем, но и в прошлом. В результате можно выявить направления возможного развития в будущем.

Важнейшими концепциями географии являются:

Географическое положение
Географический объект и территория
Взаимодействие человека и окружающей среды
Пространственное взаимодействие
Регионы

ГЕОГРАФИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНИЕ

Люди и географические объекты имеют различное абсолютное и относительное географическое положение, которые определяют направления потоков грузов, людей и идей. Знание географического положения людей и объектов являются необходимым условием понимания локальной, региональной, национальной и глобальной взаимозависимости.

ГЕОГРАФИЧЕСКИЙ ОБЪЕКТ И ТЕРРИТОРИЯ

Географические объекты и территории имеют различные физические и социальные характеристики. Физические характеристики включают рельеф, почвы, климат, речную и озерную сеть, растительность и животный мир. Социальные характеристики формируются на базе физических и включают: культуру, населенные пункты, социально-экономические системы и образ жизни в соответствии с верованиями и философскими убеждениями людей. Знание физических характеристик географических объектов и характера влияния окружающей среды на жизнь человека является основой понимания взаимодействия людей и географических объектов.

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ЧЕЛОВЕКА И ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ

Люди по разному используют окружающую среду. Из-за различий в характере своей деятельности они создают разнообразные культурные ландшафты. С одной стороны, они находятся под влиянием физических характеристик окружающей среды, но, с другой стороны, они трансформируют ее в культурную среду, включающую ландшафты гармонии и ландшафты конфликта.

ПРОСТРАНСТВЕННОЕ РАСПРОСТРАНЕНИЕ И ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ

Природные ресурсы неравномерно распределены по поверхности Земли. Ни одна из стран не способна полностью обеспечить себя всем необходимым. В связи с этим, населенные пункты связаны системами транспорта и связи для обмена ресурсами и информацией.

Изучение пространственного взаимодействия ведет к пониманию современного сотрудничества людей путем обмена товарами, информацией, а также в результате миграций. Это способствует также выявлению и объяснению текущих проблем и выработке направлений совершенствования сотрудничества на региональном, национальном и международном уровнях.

РЕГИОНЫ

Регион - территория, выделяемая по определенным критериям. С помощью политических критериев, к примеру, выделяют государства и города, физических критериев - климатические пояса и природные зоны, социально-экономических критериев - развитые и развивающиеся страны. Регионы динамичны, они характеризуются осязаемыми и неосязаемыми чертами. Регионы являются управляемыми единицами с точки зрения изучения и изменения окружающей среды. Географы выделяют регионы разных уровней от локального и национального до континентального и глобального. Интегрированная система регионов является основой концепции планетарной экосистемы. Понимание структуры и процессов, происходящих внутри этих регионов в рамках глобальной системы - основа выделения региональных и национальных отличительных черт людей, их образа жизни и перспектив развития.

ВКЛАД ГЕОГРАФИИ В ОБРАЗОВАНИЕ

География играет важную роль в общем образовании, а также вносит большой вклад в такие его области, как "Воспитание Интернационализма", "Охрана и преобразование природы", "Экономическое и социальное развитие".

География и образование человека

Не смотря на то, что знание и понимание, навыки и умения составляют основу процесса образования их можно выделить в три категории,

Знание и понимание:

- географических объектов и их положения с целью обретения навыков "географизации" национальных и международных событий и понимания характера взаимодействия территорий;
- главных природных систем на поверхности Земли(рельеф, почвы, гидросфера, климат, растительность) с целью понимания характера взаимодействия внутри и между экосистемами;
- главных социально-экономических систем на Земле(сельское хозяйство, расселение, транспорт, промышленность, торговля, энергетика, население и пр.) с целью получения представления о географическом положении(к примеру, понимания влияния природных условий на человеческую деятельность, с одной стороны, и создание различных антропогенных ландшафтов в зависимости от культуры, религии, уровня социально-экономического, технологического и политического развития, с другой);
- разнообразие людей и обществ на Земле, с целью понимания культурного многообразия человечества;
- структуры и процессов, происходящих в своем регионе и стране, а также глобальной взаимозависимости естественных и социальных процессов на космическом корабле "Земля";
- глобальной взаимозависомости процессов и явлений.

Навыки в:

- использовании текстовых, количественных и символических данных(тексты, рисунки, графики, таблицы, диаграммы, карты и пр.);
- полевых исследованиях(картирование, опрос, интерпретация различных вторичных источников информации и статистических данных);
- использование навыков общения, мышления, практической и общественной деятельности для:
    * определения вопросов и тем
    * отбора и классификации информации

* обработки данных
* интерпретации данных
* умозаключений на основе полученных данных
* обобщений
* суждений
* принятия решений
* определения характера поведения и действий в соответствии с полученными результатами
* работы в группах.

Основываясь на этих принципах, географическое образование вносит свой вклад в развитие грамотности, навыков устной речи, счета, а также знаний о человеке и обществе, особенно с точки зрения пространственных аспектов повседневной жизни и международного взаимопонимания.

Отношение, Ценности и Поведение:

У учащихся, изучающих географию, необходимо развивать:
- интерес к окружающему миру и разнообразию природных и социальных явлений на Земле;
- восприятие красоты природы, с одной стороны, и различий в условиях жизни людей - с другой;
- озабоченность качеством окружающей среды для жизни будущих поколений
- понимание важности знаний об окружающем мире в принятии решений
- готовность адекватно и целенаправленно использовать знания и навыки, полученные на уроках географии в личной, общественной и профессиональной деятельности;
- уважение к праву на равенство всех людей;
- приверженность всемерному поиску решений локальных, региональных, национальных и международных проблем на основе "Всеобщей Декларации Прав Человека".

География и Образование в области Воспитания Интернационализма, Охраны и Преобразования Природы, Экономического и Социального Развития

Воспитание Интернационализма

Географическое образование вносит большой вклад в воспитание интернационализма в соответствии с Рекомендациями по Образованию для Международного Взаимопонимания, Сотрудничества и Мира и Образованию для Обеспечения Прав Человека и Основных Свобод(18-я Конференция ЮНЕСКО, 19 ноября 1974 г.). В особенности, оно способствует развитию взаимопонимания, терпимости между всеми народами, расовыми и религиозными группами, а также деятельности Объединенных Наций, направленной на поддержание мира, путем проведения

следующих принципов:

а) обеспечение международных масштабов и глобальных перспектив в образовании на всех уровнях и во всех формах;
б) понимание и уважение ко всем людям, их культуре, истории, взглядам и образу жизни;
в) понимание глобальной взаимозависимости всех стран и народов;
г) способности общаться с другими людьми;
д) осознание не только прав, но и обязанностей каждого человека, общественной группы и стран по отношению друг к другу;
е) понимание необходимости международной солидарности и сотрудничества;
ж) готовность каждого человека участвовать в решении проблем своей общины, страны и мира в целом.

Охрана и Преобразование Природы
Экономическое и Социальное Развитие

Подготовительный Комитет Конференции ООН по Проблемам Окружающей Среды и Развития(Женева, 18 марта 1991г.) подчеркнул, что образование в области охраны и преобразования природы и Экономического и Социального Развития на всех уровнях и для всех народов имеет исключительно важное значение для обеспечения поддерживающего развития мира в целом.

"Чем больше знаний в руках образованных людей, способных обработать полученную информацию, тем больше шансов уменьшения урона, наносимого окружающей среде и предотвращения будущих проблем. В связи с этим, прежде всего, необходимо укреплять во всех странах, особенно развивающихся, систему образования".

Географическое образование обеспечивает понимание каждым человеком не только его личного воздействия на окружающую среду, но и общества в целом, дает доступ к детальным источникам информации, навыки и орудия, необходимые для принятия решений, не наносящих вреда окружающей среде, а также этику, определяющую их отношение к природе.

СОДЕРЖАНИЕ, КОНЦЕПЦИИ И ПРОГРАММЫ

Программы по географии в разных странах мира создавались, главным образом, с использованием двух подходов: регионального и отраслевого.

Региональная география

Эти курсы обычно включают регионы следующих уровней:
- местная община
- район проживания
- родная страна
- континент
- другие страны и группы стран
- мир в целом
- глобальные структуры и взаимосвязи

К критериям выделения регионов можно отнести следующие:

* децентризм - регионы должны включать ближайшее окружение и более удаленные территории, это помогает избегать национальной или континентальной исключительности
* мотивация - регионы должны включать как ближайшие территории, так и более удаленные районы не с точки зрения расстояния, но с точки зрения интереса студентов и актуальности текущих событий
* соотношение регионов разного масштаба должно быть сбалансировано и включать все уровни: локальный, национальный, континентальный и глобальный
* разнообразие - регионы должны быть достаточно разнообразными с точки зрения природы, человеческой деятельности, культуры, социально-экономических систем, стадий и уровней развития
* содержание - отобранные регионы должны обеспечивать знания, необходимые для общественной, научной и личной деятельности
* ответственность - отобранные регионы должны дать возможность студентам осознать и признать ответственность за свои действия на всех уровнях - от локального до глобального.

Признание региональных и национальных отличительных черт с одной стороны, и международного сотрудничества, с другой, являются важными задачами региональной географии. Она должна развивать любовь к Родине, а также интернационализм и глобальное видение мира.

Отраслевая география

Отраслевая география всегда должна иметь региональную базу. Это проявляется

в трех подходах к географическому образованию: систематическом, проблемном и системном.

1) **Систематические курсы** включают как физическую географию, так и географию человека.

Физическая география:

- геоморфология
- гидрология
- климатология
- биогеография и физическая экология в более интегрированном виде.

География Человека:

- география населения
- экономическая география
- география городских поселений
- социальная география
- историческая география
- культурная география
- география сельской местности
- политическая география
- поведенческая география
- экология человека в более интегрированном виде.

2) **Проблемный подход** основан на изучении текущих проблем с географической точки зрения. Он может включать:

- загрязнение окружающей среды
- природные катастрофы
- социальные различия в территориальном аспекте
- глобальные изменения
- озоновая дыра
- изменение численности населения
- урбанизация
- проблема голода
- энергообеспеченность
- неравноправие(рас, полов, религий и пр.)
- пределы роста
- кризисные регионы(социальные, природные, экономические)
- война и мир
- проблемы и стратегии развития
- развитие без ущерба для окружающей среды.

3) **Системный подход** основан на изучении физических, социальных и экосистем.

Физические системы:
- ландшафты
- почвы
- климатические пояса
- гидрографическая сеть
- биосистемы

Социальные системы включают социальные и культурные процессы, определяющие жизнь человека:
- сельское хозяйство
- промышленность и сфера услуг
- система расселения
- торговля и транспорт
- социально-экономические системы.

Экосистемы

Современные проблемы развития без нанесения ущерба окружающей среде могут быть изучены при помощи объединения социальных и природных систем в экосистемы.

Принципы выбора

Соответствующий подход к образованию определяет выбор одного из приведенных подходов или их комбинацию. Чрезвычайно важно, чтобы географы продолжали поиск путей решения текущих и будущих проблем. В этом отношении программы по географии могут играть чрезвычайно важную роль в политическом, социальном, этическом, личном, эстетическом и экологическом образовании.

ПРИНЦИПЫ И СТРАТЕГИИ РЕАЛИЗАЦИИ

Учителя

Специально подготовленные учителя должны преподавать географию в средних высших учебных заведениях. Учителя являются наиболее важной составной частью процесса обучения. В связи с этим, а также благодаря комплексному характеру географической науки, хорошо подготовленные специалисты абсолютно незаменимы.

Перед лицом проблем нашего времени и задач географического образования, описанных ранее, учителя географии должны получать квалифицированную подготовку не только в их дисциплине - географии, но, также, и методике преподавания.

Путем реализации программ подготовки учителей географии, повышения их квалификации, учителя географии должны развить:

Знание и понимание:

- географии, как науки(теории, концепции, методология)
- социального характера процесса обучения
- потребностей, интересов и прав учащихся
- психологии процесса обучения
- принципы составления учебных программ

Навыки:

- планирования урока, темы, курса, программы в целом
- использования прикладных методов исследования
- вовлечения студентов в процесс обучения
- отбора и использования источников знаний
- постоянного совершенствования курса.

Чувство необходимости:

- понимания потенциала географии как средства образования
- работы с учащимися с полной самоотдачей
- постоянного самосовершенствования в области географического образования.

Самостоятельный предмет

География должна преподаваться в средних и высших учебных заведениях как самостоятельный предмет. Для обеспечения хорошей подготовки молодежи к самостоятельной жизни география должна быть частью ядра начального и среднего образования и преподаваться специально подготовленными учителями. География является своеобразным мостиком между гуманитарными и естественными науками. Географические вопросы относятся к многим дисциплинам, включая гидрологию, геологию, историю, социологию, политику и экономику. В тех случаях, когда программа предполагает интегрированное изучение какой-либо фазы или периода истории, география должна играть ключевую роль, создавая определенные "рамки" образования, изложенные в настоящей Хартии.

Основные и вспомогательные курсы

Необходимо, чтобы все учащиеся в течение всего периода обучения в школе изучали географию. Это обеспечит адекватный вклад географии в общее образование, подготовку молодежи к самостоятельной личной и общественной жизни.

Учебное время

Время, выделяемое в учебных планах для преподавания географии должно соответствовать учебному времени, выделяемому на другие основные предметы школьного курса. Расписание должно обеспечивать равномерное распределение уроков

географии в течение учебного года, а также возможность проведения полевых исследований и выполнения разнообразных самостоятельный работ.

Учебно-методические материалы

Использование высококачественных источников знаний и информации, как классических, так и современных, чрезвычайно важно для формирования в сознании учащихся реальной картины мира. Нельзя рассматривать географию как "дешевый" предмет. Международное сообщество преподавателей географии должно помочь бедным студентам получить доступ к наиболее качественным источникам географических знаний.

География для всех

География играет значительную роль в образовании всех людей. Пристальное внимание должно уделяться преподавателями географии к людям со специфическими интересами, а также к изменяющимся в процессе обучения потребностям студентов.

В то время, как многие аспекты географического образования одинаковы для всех стадий обучения, уровень внимания, уделяемого другим, может меняться от начального и среднего до высшего и непрерывного образования, повышения квалификации.

Начальное образование

Дети любят исследовать то, что их окружает в процессе игры. Они открыты для новых знаний и навыков, именно поэтому изучение других народов, их культуры, образа жизни, мест проживания должно начинаться на этой стадии. В этом отношении географическое отношение вносит свой вклад в реализацию основных положений Декларации Прав Ребенка, где говорится:"Ребенок должен находиться под особой защитой, законодательными и иными путями ему должны быть обеспечены возможности физического, умственного, нравственного, духовного и социального развития в условиях нормального обращения, свободы и уважения."

Среднее образование

По мере взросления развиваются способности абстрактного мышления. Накопленный опыт может быть значительно расширен за счет использования абстрактных источников информации. Развивая в детях озабоченность будущим мирового сообщества, особое внимание должно уделяться неразделимости знания и поведения, развитию знаний об окружающем мире, своем регионе и стране, международному сотрудничеству.

Высшее образование

Большинство людей, получающих высшее образование, будет играть важную роль в обществе, что требует знания национальных и международных проблем, вопросов охраны окружающей среды. Независимо от их основной специализации, высшее образование должно включать географические курсы для обеспечения географической грамотности выпускников. Это особенно важно для будущих учителей.

Непрерывное образование и повышение квалификации

Знание географии вносит важный вклад в повседневную жизнь каждого человека. Люди должны понимать, что их решения оказывают влияние на окружающую среду и жизнь людей в разных концах света. Только в этом случае международное сотрудничество, развитие без ущерба для окружающей среды и общемировой порядок могут быть достигнуты.

Эти знания могут быть получены путем включения географии в непрерывное образование и курсы повышения квалификации.

ИССЛЕДОВАНИЯ В ОБЛАСТИ ГЕОГРАФИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Исследования в области географического образования акцентируют внимание на преподавании географии в начальной, средней и высшей школах и непрерывном образовании. Для достижения максимальной эффективности необходимо разумное сочетание теоретических и прикладных исследований.

Теоретические исследования связаны с разработкой базовых теорий географического образования. Примером этого является анализ взаимоотношений между географическим знанием, с одной стороны, и отношением к людям и окружающей среде, с другой.

Прикладные исследования направлены на разработку новых методов преподавания, внедрение информационных технологий, таких разделов знания, как проблемы окружающей среды, экономического и социального развития.

Необходимо тесное сотрудничество между учеными, учителями и руководителями народного образования в выборе задач и направлений исследований. Результаты прикладных исследований должны получать максимально широкое распространение и применение.

Методы исследований:
Может использоваться широкий круг количественных и качественных методов исследования, включая:

- полевые исследования
- эмпирические исследования
- сравнительные исследования.

Выбор метода зависит от предмета и задач конкретного исследования.

МЕЖДУНАРОДНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО

Географическое образование вносит уникальный вклад в определение глобальных перспектив развития человечества, С целью развития международного сотрудничества преподаватели географии должны поддерживать основные положения, провозглашенные в Хельсинкском Соглашении 1977 г., способствовать обмену опытом на двух- и многосторонней основе в области методов преподавания на всех уровнях образования, включая обязательное , непрерывное и высшее образование, обмен учебными материалами и результатами исследований в области разработки программ, новых методов обучения, оценки знаний и пр. Комиссия по географическому Образованию Международного Географического Союза и иные международные организации и исследовательские программы должны поощрять начинания учителей и специалистов в области географического образования в проведении подобных обменов. Некоторые из Организаций и Исследовательских проектов приведены в Приложении 1 к настоящей Хартии.

ЗАЯВЛЕНИЕ

Настоящая Международная Хартия, разработанная Комиссией по Географическому Образованию Международного Географического Союза, подверглась широкому обсуждению среди специалистов в области географического образования из многих стран мира. Ее окончательный вариант был утвержден Исполнительным Комитетом Международного Географического Союза на XXVII Международном Географическом Конгрессе в Вашингтоне, США, в августе 1992г.

Комиссия по Географическому Образованию Международного Географического Союза рекомендует настоящую Хартию всем народам и правительствам мира и признает формы и принципы деятельности представленные в ней в качестве основы, обеспечивающей достаточный уровень географического образования во всех странах мира.

Подпись: Prof., Dr. Hartwig Haubrich
Chair, International Geographic Union
Commission on Geographic Education
Paedagogische Hoschule Freiburg
Kunzenweg 21, D79117 Freiburg/Germany

Medzinárodná charta geografickej výchovy

Komisia geografickej výchovy
Medzinárodná geografická únia

1992

Úvod

Komisia geografickej výchovy Medzinárodnej geografickej únie

je presvedčená.
že geografická výchova je nevyhnutná pri rozvoji zodpovedných a aktívnych občanov súčasného i budúceho sveta,

verí,
že geografia môže byť informačným, kvalifikačným i stimulačným predmetom umožňujúcim výchovu na všetkých úrovniach, a tak prispievať k celoživotnému potešeniu a chápaniu nášho sveta,

uvedomuje si,
že študenti si vyžadujú také rozširovanie medzinárodnej kompetencie, aby sa zabezpečila garancia efektívnej spolupráce v širokej palete ekonomických, politických, kultúrnych a environmentálnych problémov v neustále sa zmenšujúcom svete,

je znepokojená,
že geografická výchova je v niektorých častiach sveta zanedbaná a že v iných jej chýba štruktúra a súdržnosť,

je ochotná
pomáhať znižovať geografickú negramotnosť v mnohých krajinách sveta,

podporovaním
princípov:

- Charty Organizácie spojených národov;
- Všeobecnej deklarácii ľudských práv;
- konštitúcie UNESCO;
- doporučení UNESCO týkajúcich sa výchovy z hľadiska medzinárodného porozumenia, spolupráce a mieru;
- Deklarácie práv detí;
- viacerých národných učebných osnov a dokumentov ku geografickej výchove,

odporúča preto túto Medzinárodnú chartu geografickej výchovy všetkým ľuďom sveta.

Výzvy a odozvy

Riešenie mnohých súčasných problémov vyžaduje plné nasadenie ľudí všetkých generácií. Silnú geografickú dimenziu majú všetky z týchto problémov:

dynamika obyvateľstva, potraviny a hlad, urbanizácia, socio-ekonomické rozdiely, negramotnosť, chudoba, nezamestnanosť, utečenci a ľudia bez štátnej príslušnosti, porušovanie ľudských práv, choroby, kriminalita, rozdiely medzi ľudskými rodmi, migrácia, zánik živočíchov a rastlín, odlesňovanie, erózia pôdy, dezertifikácia, prírodné katastrofy, toxické a rádioaktívne odpady, klimatické zmeny, znečisťovanie ovzdušia, znečisťovanie vôd, ozónová diera, limity prírodných zdrojov, limity rastu, využívanie zeme, etnické konflikty, vojna, regionalizmus, nacionalizmus a globalizácia na "vesmírnej lodi Zem".

Konflikty vytvárané týmito problémami resp. otázkami predstavujú výzvu pre všetkých učiteľov geografie, pretože im zverená úloha dať všetkým ľuďom nádej, dôveru a schopnosť pracovať pre lepší svet.

V úsilí prispieť k mieru a spravodlivosti medzi ľuďmi sveta na jednej strane a medzi existenciou ľudstva a svetom prírody na strane druhej, učitelia geografie zakladajú svoju prácu na **Všeobecnej deklarácii ľudských práv** a to predovšetkým na:

Článku 25

/1/ "Každý má právo na štandartný život primeraný pre jeho /jej/ zdravie a existenciou pre jeho /ju/ a jeho /jej/ rodinu, vrátane potravín, oblečenia, bývania a zdravotného zabezpečenia a sociálnych služieb a právo na zabezpečenie v čase nezamestnanosti, choroby, invalidity, ovdovenia, vysokého veku alebo iného nedostatku v živobytí a to v okolnostiach za jeho /jej/ kontroly."

Článku 26

/1/ "Každý má právo na výchovu ...
/2/ Výchova by sa mala zamerať na plný rozvoj ľudskej osobnosti a na posilneniu rešpektovania ľudských práv a základných slobôd. To by malo podporovať chápanie, toleranciu a priateľstvo medzi národmi, rasami a náboženskými skupinami ako aj Spojených národov pre zabezpečenie mieru".

Z hľadiska ľudskosti právo na vzdelanie znamená aj právo na vysokú úroveň geografickej výchovy, čo jednotlivé stupne regionálnej a národnej identity zaväzuje k medzinárodnej a globálnej spolupráci.

Otázky a pojmy v geografii

Geografia je veda, ktorá sa usiľuje vysvetliť charakter priestoru a rozmiestnenie obyvateľstva, javov a udalostí, ktoré sa vyskytujú a rozvíjajú na zemskom povrchu. Geografia sa zaoberá väzbami spoločnosť - prostredie v kontexte špecifických priestorov a lokácií. Osobitne charakteristická je šírka jej štúdia, rozpätie metodológie, jej syntéza z poznatkov ostatných disciplín prírodných a humánmnych vied a jej záujem o budúci manažment vzťahov spoločnosť - prostredie.

Geografi si kladú nasledovné otázky:

Kde je to ?
Ako to vyzerá ?
Prečo je to tam ?
Ako sa to prihodilo ?
Aký vplyv to má ?
Ako by to malo byť riadené z hľadiska vzájomného prospechu spoločnosti a prírodného prostredia ?

Odpovedať na tieto otázky si vyžaduje skúmať lokácie, situácie, interakcie, priestorové rozmiestnenie a diferenciáciu javov na Zemi. Vysvetľovanie bežných situácií vychádza tak z histórie, ako aj zo súčasnosti. Pritom môžno identifikovať také trendy, ktoré budú indikovať pravdepodobný budúci vývoj.

Niektoré zo základných pojmov štúdia geografie sú:

poloha a rozmiestnenie,
priestor,
vzťahy ľudia - prostredie,
priestorové väzby,
región.

Poloha a rozmiestnenie:

Ľudia a miesta na Zemi majú rozdielnu absolútnu a relatívnu polohu. Tieto polohy sa odvádzajú od tokov tovarov, ľudí, informácií a myšlienok a pomáhajú vysvetľovať rozmiestnenie patternov /mozaík/ na Zemi. Poznanie polohy ľudí a miest je predpokladom pre pochopenie miestnych regionálnych, štátnych a globálnych vzájomných vzťahov.

Priestor:

Priestory majú rozdielne prírodné a humánne charakteristiky. Prírodné charakteristiky zahŕňajú reliéf, pôdy, klímu, vodstvo, vegetáciu, živočíšstvo a ľudský život. Ľudstvo rozvíja kultúry, sídla, socio-ekonomické systémy a životné štýly vo vzťahu k ich viere a filozofii. Znalosti o fyzických charakteristikách miest, správaní obyvateľstva a percepcie prostredia tvoria základ pochopenia vzťahov medzi ľuďmi a miestami.

Vzťahy človek - prostredie:

Ľudia využívajú prostredie rozličným spôsobom. Prostredníctvom svojich aktivít vytvárajú rôzne kultúrne krajiny. Tieto aktivity sú síce na jednej strane ovplyvňuje fyzické prostredie, ale na strane druhej transformujú okolie do rozlične kultúrne pretvorených prostredí, vrátane krajín harmonických a krajín konfliktných. Poznanie týchto komplexných väzieb v rámci priestoru poskytuje dôležitú základňu pre citlivé environmentálne plánovanie, manažment a ochranu.

Priestorové väzby:

Prírodné zdroje sú rozložené na zemskom povrchu nerovnomerne. Žiadna krajina nie je sebestačná. Dopravné a komunikačné systémy spájajú jednotlivé časti sveta, aby zabezpečili výmenu zdrojov a informácií. Preniknutie do priestorových väzieb vedie k pochopeniu súčasnej spolupráce ľudí prostredníctvom výmeny tovarov a informácií a aj migrácie. Tieto poznatky odhaľujú aj súčasné problémy a môžu prispieť k ideám zlepšenia regionálnych, národných a medzinárodných väzieb a spolupráce.

Región:

Región je územie, ktoré sa charakterizuje vybranými kritériami. Politické kritériá definujú napríklad štáty a mestá, fyzické kritériá definujú klímu a vegetačné zóny, socio-ekonomické kritériá definujú "rozvinuté" a "menej rozvinuté" krajiny. Regióny majú časovú a priestorovú dynamiku, tvoria riadenia schopné jednotky štúdia a rozvoj životného prostredia. Geografi definujú regióny na rôznych úrovniach - od lokálnej a národnej až po kontinentálnu a globálnu. Integrovaný systém regiónov vedie ku koncepcii planetárneho ekosystému. Chápanie štruktúry a procesov rozličných regiónov v rámci globálneho systému tvorí bázu pre regionálnu a národnú identitu ľudí a ich medzinárodnú perspektívu.

Príspevok geografie k vzdelávaniu

Geografia je významný prostriedok vzdelávania tak jednotlivcov, tak aj medzinárodnej a environmentálnej výchovy a výchovy k politickému rozvoju.

Geografia a vzdelávanie jednotlivca

Hoci rozvoj vedomostí, chápanie, zručnosti, postoje a hodnotenia vytvárajú celostný proces výchovy, možno ich zadeliť do troch skupín. Prostredníctvom štúdia geografie študenti objavujú a osobitne rozvíjajú:

Vedomosti a chápanie:

. lokácií a priestorov - aby udalosti národného a medzinárodného charakteru začlenili do geografického rámca a aby pochopili základné priestorové vzťahy;
. dôležitých prírodných systémov Zeme /formy reliéfu, klíma, vodstvo, pôdy, vegetácia/ - na pochopenie interakcie vnútri ekosystémov i medzi nimi;
. dôležitých socio-ekonomických systémov Zeme /poľnohospodárstvo, osídlenie, doprava, priemysel, obyvateľstvo atď./ - na uvedomenie si významu miesta. Toto obsahuje na jednej strane chápanie dopadu prírodných podmienok na ľudské aktivity a na druhej strane ponímanie možností rôznych ciest vytvárania prostredí vo vzťahu k odlišným kultúrnym hodnotám, vierovyznaniam, technickým, ekonomickým a politickým systémom atď;
. rôznorodosť obyvateľstva a spoločnosti na Zemi - pre poznanie kultúrneho bohatstva ľudskej spoločnosti;
. štruktúry a procesov domovského regiónu a štátu ako každodenného aktívneho priestoru;
. výziev a šancí globálnej závislosti resp. prepojenia

Zručnosti:

. v používaní slovných, obrazových, kvantitatívnych a symbolických foriem údajov - ako sú texty, obrázky, grafy, tabuľky, diagramy a mapy.
. v používaní takých metód ako sú terénne pozorovanie a mapovanie, interview, interpretácia sekundárnych zdrojov a aplikácia štatistiky;
. v používaní komunikatívnych, zmyslových, praktických a sociálnych zručností pri hľadaní odpovedí na geografické otázky od lokálnej po medzinárodnú úroveň. Taký proces skúmania podnecuje študentov k:

- identifikácii otázok a východísk;
- zberu a štruktúrovaniu informácií;
- spracovaniu údajov;
- interpretácii údajov;
- hodnoteniu údajov;
- rozvoju zovšeobecnení;
- vytvoreniu úsudkov;
- vytvoreniu rozhodnutí;
- riešeniu problémov;
- ku kooperatívnej práci v tímových situáciách a;
- k dôslednému správaniu sa s deklarovaným stanoviskom.

Týmto spôsobom geografická výchova prispieva k schopnosti komunikovať s technikami ako sú čítanie, písanie, rozprávanie, počítanie a grafická tvorba. Súčasne slúži k rozvoju individuálnych a sociálnych kompetencií predovšetkým vo vzťahu k priestorovej dimenzii každodeného života, a to od lokálnej až po globálnu mierku.

Postoje a hodnotenia vedúce k:

. záujmu o okolie a širokú škálu prírodných a humánnych javov na zemskom povrchu;
. oceneniu krás prírodného sveta na jednej strane a rozdielnych podmienok pre život ľudí na strane druhej;
. záujmu o kvalitu prostredia a ľudského obytného prostredia pre budúce generácie;
. chápaniu významu postojov a hodnôt v procese rozhodovania;
. ochote využívať geografické poznatky a schopnosti adekvátne a zodpovedne v osobnom, profesiálnom a verejnom živote;
. rešpektovaniu rovnoprávnosti všetkých ľudí;
. angažovaniu sa v hľadaní riešení lokálnych, regionálnych, národných a medzinárodných problémov na báze "Všeobecnej deklarácie ľudských práv".

Geografia a medzinárodná a environmentálna výchova a výchova k politickému rozvoju

Medzinárodná výchova

V zmysle dokumentu "Doporučenia týkajúce sa výchovy pre medzinárodné porozumenie, kooperáciu a mier a výchovu vo vzťahu k ľudským právam a základnej slobode" /18. konferencia UNESCO 19. novembra 1974/ geografická výchova veľmi výrazne prispieva k medzinárodnej výchove. Podporuje predovšetkým porozumenie, toleranciu a priateľstvo medzi všetkými národmi, rasovými a náboženskými skupinami, ako aj aktivity Spojených národov pre podporu mieru prostredníctvom aktívneho upozorňovania na nasledovné ciele:

- "medzinárodná dimenzia a globálne perspektívy vo výchove ľudí na všetkých úrovniach;
- chápanie a rešpektovanie všetkým národov, ich kultúr, civilizácií, hodnôt a spôsobu života všetkých ľudí vrátane domácich etnických kultúr a kultúr ostatných národov;
- vedomie narastajúcej globálnej väzby ľudí a národov;
- schopnosť komunikovať s ostatnými;
- uvedomovanie si nielen vlastných práv, ale aj povinností jednotlivcov, sociálnych skupín a národov vzájomne;
- pochopenie potreby medzinárodnej solidarity a spolupráce;
- pripravenosť jednotlivcov zúčastniť sa na riešení problémov ich komunít, krajín a sveta".

Environmentálna výchova a výchova k politickému rozvoju

Prípravný výbor OSN Konferencie o životnom prostredí a rozvoji, ktorý sa stretol v Ženeve 1.marca 1991, publikoval vo svojej správe, že environmentálna výchova a výchova k politickému rozvoju je z hľadiska zabezpečenia udržateľného rozvoja pre všetkých ľudí rozhodujúca.

"Čím viac vedomostí je k dispozícii prostredníctvom ľudí schopných spracúvať informácie, tým väčšie sú šance redukovať environmentálne škody a predchádzať budúcim problémom. Preto existuje primárna potreba posilniť vo všetkých krajinách, špeciálne v rozvojových, ich celý edukačný systém ako predpoklad pre environmentálnu výchovu a výchovu k politickému rozvoju".

Geografická výchova prispieva k tomu tým, že jednotlivci si uvedomujú dopad nielen svojho vlastného správania sa, ale aj spoločnosti, majú prístup k presným informáciám a k rozvíjaniu schopností. To im umožňuje prijímať environmentálne adekvátne rozhodnutia, a rozvíjať environmentálnu etiku tak, aby mohli riadiť svoje vlastné správanie.

Obsah a koncepcie geografickej výchovy

Štúdium geografie vo svete obyčajne vychádza z dvoch princípov:

ako **regionálne štúdium**, a ako **tematické štúdium**.

Regionálne a tematické štúdium je silne teoreticky orientované. V kontexte vyučovania sa teórie využívajú na objasnenie reálneho sveta. Ich prostredníctvom by sa žiaci mohli viesť k osvojovaniu si postupov kladenia otázok, čo by potom viedlo k poznaniu a aplikácii zovšeobecnení a princípov.

Regionálne štúdium

Regionálne štúdium sa vyberá z týchto oblastí:

Miestna obec
Domovský región
Domovský kontinent
Ostatné kontinenty a regionálne zoskupenia
Svet
Globálne štruktúry

Princípy, ktoré riadia výber regiónov na všetkých úrovniach môžu obsahovať:

- decentrizmus - pri porovnávaní blízkych a ďalekých krajín, regióny by sa mali vybrať tak, aby sa vyhlo národnému alebo kontinentálnemu centralizmu;
- motivácia - od blízkeho k vzdialenému, regióny by sa mali vybrať tak, aby sa vzali do úvahy záujmy študentov aj aktualizácia súčasných problémov;
- porovnávanie mierok - regióny by sa mali vybrať tak, aby zahŕňali poznatky zo všetkých úrovní, od lokálnej až po globálnu;
- diverzita - regióny by sa mali vybrať tak, aby zahŕňali kontrastné územia, rôzne prírodné prostredia, rôzne aktivity človeka, kultúry, socio-ekonomické systémy, etapy rozvoja a územia s rozdielnym ekologickým stavom;
- dôležitosť - regióny by sa mali vybrať tak, aby poskytovali štúdium relevantné z hľadiska verejného, profesionálneho a osobného života;
- zodpovednosť - regióny by sa mali vybrať tak, aby poskytli študentom možnosti spoznať a akceptovať ich zodpovednosť za aktivity na lokálnej až globálnej úrovni.

Ocenenie národnej identity i medzinárodnej spolupráce je dôležitá funkcia regionálneho štúdia. Regionálne štúdium by malo podporovať úvahy o internacionalizácii a globalizácii, čím sa možno vyvarovať regionálnemu separatizmu.

Tematické štúdium

Tematické štúdium by malo obsahovať regionálnu bázu. Plány tematického štúdia v geografii môžno klasifikovať ako systematické, problémovo orientované a systémovo teoretické.

1/ **Systematické prístupy** sa týkajú čiastkových disciplín fyzickej a humánnej geografie.

Fyzická geografia zahŕňa:

- geomorfológiu,
- hydrológiu,
- klimageografiu,
- biogeografiu,
- a fyzickú ekológiu ...

Humánna geografia zahŕňa:

- geografiu obyvateľstva,
- ekonomickú geografiu,
- urbánnu geografiu,
- sociálnu geografiu,
- historickú geografiu,
- kultúrnu geografiu,
- vidiecku geografiu,
- politickú geografiu,
- humánnu ekológiu ...

2/ **Prístupy založené na problémovo orientovaných východiskách** sa dotýkajú štúdia súčasných problémov z geografického hľadiska. Tieto môžno založiť na lokálnej, regionálnej, národnej a globálnej úrovni. Súčasné problémy, ktoré sa obyčajne študujú, zahŕňajú:

- kvalitu životného prostredia,
- sociálno-priestorové rozdiely,
- ohrozenia a katastrofy,
- globálne zmeny,
- dynamiku obyvateľstva,
- urbanizáciu,
- hlad vo svete,
- manažment energie,
- rozdiely medzi rasami, ľudskými rodmi a vierovyznaniami,
- limity rastu,
- krízové regióny /sociálne, prírodné, ekonomické/,
- konflikty,
- problémy rozvoja a stratégie,
- udržateľný rozvoj ...

3/ **Systémovoteoretické prístupy** sú založené na vyučovaní fyzických a humánnych systémov a ekosystémov.

Fyzické systémy zahŕňajú:

- geomorfologické systémy,
- pôdne systémy,
- klimatické systémy,
- hydrologické systémy,
- biotické systémy.

Humánne systémy obsahujú sociálne a kultúrne procesy v ľudskej spoločnosti, ako sú:

- poľnohospodárske systémy,
- priemyselné a službové systémy,
- sídelné systémy,
- dopravné a obchodné systémy,
- spoločenské systémy.

Ekosystémy

Súčasné záujmy z hľadiska udržateľného rozvoja môžno tiež skúmať prostredníctvom štúdia integrovanosti humánnych a prírodných systémov v rámci ekosystému.

Princípy výberu

Preferovaná filozofia výchovy určuje, či sa vyššie uvedené prístupy môžu kombinovať alebo sa vyberie len jeden z nich. Nech sa vyberie ktorýkoľvek prístup, štúdium by malo študentov podnecovať ku kladeniu vlastných otázok a k získavaniu informácií. Dôležité je, že študenti rozvíjajú geografické schopnosti hľadania riešení súčasných a budúcich problémov v priestorovej organizácii. Týmto spôsobom celoživotné geografické vzdelávanie hrá významnú úlohu v rámci politickej, sociálnej, etickej, individuálnej, humánnej, estetickej a environmentálnej výchovy.

Princípy a stratégie pre realizáciu

Odborní učitelia

Geografia by sa mala na školách a vysokých školách vyučovať odborne vyškolenými učiteľmi. Učitelia sú pri výchove a vzdelávaní najhodnotnejším zdrojom. Z tohto dôvodu, ako aj dôvodu komplexnosti geografického štúdia sú učitelia - odborníci nevyhnutní.
Vzhľadom k súčasným zmenám a k cieľom geogafického vzdelávania učitelia geografie by sa nemali kvalifikovať len v odbore geografia, ale taktiež v geografickej výchove.

Prostredníctvom programu učiteľského vzdelávania učitelia geografie budú progresívne rozvíjať:

Vedomosti a chápanie:

- rozvojových disciplín geografie
- sociálnych kontextov výchovy a vzdelávania
- potrieb, záujmov, perspektív a práv študentov
- spôsobov učenia sa študentov /poznávacie, citové a psychomotorické dimenzie/
- princípov učebných osnov

Zručnosti:

- v plánovaní náplne hodín, blokov, kurzov a učebných osnov
- v aplikácii príslušných hodnotiacich metód
- v motivácii študentov v procese získavania poznatkov prostredníctvom výuky
- vo výbere a používaní príslušných zdrojov a médií
- v procese neustáleho skúšania a opakovania

Hodnotenia a postoje, ktoré podporujú:

- potenciál geografie ako média pre vzdelávanie
- geografické vzdelávanie študentov, ktorí geografiu študujú
- osobnostný a profesionálny rast v geografickom vzdelávaní
- rovnaké práva pre všetkých študentov na efektívne geografické vzdelávanie

Samostatný predmet

Na zaručenie riadnej prípravy pre budúcnosť by geografia mala byť v učebných osnovách základných a stredných škôl samostatným predmetom. Už na základnom stupni by sa učitelia mali pripravovať na vyučovanie geografie. Na druhom a vyšších stupňoch by geografiu mali vyučovať odborní učitelia geografie. Geografia je prepojením alebo mostom medzi prírodnými a sociálnymi vedami. Geografické problémy majú vzťah k mnohým iným disciplínam - vrátane geológie, hydrológie, biológie, histórie, sociológie, politiky a ekonomiky. Tam, kde miestne podmienky vyžadujú, aby študenti v jednotlivých rokoch absolvovali kombinované alebo integrované štúdium geografie, by geografia mala mať v učebnom programe kľúčovú úlohu a využívala túto medzinárodnú chartu..

Obligatórne a kontinuálne vyučovanie

Je nevyhnutné, aby študenti počas rokov formálnej školskej dochádzky absolvovali kontinuálny program geografického štúdia. Iba táto cesta zabezpečí pre geografiu možnosť prostredníctvom všeobecnej výchovy sa podieľať na príprave študentov na ich individuálny a spoločenský život.

Časový rozvrh

Geografia by sa mala v učebných osnovách časovo rozvrhnuť porovnateľne s ostatnými samostatnými predmetmi. Rozvrh hodín by mal zabezpečiť nielen pravidelnosť vyučovania počas školského roka, ale mal by umožňovať aj vytváranie dlhších časových blokov pre dokončovanie projektov a spracovávanie výsledkov terénneho výskumu. Učiteľom treba odhaliť úlohu geografických poznatkov ako pomôcky pre študentov pri ich reakcii na súčasné a budúce zmeny.

Vyučovacie a učebné materiály

Používanie kvalitných médií,či už tradičných ako aj moderných, je nevyhnutné nato,aby študenti získali realistické predstavy o Zemi. Geografia nemôžno považovať za málo nákladný predmet. Tým krajinám, ktoré si svoje vyučovací materiál nemôžu financovať, medzinárodné združenie učiteľov geografie by malo umožniť prístup ku kvalitnému vyučovaniu a vzdelávaciemu materiálu.

Geografia ako predmet pre všetkých

Geografia má významnú úlohu vo vzdelávaní a výchove všetkých ľudí. Osobitná pozornosť sa musí venovať tvorcami učebných plánov špeciálnym potrebám učiteľov práve tak, ako sa menia vo svojom vývoji potreby študentov.

Hoci mnohé aspekty geografickej výchovy sú spoločné pre všetky stupne, jej špecifiká sa menia od základného stupňa cez stredné a vysokoškolské vzdelávanie, resp. od vzdelávania odborného, cez vzdelávanie dospelých až po ďalšie vzdelávanie.

Základná škola

Deti sa radi učia skúmaním svojho okolia.Otvorené sú aj mnohým zážitkom a preto učenie o ľuďoch iných kultúr, životných štýlov a miest by sa malo začať na tejto úrovni. Takýmto spôsobom geografická výchova prispieva k základným ideám Deklarácie práv detí OSN, ktorá konštatuje: ... "Deti by sa mali tešiť osobitnej starostlivosti a mali by mať príležitosti a možnosti s právom a ďalšími prostriedkami rozvinúť sa fyzicky, mentálne, morálne, duševne a sociálne, zdravým a normálnym spôsobom v podmienkach slobody a dôstojnosti.

Stredná škola

S rastom mladých ľudia zväčšuje sa u nich kapacita abstraktného myslenia. Získavanie praktických skúseností preto možno zakladať na čoraz väčšom používaní abstraktnejších zdrojov informácií. Pri orientácii záujmu na budúcnosť ľudstva, dôraz by sa mal klásť na odstraňovanie izolovanosti myšlienok a správania sa, na podporu environmentálnych kompetencií, regionálnych a národných záväzkov, medzinárodnej solidarity.

Vysoká škola

Mnohí z tých, ktorí získali vyššie vzdelanie, môžu neskôr zohrať kľúčovú úlohu v spoločnosti, vyžadujúcej národné a medzinárodné znalosti a environmentálne kompetencie. Všetky kurzy vo vyššom vzdelávaní, akokoľvek by pole ich pôsobnosti bolo rozsiahle, by mali obsahovať také štúdium geografie, aby graduovaní boli geograficky gramotní. Toto je mimoriadne dôležité predovšetkým pre tých, ktorí sa rozhodli stať sa učiteľmi. Pre učiteľov geografie je výhodné, aby ovládali aj druhý jazyk.

Vzdelávanie dospelých a spoločenská výchova

Geografické poznatky prispievajú ku kvalifikovanosti všetkých ľudí v ich každodennom živote. Ako pracujúci, zamestnávatelia, konzumenti a občania, ľudia musia pochopiť medzinárodný a environmentálny dopad svojich rozhodnutí. Len týmto spôsobom možno vo svete dosiahnúť medzinárodnú spoluprácu, dlhotrvajúci rozvoj s ekologickou rovnováhou a spravodlivý poriadok.

Uvedené súvislosti sa možno zabezpečiť zaradením geografie do všetkých foriem odborného vzdelávania, vzdelávania dospelých a ďalšieho vzdelávania prostredníctvom takto chápaného celoživotného vzdelávania každého jednotlivca.

Výskum v geografickej výchove

Výskum v geografickej výchove sa sústreďuje na zlepšenie vyučovania geografie na všetkých úrovniach vzdelávania, čo tiež prispieva k rozvoju všeobecných vyučovacích a vzdelávacích teórií. Aby sa dosiahli tieto závery, je treba presadzovať základný, ako aj aplikovaný výskum.

Základný výskum je spätý s rozvojom základných teórií geografickej výchovy. Skúma základné aspekty geografickej výchovy ako sú rozvoj detského priestorového chápania, percepcia životného prostredia a postoje k ľuďom, miestam a problémom.

Aplikovaný výskum sa týka takých postupov v procese geografického vzdelávania, ako sú rozvoj a hodnotenie vyučovacích metód a prostriedkov v oblasti nových informačných technológií, environmentálna výchova, výchova k politickému rozvoju, mnohokultúrne a globálne štúdium.

Toto všetko by mala uzatvárať spolupráca medzi výskumnými pracovníkmi, učiteľmi a edukačnými systémami pri výbere problémov a projektov výskumu. Aj výsledky aplikovaného výskumu by mali byť súčasťou príslušnej efektívnej realizácie.

Metodológia

Výskum je dôležitým aspektom geografickej výchovy na všetkých úrovniach. Zatiaľ čo empirický výskum môžnoe chápať ako primárny na vysokoškolských inštitúciách, postup založený na výskume triedy poskytuje možnosti pre všetkých učiteľov, aby prispeli k rozvoju a hodnoteniu vyučovacích programov, procesov a východísk. Výskumné postupy by sa mali použiť v plnom kvantitatívnom a kvalitatívnom rozsahu.

Výskumné postupy môžu zahŕňať:
- rozhodovací výskum /akčný/,
- empirický výskum,
- hermeneutický výskum.

Výber metód a riešených otázok by mal závisieť od predmetu výskumu.

Medzinárodná spolupráca

Geografická výchova je jedinečným príspevkom k formovaniu globálnych perspektív. Aby sa podporila medzinárodná spolupráca učiteľov geografie, táto výchova by sa mala oprieť o ciele Helsinskej dohody /1977/. Dohoda podporuje bilaterálnu alebo multilaterálnu výmenu skúseností vo využití vyučovacích metód na všetkých úrovniach výchovy, vrátane povinného, ďalšieho a vyššieho vzdelávania, výmenu vyučovacích materiálov a výsledkov výskumu, projektov a učebných plánov, pedagogiky, metód hodnotenia a teórie odboru . Didaktikov a učiteľov geografie vo všetkých krajinách podnecujú k výmene a spolupráci prostredníctvom Komisie geografickej výchovy IGU ako aj mnohých ďalších medzinárodných inštitúcií a špeciálnych výskumných projektov, ktoré sú geograficky i výchovne dôležité. Niektoré aktívne medzinárodné organizácie a projekty sú uvedené v dodatku A tohto dokumentu.

Prehlásenie

Túto medzinárodnú chartu, navrhnutú Komisiou geografickej výchovy IGU a prediskutovaná učiteľmi geografie celého sveta, schválilo generálne zhromaždenie IGU na 27. medzinárodnom geografickom kongrese vo Washingtone v auguste 1992.
Komisia geografickej výchovy IGU proklamuje túto chartu všetkým vládam a ľuďom celého sveta. Princípy a doporučenia v tejto charte prehlasuje za základ ďalšieho rozvoja geografickej výchovy vo všetkých krajinách.

Prof.Dr.Hartwig Haubrich
Predseda, Medzinárodná geografická únia
Komisia pre geografickú výchovu
Vysoká škola pedagogická, Freiburg
Katedra geografie
Kunzenweg 21, 79117 Freiburg/Nemecko

M E D N A R O D N A L I S T I N A
O
G E O G R A F S K E M I Z O B R A Ž E V A N J U

KOMISIJA ZA GEOGRAFSKO IZOBRAŽEVANJE

MEDNARODNA GEOGRAFSKA UNIJA

VSEBINA

1. Predgovor.....3

2. Izzivi in odgovori.....4

3. Vprašanja in koncepti v geografiji.....5

4. Prispevek geografije k izobraževanju.....7

5. Vsebina in zasnova geografskega iozobraževanja.....10

6. Načela in strategija izvedbe.....13

7. Raziskovanje v geografskem izobraževanju.....16

8. Mednarodno sodelovanje.....17

9. Razglas.....17

PREDGOVOR

Komisija za geografsko izobraževanje Mednarodne geografske unije, ki

JE PREPRIČANA,
da je geografsko izobraževanje nujno potrebno za razvoj odgovornih in aktivnih prebivalcev sveta,

SE ZAVEDA,
da je geografija predmet, ki informira, usposablja in vzpodbuja na vseh stopnjah izobraževanja, obenem pa lahko prispeva k poglobljenemu doživljanju in razumevanju našega sveta,

SE ZAVEDA,
da učenci potrebujejo več mednarodnega uveljavljanja, da bi lahko učinkovito sodelovali na ekonomskem, političnem in kulturnem področju ter na področju varstva okolja v tem vedno "manjšem" svetu,

JE ZASKRBLJENA,
ker je geografsko izobraževanje zanemarjeno v mnogih delih sveta, ponekod pa nista dovolj jasni njegova zgradba in skladnost,

JE PRIPRAVLJENA
pomagati kolegom pri zmanjševanju geografske nepismenosti v vseh deželah sveta,

PODPIRA
načela, ki so zapisana v:

- Listini Združenih narodov,
- Svetovni deklaraciji o človekovih pravicah,
- Ustavi Unesca,
- Priporočilu Unesca o izobraževanju za mednarodno razumevanje, sodelovanje in mir,
- Deklaraciji o pravicah otrok,
- nacionalnih kurikulumih in poročilih o geografskem izobraževanju,

priporoča to Mednarodno listino o geografskem izobraževanju vsem ljudem sveta.

IZZIVI IN ODGOVORI

Rešitev bistvenih vprašanj in problemov našega sveta zahteva sodelovanje ljudi vseh generacij. Vsi spodaj našteti problemi imajo močno geografsko dimenzijo:

gibanje prebivalstva, hrana in lakota, urbanizacija, socialnoekonomske razlike, nepismenost, revščina, nezaposlenost, begunci in ljudje brez države, kršitev človekovih pravic, bolezni, kriminal, spolno razlikovanje, migracije, izumiranje rastlin in živali, deforestacija, erozija prsti, širjenje puščav, naravne katastrofe, strupeni in radioaktivni odpadki, klimatske spremembe, onesnaževanje ozračja, onesnaževanje voda, ozonska luknja, omejenost naravnih virov, omejevanje gospodarske rasti, izraba tal, etnični konflikti, vojne, regionalizacija, nacionalizem, globalizacija na "Vesoljski ladji Zemlja".

Konflikti, ki jih povzročajo ta vprašanja in problemi, pomenijo izziv vsem tistim učiteljem geografije, ki želijo ljudem ponuditi zaupanje v boljši svet.

V prizadevanju za mir in pravičnost, tako med ljudmi sveta kot med človekom in svetom narave, se učitelji geografije opirajo na Svetovno dekleracijo o človekovih pravicah, predvsem na:

Člen 25

(1) " Vsakdo ima pravico do življenja, ki bo njemu (njej) in njegovi (njeni) družini zagotavljalo zdravje in blaginjo, vključno s hrano in obleko, bivališčem, zdravstvenim in socialnim varstvom, pravico do varnosti v primerih nezaposlenosti, bolezni, nezmožnosti, vdovstva, starosti in pomanjkanja sredstev za preživljanje, kadar to ni v njegovi (njeni) moči.

Člen 26

(1) Vsakdo ima pravico do izobrazbe...
(2) Izobraževanje naj bo usmerjeno k celovitemu razvoju osebnosti človeka ter k jačanju spoštovanja človekovih pravic in osnovnih svoboščin. Med vsemi narodi, rasnimi in verskimi skupnostmi naj širi razumevanje, strpnost in prijateljstvo ter podpira aktivnosti Združenih narodov za ohranjanje miru."

Splošnočloveška pravica do izobrazbe vključuje tudi pravico do visokokvalitetne geografske izobrazbe, ki vzpodbuja uravnoteženo regionalno in nacionalno identiteto ter vključevanje v mednarodne tokove.

VPRAŠANJA IN KONCEPTI V GEOGRAFIJI

Geografija je znanost, ki išče razlago prostorskih značilnosti, razporeditve ljudi, pojavov in dogodkov na površju Zemlje. Ukvarja se s proučevanjem povezav med človekom in okoljem v okviru specifičnih prostorov in lokacij. Njene posebne značilnosti so širina pogledov, interdisciplinarnost in združevanje znanj naravoslovnih in družboslovnih znanosti ter zanimanje za uravnavanje odnosov med človeštvom in okoljem v prihodnosti.

Geografi se sprašujejo:

Kje je kaj?
Kakšno je?
Zakaj je tam?
Kako se je zgodilo?
Kakšni so njegovi vplivi?
Kako ravnati v skupno korist človeštva in narave?

Odgovori na ta vprašanja zahtevajo proučevanje lokacije, situacije, interakcije, prostorske distribucije in razločevanje pojavov na Zemlji. Razlaga današnjega stanja izhaja iz preteklosti in sedanjosti, sodobni trendi pa kažejo tudi na možen razvoj v prihodnosti.

Osnovni koncepti geografskega raziskovanja in proučevanja so:

lokacija in razporeditev,
prostor,
odnos med človekom in okoljem,
prostorska interakcija,
regija.

LOKACIJA IN RAZPOREDITEV

Ljudje in pokrajine imajo različno absolutno in relativno lokacijo na Zemlji. Te lokacije so povezane s tokovi dobrin, ljudi, informacij in idej ter pomagajo razložiti razporeditev in modele na Zemlji. Njihovo poznavanje je predpogoj za razumevanje lokalne, regionalne, nacionalne in globalne soodvisnosti.

PROSTOR

Prostor ima različne naravne in družbene značilnosti. Naravne značilnosti vključujejo izoblikovanost pokrajine, prst, klimo, vodne vire, vegetacijo, živali in ljudi. Ljudje v skladu s svojim prepričanjem in filozofijo ustvarjajo različne kulture, naselbine, socialnoekonomske sisteme in življenske stile. Osnova za razumevanje povezav med ljudmi in pokrajino je poznavanje fizičnih značilnosti pokrajin ter človeškega zaznavanja okolja in ravnanja.

ODNOS MED ČLOVEKOM IN OKOLJEM

Ljudje na razne načine izkoriščajo okolje in ustvarjajo različne kulturne pokrajine. Na eni strani so pod vplivom svojega fizičnega okolja, na drugi pa ga, ob upoštevanju njegove harmoničnosti in konfliknosti, spreminjajo v različno kulturno zaznamovana okolja. Razumevanje teh zapletenih interakcij v prostoru je osnova za odgovorno planiranje v okolju, njegovo varstvo in gospodarjenje z njim.

PROSTORSKA INTERAKCIJA

Zaradi neenakomerne razporejenosti naravnih virov ni nobena dežela samozadostna. Medsebojna povezanost pokrajin s prometom in komunikacijskimi sistemi omogoča izmenjavo naravnih virov in informacij. Poznavanje prostorskih interakcij omogoča razumevanje današnjega sodelovanja med ljudmi, ki poteka prek izmenjave dobrin, informacij in migracij. Obenem lahko na ta način odkrivamo probleme in možnosti za izboljšanje regionalnega, nacionalnega ter mednarodnega sodelovanja ter bolje razumemo probleme revščine, bogastva in blaginje človeštva.

REGIJA

Regija je območje, ki ga definiramo na več načinov. Politični kriterij določa države in mesta, fizični kriterij klimatske in vegetacijske cone, socialnoekonomski pa "razvite in manj razvite" dežele. Regije so dinamične v času in prostoru ter zato primerne enote za raziskovanje. Geografi označujejo regije z različnimi stopnjami, od lokalnih in regionalnih do kontinentalnih in globalnih. Integrirani sistem regij vodi h konceptu planetarnega ekosistema. Razumevanje strukture in procesov različnih regij znotraj globalnega sistema je osnova regionalne in nacionalne identitete ljudi in njihovega mednarodnega položaja.

PRISPEVEK GEOGRAFIJE K IZOBRAŽEVANJU

Geografija je močan medij za izobraževanje posameznikov in veliko prispeva k mednarodnemu izobraževanju na področju okolja in razvoja.

Geografija in izobraževanje posameznika

Čeprav so znanje, razumevanje, veščine, odnos in vrednotenje sestavni del holističnega procesa izobraževanja, ločimo tri skupine ciljev oziroma smotrov. Njihovo proučevanje spodbuja učence k raziskovanju in razvijanju znanja,razumevanja, veščin, odnosov in vrednot. Predvsem naj bi razvijali

poznavanje in razumevanje:

- lokacij in prostorov, da bi bili sposobni postaviti nacionalne in mednarodne dogodke v geografski okvir in razumeti osnovne prostorske odnose;
- glavnih naravnih sistemov na Zemlji (relief, prst, vodovje, klima, vegetacija), da bi razumeli interakcije znotraj ekosistemov in med njimi;
- glavnih socialnoekonomskih sistemov na Zemlji (kmetijstvo, naselitev, promet, industrija, trgovina, energija, prebivalstvo in drugi) z namenom pridobiti občutek za prostor. To vključuje tako razumevanje vpliva naravnih pogojev na človeške aktivnosti kot tudi različne načine oblikovanja okolij glede na njihove kulturne vrednote, religijo, tehnične, ekonomske in politične sisteme;
- različnosti ljudi in družb na Zemlji z namenom ceniti kulturno bogastvo človeštva;
- struktur in procesov v domači regiji in državi;
- izzivov in možnosti v okviru globalne soodvisnosti;

spretnosti v:

- uporabi verbalnih, kvantitativnih in simboličnih podatkov, kot so teksti, slike, grafi, tabele, diagrami in zemljevidi;
- uporabi metod, kot so terensko delo in izdelovanje zemljevidov, anketiranje ljudi in interpretacija sekundarnih virov ter uporaba statističnih podatkov;
- uporabi komunikacijskih, miselnih, praktičnih in socialnih veščin za raziskovanje geografskih tem na lokalni in mednarodni ravni. Tako bodo učenci sposobni:

    - identificirati vprašanja in rezultate,
    - zbirati in strukturirati informacije,
    - obdelovati podatke,
    - interpretirati podatke,
    - ovrednotiti podatke,
    - posploševati,
    - uporabljati posplošitve,
    - oblikovati mnenja in ocene,
    - odločati,

- reševati probleme,
- sodelovanja v delovni skupini,
- delovati dosledno v skladu s priznanimi vrednotami.

Geografsko izobraževanje na ta način prispeva k pismenosti, sposobnosti ustnega izražanja, uporabi številčnih podatkov in uporabi grafičnih sredstev. Prispeva tudi k razvoju osebnostne in socialne odgovornosti v vsakdanjem življenju in mednarodnem delovanju;

odnose in vrednote, ki prispevajo k:

- zanimanju za okolico ter naravne in družbene značilnosti površja Zemlje;
- vrednotenju lepote fizičnega sveta na eni strani in različnih življenskih pogojev na drugi;
- skrbi za kvaliteto in načrtovanje okolja ter skrbi za življenje prihodnjih generacij;
- razumevanju pomena odnosov in vrednost pri odločanju;
- pripravljenosti za odgovorno uporabo geografskega znanja in veščin v osebnem, profesionalnem in javnem življenju;
- spoštovanju pravice do enakopravnosti vseh ljudi;
- reševanju lokalnih, regionalnih, nacionalnih in mednarodnih problemov po načelih Svetovne deklaracije o človekovih pravicah.

GEOGRAFIJA IN MEDNARODNO IZOBRAŽEVANJE, OKOLJEVARSTVENO IZOBRAŽEVANJE IN IZOBRAŽEVANJE ZA RAZVOJ

Mednarodno izobraževanje

Geografsko izobraževanje v veliki meri prispeva k mednarodnemu izobraževanju, kot je opisano v " Priporočilu o izobraževanju za mednarodno razumevanje, sodelovanje in mir ter o izobraževanju, ki zadeva človekove pravice in osnovne svoboščine " (18. konferenca Unesca, 19. november, 1974). Še posebno pa geografska izobrazba razvija razumevanje, strpnost in prijateljstvo med vsemi narodi, rasami in religijami ter podpira vse aktivnosti Združenih narodov za ohranjanje miru z aktivnim spodbujanjem:

a) mednarodne dimenzije in globalnih perspektiv v izobraževanju ljudi na vseh stopnjah;
b) razumevanja in spoštovanja vseh narodov, njihovih kultur, civilizacij in načinov življenja, vključno z domačimi etničnimi kulturami in kulturami drugih narodov;
c) zavedanja naraščajoče globalne soodvisnosti narodov in narodnosti;
d) sposobnosti medsebojne komunikacije;
e) zavedanja ne le pravic, ampak tudi dolžnosti, kar zavezuje posameznike, socialne skupine in narode;
f) razumevanja potrebe po mednarodni solidarnosti;
g) pripravljenosti posameznikov za sodelovanje pri reševanju problemov njegove skupnosti, dežele in sveta.

Okoljevarstveno izobraževanje in izobraževanje za razvoj

Pripravljalni komite za konferenco Združenih narodov o okolju in razvoju je zasedal 18. marca 1971 v Ženevi. V poročilu je poudaril pomen okoljevarstvenega izobraževanja in izobraževanja za razvoj na vseh stopnjah in za vse ljudi.

"Čim več je znanja v rokah izobraženih ljudi, ki so sposobni razumevanja informacij, večje so možnosti zmanjšanja uničevanja okolja ter preprečevanja nastajanja novih problemov. Gre za primarno potrebo po okrepitvi celotnega izobraževalnega sistema kot predhodnika okoljevarstvenega izobraževanja v vseh državah, še posebno v državah v razvoju."

Geografska izobrazba omogoča, da se posameznik zave vpliva svojih dejanj oziroma ravnanja njegovega družbenega okolja ter da s pomočjo najnovejših informacij in veščin ter na osnovi okoljevarstvene etike sprejema odločitve, ki ne zanemarjajo okolja.

VSEBINA IN ZASNOVA GEOGRAFSKEGA IZOBRAŽEVANJA

V geografskih kurikulumih po svetu sta prisotna regionalnogeografski in tematskogeografski pristop.

Oba sta močno teoretična. V kontekstu učenja otrok se teorije uporabljajo za osvetlitev resničnega sveta. Otroke bi morali spodbujati k raziskovalnemu pristopu, ki bi jim omogočil izdelavo lastnih stališč ter uporabo posplošitev in principov.

REGIONALNOGEOGRAFSKI PRISTOP

Regionalne študije obsegajo:

- lokalno skupnost,
- domačo regijo,
- domačo državo,
- domač kontinent,
- ostale kontinente in regionalne grupacije,
- svet,
- globalne strukture in interakcije.

Načela, ki vodijo selekcijo regij na vseh stopnjah, lahko temeljijo na:

- decentralizaciji - izbor regij bi se moral izogniti nacionalni in kontinentalni centralizaciji;
- motivaciji - izbor regij bi moral upoštevati interes učencev in aktualnost dogodkov;
- ravnotežju - izbor regij bi moral vključevati lokalni in globalni aspekt;
- različnosti - izbor regij bi moral vključevati kontrastne prostore, različna fizična okolja, različne človeške aktivnosti, kulture, socialnoekonomske sisteme ter stopnje razvoja in preživetja;
- pomembnosti - izbor regij bi moral vključiti raziskave o javnem, poklicnem in osebnem življenju ljudi;
- odgovornosti - izbor regij bi moral učencem omogočiti, da spoznajo in sprejmejo odgovornost za delovanje v lokalnem in globalnem smislu.

Vrednotenje narodne identitete in mednarodnega sodelovanja je pomembna naloga regionalnih študij, ki naj bi spodbujale zavest ter opozarjale na pasti separatizma.

TEMATSKI PRISTOP

Tematske študije bi morale vedno imeti regionalno osnovo. Kurikulum tematskih študij v geografiji bi moral biti sistematično klasificiran ter temeljiti na problemskem in sistemskem pristopu.

1. **Sistematski pristopi** za fizično in družbeno geografijo.

Fizična geografija lahko vljučuje:
- geomorfologijo,
- hidrogeografijo,
- klimatogeografijo,
- biogeografijo ter
- fizično ekologijo v integriranem smislu.

Družbena geografija lahko vključuje:
- geografijo prebivalstva,
- ekonomsko geografijo,
- urbano geografijo,
- družbeno geografijo,
- zgodovinsko geografijo,
- kulturno geografijo,
- geografijo podeželja,
- politično geografijo,
- družbeno ekologijo...

2. **Problemski pristopi**, ki temeljijo na bistvenih vprašanjih, se ukvarjajo s študijem tekočih dogodkov in problemov z geografskega stališča. To lahko poteka na lokalni, regionalni, nacionalni ali globalni ravni. Vključujejo lahko:

- kvaliteto okolja,
- naravne in druge nesreče,
- socialno-prostorske neenakosti,
- globalne spremembe,
- dinamiko prebivalstva,
- urbanizacijo,
- lakoto po svetu,
- gospodarjenje z energijo,
- neenakosti ras, spolov ali ver,
- omejevanje gospodarske rasti,
- krizne regije (družbeno, naravno in ekonomsko pogojene),
- konflikte,
- probleme in strategije razvoja,
- uravnoteženi razvoj.

3. **Sistemski pristopi** se ukvarjajo s preučevanjem fizičnih sistemov, družbenih sistemov in ekosistemov.

Fizični sistemi obsegajo:
- geomorfološke sisteme,
- sisteme prsti,
- klimatske sisteme,
- hidrološke sisteme ter
- biotične sisteme.

Družbeni sistemi, ki obsegajo socialne in kulturne procese v družbenih formacijah, so:

- poljedelski sistemi,
- industrijski sistemi in sistemi uslužnostnih dejavnosti,
- naselitveni sistemi,
- prometni in trgovski sistemi,
- družbeni sistemi.

Ekosistemi

Skrb za uravnotežen razvoj se lahko izrazi tudi s proučevanjem integracije družbenih in naravnih sistemov znotraj ekosistema.

Izbira pristopov

Izbrana izobraževalna filozofija določa, ali bomo nekatere zgoraj omenjene pristope združevali ali pa bomo izbrali le enega. Ne glede na vrsto pristopa je potrebno učence vzpodbujati k iskanju odgovorov na različna vprašanja. Učenci naj se naučijo veščin, ki jim bodo pomagale najti rešitve za sedanje in bodoče probleme sveta. Zato imajo geografski kurikulumi pomembno vlogo znotraj političnega, socialnega, etničnega, osebnostnega, humanističnega in estetskega izobraževanja.

NAČELA IN STRATEGIJA IZVEDBE

Učitelji - strokovnjaki

Geografijo bi morali v šolah poučevati strokovno izšolani učitelji, ki so največje bogastvo v izobraževalnem procesu. Zaradi tega in zaradi kompleksnosti geografije so visoko izobraženi strokovnjaki nujno potrebni.

Izzivi našega časa in prej opisani cilji geografskega izobraževanja zahtevajo usposobljenost učiteljev geografije tako na strokovnem področju, to je v geografiji , kot na področju geografskega izobraževanja.

S pomočjo programa začetnega izobraževanja učiteljev in njegovega nadaljevanja bi morali učitelji obvladati:

poznavanje in razumevanje:

- razvoja geografije kot stroke (koncepti, teme, pristopi in veščine),
- socialnega pomena izobraževanja in poučevanja,
- interesov, pričakovanj in pravic učencev,
- načina učenja učencev (kognitivna, afektivna in psihomotorična področja),
- principov kurikuluma;

veščine in spretnosti za:

- načrtovanje lekcij, enot, pouka in kurikuluma,
- uporabo primernih metod vrednotenja,
- vključevanje učencev pri pridobivanju izobraževalnih izkušenj,
- selekcijo in uporabo primernih virov in medijev,
- potek vrednotenja in ponavljanja,

vrednote in odnos do:

- geografije kot izobraževalnega medija,
- geografskega izobraževanja učencev,
- uresničevanja osebne in profesionalne rasti znotraj geografskega izobraževanja,
- uresničevanja enakih pravic za vse učence z namenom doseči uspešno geografsko izobraževanje.

Avtonomnost predmeta

Da bi se lahko temeljito pripravili na prihodnost, bi morala biti geografija eden glavnih predmetov tako v osnovnošolskih kot v srednješolskih kurikulumih. Na predmetni osnovnošolski stopnji bi morali poučevati geografijo predmetni učitelji geografije, na srednješolski in na vseh višjih stopnjah pa bi morali geografijo poučevati geografski strokovnjaki. Geografija predstavlja most med naravoslovnimi in družboslovnimi znanostmi. Na mnoga geografska vprašanja lahko

najdemo odgovore v vedah, kot so geologija, hidrologija, biologija, zgodovina, sociologija, politika in ekonomija. Kadar okoliščine zahtevajo, da imajo učenci določene starosti ali na določeni stopnji kombinirane smeri pouka oziroma integrirane kurikulume različnih predmetov, bi morala biti geografija znotraj tega natančno definirana, v skladu z okvirom te Mednarodne listine.

Obvezen in neprekinjen pouk

Vsi učenci bi morali imeti v letih svojega šolanja neprekinjen program geografskega pouka, ki bi prispeval k njihovi splošni izobrazbi ter pripravi na osebno in javno življenje.

Časovna razporeditev

Geografija bi morala imeti v predmetniku enak časovni delež kot ostali glavni predmeti. Urnik bi moral geografiji zagotoviti stalno število ur skozi vse šolsko leto, pa tudi možnost povečanja števila ur v primeru projektnega ali terenskega dela. Tako bi lahko učenci pridobili geografske izkušnje, ki bi jim pomagale pri izivih sedanjosti in prihodnosti.

Učno gradivo

Da bi si učenci lahko ustvarili realno predstavo o Zemlji, je nujna uporaba tako tradicionalnih kot najnovejših učnih sredstev in medijev. Geografija ne bi smela biti nizkoproračunski predmet. Mednarodna skupnost geografskih vzgojiteljev bi morala pomagati revnejšim državam, da bi dobile dostop do kvalitetnega učnega gradiva.

GEOGRAFIJA - PREDMET ZA VSE

Geografija ima pomembno vlogo pri izobraževanju vseh učencev. Sestavljalci kurikuluma morajo biti posebej pozorni na učence s posebnimi potrebami in na spreminjanje potreb učencev v skladu z njihovim razvojem.

Čeprav je na vseh stopnjah veliko skupnih vidikov geografskega izobraževanja, pa obstajajo posebnosti v osnovnošolskem, srednješolskem, visokošolskem, poklicnem izobraževanju, izobraževanju odraslih ter pri dodatnem izobraževanju.

Osnovnošolsko izobraževanje

Otroci se radi učijo s pomočjo raziskovanja svoje okolice in so do novih izkušenj zelo odprti. Zato bi se učenje o ljudeh tujih kultur, o različnih načinih življenja in različnih pokrajinah moralo začeti na tej stopnji. Na ta način prispeva geografsko izobraževanje k osnovnim idejam Deklaracije

Združenih narodov o pravicah otrok, ki pravi:" Otrok naj uživa posebno zaščito. Morajo mu biti dane zakonske možnosti in druge priložnosti, da se bo lahko razvijal fizično, mentalno, moralno, duhovno in socialno zdravo ter v pogojih svobode in dostojanstva.

Srednješolsko izobraževanje

Ko mladi ljudje odraščajo, se povečuje tudi njihova sposobnost abstraktnega mišljenja. Praktične izkušnje lahko zdaj dopolnimo z naraščajočo uporabo bolj abstraktnih virov informacij. V vedno večji skrbi za prihodnost svetovne skupnosti se je potrebno izogibati ločevanju med znanjem in ravnanjem ter spodbujati odgovornost za okolje ter multikulturno in mednarodno sodelovanje na regionalni in nacionalni ravni.

Visokošolsko izobraževanje

Veliko tistih, ki se vključijo v visokošolsko izobraževanje, zasede ključna mesta v družbi, ki zahtevajo nacionalno in mednarodno sodelovanje ter odgovornost za usodo okolja. Ne glede na vrsto študija bi morale vse smeri visokošolskega izobraževanja vključevati tudi geografske predmete, zaradi potrebe po geografski pismenosti študentov. To je še posebno pomembno za tiste, ki nameravajo postati učitelji. Znanje vsaj enega tujega jezika je za učitelja geografije velika prednost.

Poklicno izobraževanje odraslih

Geografsko razumevanje prispeva k izobrazbi vseh ljudi v njihovem vsakodnevnem življenju. Kot delavci, delodajalci, potrošniki in državljani morajo ljudje poznati vpliv svojih odločitev v mednarodnih okvirih in na okolje. Na ta način bodo doseženi mednarodno sodelovanje, razvoj in svetovni red.

Posameznikovo razumevanje zgornjega bi lahko dosegli z vključitvijo geografskega vidika v vse oblike izobraževanja odraslih.

RAZISKOVANJE V GEOGRAFSKEM IZOBRAŽEVANJU

Raziskovanje v geografskem izobraževanju je usmerjeno k izboljšanju poučevanja in učenja geografije v osnovnošolskem, srednješolskem, visokošolskem in poklicnem izobraževanju ter izobraževanju odraslih. Zato je neizogibna uporaba temeljnih in praktičnih raziskav o vidikih geografske vzgoje.

TEMELJNO RAZISKOVANJE se ukvarja z razvojem osnovnih vidikov geografske vzgoje. Primer takega raziskovanja bi bila analiza otrokovega pridobljenega geografskega znanja in razumevanja ter njegovega odnosa do ljudi in okolja.

UPORABNO RAZISKOVANJE se ukvarja s problemom ustreznosti geografskega izobraževanja, kot sta razvoj ter vrednotenje učnih metod in pripomočkov na specifičnih področjih, ki zajemajo nove informacijske tehnologije ter prostorsko, razvojno, multikulturno in globalno izobraževanje.

Pri selekciji raziskovalnih vprašanj in načrtov bi bilo potrebno tesno sodelovanje med raziskovalci, učitelji ter tvorci izobraževalnih sistemov. Rezultati praktičnega raziskovanja bi morali biti dostopni vsem.

METODOLOGIJA

Raziskovanje je pomemben vidik geografskega izobraževanja na vseh stopnjah. Medtem ko empirične raziskave potekajo predvsem znotraj višjih izobraževalnih institucij, pa raziskovanje, ki temelji na delu v razredu, omogoča vsem učiteljem sodelovanje pri razvoju in vrednotenju učnih programov, procesov in virov.

Uporabljamo celo vrsto kvalitativnih in kvantitativnih metod, ki lahko vključujejo:

- procesno raziskovanje,
- empirično raziskovanje,
- hermenevtično raziskovanje.

Izbira metod je odvisna od predmeta raziskave in vprašanj, na katera naj bi odgovorili.

MEDNARODNO SODELOVANJE

Geografsko izobraževanje veliko prispeva k ustvarjanju globalnega sodelovanja. Da bi dosegli mednarodno sodelovanje učiteljev geografije, bi morali upoštevati Helsinški sporazum, ki vključuje bilateralno in multilateralno izmenjavo izkušenj v učnih metodah na vseh stopnjah izobraževanja, izmenjavo učnih materialov ter dognanj na področju raziskav kurikuluma, pedagogike, evalvacijskih metod in epistemologije. Geografske strokovnjake v vseh državah bi morali spodbujati k medsebojnemu sodelovanju prek Komisije za geografsko izobraževanje Mednarodne geografske unije ter prek ostalih mednarodnih institucij in specifičnih raziskovalnih projektov, ki so geografsko pomembni in imajo izobraževalno dimenzijo. Nekatera mednarodna telesa in projekti so navedeni v dodatku A tega dokumenta.

RAZGLAS

To Mednarodno listino, ki jo je izdelala Komisija za geografsko izobraževanje Mednarodne geografske unije in o kateri so razpravljali geografski strokovnjaki po svetu, je odobril Izvršilni odbor Mednarodne geografske unije na 27. Mednarodnem geografskem kongresu v Washingtonu, D.C., ZDA, avgusta 1992.

Komisija za geografsko izobraževanje Mednarodne geografske unije naslavlja to Listino vsem vladam in narodom sveta in priporoča načela in način izvajanja, zapisane v Listini,kot osnovo geografskega izobraževanja v vseh državah.

podpisani

prof. dr. Hartwig Haubrich
Chair, International Geographical Union
Commission in Geographical Education
Pedagogische Hochschule Freiburg
Kunzenweg 21 D-79117 Freiburg/ Germany

DECLARACION INTERNACIONAL

SOBRE

EDUCACION GEOGRAFICA

Comisión de Educación Geográfica

Unión Geográfica Internacional

1992

© Comisión de Educación Geográfica.

Presidente: Prof. Dr. Hartwig Haubrich

Versión castellana: Prof. Dr. Agustín Hernando

Contenido

1. Presentación

2. Desafíos y respuestas

3. Cuestiones y Conceptos en Geografía

4. La contribución de la Geografía a la Educación

5. Contenidos y Conceptos de Educación Geográfica

6. Principios y Estrategias tendentes a su aplicación

7. Investigación en Educación Geográfica

8. Cooperación Internacional

9. Proclamación

Presentación

Los miembros de la Comisión de Educación Geográfica de la Unión Geográfica Internacional,

Convencidos

de que la geografía es indispensable en la formación de personas responsables y activas en el mundo presente y futuro

Conscientes

de que la geografía puede ser una materia informativa, capacitadora y estimuladora en todos los niveles educativos, y puede contribuir al permanente disfrute y comprensión del mundo que habitamos

Preocupados

porque los estudiantes requieren una mayor perspectiva y competencia internacional con la finalidad de alcanzar una eficaz cooperación en temas económicos, políticos, culturales y ambientales en un mundo cada vez más interconectado

Preocupados

de que la enseñanza de la geografía está marginada en algunos países del mundo y carece de estructura y coherencia en otros

Dispuestos

a ayudar a los colegas en la lucha contra la ignorancia geográfica en los los países del mundo

Apoyando

los principios enunciados en las siguientes declaraciones

- Carta de las Naciones Unidas
- Declaración Universal de Derechos Humanos
- Constitución de la UNESCO
- Recomendación de la UNESCO relativa a la Educación para la Comprensión Internacional, Cooperación y la Paz.
- Declaración de los Derechos del Niño
- Numerosos Planes de estudio y Leyes educativas de diferentes países

Publica esta Declaración Internacional sobre Educación Geográfica a todas las personas del mundo

Desafíos y Respuestas

La solución de los grandes problemas y controversias de nuestra era demanda la plena concienciación de todos los integrantes de las diferentes generaciones. Todos los problemas que enumeramos a continuación poseen una acusada dimensión geográfica:

> Crecimiento de la población, alimentos y hambre, urbanización, antagonismos socioeconómicos, analfabetismo, pobreza, desempleo, refugiados y personas sin patria, violación de derechos humanos, enfermedades, crímenes, desigualdades de género, migraciones, desaparición de especies vegetales y animales, deforestación desaparición de suelo, desertificación, calamidades naturales, residuos tóxicos y nucleares, cambio climático, contaminación atmosférica, contaminación de las aguas, agujero de ozono, limitación de recursos y crecimiento, uso del suelo, conflictos étnicos, guerras, regionalismo, nacionalismo, globalización de la "nave espacial Tierra".

Los conflictos motivados por tales problemas plantean un desafío a los profesores de geografía conscientes de aportar a todas las personas la esperanza, confianza, y capacidad para trabajar por un mundo mejor.

Con la finalidad de contribuir a la paz y la justicia entre las personas y los pueblos del mundo, así como entre la sociedad y la naturaleza, los profesores de geografía, apoyándose en la Declaración Universal de Derechos Humanos y en particular, en los siguientes apartados:

Artículo 25

(1) " Toda persona tiene derecho a un nivel de vida adecuado que le asegure, así como a su familia, la salud y el bienestar, y en especial la alimentación, el vestido, la vivienda, la asistencia médica y los servicios sociales necesarios; tiene asimismo derecho a los seguros en caso de desempleo, enfermedad, invalidez, viudez, vejez y otros, caso de pérdida de sus medios de subsistencia por circunstancias ajenas a su voluntad.

Artículo 26

(1) Todas las personas tienen derecho a la educación...

(2) La educación tendrá por objeto el pleno desarrollo de la personalidad humana y el fortalecimiento del respeto a los derechos humanos y a las libertades fundamentales; favorecerá la comprensión, la tolerancia y la amistad entre todas las naciones y todos los grupos étnicos o religiosos, y promoverá el desarrollo de las actividades de las Naciones Unidas para el mantenimiento de la paz".

Para encarar los problemas de la humanidad enunciados, el derecho a la educación, incluye igualmente el derecho a una educación geográfica rigurosa tendente a la adquisición de un equilibrio y armonía en la identidad regional y nacional y una conciencia de la perspectiva internacional y global.

Cuestiones y Conceptos en Geografía

Geografía es la ciencia que trata de explicar las características de los lugares y la distribución de personas, atributos y fenómenos, tal como suceden y se desarrollan sobre la superficie terrestre. La geografía está interesada en las relaciones existentes entre la sociedad y el medio ambiente en lugares concretos. Rasgos específicos son la amplitud de sus temas de estudio, su variedad metodológica, el uso de aportaciones brindadas por otras ciencias, tanto naturales como sociales y su interés en la gestión de las relaciones entre la sociedad y la naturaleza.

Los geógrafos usan los siguientes interrogantes:

Dónde está

Cómo es

Por qué está ahí

Cómo se desarrolla

Con qué impacto

Cómo debería ser gestionado para el beneficio tanto de la sociedad como de la naturaleza

La búsqueda de respuestas a tales cuestiones precisa investigar la localización, situación, interacción, distribución espacial y diferenciación de fenómenos sobre la superficie terrestre. Las explicaciones brindadas acerca de realidades actuales, se basan tanto en fuentes del pasado como contemporáneas. En las mismas, igualmente pueden identificarse tendencias reveladoras de futuros desarrollos.

Algunos de los conceptos fundamentales, básicos, de los estudios geográficos son:

Localización y distribución

Lugar

Relaciones sociedad-Territorio

Interacción espacial

Región

Localización y Distribución

Personas y lugares poseen diferentes localizaciones sobre la superficie terrestre, tanto absolutas como relativas. Todos los lugares se hallan vinculados mediante flujos de bienes, personas, informaciones e ideas, y los mismos ayudan a explicar las distribuciones y extensión de los fenómenos existentes sobre la superficie terrestre. El conocimiento de la localización de personas y lugares es una precondición para comprender la interdependencia local, regional, nacional y global.

Lugar

Los lugares poseen diversos atributos o características humanas y naturales. Rasgos naturales son: unas formas topográficas, suelos, clima. recursos de agua, vegetación, vida animal y humana. Las personas configuran diversas culturas, asentamientos, sistemas socio-económicos y estilos de vida acordes con sus creencias y filosofías. Conocimiento de las características físicas de los lugares y circunstancias ambientales, así como la percepción que de ellas tienen sus habitantes, y la conducta desplegada, constituyen la base para comprender las interrelaciones entre las personas y los lugares.

Relaciones Sociedad-Territorio

Las personas aprovechan de manera diferente el entorno en el que viven. Como resultado, crean diversos paisajes fruto de diferentes actividades. Por un lado, se hallan influenciados por las peculiaridades físicas del lugar; por otro, modifican su entorno creando variados ambientes, incluyendo paisajes armoniosos y paisajes conflictivos. La comprensión de estas complejas interacciones en el espacio, genera un importante punto de partida para la planificación responsable del entorno, su gestión y protección.

Interacción espacial

Los recursos se hallan desigualmente repartidos sobre la faz de la tierra. Ningún país es autosuficiente. Los lugares están unidos mediante sistemas de transporte y comunicación, con la finalidad de intercambiar recursos e información. Ahondando en las interacciones espaciales, permite comprender el alcance de la actual cooperación de las personas, mediante el intercambio de bienes e información, así como por los movimientos migratorios. También lleva a detectar algunos de los problemas actuales, sugerir ideas tendentes a la mejora de las interacciones regionales, nacionales e internacionales y la cooperación, así como hacia una mejor comprensión de la pobreza, salud y bienestar humanos.

Regiones

Una región es un área caracterizada por determinados criterios que la definen. Criterios políticos definen por ejemplo estados y ciudades; criterios físicos, zonas climáticas y de vegetación; criterios socio-económicos, países "desarrollados y menos desarrollados". Las regiones son dinámicas, tanto en su dimensión espacial como temporal. Las regiones son unidades instrumentales que facilitan su estudio y desarrollo. Los geógrafos definen regiones a diferentes escalas, de la local y nacional, a la dimensión continental y global. La integración de sistemas de regiones conduce al concepto de ecosistema planetario. La comprensión de la estructura y procesos de tales regiones en el marco del sistema mundial, es la base de la identidad regional y nacional de las personas y sus perspectivas internacionales.

La contribución de la Geografía a la Educación

La geografía es tanto un poderoso instrumento educativo, como un eficaz contribuyente a la educación internacional, ambiental y para el desarrollo.

Geografía y educación individualizada

Aunque la adquisición de conocimientos, su comprensión,el cultivo de habilidades, y el fomento de actitudes y valores, constituye un proceso global de la actividad educativa, tales aspectos pueden ser agrupados en tres categorías de objetivos. Mediante los estudios geográficos, los alumnos son invitados a explorar y dotarse de conocimientos y su comprensión, habilidades, actitudes y valores. En particular deben adquirir

Conocimiento y comprensión de:

- localizaciones y lugares, que les permita poder situar los acontecimientos nacionales e internacionales diarios en el marco de un contexto geográfico, así como comprender las relaciones espaciales básicas;
- los mayores sistemas naturales integrantes de la superficie terrestre (morfología, suelos, recursos hídricos, clima, vegetación) así como la recíproca relación en y entre los diferentes ecosistemas;
- los grandes sistemas socio-económicos de la Tierra (agricultura, asentamientos, transporte, industria, comercio, energía, población y otros) tendentes a desarrollar el sentido de lugar. Esta dimensión consiste en la comprensión del impacto de las condiciones naturales en las actividades humanas, así como los diversos medios generados como consecuencia de diferentes valores culturales, creencias religiosas, tecnologías disponibles, sistemas económicos y políticos.
- la diversidad de personas y sociedades existentes sobre la superficie terrestre, que le permita apreciar la riqueza cultural de la humanidad;
- la estructura y procesos de la comunidad en que uno habita y pertenece, así como los procesos espaciales diarios que se producen; y
- los desafíos y oportunidades consecuencia de la interdependencia global de las personas que habitan la faz de la Tierra.

Habilidades en:

- el uso y manejo de un vocabulario, datos cuantitativos y simbólicos expresados en textos, imágenes, gráficos, estadísticas, dibujos y mapas;
- la ejercitación de procedimientos, como observaciones de campo, representaciones cartográficas, entrevistas, interpretación de fuentes secundarias y el uso de estadísticas; y
- el uso de competencias comunicativas, intelectuales, prácticas y sociales, en la indagación de temas geográficos a diversas escalas, desde la local a la internacional. Tales procesos indagatorios estimularán a

los estudiantes a:

- identificar cuestiones y dilemas o controversias
- recogida y estructuración de información
- manejo de datos
- interpretación de información
- valoración de información
- alcanzar generalizaciones
- emitir juicios
- tomar decisiones
- solucionar problemas
- trabajar en equipo
- conducirse de acuerdo a actitudes expuestas.

Mediante estas experiencias de aprendizaje geográfico, se contribuye al cultivo de habilidades comunes, como competencia verbal, numérica y gráfica. Así como al desarrollo de su personalidad y ejercicio de cualidades sociales, en particular, la dimensión espacial de su vida diaria y la comprensión internacional.

Actitudes y valores inspiradores de:

- interés en su propio entorno así como en la diversidad de medios naturales y humanos característicos de la superficie terrestre;
- estima y apreciación de la belleza de los paisajes de la tierra y de las diferentes condiciones de vida de las personas;
- preocupación por la calidad y gestión del entorno y las condiciones territoriales legadas a futuras generaciones;
- comprensión de la importancia de actitudes y valores que justifican la toma de decisiones;
- disposición a usar adecuada y responsablemente los conocimientos y habilidades geográficos en acciones particulares, profesionales y públicas;
- respeto a los derechos de todas las personas a la igualdad;
- contribuir a la búsqueda de soluciones a los problemas locales, regionales, nacionales e internacionales, inspirados en la Declaración Universal de los Derechos Humanos.

Geografía y Educación Internacional, Ambiental y para el Desarrollo

Educación Internacional

La educación geográfica contribuye acusadamente a la Educación Internacional, tal como se presenta en la Recomendación relativa a la Educación para la Comprensión Internacional, Cooperación y la Paz, y Educación relativa a los Derechos Humanos y la Libertad (18º Conferencia de la UNESCO, 19 de Noviembre de 1974). En particular, la educación geográfica promueve la comprensión, tolerancia y amistad entre todas las naciones, grupos raciales y religiosos, y apoya las actividades de las Naciones Unidas para el mantenimiento de la paz, animando activamente:

(a) "una dimensión internacional y una perspectiva global en la educación de la población en todos sus niveles;
(b) comprensión y respeto por todos los pueblos, sus culturas, civilizaciones, valores y formas de vida, incluyendo la diversidad étnica de nuestro país y las de otras naciones o estados;
(c) concienciación de la creciente interdependencia global entre las personas y las naciones;
(d) capacidad comunicativa para relacionarse con los demás;
(e) concienciación no solo de los derechos, sino también de las obligaciones que poseemos las personas, los grupos sociales y las naciones, hacia los demás;
(f) comprender la necesidad de la solidaridad y cooperación internacionales;
(g) disposición por parte del individuo a participar en la solución de los problemas relativos a su propia comunidad, su país y el mundo."

Educación Ambiental y Educación para el Desarrollo

El Comité Preparatorio de la Conferencia de las Naciones Unidas sobre el Medio Ambiente y el Desarrollo, reunido en Ginebra el 18 de Marzo de 1991, señala que la educación ambiental y para el desarrollo es crucial en todos los niveles y para todas las personas, así como en el mantenimiento de un desarrollo sostenido del mundo.

"Cuanto mayor sea el conocimiento disponible en manos de personas educadas y capaces de comprender la información, mayor es la posibilidad de reducir el deterioro ambiental y prevenir futuros problemas. Por ello, existe la urgente necesidad de acentuar en todos los países, especialmente en los menos desarrollados, un completo sistema educativo como un prerequisito para la educación ambiental y el desarrollo".

La educación geográfica contribuye a esta finalidad, procurando que las personas se conciencien del impacto de su propia conducta y de sus sociedades, accediendo a información precisa y ejercitando habilidades que le capaciten en la toma de decisiones armónicas con el medio ambiente, y promover una ética ambiental que oriente sus acciones.

Contenidos y Conceptos de Educación Geográfica

Los planes de estudio de geografía de los diferentes países del mundo, están estructurados de dos maneras: como **estudios regionales**, o como **estudios temáticos.**

El mejor diseño, tanto de los estudios regionales como de los temáticos, debe recoger de forma acusada una orientación teórica. En el ámbito educativo y en la práctica o aplicación de tales ideas, existen diversas teorías que explican el mundo circundante. En sus estudios, los alumnos deben ser animados a adoptar actitudes indagadoras, que les conduzcan a la obtención de ideas, la aplicación de generalizaciones y alcanzar principios.

Estudios Regionales

Los Estudios Regionales se suelen estructurar en torno a las siguientes unidades o temas:

Comunidad local
Propia región
Propio estado
Propio continente
Otros continentes y grupos regionales
El mundo
Estructuras globales

Los principios que presiden la selección de regiones en los diversos niveles, pueden ser:

- descentralización - las regiones objeto de estudio pueden ser escogidas con la finalidad de evitar un acusado etnocentrismo nacional o continental;
- motivación - las regiones pueden ser elegidas pensando en el interés de los alumnos y la actualidad de ciertos acontecimientos;
- equilibrio de escalas - las regiones pueden ser escogidas con la intención de incluir experiencias de trabajo en escalas diferentes, de la local a la global;
- diversidad - las regiones se seleccionan para incluir un conjunto de lugares dispares, que ilustren diversos ambientes naturales, diferentes actividades humanas, culturas, variados sistemas socio-económicos, y estados de desarrollo y estabilidad;
- relevancia - las regiones se seleccionan con la intención de aportar estudios que son relevantes para su futuro como persona, profesional o ciudadano;
- responsabilidad - las regiones se escogen para cultivar en los estudiantes el reconocimiento y aceptación de su responsabilidad en las conductas llevadas a cabo, a diversas escalas, de la local a la global.

Apreciación de ambas dimensiones, identidad nacional y cooperación o solidadridad internacional, es una función destacada de los estudios regionales. Los mismos deben estimular y enriquecer tanto la conciencia internacional y global, como evitar las consecuencias de un violento separatismo regional.

Estudios Temáticos

Los estudios temáticos deben sustentarse en una estructura regional. Los estudios temáticos en los curricula geográficos, pueden ser clasificados como aproximaciones sistemáticas, organizadas en torno a centros de interés y aproximaciones sistémicas.

1) La **aproximación sistemática** implica el estudio de temas de geografía física y geografía humana

La **Geografía Física** puede incluir temas de:
- geomorfología
- hidrología
- climatología
- biogeografía
- ecología física...

La **Geografía Humana** puede incluir temas de:
- geografía de la población
- geografía económica
- geografía urbana
- geografía social
- geografía histórica
- geografía cultural
- geografía rural
- geografía política
- ecología humana . . .

2) La **aproximación basada en centros de interés** se apoya en el estudio de temas habituales y problemas, desde una perspectiva geográfica. Estos pueden ser extraídos de una escala local, regional, nacional o global. Temas frecuentemente estudiados pueden ser:
- calidad ambiental
- disparidades socio-espaciales
- calamidades y desastres
- cambio global
- crecimiento demográfico
- urbanización
- hambre en el mundo

- gestión de la energía
- desigualdades en raza, género o religión
- limitaciones al crecimiento
- regiones deprimidas (social, natural o económicamente)
- conflictos
- problemas de desarrollo y estrategias
- desarrollo sostenible . . .

3) La **aproximación sistémica** o integrada pretende una enseñanza acerca de los sistemas físicos o naturales, los sistemas humanos y ecosistemas.

Los **Sistemas Físicos** incluyen:

- sistemas geomorfológicos
- sistemas de suelos
- sistemas climáticos
- sistemas hidrológicos, y
- sistemas bióticos

Los **Sistemas Humanos** incluyen procesos sociales y culturales correspondientes a organizaciones humanas, como

- sistemas agrarios
- sistemas industriales y de servicios
- sistemas urbanos
- sistemas de transporte y comercio
- sistemas sociales

Ecosistemas

La preocupación actual despertada por un desarrollo sostenible puede igualmente ser cultivada mediante el estudio de la integración de los sistemas humanos y naturales en el ecosistema.

Elección de enfoque

La elección de una aproximación u otra, depende de la filosofía educativa que presida tanto la selección de una sola, o la combinación de varias. Cualquiera que sea el enfoque adoptado, los estudios deben estimular en los estudiantes, el deseo a involucrarse en el cuestionamiento y la indagación. Es esencial que los estudiantes ejerciten y desarrollen habilidades geográficas tendentes a la búsqueda de soluciones a los problemas planteados en la organización del espacio, actuales y futuros. En este sentido, los programas de geografía desempeñan un papel esencial en la educación política, social, ética, personal, humanista, estética y ambiental.

Principios y estrategias tendentes a su aplicación

Profesores especializados

La geografía debe ser enseñada en sus diferentes niveles, por profesores especializados. El profesorado de geografía constituye el recurso más valioso en la educación. Por ello y la complejidad de los estudios geográficos, profesores bien formados y especializados, son esenciales.

Para afrontar los desafíos de nuestro tiempo y los objetivos enunciados con anterioridad, los profesores deben poseer una formación tanto en la disciplina geografica, como en los temas relacionados con la educación geográfica.

Mediante los estudios cursados en su formación inicial, y los cursos seguidos en su formación permanente, los profesores de geografía deben adquirir progresivamente:

Conocimiento y comprensión de:

- la aportación de la disciplina geográfica (conceptos, temas, actitudes y habilidades)
- el contexto social de la educación y de la enseñanza
- las necesidades de los estudiantes, sus intereses, expectativas y derechos
- cómo aprenden (dominios cognitivos, afectivo y psico-motor)
- principios curriculares;

Las habilidades de:

- diseño y programación de clases, unidades, cursos
- aplicación de métodos adecuados de evaluación
- implicar a los estudiantes en diversas actividades de aprendizaje
- seleccionar y usar diversos recursos y procedimientos
- evaluación continua del curso y su revisión

Valores y actitudes que promuevan:

- la potencialidad de la geografía como instrumento educativo
- la educación geográfica de sus alumnos
- desarrollo personal y profesional en relación a la educación geográfica
- la igualdad de derechos de todos los estudiantes a una eficaz educación geográfica;

Una asignatura troncal e independiente

Para garantizar una adecuada preparación para el futuro, la geografía debe ser considerada como una asignatura principal, tanto en la enseñanza primaria como secundaria. Los profesores dedicados a la primera enseñanza, deben igualmente, ser preparados para enseñar geografía. En la educación secundaria, debe ser enseñada por profesores especialistas. La geografía aporta un conocimiento considerado puente, entre las ciencias naturales y sociales. Las cuestiones geográficas requieren obligada referencia a las aportaciones brindadas por disciplinas como la geología, hidrografía, biología, historia, sociología, política y economía. En los lugares en que los estudiantes de ciertos niveles, cursen estudios interdisciplinarios, la contribución específica de la geografía debe hacerse explícita en dicho programa, siguiendo el esquema aportado en esta declaración.

Cursos obligatorios y coherentes

Es esencial que todos los estudiantes a lo largo de la educación obligatoria, cursen unos programas de geografía. Ello facilitará la contribución de la geografía tanto a su educación como a la preparación para la vida activa.

Tiempo asignado

La enseñanza de la geografía debe contar cons un número de horas, semejante a otras materias obligatorias. A lo largo del curso académico, el horario debe permitir la inclusión regular de actividades de aprendizaje geográfico, así como la necesidad de disponer de períodos concretos más dilatados, que posibiliten la realización de proyectos y estudios de campo o salidas. Es una condición requerida por el profesorado, para permitir desarrollar experiencias adecuadas, que posibiliten en los alumnos, la búsqueda de respuestas a desafíos presentes y futuros.

Recursos de enseñanza y aprendizaje

El manejo de recursos de calidad, tanto tradicionales como modernos, es esencial, si queremos que el estudiante adquiera nociones reales de los fenómenos existentes sobre la superficie terrestre. La geografía no debe ser considerada como una asignatura de bajo coste. La comunidad internacional de profesores de geografía debe asistir a sus colegas de los países pobres, para que adquieran y dispongan de recursos de calidad que faciliten su enseñanza y aprendizaje.

Geografía: Una asignatura para todos

La geografía desempeña un papel importante en todos los niveles educativos. Una consideración y configuración especial debe tener con aquellos estudiantes que demanden exigencias especiales, así como contar con las necesidades cambiantes o diversas de los destinatarios.

Aunque muchos aspectos de la educación geográfica son comunes a todos los niveles, el contenido debe ir variando a lo largo de la primera y segunda enseñanza, así como en los niveles superiores y la educación profesional, la formación de adultos y los cursos de reciclaje o formación continua.

Educación Primaria

A lo largo de los primeros años, los alumnos disfrutan aprendiendo activamente, a medida que van explorando su entorno. Están abiertos a nuevas experiencias y, por ello, una enseñanza acerca de otras culturas, estilos de vida y lugares, debe comenzar en este nivel. Así, la educación geográfica contribuye al desarrollo de las ideas contenidas en la Declaración de las Naciones Unidas sobre Derechos de la Infancia, en la que se expone: El niño debe gozar de especial protección, y se le debe ofrecer oportunidades y medios, amparados por la ley, que le permitan desarrollarse física, mental, moral, espiritual y socialmente, en una atmósfera saludable y normal, y en condiciones de libertad y dignidad".

Educación Secundaria

A medida que el alumno crece, su capacidad de raciocinio abstracto se incrementa. Experiencias de aprendizaje práctico, deben ser ejercitadas y combinadas con el uso igualmente de fuentes de información más abstractas. En el cultivo y desarrollo del interés por el futuro de la comunidad global, especial énfasis debe ponerse en tratar de evitar la separación de conocimiento y conducta, y alentar la competencia medioambiental, el interés territorial por la región y la nación, así como la adquisición de una perspectiva multicultural e internacional.

Educación Superior

Muchos de los que cursan estudios a este nivel desempeñarán en el futuro puestos clave en la toma de decisiones que afectan a la sociedad. Por ello, precisan dotarse de una perspectiva nacional e internacional, así como de una formación medioambiental. Cualquiera que sea la especialidad seguida, los cursos deben incluir estudios de geografía que les enriquezca con esta formación. Ello es especialmente importante para todos aquellos que desean ser profesionales de la enseñanza. Es una dimensión importante, el que el profesorado de geografía posea el dominio de una segunda lengua.

Educación de adultos

La formación geográfica contribuye a la educación y preparación de todas las personas en las diversas actuaciones de su vida diaria. Como trabajadores, empleados, consumidores y ciudadanos, las personas deben comprender el impacto internacional y ambiental de sus conductas. Solamente, mediante esta preparación, la cooperación internacional, el desarrollo sostenible y un mundo más equitativo, pueden ser alcanzados.

La educación continua en tales dimensiones, debe cultivarse a lo largo de la vida de las personas. Para su consecución, se requiere la inclusión de una perspectiva geográfica en todos los niveles educativos, formación profesional, educación de adultos y educación permanente.

Investigación en Educación Geográfica

La investigación en educación geográfica se centra y persigue la mejora de la enseñanza y aprendizaje de la geografía en los niveles primario, secundariao, superior, formación profesional y educación de adultos. Contribuye de forma especial a la formulación de teorías generales que orientan la enseñanza y el aprendizaje. Para lograr tales fines, se requiere realizar tanto investigaciones básicas o teóricas como aplicadas.

La **investigación básica o teórica** pretende la adquisición de teorías, ideas o principios inspiradores de la educación geográfica. Aborda aspectos fundamentales como el conocimiento y desarrollo de la concepción espacial en las personas, la percepción de la realidad circundante, así como actitudes hacia las personas, los lugares y los problemas.

La **investigación aplicada** tiene como finalidad el fomento de conductas adecuadas en educación geográfica, tales como la formulación y evaluación de métodos de enseñanza, los recursos disponibles en campos especiales como las nuevas tecnologías de la información, la educación ambiental y para el desarrollo, los estudios multiculturales y globales.

Debe existir una estrecha colaboración entre investigadores, profesores y sistemas educativos, de la que surjan criterios para la selección de temas y formas de abordarlos. Los resultados de la investigación aplicada deben igualmente darse a conocer y divulgarse, con el ánimo de estimular su adopción y aplicación.

Metodología

La investigación es un componente esencial de la educación geográfica en sus diferentes niveles. Si la investigación empírica es seguida principalmente en la educación superior, la investigación-acción basada en la práctica diaria, proporciona evidencias a todos los enseñantes que sirven para contribuir al conocimiento y valoración de los contenidos de los programas de aprendizaje, los procedimientos seguidos, y los recursos usados. En la investigación, puede ser usada una variada gama de aproximaciones cualitativas y cuantitativas.

Algunos de los procedimientos, pueden ser:

- investigación-acción
- investigaciones empíricas
- investigaciones hermenéuticas.

La elección del método depende del tema a investigar y las cuestiones objeto de indagación.

Cooperación Internacional

La educación geográfica contribuye de manera esencial a la creación de una perspectiva global. Con la finalidad de promover la cooperación internacional, el profesorado de geografía debe apoyar el acuerdo de Helsinki (1977) destinado a promover el intercambio bilateral o multilateral de experiencias, en los procedimientos de enseñanza y aprendizaje usados en todos los niveles educativos, incluyendo tanto el obligatorio como el superior; el intercambio de recursos educativos; y resultados de investigaciones relacionadas con el diseño de la enseñanza, la pedagogía usada, los procedimientos de evaluación, y la epistemología. El profesorado de geografía y los educadores de todos los países, son invitados a conocer y fomentar tales intercambios, a través del trabajo realizado por la Comisión de Educación Geográfica, de la Unión Geográfica Internacional, y mediante otras instituciones internacionales y sus proyectos específicos que poseen tanto una dimensión geográfica como un interés educativo.

Este documento, redactado por la Comisión de Educación Geográfica de la Unión Geográfica Internacional, y discutido por profesores de geografía de numerosos países, ha sido avalado por el Comité Ejecutivo de la U.G.I., durante la celebración del 27 Congreso Internacional celebrado en Washington (Estados Unidos), en agosto de 1992.

Como resultado, la Comisión de Educación Geográfica de la U.G.I. da a conocer este documento a todos los gobiernos y personas de todo el mundo, y propone el seguimineto de los principios y prácticas incluidos en el mismo, como fuente inspiradora de una educación geográfica adecuada a incorporar en los diversos países.

Prof. Dr. Hartwig Haubrich

Presidente de la Comisión de Educación Geográfica

International Charter on Geographical Education

INTERNATIONELLT DOKUMENT OM GEOGRAFISK UTBILDNING OCH UNDERVISNING

Kommissionen för Geografiutbildning
Internationella Geografunionen
1992

c 1992 Kommissionen för Geografiutbildning
Internationella Geografunionen

Ordförande Prof. Dr. Hartwig Haubrich

Innehåll

1.	Förord	3
2.	Utmaningar och gensvar	4
3.	Frågor och koncept i geografi	5
4.	Geografiämnets bidrag till utbildning	7
5.	Innehåll och koncept i geografisk utbildning och undervisning	10
6.	Principer och strategier för genomförande	13
7.	Forskning inom geografisk utbildning och undervisning	16
8.	Internationellt samarbete	17
9.	Kungörelse	17

FÖRORD

Kommissionen för Geografiutbildning inom Internationella Geografunionen,

övertygad
om att geografiutbildning är oumbärlig för utvecklingen av ansvariga och aktiva medborgare i den nuvarande och framtida världen,

medveten
om att geografi kan vara ett informerande, kompetensgivande och stimulerande ämne på alla nivåer inom utbildning och som medverkar till livslång glädje för och förståelse av vår värld,

uppmärksam på
att studerande kräver ökad internationell kompetens för att säkra effektivt samarbete inom ett brett spektrum av ekonomiska, politiska, kulturella och miljöanknutna frågor i en krympande värld,

oroad över
att geografiutbildning/undervisning försummas i vissa delar av världen, saknar struktur och sammanhang i andra,

beredd att
bistå kolleger i att motverka geografisk analfabetism i alla världens länder,

stödjande
principerna uppsatta i
- FN-stadgan
- Den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna
- UNESCOs konstitution
- UNESCOs rekommendationer gällande utbildning för internationell förståelse, samarbete och fred
- Förklaringen om Barnets rättigheter samt
- många nationella läroplaner och uttalanden gällande geografisk utbildning,

anbefaller detta Internationella Dokument om Geografisk utbildning och undervisning till all världens folk

UTMANINGAR OCH GENSVAR

Lösningen på större frågor och problem som vår värld står inför kräver det fulla engagemanget av alla generationers människor. Alla följande frågor har en stark geografisk dimension:

> befolkningsdynamik, livsmedel och hunger, urbanisering, socio-ekonomiska olikheter, analfabetism, fattigdom, arbetslöshet, flyktingar och statslösa personer, våld på mänskliga rättigheter, sjukdom, brott, ojämlikhet mellan könen, migration, utrotning av växter och djur, avskogning, jorderosion, ökenspridning, naturkatastrofer, gift- och kärnavfall, klimatändring, luftförorening, vattenförorening, ozonhål, begränsning av resurser, begränsning av tillväxt, markanvändning, etnisk konflikt, krig, regionalism, nationalism och globalisering på "Rymdskeppet Jorden".

Konflikterna som skapas av dessa problem och frågor utgör en utmaning till geografilärare vilka har tagit ställning för att ge alla människor hopp, förtröstan och förmåga att arbeta för en bättre värld.

I strävan att bidraga till fred och rättvisa bland världens folk å ena sidan och mellan människor och naturen å den andra vänder sig geografilärare till den Allmänna deklarationen om mänskliga rättigheter och då speciellt till:

Artikel 25

> 1. "Envar har rätt till en levnadsstandard, som är tillräcklig för hans egen och hans familjs hälsa och välbefinnande, däri inbegripet föda, kläder, bostad, hälsovård och nödvändiga sociala förmåner, vidare rätt till trygghet i händelse av arbetslöshet, sjukdom, invaliditet, makes död, ålderdom eller annan förlust av försörjning under omständigheter, över vilka han icke kunnat råda.

Artikel 26

> 1. Envar har rätt till undervisning....
> 2. Undervisningen skall syfta till personlighetens fulla utveckling, och till att stärka respekten för människans grundläggande fri- och rättigheter. Undervisningen skall främja förståelse, torelans och vänskap mellan alla nationer, rasgrupper och religiösa grupper samt befordra Förenta Nationernas verksamhet för fredens bevarande."

Inom ramen för problem vilka mänskligheten står inför inkluderar rätten till utbildning också rätten till geografisk utbildning och undervisning av hög kvalitet vilken befrämjar både en balanserad regional och nationell identitet och engagemang internationella och globala perspektiv.

FRÅGOR OCH KONCEPT I GEOGRAFI

Geografi är den vetenskap som söker förklara platsers karaktär samt befolkningsfördelning, särdrag och händelser som förekommer och utvecklas över jordens yta. Geografi har att göra med samspel människa - miljö knutet till specifika platser och lägen. Ämnets speciella drag är dess bredd, dess spännvidd vad gäller metodologi, dess syntes av arbeten från andra discipliner inkluderande naturvetenskap och humaniora samt dess intresse i framtida hantering av inbördes förhållanden mellan människan och hennes omgivning (människa - miljö).

Geografer ställer följande frågor

Var är det?
Hur ser det ut?
Varför finns det där?
Hur hände det?
Vilken inverkan har det?
Hur skall det förvaltas till ömsesidig gagn för mänskligheten och naturmiljön?

För att nå svar på dessa frågor är det nödvändigt att undersöka lokalisering, situationen, samspel, rumslig fördelning och differentiering av fenomen på jorden. Förklaringar till aktuella situationer kommer från både historiska och samtida källor. Trender kan identifieras som pekar på möjlig framtida utveckling.

Några centrala begrepp i geografiska studier är

lokalisering och fördelning
plats
människa - miljörelation
rumslig interaktion
region

Lokalisering och fördelning:

Folk och platser har olika absolut och relativ lokalisering på jorden. Dessa lägen länkas samman genom flöden av varor, människor, information och ideer och hjälper till att förklara fördelningsmönster på jorden. Kunskap om lokalisering av människor och platser är en förutsättning för att förstå lokalt, regionalt, nationellt och globalt ömsesidigt beroende.

Plats

Platser har olika naturliga och mänskliga kännetecken. Naturkännetecken inkluderar landformer, jordmånstyper, klimat, sjöar och vattendrag, vegetation, djur- och mänskligt liv. Människor utvecklar kulturer, bebyggelse, socio-ekonomiska system och livsstilar i enlighet med sin tro och filosofi. Kunskap om de fysiska kännetecknen hos platser samt om människors uppfattning om omgivningen och deras beteende utgör grunden för förståelse av inbördes förhållanden mellan människor och platser.

Människa-miljörelationen:

Människor använder sin omgivning på en mängd olika sätt. Sålunda skapar de varierande kulturlandskap genom olika aktivitetsmönster. Å ena sidan är de påverkade av sin fysiska omgivning, å andra sidan omvandlar de sin omgivning till olika kulturskapade miljöer inkluderande landskap av harmoni och landskap av konflikt. Genom att förstå dessa komplexa samspel inom rummet ges en viktig grund för ansvarsfull miljöplanering samt vård och skydd av miljön.

Rumslig interaktion:

Resurser är ojämnt fördelade över jorden. Inget land är självförsörjande. Platser är sammanlänkade genom transport- och kommunikationssystem i avsikt att utbyta resurser och information. Insikt i rumslig interaktion leder till förståelse av det aktuella samarbetet mellan folk genom utbyte av varor och information och genom migration. Insikten leder också till upptäckten av aktuella problem och till ideer för att förbättra regionalt, nationellt och internationelt samspel och samarbete.

Region:

En region är ett område karakteriserat av utvalda kriterier. Politiska kriterier definierar t ex stater och städer; fysiska kriterier definierar klimat- och vegetationszoner; socio-ekonomiska kriterier definierar "utvecklade" och "mindre utvecklade" länder. Regioner är dynamiska i både tid och rum. Regioner är hanterbara enheter för att studera och konstruera miljöer. Geografer definierar regioner på olika nivåer från lokala och nationella till kontinentala och globala. Det integrerade systemet av regioner leder till ide'n om ett planetariskt ekosystem. Förståelsen av struktur hos och processer i olika regioner inom det globala systemet är grunden för den regionala och nationella indentiteten hos folk och deras internationella perspektiv.

BIDRAGET FRÅN GEOGRAFI TILL UTBILDNING OCH UNDERVISNING

Geografi är både ett kraftfullt medium för att främja utbildning och undervisning av individer och en betydande medverkare i undervisning rörande internationella förhållanden, miljö och utveckling.

Geografi och utbildning av individen

Fastän utvecklingen av kunskap, förståelse, färdigheter, attityder och värderingar bildar en helhetsprocess inom undervisning kan dessa aspekter placeras i tre grupper av mål. Genom sina studier i geografi uppmuntras den studerande att upptäcka och utveckla kunskap och förståelse, färdigheter samt attityder och värderingar. Speciellt bör de utveckla

Kunskap om och förståelse av

- lokalisering och platser för att placera nationella och internationella händelser inom en geografisk ram och för att förstå grundläggande rumsliga samband;
- större naturliga system på Jorden (landformer, jordmånstyper, sjöar och vattendrag, klimat, vegetation) för att förstå interaktionen inom och mellan ekosystem;
- större socio-ekonomiska system på Jorden (jordbruk, bebyggelse, transporter, industri, handel, energi, befolkning och andra) för att erhålla en känsla för platsen. Detta inbegriper förståelse av påverkan från naturförhållanden på mänsklig verksamheter å ena sidan, och de olika sätt att skapa miljöer i enlighet med olika kulturella värderingar, religiös tro, tekniska, ekonomiska och politiska system å andra sidan;
- mångfalden av folk och samhällen på Jorden för att uppskatta mänsklighetens kulturella rikedom;
- struktur och processer i närregionen och hemlandet så som de dagligen utspelar sig; och
- utmaningar av och möjligheterna för globalt ömsesidigt beroende

Färdigheter i
- att använda verbala, kvantitativa och symboliska dataformer såsom text, bilder, tabeller, diagram och kartor;
- att tillämpa metoder som att göra fältobservationer och kartläggning, att intervjua människor, tolka andrahandskällor samt att tillämpa statistik; och
- att använda kommunikation, tänkande, praktiska och sociala färdigheter för att undersöka geografiska ämnesområden inom ett spann av skalor från det lokala till det internationella. En sådan undersökningsprocess kommer att uppmuntra den studerande att:

- identifiera frågor och problem;
- samla och strukturera information;
- bearbeta data;
- tolka data;
- utvärdera data;
- utveckla generaliseringar;
- göra bedömningar;
- fatta beslut;
- lösa problem;
- samarbeta i gruppsituationer; och
- förhålla sig konsekvent till uttalade attityder.

På detta sätt bidrar geografiutbildning och undervisning till läs- och skrivkunnighet, förmåga till muntlig framställning, räknefärdighet och förmåga till grafiska förståelse. Den hjälper också till att utveckla personlig och social kompetens, speciellt med hänsyn till den rumsliga dimensionen i det dagliga livet samt till internationell förståelse.

Attityder och värderingar som främjar

- intresse för omgivningen och för mångfalden av naturliga och mänskliga drag på Jorden;
- uppskattningen av skönheten hos den fysiska världen å ena sidan och hos människors olika levnadsförhållanden å den andra;
- omtanke om kvaliteten och planeringen av miljön och mänskliga habitat för kommande generationer;
- förståelse för betydelsen av attityder och värderingar i beslutsfattande;
- beredvilligheten att använda geografisk kunskap och färdigheter på ett adekvat och ansvarsfullt sätt i det privata livet, i yrket och det offentliga livet;
- respekt för alla människors rätt till jämlikhet;
- hängivenheten att söka lösningar till lokala, regionala, nationella och internationella problem på grundval av " Den Allmänna deklarationen om Mänskliga Rättigheter".

Geografi och internationalisering av utbildning samt undervisning i miljö och utveckling

Internationalisering

Geografiundervisning bidrar starkt till internationalisering inom utbildning så som detta beskrivs i "Recommendation concerning Education for International Understanding, Co-operation and Peace and Education relating to Human rights and Fundamental Freedom (18e UNESCOkonferensen 19 november 1974). Speciellt främjar geografiundervisning förståelse, tolerans och vänskap mellan alla nationer, rasgrupper och religiösa grupper och befordrar FNs verksamhet för att vidmakthålla fred genom att aktivt befrämja:

a/ "en internationell dimension och ett globalt perspektiv i utbildningen av människor på alla nivåer;
b/ förståelse och respekt för alla folk, deras kulturer, civilisationer, värderingar och levnadssätt inklusive etniska kulturer i det egna landet och andra nationers kulturer;
c/ medvetenheten om det ökande globala ömsesidiga beroendet mellan folk och nationer;
d/ förmåga att kommunicera med andra;
e/ medvetenheten inte bara om rättigheter utan också om de skyldigheter mot varandra som åligger den enskilde, samhällsgrupper och nationer;
f/ förståelse för nödvändigheten av internationell solidaritet och samarbete;
g/ individens beredvillighet att deltaga i lösandet av problemen i samhället, i det egna landet och i världen som helhet".

Undervisning i Miljö och utveckling

Den förberedande Kommitteen för FNs konferens om Miljö och utveckling, som möttes i Genève den 18 mars 1991 rapporterade att undervisning om miljö och utveckling på alla nivåer för alla folk är avgörande för att försäkra världen en hållbar utveckling.

"Ju mer kunskap tillgänglig i händerna på utbildade människor i stånd att förstå informationen desto större är möjligheterna att på ett betydande sätt minska miljöskador och förebygga framtida problem. Således, finns det ett primärt behov att, i alla länder, och speciellt i utvecklingsländerna, stärka hela utbildningssystemet som en nödvändig förutsättning för undervisning om miljö och utveckling".

Geografisk utbildning bidrar till detta genom att garantera att individer dels blir medvetna om den påverkan som deras eget beteende och deras samhällen har, dels har tillgång till information och färdigheter som gör det möjligt för dem att fatta miljömässigt kloka beslut, och utveckla en miljöetik för att leda sitt handlingssätt.

INNEHÅLL OCH BEGREPP I GEOGRAFISK UTBILDNING OCH UNDERVISNING

Geografikursplaner/läroplaner världen runt är vanligtvis strukturerade på i huvudsak två sätt:

som **regionala studier** och som **tematiska studier**

När de är som bäst, är både regionala och tematiska studier starkt teoriorienterade. Vid undervisning av barn används teorier för att belysa den verkliga världen. I sina studier, skall barn uppmuntras att anta en frågande och undersökande ansats som kommer att leda dem till formulering och tillämpning av generaliseringar och principer.

Regionala studier

Regionala studier väljer bland följande områden:
närsamhället
hemregionen
hemlandet
den egna världsdelen
andra kontinenter och regionala grupperingar
världen
globala strukturer

Principer som styr valet av regioner på alla nivåer kan innefatta:
- decentrism - regioner skall väljas så att nationell- eller världsdelscentrism undvikes;
- motivation - regioner skall väljas så att hänsyn tas till de studerandes intresse samt aktuella händelser;
- balans i skala - regioner skall väljas så att de omfattar erfarenheter inom ett spann från det lokala till det globala;
- mångfald - regioner skall väljas så att de innefattar ett utval av kontrasterande platser, varierande naturmiljöer, olika mänskliga aktiviteter, kulturer, socio-ekonomiska system och stadier i utveckling och hållbarhet;
- relevans - regioner skall väljas så att de erbjuder studier som är relevanta för såväl det offentliga livet som yrkes- och privatliv;
- ansvar - regioner skall väljas så att de möjliggör för de studerande att erkänna och acceptera sitt ansvar för agerande från lokal till global nivå.

Förståelse för både den nationella identiteten för internationellt samarbete är en viktig uppgift för regionala studier. Regionala studier skall uppmuntra omtanken om internationalisering och globalisering medan däremot den regionala separatismens fallgropar undvikes.

Tematiska studier

Tematiska studier skall alltid ha en regional bas. Kursplaner för tematiska studier i geografi kan klassificeras som systematiska, problem- eller systembaserade allt efter angreppssätt.

1/ systematiska studier rör natur- och kulturgeografi.

Naturgeografi kan innefatta:

- geomorfologi
- hydrologi
- klimatgeografi
- biogeografi
- fysisk ekologi....

Kulturgeografi kan innefatta:

- befolkningsgeografi
- ekonomisk geografi
- stadsgeografi
- samhällsgeografi
- historisk geografi
- geografi som behandlar kulturelement
- landsbygdsgeografi
- politisk geografi
- humanekologi...

2/ Problembaserade studier behandlar aktuella frågor och problem ur en geografisk synvinkel. Dessa kan vara av lokal, regional, nationell eller global skala. Frågor som vanligtvis studeras innefattar:

- miljökvalitet
- socio-spatiala skillnader
- risker och katastrofer
- "global change"
- befolkningsdynamik
- urbanisering
- hunger i världen
- energihantering
- brist på jämlikhet vad gäller ras, kön och religion
- gränser för tillväxt
- krisregioner (sociala, naturliga, ekonomiska)
- konflikt
- utvecklingsproblem och stratergier
- hållbar utveckling.....

3/ Systembaserade angreppsätt berör undervisning om fysiska system, mänskliga system och ekosystem

Fysiska system innefattar:

- geomorfologiska system
- jordmånssystem
- klimatsystem
- hydrologiska system, och
- biotiska system

Mänskliga system inkluderar sociala och kulturella processer i sådana mänskliga organisationer som:

- jordbrukssystem
- industri- och servicesystem
- bebyggelsesystem
- transport- och handelssystem
- samhälleliga system

Ekosystem

Aktuell omsorg om en hållbar utveckling kan också utredas genom studiet av samverkan mellan mänskliga och naturliga system inom ett ekosystem.

Val av angreppssätt

Den undervisningsfilosofi man föredrar bestämmer huruvida de ovan nämnda ansatserna kombineras eller endast en väljs. Vilken ansats som än väljs skall studierna uppmuntra de studerande att ägna sig åt att ställa frågor och ett undersökande arbetssätt. Det är fundamentalt att den studerande utvecklar geografiska färdigheter i att söka lösningar till aktuella och framtida problem i den rumsliga strukturen. På detta sätt spelar geografiläroplaner en substantiell roll i såväl politisk, social, etisk, personlig, humanistisk, estetisk som miljöinriktad undervisning.

PRINCIPER OCH STRATEGIER FÖR GENOMFÖRANDE

Specialistlärare

Geografi skall undervisas i skolor och högskolor av speciellt utbildade lärare. Lärare är den mest värdefulla resursen i utbildning. På grund av detta och på grund av komplexiteten i geografiska studier är välutbildade specialistlärare nödvändiga.
Ställd inför vår tids utmaningar och avsikterna med geografisk utbildning tidigare beskrivna skall geografilärare vara kvalificerade inte bara i sin eget ämnesområde geografi, utan också i att undervisa i geografi.

Genom ett program för grundläggande lärarutbidlning och ständigt pågående vidareutbildning skall geografilärare successivt utveckla:

kunskap om och förståelse för
- det utvecklande geografiämnet (ide'er, teman, attityder och färdigheter)
- utbildningens och undervisningens sociala sammanhang
- de studerandes behov, förväntningar och rättigheter
- hur de studerande lär (de kognitiva, känslomässiga och psykomotoriska områdena)
- läroplans- och kursplaneprinciper

färdigheter i
- lektions-, kurs- och läroplansplanering
- att använda lämliga utvärderingsmetoder
- att involvera de studerande i en rad av inlärningsupplevelser
- välja och använda passande resurser och hjälpmedel
- att ha kontinuerlig utvärdering och revidering av kurser

värderingar och attityder som gynnar
- geografiämnets potential som hjälpmedel i undervisning
- den geografiska utbildningen av deras elever
- personlig och professionell tillväxt inom geografisk utbildning
- elevernas lika rättigheter till effektiv geografisk utbildning

Ett oberoende kärnämne

För att garantera en solid förberedelse för framtiden måste geografi betraktas som ett kärnämne inom både den grundläggande och påbyggnadsutbildningens läroplaner. Lärare på primär nivå skall tränas att undervisa i geografi. På (i Sverige) högstadium och högre nivå skall det handhas av speciella geografilärare. Geografi utgör ett gränsområde eller brygga mellan natur- och samhällsvetenskaper. Geografiska frågor kan behöva referera resultat i andra ämnen innefattande geologi, hydrologi, biologi, historia, sociologi, politik och ekonomi. Där lokala förhållanden kräver att den studerande i en viss ålder eller fas följer en kombinations- eller integrativ kursplan skall det exakta bidraget från geografi skall göras tydligt i programmet genom att använda den stomme som framläggs i detta Internationella Dokument.

Obligatoriska och sammanhängande kurser

Det är väsentligt att alla studerande genom åren av formell utbildning följer ett sammanhängande program av geografistudier. Detta kommer att säkra att geografiämnets medverkan både till undervisning i allmänhet och till den studerandes föreberedelse för såväl privat som offentligt liv uppnås.

Avsatt tid

Geografi skall tilldelas tid jämförbar med vad som ges andra kärnämnen i läroplanen. Timplanen skall erbjuda regelbundna undervisningsperioder över året med möjlighet att erhålla längre perioder för att tillåta genomförande av projektarbeten och fältstudier. Detta är nödvändigt för lärare för att kunna utveckla solida geografierfarenheter för att i sin tur kunna hjälpa de studerande att reagera för dagens och framtida utmaningar.

Undervisningsmaterial och läromedel

Användningen av hjälpmedel av kvalitet både traditionella och moderna är väsentligt om den studerande skall erhålla realistiska bilder av världen. Geografi får inte betraktas som ett lågkostnadsämne. Det internationella samfundet av geografilärare skall bistå fattigare länder att få tillgång till kvalificerat undervisningsmaterial och läromedel.

Geografi: Ett ämne för alla

Geografi spelar en betydelsefull roll i undervisningen och utbildningen av alla studerande. Noggrann uppmärksamhet måste ges av kursplanerare på alla studerande med speciella behov lika väl som på ändrade behov hos de studerande allt efter de framskrider i utveckling.

Medan många aspekter inom geografiundervisning är gemensamma för alla stadier kan fokus ändras från grundskola genom gymnasium och högre utbildning mot ämnets roll i yrkes-, vuxen- och fortutbildningsundervisning.

Primär undervsining (Sverige: ung. åk 1-7)

Barn tycker om att lära genom att göra, allt efter som de undersöker sin omgivning. De är också öppna för nya erfarenheter. Därför skall undervisning om människor från andra kulturer, med andra livsstilar och från andra platser börja på detta stadium. Sålunda bidrar geografiundervisning till de grundläggande ideerna i Förenta Nationernas Förklaring om Barnets Rättigheter som säger att: "Barnet skall åtnjuta speciellt skydd och skall genom lagar och andra medel ges möjligheter och resurser att kunna att utvecklas kroppsligen, mentalt, moraliskt, andligen och socialt på ett hälsosamt och normalt sätt i frihet och värdighet".

Påbyggnadsutbildning (Sverige: ung. högstadium och gymnasium)

Allt eftersom ungdomar växer ökar deras kapacitet till abstrakt tänkande. Praktisk erfarenhet kan då ökas på genom ökande användning av mera abstrakta informationskällor. Genom att befordra omsorg om det globala samhällets framtid, skall eftertryck läggas på att undvika ett särskiljande mellan kunskap och beteende samt på att uppmuntra miljökompetens, regionalt och nationellt engagemang samt multikulturella och internationella perspektiv.

Högre utbildning

Många som går igenom högre utbildning kan få nyckelbefattningar vad gäller beslut i samhället något som kan kräva nationella och internationella perspektiv samt miljökompetens. Vilken än huvuddisciplin den studerande har bör alla kurser inom högre utbildning inkludera geografistudier för att försäkra att alla efter avslutad högskole-/universitetsutbildning är geografiskt litterata. Detta är speciellt viktigt för alla som har för avsikt att bli lärare. Det är en stor fördel för geografilärare att ha kompetens även i ett andra språk.

Vuxenutbildning och utbildning i samhället

Geografisk förståelse bidrar till utbildning av alla människor i deras dagliga liv. Som arbetare, anställda, konsumenter och medborgare måste alla människor förstå vilka internationella och miljömässiga följder deras beslut får. Endast på detta sätt kan internationellt samarbete, hållbar utveckling och en mera rättvis världsordning erhållas.

Den kontinuerliga utvecklingen av sådan förståelse genom individens hela liv skall uppnås genom att inkludera geografiska perspektiv i alla former av yrkes- och vuxenutbildning samt fortbildning.

FORSKNING INOM GEOGRAFISK UTBILDNING OCH UNDERVISNING

Forskning inom geografiundervisning och utbildning fokuserar på förbättring av undervisningen och att lära ut geografi inom primär, sekundär och tertiär utbildning, inom yrkesutbildning och i vuxenutbildning. Forskningen skall också bidraga till den mer generella utvecklingen av undervisnings- och inlärningsteorier. För att uppnå dessa mål är det nödvändigt att bedriva både grund- och tillämpad forskning.

Grundforskning är engagerad i utveckling av grundläggande teorier inom geografiundervisning.Den undersöker fundamentala aspekter inom geografiundervisning såsom barns spatiala förståelse, deras uppfattning av miljö och deras attityder till människor, platser och problem.

Tillämpad forskning har att göra med riktiga metoder inom geografiundervisning såsom utveckling och utvärdering av undervisningsmetoder och undervisningsmaterial inom olika fält inkluderande informationsteknologier, miljö- och utvecklingsundervisning samt multikulturella och globala studier.

Det skall finnas ett nära samarbete mellan forskare, lärare och undervisningssystem vid valet av forskningsfrågor och utarbetande av forskningsprojekt. Resultat av tillämpad forskning skall också spridas effektivt för att uppmuntra till lämpligt förverkligande.

Metodologi

Forskning är en viktig aspekt inom geografiundervisningens roll på alla nivåer. Medan empirisk forskning kan genomföras främst inom högre utbildningsinstitutioner utgör klassrumsbaserad aktionsforskning ett medel för alla lärare att bidraga till utveckling och utvärdering av undervisningsprogram, processer och resurser.
Hela skalan av kvalitativa och kvantitativa forskningsansatser bör användas.

Dessa kan inkludera:

- aktionsforskning
- empirisk forskning
- hermeneutisk forskning.

Valet av metodologi beror på forskningsämnet och vilka frågor som skall undersökas.

INTERNATIONELLT SAMARBETE

Geografiundervisning utgör ett unikt bidrag till skapandet av globala perspektiv. För att gynna internationellt samarbete skall geografilärare stödja Helsingforsöverenskommelsens mål (1977) att gynna bilaterat och multilateralt utbyte av erfarenheter om undervisningsmetoder på alla nivåer, inklusive obligatorisk, vidare och högre utbildning, utbyte av undervisningsmaterial samt utbyte av forskningsresultat rörande läroplansutveckling, pedagogik, utvärderingsmetoder och epistemology. Geografiutbildare och geografilärare i alla länder uppmuntras att främja sådant utbyte genom Kommissionen för Geografiutbildning inom Internationella Geografunionen och genom de många andra internationella organisationer och speciella forskningsprojekt som har geografisk relevans och undervisningsdimensioner. Några av de internationella organisationer och projekt som är aktiva för närvarande är förtecknade i appendix A, till detta dokument.

KUNGÖRELSE

Detta Internationella Dokument, utarbetat av den Internationella Geografunionens kommission för Geografiutbildning och diskuterad med geografilärare över världen godkändes av Internationella Geografunionens generalförsamling vid den 27e Internationella Geografkongressen, Washington, D.C. USA i augusti 1992.

I enlighet därmed kungör Internationella Geografunionens kommission för Geografiutbildning detta Dokument för alla regeringar och folk i världen och anbefaller de principer och tillämpningar som presenteras i Dokumentet som den grund på vilken solid geografisk utbildning och undervisning i alla länder skall stå och upprätthållas.

(undertecknat) Hartwig Haubrich
Prof. Dr. Hartwig Haubrich
Ordförande i Internationella Geografunionens
kommission för Geografiutbildning
Pädagogische Hochschule Freiburg
Kunzenweg 21, D-79117 Freiburg, Tyskland